

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL POLİTİKA ANABİLİM DALI

FARKLI SOSYOKÜLTÜREL DEĞERLERE SAHİP
BİREY VE GRUPLARA YÖNELİK SOSYAL İÇERME POLİTİKALARI:
KONYA TATLILIK MAHALLESİ ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

DİLARA USTABAŞI GÜNDÜZ

PROF.DR.ERDAL TANAS KARAGÖL
DOÇ.DR.YUSUF GENÇ

ANKARA
MAYIS, 2018

FARKLI SOSYOKÜLTÜREL DEĞERLERE SAHİP
BİREY VE GRUPLARA YÖNELİK SOSYAL İÇERME POLİTİKALARI:
KONYA TATLICAK MAHALLESİ ÖRNEĞİ

DİLARA USTABAŞI GÜNDÜZ
TARAFINDAN

YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜNE
SUNULAN TEZ

SOSYAL POLİTİKA ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

2018

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM

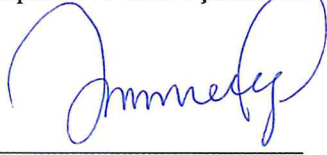
Enstitü Müdür V.

Bu tezin Doktora derecesi için gereken tüm şartları sağladığımı tasdik ederim.

Doç. Dr. Abdulkadir DEVELİ

Sosyal Politika Anabilim Dalı Başkanı

Okuduğumuz ve savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir Doktora derecesi için gereken tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığımı beyan ederiz.

Doç. Dr. Yusuf GENÇ

Ortak Danışman

Prof. Dr. Erdal Tanas KARAGÖL

Danışman

Jüri Üyeleri

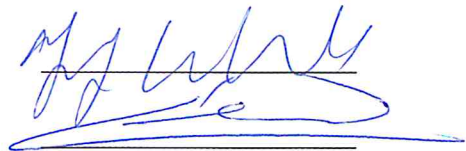
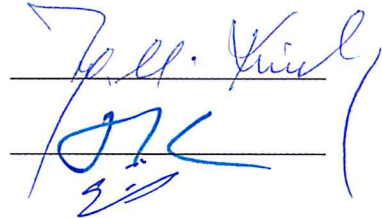
Prof. Dr. Yahya Mustafa KESKİN (AİBÜ, Sosyoloji)

Prof. Dr. Erdal Tanas KARAGÖL (AYBÜ, İktisat)

Doç. Dr. Ercüment ERBAY (HÜ, Sosyal Hizmet)

Doç. Dr. Zafer ÇELİK (AYBÜ, Sosyoloji)

Dr. Öğr. Üyesi Nergis DAMA (AYBÜ, İktisat)

İNTİHAL

Bu tez içerisindeki bütün bilgilerin akademik kurallar ve etik davranış çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca bu kurallar ve davranışların gerektirdiği gibi bu çalışmada orijinal olmayan her tür kaynak ve sonuçlara tam olarak atıf ve referans yaptığımı da beyan ederim; aksi takdirde tüm yasal sorumluluğu kabul ediyorum.

Dilara USTABAŞI GÜNDÜZ

ÖZET

FARKLI SOSYOKÜLTÜREL DEĞERLERE SAHİP BİREY VE GRUPLARA YÖNELİK SOSYAL İÇERME POLİTİKALARI: KONYA TATLILIK MAHALLESİ ÖRNEĞİ

USTABAŞI GÜNDÜZ, Dilara

Doktora, Sosyal Politika Anabilim Dalı

Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Erdal Tanas KARAGÖL

Ortak Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Yusuf GENÇ

Mayıs, 2018, 311 Sayfa

Toplumla bütünleşememe ve sonucu olan diğer sorunlar, sosyal hizmeti ve onun makro boyutu olan sosyal politikayı doğrudan ilgilendirmektedir. Tatlıcak Mahallesi, yaşam tarzı bakımından Konya'nın geri kalanından farklı, görece şehir merkezine uzakta, dağınık bir yerleşime sahip, içerisinde göçlerle gelen farklı sosyal grupları barındıran, sosyo-ekonomik düzeyi düşük, suç potansiyeli yüksek bir mahalledir. Bölgedeki sosyal çeşitlilik, hizmetlerden yeterince yararlanamama ve mahalledeki diğer sorunlar, mahalle halkının kendi aralarında ve Konya halkı ile bütünleşmelerini engellemektedir. Dışarıdan mekânsal gibi görünse de Tatlıcak, kimlik, ekonomik ve sosyokültürel yönlerden de dışlanmanın yaşandığı bir mahalledir. Böylesine bir sosyal dışlanmanın yanısıra, sosyal refah kaynak ve hizmetlerine erişim sorunlarının yaşandığı bir yerde, sosyal demokrasinin, sosyal adaletin, sosyal barışın ve sosyal bütünleşmenin sağlanması mümkün değildir.

Karma metotlu olarak tasarlanan bu araştırmanın nicel kısmında, sosyal dışlanma algılarını, sosyal mesafe tutumlarını ve yaşam doyumlarını ölçmek üzere 358 mahalle sakiniyle yüz yüze anket yapılmıştır. Araştırmanın nitel kısmında suç potansiyeli yüksek iki sosyal grup, mahallenin yerlileri ve mahalleyi bilen ve orada görev yapan meslek elemanlarından oluşan toplam 32 kişiyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Alan araştırmasında elde edilen veriler analiz edilerek bulgular birleştirilmiştir.

Sonuç kısmında bulguların gömülü teori yaklaşımıyla ele alınmasıyla mahalledeki sorunların kompozit yapısı ortaya çıkarılmış ve bu yapı üzerinden sosyal içerme süreci planlanmıştır. Sosyal risk teşkil eden bu sorunların giderilmesi, mahalle sakinlerinin toplumla bütünleşebilmeleri ve ortak yaşam kültürünü benimseyebilmeleri amacıyla sosyal içerme politikaları önerilmiştir. Ayrıca, Tatlıcak Mahallesi gibi içerisinde farklı sosyokültürel değerlere sahip birey ve grupları barındıran ve toplumla bütünleşme sorunlarının yaşandığı yerleşim alanları için toplumsal değişmeyi sağlayıcı genel sosyal içerme politikaları önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Sosyal İçerme, Sosyal Politika, Sosyal Hizmet*

ABSTRACT

SOCIAL INCLUSION POLICIES FOR INDIVIDUALS AND GROUPS WITH DIFFERENT SOCIOCULTURAL VALUES: EXAMPLE OF KONYA TATLICAK NEIGHBORHOOD

USTABAŞI GÜNDÜZ, Dilara

Ph.D. Department of Social Policy

Advisor: Prof. Dr. Erdal Tanas KARAGÖL

Co-Advisor: Assoc. Prof. Dr. Yusuf GENÇ

May, 2018, 311 Pages

Problems of not being able to integrate into society and others that are results of it are directly related to social work and its macro dimension, social policy. Tatlıcak is a neighborhood which is different from rest of Konya in terms of lifestyle, is relatively far from Konya city center, has a scattered settlement, houses different social groups that migrate, has a low socioeconomic level and has a high potential for crime. Social diversity in the region, inadequate services and other problems in the neighborhood prevents people of the neighborhood from integrating into themselves and people of Konya. Even though it seems like spatial exclusion from outside, Tatlıcak is a neighborhood where exclusion by identity, economic and sociocultural aspects is experienced. It is not possible to provide social democracy, social justice, social peace and social integration in a place where, besides such social exclusion, there are problems of access to social welfare resources and services.

In the quantitative part of this research, which is designed as mixed method, a face-to-face survey was conducted with 358 neighborhood residents to measure their social exclusion perceptions, social distance attitudes and life satisfaction. In the qualitative part of the research, in-depth interviews were conducted with a total of 32 people consisting of two social groups with high potential for crime, local residents and professionals who know the neighborhood and work there. The data obtained from the field study were analyzed and the findings were combined.

In the conclusion part, the composite structure of the problems in the neighborhood was revealed by using the grounded theory approach and the social inclusion process was planned through this structure. Social inclusion policies have been proposed to address these social risk problems, to enable neighborhood residents to integrate into society and to adopt a common life culture. Also, general social inclusion policies that provide social change are proposed for residential areas such as Tatlıcak that have individuals and groups with different socio-cultural values and have problems of integration into society.

Key words: *Social Inclusion, Social Policy, Social Work*

ITHAF

Aileme

TEŞEKKÜR

Lisans eğitimimden bugüne kadar bana hem akademik hem insani anlamda örnek olan ve bana sabırla, şefkatle vakit ayırdığı için tez ortak danışmanım Doç. Dr. Yusuf Genç Hocama, doktora tezimde yoğun programı sürecinde bana vakit ayırdığı ve sağladığı kolaylıklardan ötürü tez danışmanım Prof. Dr. Erdal Tanas Karagöl Hocama çok teşekkür ederim.

Tez izleme komitesinde yapıcı eleştirilerinden dolayı Dr. Öğr. Üyesi Nergis Dama Hocama, doktora tez savunma jüri üyeleri olan Prof. Dr. Yahya Mustafa Keskin, Doç. Dr. Ercüment Erbay ve Doç. Dr. Zafer Çelik Hocalarıma tezimi sabırla okudukları ve önerilerde buldukları için çok teşekkür ederim. Bağımlılık konusunda tecrübesi ve akademik bilgisiyle bana destek olan Sosyal Hizmet Uzmanı Ercan Mutlu Hocama teşekkürü bir borç bilirim. 2012 Ağustos ayından itibaren Araştırma Görevlisi olarak Prof. Dr. Kamil Alptekin Hocamı asiste etmekteyim. Yetişmemde emeği olan değerli hocama teşekkür ederim.

Araştırma konusu belirlendikten sonra Tatlıcak Mahallesi'ni bana gezdiren öğrenci arkadaşım Burak Mert'e, mahalle sakinleriyle ilk temasları kurmamda bana yardımcı olan Sosyal Rehabilitasyon Derneği gönüllülerine, veri toplama sürecinde bana güvenen, merakla yaklaşan mahalle sakinlerine, evlerine misafir olduğum çaylarını içtiğim ailelere, kahvehanede okey oynadığım amcalara, muhtara, muhtar azalarına, Alevi dedelerine ve diğer meslek elemanlarına teşekkür ederim.

Tüm bu süreçte yanımda olan ve beni her anlamda destekleyen sevgili eşim Akif'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman yanımda olan, beni destekleyen, varlıklarından güç aldığım aileme tüm kalbimle teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

İNTİHAL.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
İTHAF	viii
TEŞEKKÜR.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xix
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xx
RESİM LİSTESİ.....	xxi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xxii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	3
1.2. Amaç.....	4
1.3. Önem.....	5
1.4. Arka Plan	5
1.4.1. Konya'nın Gelişen Merkez İlçesi Karatay	6
1.4.2. Tatlıcak Mahallesi ve Sosyoekonomik Yapı.....	9
BÖLÜM II.....	16
KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE	16
2.1. Sosyal Dışlanma Kavramı ve Tarihsel Gelişimi.....	16
2.1.1. İktisadi Hayattan Dışlanma	21
2.1.2. Vatandaşlık Haklarından Yoksunluk	26
2.1.3. Politik Yapıdan Dışlanma	27
2.1.4. Sosyal İlişkilerden Yoksun Olma.....	28
2.1.5. Kültürel Uyumsuzluk	30
2.2. Dışlanmayı Besleyen Alt Kültürel Unsurlar	33
2.3. Sosyal Dışlanmayla Mücadelenin Kavramsallaştırılması.....	34
2.3.1. Sosyal İçerme	36

2.3.2. Sosyal Bütünleşme	37
2.4. Literatürde Sosyal Dışlanma ve Sosyal İçerme Çalışmaları.....	38
2.4.1. Sosyal Dışlanmaya Yönelik Açıklama Getiren Çalışmalar	38
2.4.2. Sosyal Dışlanmanın Ölçümüne Yönelik Çalışmalar	41
2.4.3. Sosyal Dışlanma ve Sosyal İçerme Konulu Tezler	42
2.5. Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal İçerme Politikaları.....	45
2.6. Sosyal Risk Yönetimi Açısından Sosyal İçerme	50
2.7. Sosyal İçerme, Sosyal Hizmet ve Sosyal Politika İlişkisi	54
2.7.1. Baskı Karşıtı Sosyal Hizmet Uygulaması	55
2.8. Sosyal Mesafe	57
2.9. Göç ve Neden Olduğu Sorunlar	59
2.9.1. Yerleşim Sorunları	60
2.9.2. Kamusal Hizmetlere Erişim Sorunu.....	61
2.9.3. Eğitimden Kopma	63
2.9.4. İstihdam ve Yoksulluk	64
2.9.5. Toplumsal Yaşamdan Kopma	66
2.9.6. Toplumsal Sapma ve Güvenlik	67
2.10. Kentlilik Bilinci ve Birlikte Yaşam Kültürü.....	70
2.10.1. İnanç Sistemlerinde Birlikte Yaşama Vurgusu	72
2.10.2. Birlikte Yaşama Modelleri	74
BÖLÜM III	80
ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ.....	80
3.1. Model	80
3.2. Evren ve Örneklem	80
3.3. Yöntem ve Teknikler	81
3.4. Veri Toplama Araçları ve Analiz Yöntemleri	83
3.4.1. Ölçüm Araçlarının Geçerliliği.....	87
3.4.2. Ölçüm Araçlarının Güvenilirliği	90
3.4.3. Analiz Yöntemleri	91
3.5. Sınırlılıklar ve Karşılaşılan Güçlükler	95
3.6. Varsayımlar.....	97
3.7. Araştırma Soruları.....	97

BÖLÜM IV	100
BULGULAR VE YORUM	100
4.1. Sosyo-Demografik Özelliklere İlişkin Tanıtıcı Bulgular.....	100
4.1.1. Tatlıcak Mahallesi'ndeki Farklı Sosyal Gruplara İlişkin Tanıtıcı Bilgiler	100
4.1.2. Derinlemesine Görüşme Katılımcılarına İlişkin Tanıtıcı Bulgular	110
4.1.3. Anket Katılımcılarına İlişkin Sosyo-demografik Bulgular	111
4.2. Nitel Verilerin İçerik Analizinde Ulaşılan Kodlar ve Temalar.....	122
4.3. Sosyokültürel Yaşam	124
4.3.1. Sosyal Yaşam ve Sosyal Gruplar	125
4.3.2. Kültürel Yaşam ve Alışkanlıklar.....	127
4.4. Temel Sorunlar	137
4.4.1. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Sorunu.....	141
4.4.2. Güvenlik Sorunu	153
4.4.3. Sosyal Dışlanma.....	155
4.4.4. Sosyal Mesafe	182
4.4.5. Yaşam Doyumu.....	189
4.4.6. Aile ve Çocuk Sorunları.....	200
4.4.7. Eğitim Alanındaki Sorunlar	208
4.4.8. Tatlıcak Mahallesi'nden Taşınma İsteği	219
4.5. Mahallenin Hizmet İhtiyaçları ve Talepleri.....	227
4.5.1. Sosyal Refah Kuruluşlarına İhtiyaç.....	231
4.5.2. Organize Hareket Edebilme Kabiliyeti ve Takip Etme.....	233
4.5.3. Devletin Varlığını Hissettirmesi.....	235
4.5.4. Cem Evinin Fonksiyonları	236
4.5.5. Farkındalık Kazandırma Çalışmaları	237
4.5.6. Madde Bağımlılığıyla Mücadele	238
4.5.7. Toplumsal Kontrol Aracı Olarak Müeyyidelerin Yetersizliği	242
4.5.8. Sosyal Hizmet Uygulamalarının Gerekliliği	245
BÖLÜM V	248
SONUÇ VE ÖNERİLER	248
5.1. Araştırma Sorularından Çıkarımlar	250
5.2. Sosyal Sorunların Kompozit Yapısı	257
5.3. Sosyal İçerme Politikaları ve Uygulama Önerileri.....	260

5.3.1. Sosyal Dışlanmaya Kamu Müdahalesi.....	261
5.3.2. İçermeci Eğitim ve Öğretim Politikaları	264
5.3.3. Aile Odaklı Sosyal Hizmet Müdahaleleri	267
5.3.4. Toplumsal Değişim İçin Genel Öneriler	270
5.4. Akademik Öneriler	275
KAYNAKLAR.....	277
EKLER	299
A. Tez Fotokopisi İzin Formu.....	299
B. Anket Formu	300
C. Mahalle Sakinleri İçin Görüşme Formu.....	306
D. Meslek Elemanları İçin Görüşme Formu.....	307
E. Etik Kurul İzin Formu	308
F. Alan Araştırması İzni.....	309
G. Özgeçmiş.....	310

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Yıllara Göre Karatay Nüfusu (2009-2017)	8
Tablo 2. Yıllara Göre Tatlıcak Mahallesi'nin Nüfusu	9
Tablo 3. Mahalledeki Sosyal Gruplara Ait Yaklaşık Hane Sayısı	10
Tablo 4. Sosyal Dışlanmanın Özellikleri.....	20
Tablo 5. Sosyal Dışlanmanın Boyutları ve Unsurları.....	21
Tablo 6. Sosyal Dışlanmanın Üç Paradigması	39
Tablo 7. Farklı İnanç Sistemlerinde Birlikte Yaşama Vurgusu Yapılan İfadeler	73
Tablo 8. Özense'l'in Doğu ve Batı Toplumlari Ayırıştırması.....	78
Tablo 9. Toplam Nüfustan Örneklem Boyutunun Belirlenmesi.....	81
Tablo 10. Sosyal Dışlanma Ölçeğinin Boyutları ve Tanımları	86
Tablo 11. Sosyal Dışlanma Ölçeği Keşifsel Faktör Analizi İstatistikleri.....	88
Tablo 12. Sosyal Mesafe Ölçeği Keşifsel Faktör Analizi İstatistikleri	89
Tablo 13. Yaşam Doyum Ölçeği Keşifsel Faktör Analizi İstatistikleri.....	90
Tablo 14. Kullanılan Ölçeklerin Tutarlılık Katsayıları	91
Tablo 15. Araştırmada Kullanılan Post Hoc Testler.....	92
Tablo 16. Derinlemesine Görüşmecilere İlişkin Sayı ve Kod Bilgileri.....	111
Tablo 17. Cinsiyete Göre Dağılım.....	112
Tablo 18. Yaş Aralığına Göre Dağılım	112
Tablo 19. Medeni Duruma Göre Dağılım	113
Tablo 20. Katılımcıların Kimlik Algıları.....	113

Tablo 21. Eğitim Düzeyine Göre Dağılım.....	115
Tablo 22. Mesleğe/İşe Göre Kişi Sayısı	117
Tablo 23. Gelir Kaynağına Göre Dağılım	118
Tablo 24. Gelir Düzeyine Göre Dağılım	119
Tablo 25. Sosyal Güvenlik Durumuna Göre Dağılım	120
Tablo 26. Tatlıcak Mahallesiine Göç Edilen Yere Göre Dağılım	121
Tablo 27. Tatlıcak Mahallesinde İkamet Süresine Göre Dağılım	122
Tablo 28. İkamet Edilen Konutun Mülkiyetine Göre Dağılım.....	122
Tablo 29. İçerik Analizinde Belirlenen Tema ve Kodlar	123
Tablo 30. Anket Uygulamasına Katılanların İkamet Ettikleri Bölge	126
Tablo 31. Mahallede Yaşanan Temel Sorunların Sayı ve Yüzdeleri	138
Tablo 32. Farklı Sosyal Grupların Mahallede Algıları Sorunlar	139
Tablo 33. Tatlıcak Mahallesi Sakinlerinin Sosyal Dışlanma Algıları İstatistikleri.....	156
Tablo 34. Gelir Düzeyi ile Sosyal Dışlanma Algısı İlişkisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri.....	157
Tablo 35. Göç Kaynağı ile Sosyal Dışlanma Algısı İlişkisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri.....	159
Tablo 36. Göç Kaynağı ile Sosyal Dışlanma Algısı İlişkisine Yönelik Duncan Testi İstatistikleri.....	160
Tablo 37. Göç Kaynağı ile Sosyal Dışlanma Algısının Maddi Yoksunluk Boyutu İlişkisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri	161
Tablo 38. Göç Kaynağı ile Sosyal Dışlanma Algısının Sosyal Haklar Kurumlar Boyutu İlişkisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri	163
Tablo 39. Göç Kaynağı ile Sosyal Dışlanma Algısının Sosyal Haklar Uygun Çevre Boyutu İlişkisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri	164

Tablo 40. Göç Kaynağı ile Sosyal Dışlanma Algısının Sosyal Katılımcılık Boyutu İlişkisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri	166
Tablo 41. Göç Kaynağı ile Sosyal Dışlanma Algısının Kültürel Entegrasyon ve Normlara Uyma Boyutu İlişkisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri	167
Tablo 42. Cinsiyet ile Sosyal Dışlanma Algısı İlişkisine Yönelik Bağımsız Örneklem t-Testi İstatistikleri	168
Tablo 43. Mahalle Dışında Kimliğini Gizleme Değişkeninin Normallik Testi İstatistikleri	179
Tablo 44. Farklı Sosyal Grupların Mahalle Dışında Kimliğini Gizleme Durumlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi	179
Tablo 45. Farklı Sosyal Grupların Mahalle Dışında Kimliğini Gizleme Durumlarına Yönelik Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi.....	180
Tablo 46. Tatlıcak Mahallesi Sakinlerinin Sosyal Mesafe Tutumu İstatistikleri	182
Tablo 47. Gelir Düzeyi ile Sosyal Mesafe Tutumu İlişkisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri	183
Tablo 48. Algılanan Kimlik ile Sosyal Mesafe Tutumu İlişkisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri	184
Tablo 49. Göç Kaynağı ile Sosyal Mesafe Tutumu İlişkisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri	185
Tablo 50. Cinsiyet ile Sosyal Mesafe Tutumu İlişkisine Yönelik Bağımsız Örneklem t-Testi İstatistikleri	186
Tablo 51. Sosyal Mesafe Tutumu ile Sosyal Dışlanma Algısı Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi İstatistikleri	187
Tablo 52. Mahalle Dışında Kimliğini Gizleme ile Sosyal Mesafe Tutumu İlişkisine Yönelik Mann-Whitney U Testi İstatistikleri	188
Tablo 53. Tatlıcak Mahallesi Sakinlerinin Yaşam Doyumu İstatistikleri	190

Tablo 54. Gelir Düzeyi Yaşam Doyumu İlişkisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri	190
Tablo 55. Algılanan Kimlik ile Yaşam Doyumu İlişkisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri	191
Tablo 56. Göç Kaynağı ile Yaşam Doyumu İlişkisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri	193
Tablo 57. Cinsiyet ile Yaşam Doyumu İlişkisine Yönelik Bağımsız Örneklem t-Testi İstatistikleri	194
Tablo 58. Yaşam Doyumu ile Sosyal Dışlanma Algısı Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi İstatistikleri	195
Tablo 59. Sosyal Mesafe Tutumunun Yaşam Doyumu ve Sosyal Dışlanma İlişkisi Üzerindeki Düzenleyici Etkisine Yönelik Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	196
Tablo 60. Mahallede Yaşanan Sorunların Gelecekte Çözüleceğine Dair Beklenti Değişkeninin Normallik Testi İstatistikleri	197
Tablo 61. Farklı Sosyal Grupların Mahallede Yaşanan Sorunların Gelecekte Çözüleceğine Dair Beklentilerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi	198
Tablo 62. Farklı Sosyal Grupların Mahallede Yaşanan Sorunların Gelecekte Çözüleceğine Dair Beklentilerine Yönelik Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi	198
Tablo 63. Başka Bir Mahalleye Taşınma İsteği Değişkeninin Normallik Testi İstatistikleri	219
Tablo 64. Farklı Sosyal Grupların Başka Bir Mahalleye Taşınma İsteklerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi	219
Tablo 65. Farklı Sosyal Grupların Başka Bir Mahalleye Taşınma İsteklerine Yönelik Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi	220
Tablo 66. Mahalleden Taşınma İsteğinin Sebebine Göre Kişi Sayısı	221
Tablo 67. Mahallede Yaşanan Temel Sorunlar ile Mahalleden Taşınma İsteği İlişkisine Yönelik Mann Whitney U Testi İstatistikleri	222

Tablo 68. Mahalle Sakinlerinin Rahatsızlık Kaynaklarının Sayı ve Yüzdeleri.....	222
Tablo 69. Mahalle Sakinlerinin Rahatsızlık Kaynaklarına Göre Mahalleden Taşınma İsteklerine Yönelik Sıra Ortalaması İstatistikleri	223
Tablo 70. Mahalleye Hizmet İsteği Yanıtlarının Sayı ve Yüzdeleri	227
Tablo 71. Farklı Sosyal Grupların İhtiyaç Duydukları Hizmet Türleri.....	228

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Konya İlçeleri Haritası	6
Şekil 2. Tatlıcak Mahallesi Haritası	11
Şekil 3. OECD Ülkelerine Göre Gini Katsayısı Dağılımı (2013)	23
Şekil 4. Kavramsal Model: Risk Faktörleri ve Sosyal Dışlanmanın Özellikleri	53
Şekil 5. Gerd Baumann'ın Çokkültürlülük Üçgeni	75
Şekil 6. Araştırma Modeli	99
Şekil 7. Çocuk Refahını İçin Teşvik Edici Faktörler	201
Şekil 8. Sosyal Sorunların Kompozit Yapısı	258
Şekil 9. Sosyal İçerme Süreci	261

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Konya Genel Nüfusunda Karatay nüfus oranı (2017).....	7
Grafik 2. Konya'nın Merkez İlçelerinin Nüfusu ve Oranları (2017)	7
Grafik 3. Yıllara Göre 'Sosyal Dışlanma' Lisansüstü Tezlerinin Dağılımı	42
Grafik 4. 'Sosyal Dışlanma' Lisansüstü Tezlerinde Kullanılan Yöntem	43

RESİM LİSTESİ

- Resim 1. Karapınarlı Ailelerin İkamet Ettiği Geçiş Bölgesinden Bir Görünüm..... 12
- Resim 2. Cihanbeyli'den Gelenlerin Yerleşim Yerinden Bir Görünüm 14

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
AMATEM	Alkol ve Madde Bağımlılığı Araştırma, Tedavi ve Eğitim Merkezi
ANOVA	Varyans Analizi
ASDEP	Aile Sosyal Destek Programı
ÇEMATEM	Çocuk ve Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
SPSS	Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı
SS	Standart Sapma
SWLS	Yaşam Doyumu Ölçeği
KMO	Kaiser-Meyer-Olkin
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme Destekleme İdaresi Başkanlığı
OVP	Orta Vadeli Program
PTT	Posta ve Telgraf Teşkilatı
SODES	Sosyal Destek Programı
SORHOP	Samsun İlinin Sosyal Risk Haritasının Oluşturulması Projesi
SWLS	Yaşam Tatmini Ölçeği
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TCK	Türk Ceza Kanunu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

TÜRK-İŞ	Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
Vd.	Ve diğerleri
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Günümüzde her insan kaynaklara erişimden, fırsatlardan ve diğer refah hizmetlerinden aynı ölçüde istifade edememektedir. Sosyal adaletin sağlanamaması ve yeterince adil olmayan politikalar, ülke içerisinde farklılıkları olan birey ve grupların hak ve imkânlardan eşit düzeyde yararlanamamasına neden olmaktadır. Bu durum insanların toplumsal süreçlere katılamamasına, dolayısıyla toplumdan dışlanmalarına neden olmaktadır. Hâlbuki, toplumun bir parçası olmak, her türlü farklılığa rağmen ortak toplumsal değerler çerçevesinde bir arada yaşamayı gerektirir. Sağlıklı toplum olma yolunda birlikte yaşamının mümkün kılınması, farklı kültürlere sahip insanların kendi değerlerini yitirmeden ortak fikirler, ortak değerler ve ortak kültür çevresinde uzlaşmaları için bu insanların toplumdaki her birey gibi kaynaklara ulaşabilmesi ve diğer sosyal refah etmenlerinden aynı ölçüde istifade edebilmesi gerekmektedir. Aksi halde, insan onurunun korunması ve sağlıklı bir yaşamın sürdürülmesi engellenmiş olur. Bununla birlikte, eğitim seviyesinin düşük, yoksulluğun hâkim olduğu, işsizliğin hüküm sürdüğü, suç işleme potansiyelinin yüksek olduğu ve toplumun genel huzurunun bozulduğu bir tablo karşımıza çıkar. Toplumda var olan farklı sosyal grupların incelenerek sosyal, ekonomik, kültürel dışlanmalarının sebeplerinin ortaya çıkarılması, gerekli önlemlerin alınarak bu birey ve grupların kent kültürüne ve kent değerlerine uyumlarının, sosyal bütünleşmelerinin ve sosyal adaletin sağlanması yolunda önemli bir adımdır. Bu bağlamda tez kapsamında sosyal dışlanmaya maruz kaldığı bilinen ve adı sıkça asayiş olaylarıyla anılan bir mahalle olan Tatlıcak Mahallesi ele alınmıştır.

Tatlıcak Mahallesi, Konya'nın merkezi olarak kabul edilen Alaaddin Tepesi'ne 15 km uzaklıkta olan, kendine has bir yapısının ve kültürünün hâkim olduğu bir yerleşkedir. Merkeze çok uzak olmadığı yerel belediye hizmetlerinden yeteri kadar hizmet alamayan bir mahalledir. 4182 nüfuslu (<https://biruni.tuik.gov.tr>) olan mahallenin, coğrafi açıdan geniş ve dağınık bir yerleşime sahip olması sebebiyle metrekareye düşen kişi sayısı azdır. Mahallede yaşayış biçimleri itibariyle hem Konya halkından hem de kendi aralarındaki gruplardan farklı olan on grup vardır. Bu grupların en kalabalığını 1993 yılı sonrasında terör nedeniyle

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden göçle gelenler oluşturmaktadır. Ardından Konya'nın Karapınar ve Cihanbeyli ilçelerinden göç edenler gelmektedir. Afganistan'dan gelen ailelerin ve Suriyeli ailelerin de yaşadığı mahalle son olarak kentsel dönüşüm yoluyla yerinden edilen Yeni Mahallelileri barındırmaktadır. Tatlıcak Mahallesi'ne göç eden bu son grup daha önce Konya kent merkezine yakın mahallelerden olan Yeni Mahalle'de, Mevlâna Türbesi gibi turistik önemi yüksek olan bir bölgede ikamet etmekteydi. Daha önce Yeni Mahalle'de yaşayan bu grubun sosyoekonomik düzeyi düşüktür. Yaşam biçimi bakımından Konya halkından farklıdır. Dağınık yerleşim biçimine sahip olmaları nedeniyle kentsel dönüşüm kapsamında ele alınan bu mahalle sakinlerinin bir kısmı Tatlıcak Mahallesi'ne yerleşmişlerdir.

Tatlıcak Mahallesi'nde Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden gelenlerin ağırlıklı olarak büyük ve küçükbaş hayvan besiciliği yaptığı, Afganistan'dan gelenlerin sanayide ve şehir merkezinde çeşitli işlerle uğraştığı, Cihanbeyli'den gelen grubun ağırlıklı olarak geri dönüşüm için kâğıt ve plastik topladığı ve bunları Aslım Katı Atık Depolama Merkezi'nde satarak geçimlerini sağladıkları, Karapınarlı grubun ise çoğunlukla küçükbaş besi hayvancılığı yaptığı öğrenilmiştir.

Mahalleye aynı yerden göç edenler bir arada yerleşme ve yaşama eğilimi göstermektedir. Mahallede Cihanbeylili ve Yeni Mahalleli grupların suç işleme potansiyellerinin yüksek olduğu bilinmektedir. Cihanbeylili grubun hırsızlıkla, Yeni Mahalleli grubun ise uyuşturucu madde ticareti ve diğer asayiş olayları ile adları anılmaktadır.

Konya'nın merkez ilçelerinden Karatay'a bağlı olan Tatlıcak Mahallesi kendi içerisinde olduğu kadar Konya halkı için de risk teşkil etmektedir. Bu araştırma ile mahallede yaşanan sosyal dışlanmanın düzeyi ile sosyal, ekonomik, kültürel nitelikli problemlerin tespit edilerek mahalle sakinlerinin Konya halkıyla sosyal bütünleşmelerine yönelik sosyal içerme politika önerilerinde bulunulması ve mahallenin kalkınmasına ön ayak olunması hedeflenmektedir. Sonuçta toplumla bütünleşmede sorunları olan, farklı sosyokültürel değerlere sahip birey ve grupları barındıran yerleşim alanlarına yönelik toplumsal değişmeyi ve sosyal refahı hedefleyen genel sosyal içerme politikaları önerilmektedir.

1.1. Problem

Tatlıcak Mahallesi kent merkezine çok uzak olmayıp şehir merkezinden büyük ölçüde kopuk, dağınık yerleşimiyle kente sonradan eklenmiş bir görünüm sergilemektedir. Tatlıcak Mahallesi'nde yaşayan insanların kabul edilebilir refah standartlarında bir yaşama kavuşması için başta sağlık, eğitim, ulaşım, istihdam gibi ihtiyaçlarının karşılanması ve kent kültürüne uyumlarının sağlanması gerekmektedir. Tüm bunlar sosyal bütünleşmenin gerçekleştirilmesinde önemli unsurlardır. Aksi halde sosyal dışlanma sorununun önüne geçilemeyeceği gibi kent insanına ve kent yaşamına yabancılaşmış, toplumsal düzenin ruhuna aykırı hareket eden yeni nesiller yetişir. Bu durumu Macdonald ve Leary'nin öne sürdüğü Sosyal Acı Teorisinden (Social Pain Theory) yola çıkarak açıklamak mümkündür. İçerisinde yaşadığı kente mesafeli bir yaşam süren insanlar, dışlanmışlık psikolojisinin verdiği acıyı kente hatta kent insanına saldırarak gidermeye çalışabilmektedir. Yüksek düzeylerde reddedilme veya ilişkisel devalüasyon algılandığında hissedilen sosyal acıya karşılık olarak saldırganlık gösterilmesi olasıdır. Bu nedenle insanlar tıpkı fiziksel acılarda olduğu gibi yaşadıkları sosyal acılarda da algıladığı tehdit karşısında hızlı panik yanıt sistemi gereği muhtemel savunmaya geçecektir (Macdonald ve Leary, 2005, s. 213). Bu savunma toplumsal düzene aykırı hareketlerden kendine, başkalarına ve onların mülküne zarar verme davranışı, hırsızlık, kapkaç, madde kullanımı, cinsel suçlar, saldırganlık ve yasa dışı diğer işler olarak tezahür edebilir. Toplumdaki bu risklere müdahale edilmemesi halinde bu sorunların bir döngü halinde devam etmesi kaçınılmazdır.

Araştırmanın temel problemi Tatlıcak Mahallesi'nde yaşayanların, toplumla bütünleşmede sorunlar yaşaması, Konya halkına mesafeli olması, sağlık, eğitim gibi kamu hizmetlerinden yeterince istifade edememesi, suç potansiyelinin yüksek olması, sosyoekonomik düzeyin düşük olması, mahallenin mekânsal olarak kent merkezine uzak olması, sosyal donatıların yetersiz kalması kendi içerisinde olduğu kadar Konya için de risk teşkil etmesidir.

Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin kentle sosyal bütünleşmelerinin sağlanması amacıyla, sosyal hizmetin ve sosyolojinin kesişim noktalarından sosyal içerme politika önerileri oluşturulmalıdır. Bu bağlamda Tatlıcak Mahallesi'nin toplumsal yapısı, bu yapıya bağlı olarak sosyal yönden çok fazla risk barındıran bir mahalle oluşu, sosyal riskleri en aza indirmek adına mahallenin çok yönlü incelenmesi gerekmektedir.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı Konya’da adı genellikle asayiş olaylarıyla anılan ve kentten kopuk bir yaşam süren Tatlıcak Mahallesi’nde yaşayanların toplumla bütünleşememe nedenlerini, sosyal dışlanma düzeylerini, yaşadıkları sorunları, ihtiyaçlarını ve gelecek beklentilerini tespit etmek ve bu doğrultuda mahalleye yönelik sosyal içerme uygulamaları ile benzer özellikler taşıyan yerleşim alanlarına yönelik genel sosyal içerme politikaları önermektir.

Sosyal hizmet uzmanları güçlü araştırma deneyimleri olan sosyal antropologlar gibi davranırlarsa, baskı karşıtı uygulamanın hizmet alanların ihtiyaçlarının kendi talepleri doğrultusunda karşılanması tartışmalarındaki verileri bir araya getirebilirler. Eğer bu başarılı olursa, politika yapıcılar ile müracaatçılar arasında aracı olarak çalışan sosyal hizmet uzmanları haklarından mahrum edilmiş insanlara daha güçlü biçimde hizmetler sunabilirler (Dominelli, 2015, s. 98).

Dominelli’nin baskı karşıtı uygulama için yaptığı bu açıklamayla toplumdan çeşitli nedenlerle dışlanmış birey ve grupların ihtiyaçlarının belirlenmesinde, topluma olan sosyal mesafelerinin azaltılmasında ve onların toplumla bütünleşmesinde sosyal hizmetin ve sosyal politikanın önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmada Dominelli’nin söyleminden hareketle sosyal antropolojiden, sosyal hizmetten ve diğer bilimlerden eklettik bir şekilde yararlanarak çeşitli nedenlerden dolayı baskı altında olan birey ve gruplarla çalışılmıştır. Araştırma sonunda özelde Tatlıcak Mahallesi’ne yönelik genelde ise farklı sosyokültürel değerlere sahip heterojen nitelikler taşıyan birey ve grupların yaşadığı yerleşim alanlarına yönelik bu insanların toplumla bütünleşebilmeleri için uygun hizmet biçimleri ve sosyal içerme politikaları önerilmeye çalışılmaktadır.

Bu doğrultuda Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin sosyal dışlanma algıları ve sosyal mesafe tutumlarından hareketle toplumda bu tür sorun yaşayan sosyal grupların toplumla bütünleşmelerini sağlamaya yönelik uygulanabilir sosyal içerme politikaları önermek amaçlanmıştır.

Araştırmanın özel amacı ise farklı demografik ve sosyoekonomik kültürlere sahip birey ve gruplardan oluşan Konya ili Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin toplumla bütünleşme, aynı ortamı paylaşabilme, ortak yaşam kültürü geliştirme, oluşabilecek sosyal risklerin önüne geçme, toplumun diğer katmanlarıyla ilişkilerinin geliştirilebilmesi ve iyileştirilebilmesi için aralarında var olduğu düşünülen sosyal sorunların giderilmesi için çözümler üretmektir.

Bu araştırmanın odağını kente tutunamayan grupların oluşturduğu çeşitli yaşam tarzları ve bunların doğurduğu sosyal sorunlar oluşturmaktadır. Bu kapsamda sosyal bütünleşme ve toplumda birlikte yaşama kültürü oluşturma arasındaki ilişki literatür taraması ve alan araştırması yoluyla incelenecektir. Bu araştırmanın dayanak noktaları:

1. Türkiye’de sosyal içerme, sosyal dışlanma ve sosyal mesafe konularında yapılmış araştırmalar
2. Türkiye’de ve dünyada sosyal içerme politikalarının mevcut durumu
3. Sosyal dışlanma ve sosyal risk arasındaki ilişki

1.3. Önem

Türkiye’de tezin konusunda yeterli araştırma mevcut değildir. Konya’nın merkez ilçelerinden biri olan Karatay’da toplumla bütünleşme sorunları olduğu bilinen Tatlıcak Mahallesi’nde sosyal dışlanma sorunu ilk defa bu araştırma kapsamında ele alınmaktadır. Bu tez, göçün yarattığı riskler ile sosyal dışlanma ilişkisine dair literatüre katkı sağlaması açısından önemlidir. Sosyal hizmet disiplini içerisinde sosyal dışlanmaya yönelik sınırlı sayıdaki akademik çalışmalardan biri olması bakımından önem taşımaktadır.

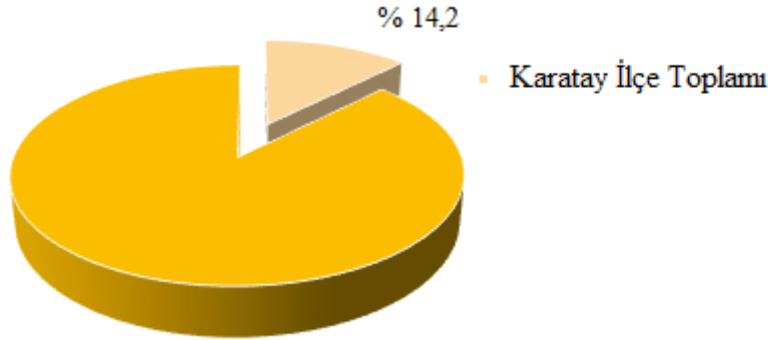
Araştırmadan elde edilen bilgilerin öncelikle Tatlıcak Mahallesi ve Konya halkının sosyal bütünleşmelerine yönelik hizmetlerin planlanmasında ve yürütülmesinde yararlı olabileceği düşünülmektedir. Araştırma Tatlıcak Mahallesi’nin toplumsal gelişimine ve kalkınmasına ön ayak olması açısından önemlidir.

1.4. Arka Plan

Araştırmanın arka planını oluşturan Konya’nın merkez ilçelerinden olan Karatay’ın Tatlıcak Mahallesi’ne ilişkin tanıtıcı bilgiler bu başlık altında ele alınmaktadır. Bu kapsamda genelden özele doğru bir düzende önce Konya’nın Karatay ilçesine, ardından Tatlıcak Mahallesi’nin sosyoekonomik özelliklerine değinilmiştir. Tatlıcak Mahallesi’ne ilişkin akademik nitelikli hiçbir çalışmanın olmaması nedeniyle bu başlıklarda yer alan bilgiler daha çok mahallede yapılan gözlemlerden, Karatay Belediyesi’nin web sayfasından, Mahalle Muhtarından ve Muhtar Azalarından edinilmiştir.

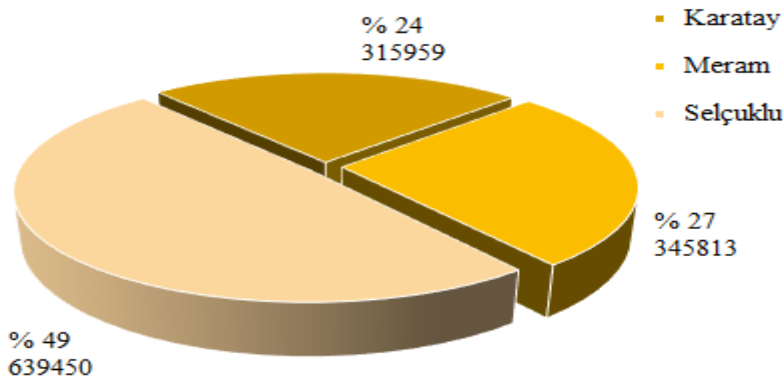
Karatay, adını Selçuklu Emiri Celalettin Karatay'dan alan ilçe olup Konya'nın gelişen bir merkez ilçesidir. İlçede Büsan, Matbaacılar, Toptancılar, Kuruyemişçiler ve Bakliyatçılar, Büyük ve Orta Ölçekli Sanayiciler ve Kobiler dahil olmak üzere birçok sanayi ve ticaret kuruluşu yer almaktadır (<https://www.karatay.bel.tr>). 2017 TÜİK verilerine göre Karatay, merkez ilçe nüfuslarının toplamında % 24'e karşılık gelmektedir. Karatay, Konya ilinin 31 ilçesi içinde il toplam nüfusunun %14,2'sini barındırmaktadır.

Grafik 1. Konya Genel Nüfusunda Karatay nüfus oranı (2017)

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr>

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2017 verilerine göre Konya'nın en fazla nüfusu olan merkez ilçesi Selçuklu'dur. Selçuklu'dan sonra en fazla nüfuslu merkez ilçe Meram, sonrasında Karatay ilçesi gelmektedir. Karatay 315.959, Meram 345.813 ve Selçuklu 639.450 nüfusludur. Aşağıdaki grafikte Karatay ve diğer merkez ilçelerinin oranları gösterilmektedir.

Grafik 2. Konya'nın Merkez İlçelerinin Nüfusu ve Oranları (2017)

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr>

Karatay, nüfus bakımından diğer merkez ilçelerden az olsa da her yıl nüfusu giderek artmaktadır. 2008-2009 dönemi verilerinde Konya'nın ağırlıklı olarak doğu illerinden göç alması, göç kuramlarına göre göçün yönünü belirleyen faktörün bölgeler arası gelişmişlik düzeyi olduğuyla ilişkilendirilerek açıklanabilir. Konya'nın göç almasında şehrin gelişen sanayisinin, düzenli bir şehir olmasının ve deprem kuşağı üzerinde olmamasının etkili olduğu ifade edilmektedir (Koyuncu, 2015, s. 83, 87). Karatay'da nüfus artışında Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaşanan terör olayları nedeniyle bölge insanların iç göçe yönelmesi etkili olmuştur (Dinç, 2012, s. 38).

Tablo 1. Yıllara Göre Karatay Nüfusu (2009-2017)

Yıllar	Nüfus
2017	315.959
2016	308.983
2015	302.392
2014	295.332
2013	286.355
2012	256.455
2011	251.272
2010	242.495
2009	235.958

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr>

Geçmişte Konya şehrinin ağırlıklı olarak Karatay ilçesinde yer aldığı ve ticari faaliyetlerin de burada yoğunlaştığı, Meram ve Selçuklu'nun büyük bir bölümünün tarım arazisi olarak kullanıldığı bazı çalışmalarda yer almaktadır (Dinç, 2012). Günümüzde ise durum biraz daha farklı bir seyirdedir. Sosyal hayatın durağan olduğu ilçede tarım ve hayvancılıktan geçimini sağlayanlar ağırlıklı konumdadır. Merkez ilçeler arasında en fazla hayvancılık Karatay'da yapılmakta olup, topraklarının % 67'si tarım için ayrılmıştır. Bölgedeki tarım ve hayvancılık Avrupa Birliği, Mevlâna Kalkınma Ajansı projeleri ile desteklenmektedir (Alptekin vd., 2013, s. 7). Konya merkezinde süt ürünlerinin %80'i Karatay'daki süt fabrikalarında üretilmektedir. Selçuklu, Karamanoğulları ve Osmanlı dönemlerinin karakteristiğini taşıyan ilçe, Mevlâna Müzesine ev sahipliği yapması nedeniyle her yıl 1.300.000 civarında yerli ve yabancı turist tarafından ziyaret edilmektedir (<https://karatay.meb.gov.tr>).

1.4.2. Tatlıcak Mahallesi ve Sosyoekonomik Yapı

Araştırma sürecinde yapılan kaynak tarama ve inceleme çalışmalarında Tatlıcak Mahallesi'nde yaşayan farklı sosyokültürel değerlere sahip gruplar üzerine herhangi bir basılı materyale rastlanmamıştır. Bu nedenle araştırmaya konu olan mahalleyi tanıtan bu başlıklar, araştırma süresince yapılan görüşmelerden ve gözlemlerden hareketle hazırlanmıştır.

1.4.2.1. Tatlıcak Mahallesinin Demografik Yapısı

Tatlıcak Mahallesi iç ve dış göçlerle oluşmuş bir mahalle özelliği taşımaktadır. Mahalleye 90'lı yıllarda ilk olarak Afganistan'dan gelen göçmenler yerleşmişlerdir. Yine 90'lı yıllarda artan terör olayları nedeniyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden de göç almıştır. Tatlıcak Mahallesi zaman içerisinde iş imkânlarının çevre ilçelere nazaran daha fazla olması, merkez ilçeye daha yakın olma ve daha iyi bir yaşam sürme gibi nedenlerle Karapınar ve Cihanbeyli ilçelerinden göç almıştır.

Konya'nın turistik önemine sahip ve içerisinde Mevlâna Müzesi'ni barındıran Yeni Mahalle'nin, kentsel dönüşüm kapsamında ele alınmasıyla bu bölgede ikamet eden bir kesim de Tatlıcak Mahallesi'ne yakın zamanda yerleşmiştir. Kentsel dönüşümün Yeni Mahalle'de yer yer başlatılması üzerine 2010 yılından itibaren Tatlıcak Mahallesi'ne yapılan yerleşmelerde artış olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Tablo 2. Yıllara Göre Tatlıcak Mahallesi'nin Nüfusu

Yıllar	Nüfus
2017	4182
2016	4077
2015	3956
2014	3898
2013	4181
2012	3373
2011	3451

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr>

2011 ve takip eden yıllarda Tatlıcak Mahallesi nüfusuna bakıldığında nüfusun bazı yıllarda arttığı bazı yıllarda azaldığı görülmektedir. Bu durumu mahalleye son yerleşenlerden sonra mahallenin daha karma bir yapıya bürünmesi, suç olaylarının artması nedenlerine bağlı olarak yerli Tatlıcaklılardan ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden gelenlerin büyük bir kısmının mahalleden ayrılması ile açıklayan mahalle sakinleri vardır. Son durumda yerli Tatlıcaklılar mahallede diğer gruplar arasında en az nüfusa karşılık gelmektedir.

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nden Tatlıcak Mahallesi'ne ilişkin detaylı nüfus istatistikleri istenmişse de herhangi bir veri alınamamıştır. Dolayısıyla herhangi detaylı istatistiklere ulaşamadığı için, mahalledeki sosyal gruplara ilişkin hane sayısı bilgileri Tatlıcak Mahallesi muhtarından tahmini olarak alınmıştır.

Tablo 3. Mahalledeki Sosyal Gruplara Ait Yaklaşık Hane Sayısı

Sosyal Gruplar	Hane Sayısı
Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden Gelenler	200
Yeni Mahalle'den Gelenler	100
Afganistan'dan Gelenler	45
Cihanbeyli'den Gelenler	45
Karapınar'dan Gelenler	20
Yerli Tatlıcaklılar	7
Diğer	-

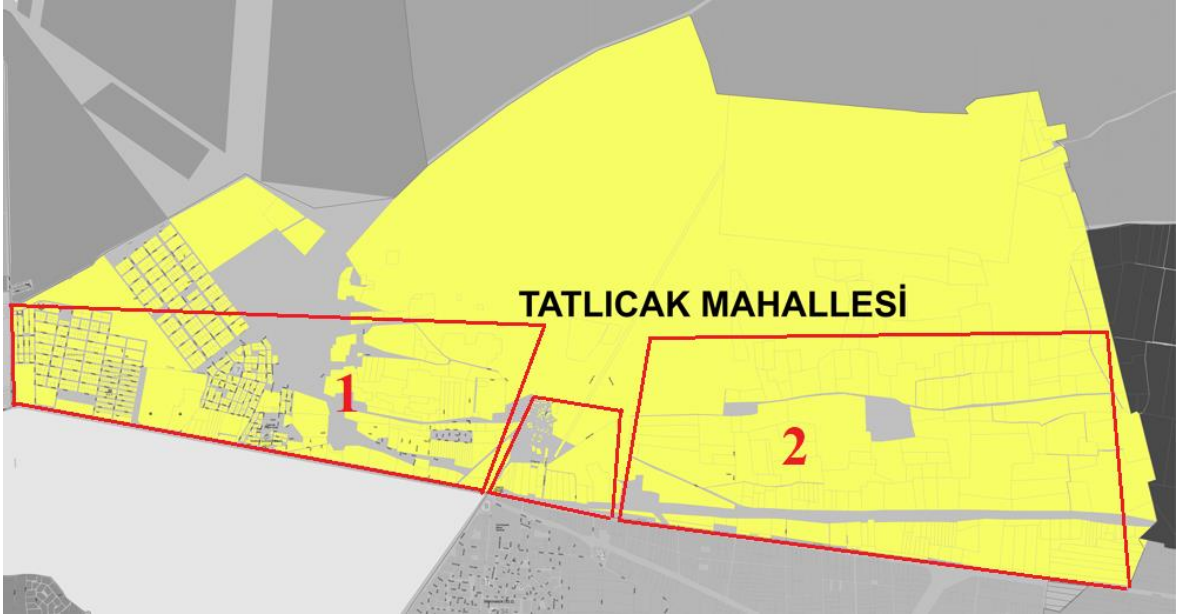
Yukarıda mahalle muhtarından edinilen tahmini verilere göre günümüz itibariyle mahallede en kalabalık grubu yaklaşık 200 hane ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nden göç ile yerleşenler oluşturmaktadır. Ardından yaklaşık 100 hane ile Yeni Mahalle'den gelenler ve sırasıyla yaklaşık 45 hane ile Afganistan'dan gelenler, yaklaşık 45 hane ile Cihanbeyli'den gelenler, 20 hane ile Karapınarlılar, 7 hane ile yerli Tatlıcaklılar ve çevre il ve mahallelerden gelenler mahallede ikamet etmektedirler.

1.4.2.2. Tatlıcak Mahallesinin Yerleşim Şekli

Tatlıcak Mahallesi oldukça geniş bir arazi üzerine yayılmış olup, mahalle yerleşimi mahalle sakinlerine göre iki parçadan oluşmaktadır. Hatta mahalle sakinleri bu ayırım sonucu

yerleşimleri Tatlıcak 1 ve Tatlıcak 2 olarak adlandırmaktadırlar. Tatlıcak 1'in, mahallenin en eski yerleşim yeri olduğu, göç yoluyla yerleşmeler olmadan önce tüm mahalle sakinlerinin bu bölgede ikamet ettiği ve buraya mahalle statüsü gelmeden önce burada köy yaşamının sürüldüğü muhtar azasından öğrenilmiştir. Bu bölgedeki mahalle sakinleri, göçle yerleşimlerin artmasına bağlı Tatlıcak 1'de sosyal sorunların artmasıyla bu bölgeden uzaklaşarak şu an Tatlıcak 2 olarak adlandırdıkları bölgeye yerleşmeye başlamışlardır.

Tatlıcak Mahallesi'ne aynı yerden göç ederek yerleşen aileler ağırlıklı olarak aynı yerde yerleşme ve yaşama eğilimi göstermektedir. Mahallede kümeleşmiş bir yerleşim tarzı bulunmaktadır.

Şekil 2. Tatlıcak Mahallesi Haritası

Kaynak: Karatay Belediyesi, 2017

Yukarıdaki haritada açık renkle gösterilen geniş alan Tatlıcak Mahallesi'ne aittir. Adana çevre yolunu kesen Konya Ereğli yolunun sol tarafında yer alan mahallenin şehir merkezine yakın ilk bölümü Tatlıcak 1 olarak, haritanın sağ tarafında kalan ikinci kısım da Tatlıcak 2 olarak mahalle sakinlerince adlandırılmaktadır. Mahalle sakinleri Tatlıcak Mahallesi dendiğinde Tatlıcak 1'i kastetmekte olup, Tatlıcak 2'yi ise farklı bir mahalle olarak tanımlamaktadırlar.

Tatlıcak 2 olarak adlandırılan bölgede şu an Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinden gelenler ve Afganistan'dan gelenler yoğun olarak ikamet etmektedirler. Mahalle'de yapılan

gözlemler ve görüşmelerden bu bölgenin Tatlıcak 1'e nazaran daha sakin bir yaşam sürdüğü ve bu bölgede suç olaylarının daha az yaşandığı öğrenilmiştir.

Haritanın sol tarafında yer alan Tatlıcak 1'de ise daha çok Yeni Mahalle'den gelenler, Cihanbeyli'den gelenler ve az da olsa Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden gelenler ikamet etmektedirler. Tatlıcak 1 ve Tatlıcak 2 arasında kalan geçiş bölgesinde ise sadece Karapınarlı aileler ikamet etmektedir.

Tatlıcak Mahallesi'nde evlerin avluları genellikle yüksek duvarlarla çevrilidir. Konya'nın geleneksel evlerine bakıldığında evlerin avluları genellikle duvarlarla çevrilmiştir. Ancak bu duvarlar evlerin pencerelerinden sokağın görülemeyeceği kadar yüksek değildir. Tatlıcak Mahallesi'ndeki birçok evin avlusu eski Konya evleriyle karşılaştırıldığında çok daha yüksek duvarlarla çevrilmiştir. Bu duvarlar dışarıdan bakıldığında evlerin çatılarına yakın kısmı görmemize izin vermektedir. Bazı duvarlar yüksek olmalarıyla kalmayıp, duvarın üst sınırı jiletli ya da dikenli tel ile çevrilmiştir. Yüksek duvarlarla çevrili bu evlerin hem dış hem de iç tarafta bulunan ev kapıları demir ya da çelikten yapılmıştır. Tatlıcak Mahallesi'nde evlerin güvenlik önlemlerinin bu şekilde sağlandığı gözlemlenmektedir.

Tatlıcak Mahallesi'nde bazı hane yerleşimleri arasında keskin sınırlar bulunmakla birlikte bazı yerleşimlerde aynı sokakta farklı yerden gelen ailelerin ikamet ettiği de görülmektedir. En keskin sınırlar Karapınar'dan gelen aileler tarafından çizilmiştir. Karapınar'dan gelerek mahalleye yerleşen bu aileler kendilerini fiziksel olarak daha fazla mahalleden ayırma yoluna gitmişlerdir.

Resim 1. Karapınarlı Ailelerin İkamet Ettiği Geçiş Bölgesinden Bir Görünüm

Bu aileler toplamda 20 hane olup, her biri birbirine yakın mesafede yerleşmişlerdir. Bu ailelerin birçoğu küçükbaş hayvancılıkla uğraştıkları için evlerinin yakınında hayvanları için ahırlar bulunmaktadır. Üstteki fotoğrafta da görüldüğü gibi Karapınarlı aileler evlerinin ve ahırlarının bulunduğu bölgelerin dışına yüksek duvarlar örerek 20 haneyi ahırlarıyla birlikte büyük oranda çevrelemeye çalışmışlardır.

Mahallede en yüksek binalar üç katlı apartman şeklinde olup sayıca azdır. Evler daha çok tek katlı ya da dubleks şeklinde inşa edilmiştir. Daha çok tuğladan inşa edilmiş evler olup kerpiç ev sayısı azdır. Mahalleye uzaktan bakıldığında yer yer gecekondular yerleşimini andıran bir görünüm olsa da yakından yapılan gözlemlerde bazı evlerin oldukça bakımlı olduğu ve lüks inşa edilmiş olması dikkat çekmektedir. Genel olarak kırsal, düzensiz bir yerleşime sahip olan mahallede hayvancılıkla uğraşan ailelerin birçoğunun hayvanları için inşa ettikleri ahırları kişilerin evlerinin avlusu içerisinde yer almaktadır. Hurda, kâğıt, plastik toplayıcılığıyla uğraşanların ise evlerinin önünde topladıkları bu malzemeleri istifledikleri gözlemlenmiştir.

1.4.2.3. Tatlıcak Mahallesi'nin Geçim Kaynakları

Tatlıcak Mahallesi'nin yerlilerinin mahalle göç almadan önce tarım ve hayvancılıkla uğraştığı öğrenilmiştir. Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden gelenlerin büyükbaş hayvancılıkla uğraştığı, evlerinin avlusunda hayvan ahırlarının olmasından anlaşılmaktadır. Mahalleye Afganistan'dan gelen Afgan, Türkmen ve Özbeklerin daha çok şehir merkezinde ya da sanayide çeşitli işlerde düzenli çalıştıkları öğrenilmiştir. Afganistan'dan ilk gelen kesimin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına kabul edildikleri ve genellikle sigortalı işlerde çalıştıkları yapılan görüşmelerden edinilmiştir. Afganistan'dan yeni gelen ya da üç beş yıl gibi yakın bir zaman önce gelen kesimin henüz vatandaşlık alamadığı, mülteci durumunda oldukları ve çalışma izniyle inşaatlarda ya da sanayide çalıştıkları öğrenilmiştir. Karapınar'dan gelenlerin çoğunlukla küçükbaş hayvancılıkla uğraştıkları görülmüştür.

Yeni Mahalle'den gelenlerin ise düzenli bir işte çalışmadıkları, bazı kadınların belediyenin park ve bahçe düzenleme işçisi olarak işe alındıkları ve mevsimlik işçi olarak çalıştıkları öğrenilmiştir. Mahallede bulunan dört tane küçük marketin Yeni Mahallelilere ait olduğu anket uygulaması esnasında öğrenilmiştir. Ancak mahallede kış aylarında yapılan

gözlemlerde bu marketlerin bazılarının açık olmadığı görülmüştür. Mahallenin diğer sakinleri Yeni Mahallelilerin soğuk havada çalışmadıklarını ifade etmeleri bu durumu açıklar niteliktedir.

Yeni Mahallelilerle anket uygulaması gerçekleştirirken birçoğunun yakınının uyuşturucu ve/veya uyarıcı madde kullanımı nedeniyle uzun yıllar cezaevinde ya da denetimli serbestlik kapsamında infazda olduğu öğrenilmiştir. Bilindiği üzere uyuşturucu ve/veya uyarıcı madde kullanımından yargılananlar TCK'nın 191. maddesinin 1. Fıkrasında belirtildiği üzere “Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran ya da uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanan kişi 2 yıldan 5 yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır” ve aynı kanuna göre bu cezanın ertelenmesi de mümkündür. Uyuşturucu ve/veya uyarıcı madde ticaretinden yargılananlar ise TCK'nın 188. maddesinin 1. Fıkrasında belirtildiği üzere “Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç eden kişi, “yirmi yıldan otuz yıla kadar” hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır”. Tatlıcak Mahallesi'nde ikamet eden Yeni Mahallelilerle yapılan görüşmelerde birçoğunun yakınının 20 yıl ve üzeri süreyle hüküm almasının nedeni uyuşturucu uyarıcı madde ticareti yapmalarından kaynaklandığını düşündürmektedir. Yeni Mahallelilerin uyuşturucu uyarıcı madde kullanıcısı olduklarını ve 20 yıl süreyle hüküm altına alındıklarını ifade ettikleri yakınları için yakınlarının bu maddeyi satmalarından kaynaklı suç işlediklerini gizledikleri düşünülmektedir.

Resim 2. Cihanbeyli'den Gelenlerin Yerleşim Yerinden Bir Görünüm

Tatlıcak Mahallesi'ne Cihanbeyli'den gelerek yerleşenler, ağırlıklı olarak hurda, metal, cam, kâğıt, plastik toplayıp geri dönüşüm merkezlerinde bunları satarak geçimlerini sağlamaktadırlar. Bu nedenle Cihanbeyli'den gelen ailelerin oturdukları sokaklarda boş alanların çoğu geri dönüşüm malzemelerinin istifleriyle doludur.

Tatlıcak Mahallesi'nde Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden, Yeni Mahalle'den, Karapınar'dan, Cihanbeyli'den, Afganistan'dan gelerek yerleşenlerin dışında Aksaray'dan ve Konya'nın diğer mahallelerinden gelerek yerleşenler de bulunmaktadır. Ancak bu baskın gruplar arasında sayıları oldukça azdır.

BÖLÜM II

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Sosyal dışlanma ve onun antitezi sosyal bütünleşme kavramları üzerine yapılan araştırmalarda sosyal dışlanmanın çok çeşitli nedenlerine rastlamak mümkündür. Bu bölümde sosyal dışlanmanın tarihsel gelişimi, kavramın türleri, sosyal dışlanmayı yaratan risk olgusu ile sosyal dışlanmanın sağaltımı için ileri sürülen kavramlar üzerinde durulmuştur. Ayrıca araştırmaya konu olan mahalleyi ilgilendiren sosyal mesafe, kentlilik bilinci ve birlikte yaşama kültürü konuları da ele alınmıştır.

2.1. Sosyal Dışlanma Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Sosyal dışlanma anlam itibariyle çeşitli nedenlerle toplumsal bütünlüğün dışında kalma/bırakılma durumunu ifade eder. Sosyal dışlanma kavramının sınıf altı, eşitsizlik, marjinalite, kapanma, yabancılaşma, irtibatlılık ve yeni yoksulluk ile birlikte kullanılması (Sapancalı, 2005a, s. 23) dışlanmanın boyutları hakkında ipuçları verse de kavramın sınırlarını çizmede yetersizdir.

Sosyal dışlanma, sosyal tecrit, sosyal izolasyon, soyutlanma gibi kavramlarla eş anlamlı olup dinamik bir süreci ifade etmektedir. Sosyal dışlanma birey ve grupların işsizlik, yoksulluk, engellilik, etnik farklılık, toplumsal cinsiyet, yaşlılık, suçluluk gibi nedenlerle topluma eşit vatandaşlar olarak katılamamaları durumudur (Seyyar ve Genç, 2010, s. 645-646).

Sosyal dışlanma, bazı insanların marjinalize edildiği ve çeşitli nedenlerle yaşamları sürecinde tam potansiyellerine ulaşamadıkları, yetersiz aile desteği, sosyal izolasyon, hastalık, engellilik, evsizlik veya güvensiz ya da yetersiz konutta yaşamak, düşük eğitim düzeyi ve istihdama katılamama koşullarını ifade eder (Arthurson ve Baum, 2015, s. 2). Sosyal dışlanmış kişiler, bir şekilde toplumdan sosyal olarak yalıtılmış, toplumla ilişkileri kırılan kişilerdir (Sapancalı, 2005a, s. 27).

Marshall sosyal dışlanmayı toplumsal dışlanma olarak ele almış ve kavramı “bireylerin ya da hanelerin ya kaynaklardan ya da daha geniş bir ölçekteki cemaatle veya toplumla sosyal

bağlar kurmaktan yoksun bırakılmaları sürecini karşılayan bir terim” şeklinde tanımlamıştır (Marshall, 1999, s. 150).

Sosyal dışlanma kavramı ilk defa Fransa’daki Chirac Hükümeti’nin sosyal işlerden sorumlu bakanı René Lenoir tarafından 1974 yılında kullanılmıştır (Evans vd., 2000, s. 117). Lenoir “les exclus” (dışlanmışlar) kavramını kullanarak bireyin toplumsal ilişkilerinin azalmasıyla başlayan bir süreci ifade etmiştir. Toplumda güvencesiz işgücü piyasası koşullarında artan sayıda işsiz insanların düzenli bir gelirlerinin olmaması ve sosyal vatandaşlık haklarının sınırlandırılması nedeniyle bu bireyler sosyal dışlanmaya uğramaktadır (Mathieson vd., 2008, s. 5).

Lenoir 1974 yılında yayınladığı kitabında dışlanmış grupları zihinsel engelliler, bedensel engelliler, suçlular, intihara meyilli kişiler, tek ebeveynli aileler, istismar mağduru çocuklar, madde bağımlıları, bakıma muhtaç hasta ve yaşlılar, marjinal gruplar ve diğer sosyal uyumsuzlar olarak sıralamıştır. Lenoir kitabında bu bireylerin sadece ekonomik nedenlerle dışlanmadığını, bunun yanında sosyal korumanın dışında kaldıklarına ve yaşadıkları sorunlar nedeniyle toplumdan dışlandıklarına dikkat çekmiştir (Sapancalı, 2005b, s. 59). Fransa’da sosyal uyumsuz olarak tanımlanan insanların endüstriyel toplum kurallarına ayak uydurmada zorlandıkları için toplumla bütünleşme sorunu yaşadıklarına değinilmiştir (Bombongan Jr, 2010, s. 5). Fransa’da sosyal dışlanmada yoksulluğun bir neden olduğu ancak tek sebebin bununla sınırlı olmadığı anlaşılmaktadır.

1980’li yıllarda hissedilmeye başlanan küreselleşmenin ve onun hegemonik söylemi liberalizmin refah devletinde meydana getirdiği birçok sorun vardır. Sosyal adaletin sarsılması, artan göç hareketleri, altyapısı yetersiz mahallelerin oluşumu, piyasa başarısızlıkları ve buna bağlı gelişen işsizlik, yoksulluk, sosyal güvenlik kapsamı dışında kalma gibi tüm bu sorunlar sosyal dışlanma kavramının kullanımını arttırmıştır (Erdoğan, 2004).

Sosyal dışlanma kavramının Avrupa Birliği ülkelerinde ve Anglo Sakson gelenekte farklı temayülleri vardır. Fransa’da sosyal dışlanma sorunu yoksulluktan ayrı bir sorun olarak ele alınmaktadır. Buna göre sosyal dışlanma, kültürel ve manevi açıdan birey ve toplum arasındaki sosyal bağın kopması olarak tanımlanmaktadır. Anglo Sakson geleneğindeki sosyal dışlanma ise daha çok liberal anlayışla ele alındığından birey özelinde değerlendirilmektedir. Buna göre piyasa başarısızlıkları sosyal dışlanmanın yaygın nedeni

olarak ele alınmaktadır (De Haan, 1999, s. 4). İlk zamanlarda her ne kadar sosyal dışlanma kavramı yoksullukla ilişkilendirilmiş olsa da artık bu kavramın içeriği toplumdaki tüm katmanları ve hedef kitlelerini kapsamaktadır. Günümüzde serbest ekonomi piyasanın yanında risk unsuru diye adlandırabileceğimiz yetersizlikleri dolayısıyla hizmetlere erişim sorunu yaşayan kesimlerin de topluma entegre olma ihtiyaçları vardır. Sosyal hayat içerisinde insanların kimlikleri, eğitimleri, sosyal yaşantıları, arkadaş çevreleri, boş zamanlarını değerlendirdikleri alanları, meslekleri ve refah seviyeleri sosyal dışlanmada geldikleri boyutu açıklamada çok daha etkin rol oynamaktadır. Liberal ekonomi sistemi zaten felsefesi itibariyle ekonomik yetersizlik içerisinde olan bireyleri ticari hayattan dışlamaktadır.

Avrupa Birliği'nde ise, sosyal dışlanma kavramı artan işsizlikle meydana gelen sosyal sorunlarla birlikte ele alınmaya başlanmıştır. Dışlanmaya maruz kalan insanların Avrupa'daki sosyal, ekonomik ve siyasal birliği tehdit etmesi nedeniyle gündeme gelen sosyal dışlanma kavramının, gelir dağılımı adaletsizliğinden kaynaklandığı üzerinde durulmuştur. Sosyal politikanın ortaya çıkış felsefesi gelir dağılımındaki dengesizliktir. Gelir dağılımı dengesizliği yoksulluğu, yoksulluk da sosyal dışlanmayı doğurmaktadır. Gelir yoksunluğuyla birlikte kültürel ve manevi dışlanmanın da etkili olduğu sosyal dışlanma Avrupa Birliği'nde 1990'lı yılların sosyal politikada temel mücadele konularından biri olmuştur (Sunal, 2007). Avrupa'da ülkelerin refah seviyelerinin artması dezavantajlı kesimlerle yakından ilişkilendirilmektedir. Ülkenin kalkınmışlık seviyesi ve toplumun gelişmişlik düzeyi çocuga, engelliye, yaşlıya ve sosyal risklere yapılan yatırımla kıyaslanmaktadır. Sosyal devletin ana temasını oluşturan sosyal içerme politikaları dünya kamuoyunun öncelikli çözülmesi gereken konuları arasında yer almaktadır.

Sosyal dışlanma İngiltere'de gelir dağılımı adaletsizliğine bağlı gelişen bir sorun olarak ele alınırken, Fransa'da toplumun genelinden sosyal ve kültürel bağların kopması anlamına gelmektedir. Amerika'da ise sosyal dışlananlar yoksullardan farklı bir kesime karşılık gelse de bu grupların da yoksullar gibi topluma entegre edilmeleri için istihdam politikaları kapsamında değerlendirilmeleri planlanmıştır (Tartanoğlu, 2010, s. 4). Sosyal dışlanma kavramı Amerika'da yaygın bir terim olmayıp, ülkedeki dışlanmış gruplar daha çok "sınıf altı" kavramıyla ifade edilmektedir (Sapancalı, 2005a, s. 18). Sınıfaltı, toplumda var olan alt sınıflara karşılık gelmeyip, Batı medeniyeti sürecinde var olagelen sınıf düzeninde yer almayan ve hiçbir sınıfa denk olmayan bir gruba karşılık gelmektedir (Erkilet, 2011, s. 137).

Morris (2002), “Dangerous Classes” adlı kitabında sınıf altı fikrinin gerek kültürel gerekse yapısal etkenlerle birlikte aslında sosyal dışlanmaya dayandığını anlatır. Terim, bir bakıma egemen toplumunun dışında kalan bir grubu öne sürmektedir. Ancak terimdeki dışlamanın doğası ve kaynağı konusunda belirsizlikler vardır. Belirsizliğin bir yönü dışlamanın kaynağını alt sınıfın tutum ve davranışlarında ararken; diğeri bunu toplumdaki belli grupları dezavantajlı hale getiren yapılandırılmış eşitsizlik içinde aramaktadır (s. 80). Sınıf altı kavramı Amerika’da istihdam alanı dışında kalma ve buna bağlı gelişen davranışsal bozukluklar ile diğeri yoksul kesimlerden farklı davranışlar sergileme halinde sosyal tecride uğramış kimseler için kullanılmaktadır (Şenses, 2001, s. 90-91).

Sosyal dışlanma kavramı köken olarak Amerika’dan ziyade Avrupa’ya aittir. Bu kavram sınıf altı kavramına benzer bir fenomeni anlatsa da tamamen aynı anlamlara karşılık gelmemektedir. Bir grup insanın maddi yoksunluğa sahip olmasıyla birlikte aynı zamanda toplumun büyük kesimiyle arasındaki bağın kopması anlamındadır. Sosyal dışlanma kavramı, sınıf altı kavramından daha esnek olup, çok daha yaygın bir meseleyi ifade etmektedir. Birey ve gruplar çok farklı şekillerde, farklı derecelerde ve farklı zaman aralıklarında dışlanma yaşayabilirler. Sosyal dışlanma, sınıf altı kavramında olduğu gibi sadece bir gruba karşılık gelmek zorunda değildir (Barnes vd., 2006, s. 16).

Sosyal dışlanma, İngiliz politika tartışmalarında nispeten yeni bir terimdir. Yoksulluk ve düşük geliri kapsar, ancak yoksulluğun daha geniş nedenlerini ve sonuçlarının bazılarını ele almaktadır. Sosyal dışlanmanın en önemli özelliği, bu sorunların birbiriyle bağlantılı olduğu ve karşılıklı olarak güçlendiğidir. İngiliz hükümeti sosyal dışlanmayı işsizlik, zayıf beceriler, düşük gelir, yoksul konutlar, yüksek suç, kötü sağlık ve aile çöküşü gibi bağlantılı sorunların bir kombinasyonundan mustarip insanların yaşadığı bir sorun olarak tanımlamıştır (SEU, 2001, s. 10).

Sosyal dışlanma ekonomik, sosyal, kültürel ya da siyasi alanlarda yaşanabilir. Bir kesimde, toplumdaki insanların çoğunluğunda mevcut olan kaynakların, hakların, malların ve hizmetlerin eksikliği ve normal ilişkilere ve faaliyetlere katılamama durumu sosyal dışlanmanın yaşandığına işaret eder. Bu durum hem bireyin yaşam kalitesini hem de toplumun eşitlik ve bütünlüğünü etkileyen ciddi bir sorundur (Levitas vd., 2007, s. 9, 25).

Sosyal dışlanmanın boyutları birçok yazar tarafından farklı şekillerde ele alınmıştır. Scharf ve arkadaşlarının (2004) çalışmasında sosyal dışlanma, maddi kaynaklardan yoksunluk,

sosyal ilişkilerden yoksunluk, komşuluk ilişkilerinden dışlanma, temel hizmetlerden yoksunluk ve vatandaşlık faaliyetlerinden yoksunluk olmak üzere beş boyutta ele alınmıştır (s. 87). Jehoel-Gijsbers ve Vrooman (2007) sosyal dışlanmanın hem maddi olmayan özelliklere (ilişkisel boyut) hem de maddi yönlerle (dağılım boyutu) ilişkilendirebileceğine değinmişlerdir (s. 16, 17).

Tablo 4. Sosyal Dışlanmanın Özellikleri

Ekonomik/Yapısal Dışlanma		Sosyokültürel Dışlanma	
Materyal Yoksunluğu	Hükümetin / Yarı Hükümet Kurumlarının Hizmetlerine Yetersiz Erişim (Sosyal Haklar)	Yetersiz Sosyal Entegrasyon	Yetersiz Kültürel Entegrasyon
Temel ihtiyaçlara ve maddi mallara ilişkin alanlar Yaşam tarzı yoksunluğu Sorunlu borçlar Ödeme gecikmeleri	Sağlık hizmetleri Eğitim (özellikle çocuklar) Konut Adli yardım Sosyal hizmetler Borç yardımı İstihdam büroları için bekleme listeleri Mali engeller ve diğer engeller Sosyal güvenlik ve bazı ticari hizmetler (bankacılık ve sigorta gibi) Yetersiz güvenlik	Boş zaman faaliyetleri de dâhil olmak üzere resmi ve gayri resmi sosyal ağlara katılım eksikliği Yetersiz sosyal destek Sosyal izolasyon	Zayıf iş ahlakına sahip, aktif sosyal vatandaşlık ile ilişkili çekirdek normlara ve değerlere uyumsuzluk Sosyal güvenlik sisteminin kötüye kullanımı Suçlu davranış Erkeklerin ve kadınların hak ve görevlerine ilişkin görüşlerin saptırılması Yerel mahalleye ve genel olarak topluma katılmama

Kaynak: Jehoel-Gijsbers, G., Vrooman, C., 2008

Jehoel-Gijsbers ve Vrooman (2008) sosyal dışlanmanın dağıtım boyutunu Anglo-Amerikan yaklaşımı doğrultusunda ekonomik-yapısal dışlanma olarak, ilişkisel boyutunu da Fransız okulunda vurgulandığı haliyle sosyal ve kültürel dışlanma olarak ele almışlardır. Buna göre ekonomik/yapısal dışlanma başlığı altında materyal yoksunluğu ve hükümetin ve yarı hükümet kurumlarının hizmetlerine yetersiz erişim (sosyal haklar); sosyokültürel dışlanma başlığı altında ise yetersiz sosyal entegrasyon ve yetersiz kültürel entegrasyon konuları ele

alınmıştır. Pierson (2010) sosyal dışlanma sürecini yönlendiren önemli güçleri yoksulluk ve düşük gelir, iş piyasasına erişim eksikliği, dar veya var olmayan sosyal destekler ve ağlar, yerel bölge veya mahalle etkisi ve hizmetlerden dışlanma olarak sıralamıştır (s. 13).

Tablo 5. Sosyal Dışlanmanın Boyutları ve Unsurları

Sosyal Dışlanmanın Boyutları	Sosyal Dışlanma Unsurları
Bireysel	Ruhsal ve fiziksel rahatsızlıklar, beklentileri karşılayamayan eğitim
İktisadi	Uzun vadeli işsizlik, işsiz hane halkı, gelir yoksulluğu
Sosyal	Evsizlik, suç, asi gençlik, sapma davranışı
Politik	Yetkisizlik, siyasal hakların yetersizliği, politik süreçlere olan güvensizlik veya bu süreçlere yabancılaşma
Çevre/Komşuluk	İskân yapılarının yetersizliği, çevre felâketleri
Uzamsal	Savunmasız grupların marjinalleşmesi
Grup	Engelli, yaşlı, etnik azınlık grupların özellikleri üzerine odaklanma

Kaynak: Genç, Y., Çat, G., 2013

Genç ve Çat (2013) ise sosyal dışlanmanın unsurlarını daha geniş bir perspektifle ele alarak boyutları bireysel, iktisadi, sosyal, politik, çevre/komşuluk, uzamsal ve grup şeklinde ele almışlardır (s. 371). Aşağıda sosyal dışlanmanın boyutları literatürdeki bu tür çalışmalardan esinlenilerek başlıklandırılmıştır.

2.1.1. İktisadi Hayattan Dışlanma

Sosyal dışlanma ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel, davranışsal, coğrafi, kişisel faktör, sorun ve dezavantajın birbirine bağlı ve/veya birbirini etkilemesi sonucu ortaya çıkan bir olgudur. Sosyal dışlanmanın gerekçeleri az gelişmiş ve gelişmiş ülkelerde farklılıklar gösterebilir. Kimi zaman bu gerekçeler birbirlerinin hem nedeni hem de sonucu olabilmektedir.

Singer (1997), sosyal dışlanmanın gerekçelerini iki türde ele almıştır. Ona göre dışlanmanın birincil sebeplerini yapısal değişimde aramak gerekir. Bu kapsamda küreselleşme ve onu destekleyen neoliberalizmi, işgücü piyasalarındaki değişimi ve gelir dağılımına bağlı sorunlar ele alınmalıdır. İkincil nedenler ise yapısal değişimin etkilediği kişisel gerekçelerdir

(Sapançalı, 2005a, s. 65). Küreselleşme ülkeler arası olduğu kadar ülke içinde de bireylerin çalışma yaşamında düzensizliklere ve sosyal haklarında kayba uğramaları gibi nedenlerle toplumda eşitsizliklere neden olmakta ve sosyal dışlanmayı tetiklemektedir (Erdoğan, 2004). Öyle ki küresel rekabete uyum sağlama amacıyla işletmelerin dünya geneline açılmaya çalışması sürecinde işgücü piyasası üzerinde çalışma standartlarının düşürülmesi, çalışan ücretlerinin azaltılması, işletme üretimlerinin yurt dışı pazara aktarımıyla yerli işçi istihdamının sınırlandırılması gibi etkenler ekonomik dışlanmaya neden olmaktadır (s. 65-71). Ekonomik yapının değişmesiyle yeniden yapılanan toplumda uyum sağlayanlar ve uyum sağlayamayanlar olarak iki kesim ortaya çıkar. Bu iki kesimden sosyal risklere karşı koruyucu etkenlerini kaybedenler; kadınlar, çocuklar, yaşlılar, emek piyasası dışında kalanlar küreselleşmenin şiddetlendirdiği maddi kaynaklardan yoksunluk nedeniyle dışlanmaya maruz kalmaktadır (Şenkal, 2011, s. 355).

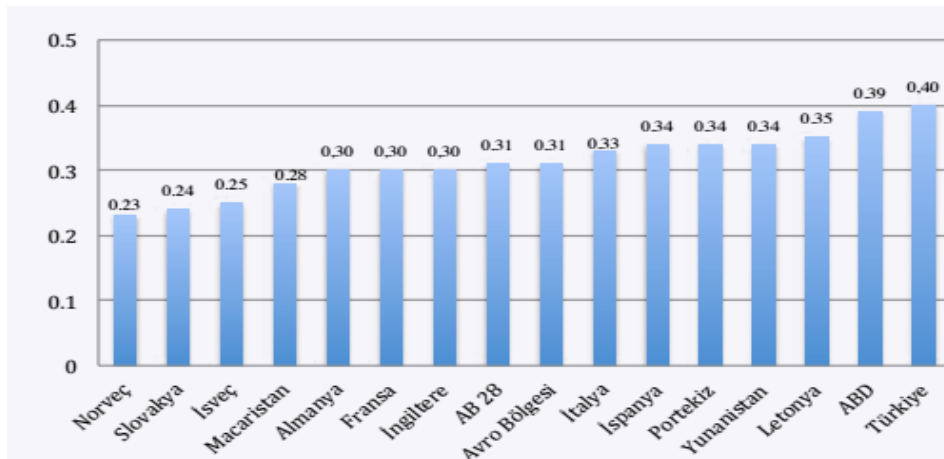
Sosyal dışlanma ve yoksulluk genellikle birbirinin yerine kullanılan terimlerdir. Bununla birlikte, sosyal dışlanma kavramı için bazı başka boyutlar da vardır (DSS, 1999, s. 23). İstihdamın dışında kalan insanlar kendileri ve geçimini sağlamakla yükümlü olduğu aile fertlerinin yaşamları için gerekli temel gereksinimlerini karşılayamazlar. Bu durum insanların marjinal sektöre ya da diğer kayıt dışı çalışma ortamlarına yönelmesine neden olur. Kayıt dışılık güvencesizlikle birlikte düşük ücret, haklardan yararlanamama gibi sorunlara neden olmaktadır (Şenol, 2010, s. 79). İstihdam alanında yer alamamanın insanları kayıt dışılığa yönelttiği ve yetersiz gelir nedeniyle haklardan tam anlamıyla istifade edilemediği birbirini etkileyen sorunlar dizisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

İşsizliğin hâkim olduğu bir ailede yaşamak genellikle sosyal dışlanmanın bir göstergesi olarak alınmaktadır (Gordon vd., 2000, s. 55). Gelir yoksunluğu olan insanlar yaşamlarını sürdürebilmek için gerekli gıdaya ulaşmada ve sağlıklı koşullarda barınmaktan yoksun kalmaktadır. Yetersiz beslenme, sağlıklı olmayan koşullarda yaşamaya bağlı gelişen hastalıklarla baş etmek de bu sorunların zincirleme bir düzende geliştiğini göstermektedir. Buradan anlaşılacağı üzere düşük işgücünün düşük yaşam kalitesine dolayısıyla da toplumsal refahın kaybolmasına neden olduğunu söylemek mümkündür. Genel olarak çeşitli nedenlerle emek piyasasının dışında kalma, kısa süreli istihdam edilme, az ücret karşılığında çalışma gibi durumlar ekonomik dışlanmaya diğer adıyla maddi kaynaklardan yoksunluğa örnek verilebilir. Tüm bunlar halk nazarında sosyal adaletsizliğe dolayısıyla toplum huzurunun yitirilmesine neden olmaktadır. Toplumda sosyal refahın sağlanması için

ekonomik dışlanmanın önüne geçilmesi bir zorunluluk olup sosyal politikalar alanını doğrudan ilgilendirmektedir.

Küreselleşme ve onun siyasi görünümü olan neoliberal politikalar özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gelir dağılımı eşitsizliklerine neden olmaktadır. Gelir dağılımı eşitsizliği sadece ekonomik bir sorun olmayıp sosyal ve politik yönden de ele alınmalıdır. Bu eşitsizlik yoksulluğun en önemli sebeplerinden biri olup sosyal dışlanmayı doğrudan etkilemektedir. Çünkü eşitsizliğin bir tarafında zenginleşen bir grup var iken diğer tarafında giderek yoksullaşan bir kesim vardır (Aktaş, 2014, s. 18). Toplumunu ekonomik yönden bölen, yoksul zengin şeklinde sınıflandıran bu gelir dağılımı eşitsizliği, en yoksul kesimin temel hizmetlerden istifade edememesine, uzun vadede sosyal dışlanmaya neden olmaktadır.

Sosyal dışlanmanın boyutlarını tahmin etmede gelir dağılımı eşitsizliği önemli bir etkidir. Bir ülke ekonomisinde belirli bir dönemde üretilen gelirin nüfus grupları arasındaki gelir dağılımına ilişkin tahminler gini katsayısıyla elde edilir. 1 ile 0 arasında değer alan gini katsayısının, sıfırdan uzaklaşan değeri gelir dağılımı eşitsizliğinin artışı göstermektedir (Eğilmez, 2013). Türkiye İstatistik Kurumu Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'nın 2015 yılı sonuçlarına göre gini katsayısının 0,39 olduğu belirtilmiştir (<http://www.tuik.gov.tr>). OECD ülkeleri arasında gini katsayı grafiğine bakıldığında Türkiye'nin son sıralarda yer aldığı görülmektedir. Yüksek sosyal refah düzeyine sahip İskandinav ülkelerinde gini katsayısı 0,25 dolaylarındadır (Euro-Stat, 2013).

Şekil 3. OECD Ülkelerine Göre Gini Katsayısı Dağılımı (2013)

Kaynak: Euro-Stat, 2013.

Kuzey Avrupa ülkelerinin refah düzeyinin yüksek olması gelir dağılımı adaletsizliğinin düşük olmasıyla yakından ilgilidir. Sosyal demokrat rejimi benimsemiş bu ülkeler liberal politikaların hâkim olduğu ülkelere nazaran ekonomik yoksunlukla mücadelede daha güçlü yöntem uygulamaktadırlar. Liberal ekonomi politikaları izleyen ülkelerde yoksullar ve diğer sosyal dışlanan insanlar piyasanın görünmez eline teslim edilirken, sosyal demokrat rejimli ülkelerde bu insanlar sosyal vatandaşlık gereği devlet koruması altındadırlar. Türkiye liberal ekonomi politikaların etkisi altında olmasına rağmen yoksul vatandaşların ekonominin olumsuzlukları karşısında sosyal dışlanmalarını önlemek üzere birçok sosyal koruma programı geliştirmiştir (Karagöl ve Dama, 2015, s. 22). Türkiye liberal ekonomik sistemi benimsemesine rağmen sosyal devlet olma yönünde önemli politikalar geliştirmiştir. Bu sosyal politikalar sosyal dışlanmayla mücadeleyi de kapsamaktadırlar. Toplumda dezavantajlı gruplarının toplumun diğer katmanlarına entegre olmaları için ekonomik, sosyal ve kültürel politikalara ağırlık verilmektedir. Asgari ücretin artırılması, dezavantajlı (engelli, yoksul, kadın vb.) grupların istihdamlarında pozitif ayrımcılığın yapılması buna örnek verilebilir. Sosyal devletin temel felsefesi eşitlikçi, adil ve istikrarlı bir toplum oluşturmaktır.

Yoksulluğu önlemenin önemli adımlarından bir tanesi istihdam politikalarına ağırlık vermektir (Atılğan, 2016, s. 272). Sosyal dışlanmanın önlenmesi için özellikle yoksulluğun önüne geçilebilmesi gerekir. Yoksul bireyleri çalışma hayatına katmakla maddi sorunların çözümüne ve sosyal güvenlik ağlarından yararlanmasına fırsat sağlanacaktır. Sosyal güvenlik ağlarından yararlanma sosyal devlet temel felsefesinin önemli ayaklarından bir tanesidir.

Sosyal güvenlik modern sosyal devletin hedeflerindedir. Özellikle sağlık ve sosyal hizmetlerden yararlanmanın yolu sosyal güvenlik sistemlerinin bireylere aktif yansımasıyla mümkündür. Sosyal güvenlik aynı zamanda sosyal politikanın da bir alt basamağıdır. Sosyal politikalar; sosyal güvenlik, sosyal hizmet ve sosyal yardımlar olmak üzere üç temel ögeden oluşmaktadır.

Sosyal güvenlik sistemlerinin gelişmiş olması ve toplumun tamamına yayılması devletin sosyal refah politikasıdır. İş piyasası dışına itilen veya bir şekilde dışında kalan bireylerin bu alandan yararlanma sürecine kadar primsiz sosyal güvenlik ağı olan kamusal sosyal yardımlardan yararlandırılması gerekir (Genç ve Barış, 2015, s. 97, 101). Bu geçiş sürecinde sosyal yardım alan bireylerin mesleki becerilerinin geliştirilmesi için meslek kurslarına tabi

tutulmaları vasıflı hale gelmelerinde ve iş bulmalarında önemli bir aşama olacaktır. Yoksulluk kültürünün bireyler üzerinde kalıcı iz bırakması sosyal dışlanmayı arttıracaktır. İnsanların refah seviyesinin artırılması ve gelecekle ilgili yatırım yapmalarının sağlanması devlet politikası haline gelmelidir. Bireylerin kendi istekleriyle geleceklerine yatırım yapmaları oldukça zordur. Bu sorunu aşmanın yolu sosyal güvenlik sistemleridir. Sağlık, işsizlik, emeklilik (yaşlılık) ve bakım sigortası gibi primli sistem sosyal güvenlik türlerinin tüm bireylere uygulanması insanların yaşamları boyunca hayatlarını garanti altına alacaktır. Sosyal dışlanma riski taşıyan bireyleri sosyal güvenlik ağlarından yararlanacak şekilde istihdam alanına ve çalışma hayatına katmak toplumla bütünleşmelerine ve refah düzeylerinin artmasını sağlayacaktır.

Maddi kaynaklardan yoksunluk nedeniyle dışlanma ile ilgili bir başka mücadele mikro kredi uygulamalarıdır. 1970'li yıllarda Bangladeş'te ekonomi profesörü Muhammad Yunus tarafından hazırlanan mikro kredi projesinin hedefi yoksullukla etkin bir şekilde mücadele etmektir. Bu projeye çeşitli risklere açık, sosyal dışlanmaya maruz kalan, çalışma potansiyeli olup da nakit desteğine ihtiyaç duyan yoksullara kredi sağlama yoluyla kendi geçimlerini sağlayabilmeleri için bireysel girişimciliklerini harekete geçirmek amaçlanmıştır (Kümbül Güler, 2011, s. 81). Bu uygulama ile yoksul olan ama sahip oldukları potansiyellerini, becerilerini kullanabilecek bireylere iş kurma imkânı sağlanarak bu bireylerin maddi yoksunluklarının giderilmesi ve ekonomik alandan dışlanmalarının önüne geçilmeye çalışılmaktadır.

Günümüzde Türkiye Cumhuriyeti devleti de mikro ve makro boyutlu kredi uygulamaları gerçekleştirmektedir. Örneğin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) aracılığıyla sosyal yardım alan bireylerin mikro kredilerle desteklenerek yoksulluktan kurtulmalarına fırsat sağlanmaktadır. Mikro krediler bireylerin iş bulma değil iş kurmalarına katkı sağlamaktadır. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı'nın (KOSGEP) sağlamış olduğu mikro ve makro krediler de kendi işini kurmak isteyen bireyleri sermaye olarak desteklemektedir. Ekonomik hayattan dışlanma bireylerin tüm hayatlarını olumsuz etkilemektedir. Sosyal içerme politikaları kapsamında bireylerin istihdamının sağlanması ekonomik yoksunluklarının giderilmesini sağlayacaktır. Sosyal dışlanmayla mücadelenin en etkin ayağı bu alanda bulunan bireyleri ekonomik olarak güçlendirmekten geçmektedir.

2.1.2. Vatandaşlık Haklarından Yoksunluk

“Gelişmekte olan ülkelerde, politik ve hukuki güvenceler vatandaşlık kavramının tüm vaatlerini sağlamaya yetmeyebilmektedir” (Adaman ve Keyder, 2006, s. 8). Demokrasinin sağlıklı bir şekilde yürümediği ülkelerde halktan her kesimin siyasi süreçlere adil düzeyde katılımı mümkün olamamakta, vatandaşlık hakkı dolayısıyla siyasal dışlanma yaşanabilmektedir. Çok kültürlü toplumlarda dışlanmanın ya da topluma içerilmenin genel etkisini belirlemek için ülkenin yönetim şeklinin ve kurumlarının incelenmesi gerekir. Eğer bir toplumda hâkim grubun ötesinde kalan alt gruplar siyasi olarak dışlanırsa demokratikleşme eksik kalabilir. Bazı özel konularda değer, deneyim ve yaşam biçimleri farklı olan bu grupların çıkarlarını ve bakış açılarını temsil etmeleri demokratikleşme için olmazsa olmazlardandır (Lawoti, 2007, s. 58-59). Bu doğrultuda farklı sosyal grupların karar verme sürecine dâhil edilmeleri önemlidir.

Sosyal güvenlik, kanun önünde eşitlik, siyasi katılım, fırsat eşitliği gibi haklardan yoksun bireyler (Sapancalı, 2005a, s. 195) siyasal anlamda dışlanmakta, vatandaşlık haklarını savunacak mekanizmalara ulaşamayarak dışlanmışlıkları derinleşmektedir. “Bu durum hem politik olarak güçlü olan kesimlerin bu gücü elinde tutmak için diğerlerini dışlamasıyla, hem de dışlanmışların yeterli haklara sahip olmamaları nedeniyle bu güce ulaşamamaları ile ilgilidir” (Şahin, 2009, s. 77). Siyasal dışlanma, sosyal ve ekonomik dışlanmanın bir uzantısı olarak toplumdaki kutuplaşmaya da işaret etmektedir.

Marshall (1999) sosyal hakları, insan onuruna yaraşır düzgün bir yaşam standardına sahip olma hakkı olarak tanımlar. Bu tanımla devletin sosyal görevlerine atıfta bulunulur. Öyle ki sosyal haklar bağlamında eğitim, sağlık, konut, sosyal hizmetler gibi refah hizmetleri ve kaynaklara herkesin eşit ölçüde sahip olması gerekmektedir. Modern toplumlarda sosyal haklar toplumların refah ve eğitim sistemlerinde somutlaşır (s. 832). Sosyal devletin vatandaşlarına sağlamakla yükümlü olduğu barınma, eğitim, altyapı, sağlık hizmetleri ile sosyal güvenlik gibi temel refah mekanizmalarından dışlanma kurumsal hizmetlerden dışlanma anlamına gelmektedir.

Hukuk önünde herkes teoride eşitmiş gibi görünse de pratikte bazıları diğerlerinden daha eşittir. Yurttaşlık ilkesi statü eşitliğiyle ilgili olduğundan (Lister, 2011, s. 313), bunu savunanların toplumun her kesimine adil yaklaşım sergilemesi gerekmektedir. Kent

insanıyla sosyal ilişkilerin kurulabilmesi ancak kent insanı gibi sosyal haklardan eşit bir şekilde istifade edebilmeleriyle sağlanabilir.

2.1.3. Politik Yapıdan Dışlanma

Sosyal dışlanma, sosyal bölünmüşlüğe karşılık gelmektedir. Sosyal dışlanmaya maruz kalanlar modern toplumlarda güçsüzlükleri nedeniyle toplumun genelinden ayrılmakta, bölünmektedirler (Şahin, 2009, s. 77). Çünkü yarı modern ve geleneksel yapılarda ülke yönetiminde yer almak oldukça zordur. Yönetim biliminde ve yönetici vasıfları gerektiren unsurlarda söz sahibi olmak için avam tabakasından gelmek veya soylu bir yapıdan gelmemek dezavantaj olabilir. Modern işlevselliğin yoğun olduğu toplumlarda yetenek ve beceriler insanları sosyal ve politik sahada yetkin kılmak için önemli bir alandır. Özellikle dezavantajlı diye adlandırabileceğimiz eğitim, sağlık, kültür ve ekonomik açıdan yetersiz kabul edilen kesimlerin sosyal hayatta yer almaları birtakım mücadeleler gerektirir. Her ne kadar vatandaşların tamamının eşit haklara sahip olduğu varsayılsa da pratikte bu yapının oluşması için toplum olarak ileri düzeyde bir olgunluğa erişmiş olmak gerekir.

Siyasi erk kendi çıkarları ve ideallerine ulaşmak için genellikle toplumda alt kültür düzeyi ve gelir seviyesinde olan insanlardan yararlanmayı bir yol olarak görürler. Kendisini dezavantajlı olarak nitelendiren alt kültürler siyasal hakları kullanmayı ve cesaretlerini toplayarak üst makamlara gelmeyi başarmakta zorlanırlar. Bu insanların toplumla entegre olma yönünde çektikleri güçlükler siyasal yaşama katılımındaki cesaretlerini kırmaktadır. Bundan dolayı sosyal dışlanmaya muhatap olan gruplar bu tür süreçleri denemeyi tercih etmezler. İdare etme kültürüne yabancı olan bu grup, idare edilme yönünde bir alt kültür benimsemişlerdir. Bazı toplumlarda bu durumun politik süreçlere olan güvensizliği olduğu tartışması da mevcuttur.

Siyasal katılımlar ve siyasi erişimlere olan üyelikler bu tür sorunları yaşayan birey ve grupların yönetim erkine dahil olma, lider vasıflı yetilerini kullanma ve birinci adam olabilmek için oluşması gereken kendine güven anlayışı geliştirme yetileri desteklenmelidir. Katılımcı ve demokratik bir sivil toplumun oluşumu için bu gerekmektedir (Genç ve Barış, 2015, s. 100). Bu kapsamda sosyal dışlanmaya maruz kalmış gruplar ya da toplulukların ortak çalışma kültürü, sosyal sorumluluk becerisi, sivil örgütlenme ihtiyacı ve birikimlerini kullanabilme yetilerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

2.1.4. Sosyal İlişkilerden Yoksun Olma

Sosyal dışlanma, esas itibariyle ilişkisel karaktere sahip boyutları kapsar. Toplum yaşamına katılabilme, özünde bir toplumsal ilişki kurabilme meselesidir (Osmani, 2003, s. 8). Toplumsal alandan dışlanma toplumsal ilişkilerin zayıflamasıyla ya da kurulamamasıyla gerçekleşen bir süreçtir. Glorieux (1999) sosyal ilişkiler üzerinden açıkladığı dışlanmayı iki boyutlu olarak ele almıştır. İlki aile, akrabalık, hemşerilik, arkadaşlık gibi yakın çevreden edinilen sosyal ilişkiler, diğeri de çalışma yaşamıyla gelişen sosyal ilişkilerdir (s. 68). Yakın çevreyle olan sosyal ilişkiler kişinin ekonomik yoksunluk içinde olduğu zamanlarda da ona sosyal destek sağlama işlevini yerine getirmektedir. Bu nedenle kişi yakın çevresiyle maddi kaynaklardan kaynaklanan yoksunluk nedeniyle ilişkilerini koparmaz. Ancak bireyin iş yaşamında geliştireceği sosyal ilişkiler işten ayrılma halinde zayıflar ya da sona erer (Çakır, 2002, s. 86-87). Buradan anlaşılacağı üzere işsizlikten kaynaklanan sosyal ilişki daralması hane düzeyindeki sosyal ilişkilerin de daralması anlamına gelmez. Çünkü işsizlik ve buna bağlı gelişen yoksulluk bireysel ya da hane halkı düzeyinde analiz edilen bir sorundur. Ancak sonradan geliştirilen sosyal ilişkilerin kesintiye uğraması daha olasıdır. Bu kesintiye neden olan sorunlar daha çok maddi kaynaklardan yoksunluk diğer adıyla ekonomik alandan dışlanmanın bir uzantısı şeklinde ele alınabilir.

Toplumdaki birçok etkinliğin, yaşam biçimlerinin dışında kalmayı toplumdan dışlanma olarak tanımlayan Şahin (2009), bu durumu kültürel ve sosyal hayattan dışlanma ve politik alandan dışlanma olarak ele almaktadır. Ona göre toplumun genelinden farklı olan, onlar gibi giyinemeyen, konuşamayan, göçmen ve azınlıklar bu tür dışlanmadan zarar görmektedir. Bu durumda olan bireylerin topluma katılımları sınırlıdır. Herkesin yararlandığı sağlık, eğitim, barınma ve sosyal koruma hizmetlerinden yeterince yararlanamamaları halinde toplumsal alandan dışlanmaları daha da şiddetlenmektedir (s. 76). Bu durum sosyal haklardan yararlanamamanın sosyal ilişkilerden dışlanmayı tetiklediğini göstermektedir.

İnsanlar buldukları topluma uyum sağlamaları toplumla iç içe olmalarının gereğidir. Her toplumun kendine ait değer ve normları vardır. Toplumsal dışlanma riski taşıyan bireyler içinde yaşadıkları sosyal çevrelerine dikkat etmeleri ve örf adet ve gelenek bağlamında bile uyum kültürü taşımalarıdır. Hizmetlerden yeterince yararlanamamak dışlanmışlığın bir sonucu olmak yerine erişim problemi olarak da görülebilir.

Toplumsal dışlanmayı içsel ve dışsal olarak iki perspektiften yorumlamak gerekir. Bunlardan birincisi bireylerin kendi tavır tutum ve erişimleri dolayısıyla toplumdan dışlanmaları; ikincisi ise toplumun bakış açısı itibarıyla bireylerin yetersizliğinden dolayı toplum tarafından dışlanmalarıdır. Dışlanmayla mücadele konusunda dışlanan bireylerin topluma entegrasyonu önemli olduğu gibi toplumun da bu bireylerin katılımına ve fırsatlardan yararlanmalarına müsaade etmesi gerekmektedir. Burada devlet politikası olarak toplumu bilinçlendirme, farkındalık oluşturma ve sosyal içermeye yönelik devlet politikaları geliştirme önem arz etmektedir. Bireylerin eğitiminden dilinden dininden örf adet ve geleneklerinden cinsiyetinden ırkından ve bölgesel şartlarından ötürü toplumda dışlandığı görülmektedir. Dışlanmayı önlemenin en önemli bakış açısı bireyin davranış özelliklerini değil insan olma özelliğinden dolayı değerlendirilmesidir. Modern toplumlar ve gelişmişlik düzeyi yüksek olan bireyler insanların özelliklerinden ziyade kişiliklerine bakarak tavır geliştirirler. Bireylerin refah seviyesi arttıkça bir taraftan kendiliğinden sosyal tabakalaşma oluşur ve diğer taraftan dezavantajlı bireylere karşı bakış açısında insani olarak olumlu gelişmeler de yaşanabilmektedir.

Sapancalı (2005a), toplumsal alandan dışlanmayı mülkiyetten, konuttan, sağlık, eğitim, sosyal güvenlik gibi sosyal refah hizmetlerinden dışlanma olarak ele almıştır. Buna göre mülkiyet ve konuttan dışlanma aslında ekonomik alandan dışlanmanın bir uzantısı olarak ortaya çıkmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde mülkiyetten dışlanma kırsal yoksulluğa karşılık gelmektedir (s. 169).

Murie'ye (2011) göre “zenginlik, yoksunluk, statü, ayrımcılık, sosyal dışlanma ve toplumsal bütünleşme kavramları kişilerin nerede yaşadıkları ve nerede barındıkları ile ilintilidir” (s. 452). Sosyal bütünleşmede en önemli unsur olan barınma, aile yaşamı için olmazsa olmaz bir faktördür. Sığınma evlerinde kalmanın yanında korumasız, dayanılmaz konut koşulları veya gönülsüz paylaşımı içeren yetersiz, elverişsiz barınma şekli evsizlik olarak nitelendirilebilir. Büyük kentlere yapılan göçler sonucu kent çeperinde sağlıklı koşullarda barınma yoluna giden kesim, toplumsal sistemin dışına itilmektedir (Sapancalı, 2005a, s. 170). Kent çeperinde kentten kopuk yaşam süren birey ve grupların sosyal ilişkileri kendi içlerinde sahip oldukları dayanışma ağlarıyla sınırlıdır. Bu insanların toplumsal ilişki kurmada güçlük çekmelerinin bir nedeni de sosyal bir hak olan kurumsal yapılardan hizmet alımında dışlanmalarıdır.

Silver (1994), sosyal dışlanmaya maruz kalanların toplumdan tecrit edilmesini, kendi içlerinde bir araya gelmelerini isteme konusunda birlikte hareket etme yetersizliklerinden kaynaklandığını öne sürmektedir (s. 535). Barry'nin (1998) sosyal dışlanmayı "ortak bir kader" olarak tanımlaması sosyal dışlanma süreci ve durumu arasındaki ilişkiyi özetlemektedir (Farrington, 2011).

Sosyal ilişkilerden dışlanma çoğu zaman devlet politikası olarak yorumlanmaktadır. Devlet politikasının bireylere karşı tavırları toplumun diğer katmanları tarafından değer bulmakta ve uygulamaya konmaktadır. Sosyal ilişki ağı her ne kadar ikili bir ilişki olarak görülse de toplumsal algı bu ikili ilişkileri etkilemektedir. Sosyal içerme politikaları bireylerin ön yargı ve mesafeli duruşlarını törpülemelerine ve azaltmalarına önemli katkı vermektedir. Bireylerin dışlanması ya da sosyal bütünlük içinde yaşaması ikili ilişkilerle çözülebilecek kadar basit bir konu değildir.

2.1.5. Kültürel Uyumsuzluk

Barker (1995) kültürü belli bir zaman diliminde bir grup insanın gelenekleri, alışkanlıkları, becerileri, teknolojisi, sanatları, değerleri, ideolojisi, bilimi ve dini ve siyasi davranışları olarak tanımlamaktadır (s. 76). Marshall (1999) kültürü daha genel bir ifadeyle insan toplumunda biyoloji olarak değil, toplumsal araçlarla aktarılıp iletilen her şey olarak tanımlamıştır (s. 442). Taylor'a (1958) göre kültür "insanoğlunun toplumun bir üyesi olarak sahip olduğu ahlak, inançlar, bilgi, sanat, gelenekler gibi alışkanlıkları ve becerilerini kapsayan bir bütündür" (Oğuz, 2011, s. 137). Kültürel entegrasyon ise farklı sosyokültürel değerlere sahip gruplardan azınlıkta olanlar ile çoğunlukta olanların birbirlerine uyum sağlamasına işaret etmektedir. Daha çok göç ile yer değiştiren birey ve grupların, yeni yerleştikleri ortama ve orada bulunan yerleşik halka ayak uydurması, yerleşiklerin de yeni yerleşenleri benimsemesi süreci kültürel entegrasyona karşılık gelmektedir.

Devletler bünyesinde barındırdığı insanları istendik eleman olarak görmek isterler. Bir ülkenin vatandaşı olarak birey tarafından ülkenin toplumsal yapısı itibariyle kültürel değerlerinin sahiplenilmesi istenir. Devlet örf, adet, gelenek ve değerler sisteminde benimsemiş olduğu davranış kalıplarını bireylere sunmak üzere eğitim sistemi üzerinden kültürlenme yoluna giderler. Bireylerin farkına varmadan devlet bazında aidiyet duygusu kazanması sosyal bütünleşme için önemli bir politika olarak görülür. İstenen eleman

yetiştirmenin yolu kültürel empoze yerine farkına varmadan yavaş yavaş kültürlenme yoluyla daha kolay yapılmaktadır.

Kültürel entegrasyon kültürlenme politikalarının bir sonucudur. Kültürlenme ifadesi ise devletin siyasi olarak bireylerini kendine sadık kılması, sahip çıkması ve itaat etmesi için geliştirmiş olduğu politikalarından geçer. Her ne kadar kültürlenme literatürde politik bir kavram olarak görünse de kültürlenme daha dikta bir anlayışı yansıtır. İçinde bulunduğu toplum tarafından dışlanacağını düşünen alt kültür ve azınlık gruplar topluma entegre olma adına gösterdikleri bu iyi niyet anlayışları bir müddet sonra asimilasyon olarak geri dönmektedir. Kendi değerlerinden kopmadan topluma uyum sağlama anlayışı gelişmiş toplumlarda kabul görse de devlet politikasının işine çok yaramamaktadır. Devletler kültürel entegrasyon adı altında kültürlenme yoluyla içinde yaşayan bireyleri asimile etmek suretiyle kendine bağlamaktadır. Bu süreçte direnç gösteren gruplar devlet ve toplumun diğer katmanları tarafından sosyal dışlanmaya maruz kalmaktadırlar.

Yetersiz kültürel entegrasyon diğer bir ifadeyle kültürel uyumsuzluk iki veya daha fazla farklı sosyokültürel değerlere sahip grubun bir araya gelmesiyle hissedilir hale gelen sosyal bir sorundur. Ülkemizde kültürel uyumsuzluk sorunu büyük kentlere göçle yerleşen kişilerin yeni bir toplumsal düzene uyum sağlayamamasıyla ortaya çıkar. Kültürel entegrasyonun sağlanamaması kültürlenmenin sağlanamadığı anlamına gelmektedir.

Farklı kültürlerin beraberce yaşadığı Türkiye’de devlet politikalarının da etkisiyle üst kültür adı altında bir birleşmenin olduğu görülmektedir. Kültürlenme politikaları sabır isteyen, resmi ideolojiyi benimseme noktasında hazım gerektiren uzun bir süreci işaret etmektedir.

Kültürlenme birbirine denk iki farklı kültürün kültürel alışveriş işlemidir. Kültürlenme daha çok antropologlarının bir çalışma konusudur. Kültürlenme, akültürasyon ya da kültürel kaynaşma anlamca farklı kültürlerden olan birey ve grupların etkileşimleri sonucu kültür alışverişinde bulunmalarıdır. Amerika’da 1930’larda Sosyal Bilim Araştırma Konseyi tarafından atanan Kültürel Eşitlik Alt Komitesi’nde Robert Redfield, Ralph Linton ve Melville J. Herskovits’ten oluşan bir grup antropolog "kültürlenme"yi, farklı kültürlere sahip birey ve grupların etkileşimde bulunmalarıyla her iki grubun kültürel kalıplarında etkileşim öncesi hallerine göre birtakım değişikliklerle sonuçlanan fenomenler olarak tanımlamışlardır (Gordon, 1966, s. 61). Kültürlenme, kültürel nedenlerde birey ve grupların sosyal dışlanmalarının önüne geçmede önemli bir etkileşim türüdür.

Adaman ve Keyder (2006) kültürel dışlanmayı ve onun toplumdaki yansımalarını belli bir coğrafi alandaki çoğunluğu temel alarak açıklama yoluna gitmişlerdir. Esas alınan çoğunluk içerisinde “farklı bir etnik kökenden/ırktan gelmek ya da farklı bir din/mezhep üyesi olmak, çoğunluk dilini rahat konuşamamak, ya da aksanlı konuşmak, farklı giyim kuşam veya cinsel tercihler” gibi nedenlerle toplumsal yaşama uzak kalma, toplum içerisinde soğuk karşılanma, etkinliklere, faaliyetlere katılamama gibi durumların yaşanması kültürel dışlanmanın tezahürleridir (s. 10).

Göçmenlerin yeni yaşam alanlarında sağlık, eğitim, sosyal hizmetlerden yararlanma, barınabilme, istihdama katılabilmek gibi ihtiyaçlarının karşılanabilmesi önemlidir. Tüm bunları gerçekleştirirken kişinin kültürel entegrasyonunun sağlıklı bir şekilde sağlanması önemlidir. Öyle ki göç kaynağından edinilen kültür, yeni yerleşilen toplumsal düzene uyumu kolaylaştırmıyorsa kentlileşememe veya yeniden sosyalleşememe sorunsalını gündeme getirir. Bu durum bireyin kültürel olarak da dışlanmasına neden olmaktadır.

Adıgüzel (2016b) kültürel entegrasyonu sağlanmış bir göçmende, yerleştiği toplumda nasıl hareket etmesi gerektiğine dair bir duyarlılık geliştirdiğine değinmiştir. Ona göre bu duyarlılık yerleştiği toplumun normlarını içselleştirmesi anlamına gelmektedir. Bu içselleştirme süreci göçmenin geldiği yerde edindiği dil ve kültürüne ait bildiklerini, yeni katıldığı toplumsal çevrede uyumlu hareket edebilmek için yeniden öğrenmeye başlamasıyla gerçekleşmektedir (s. 174). Yeniden sosyalleşme anlamına gelen bu süreç göçmenlerin kültürel entegrasyonunun sağlanmasında önemlidir.

Jehoel-Gijsbers ve Vrooman (2008) sosyal kültürel dışlanmanın iki alt boyutundan birini yetersiz kültürel entegrasyon olarak ele aldıkları çalışmalarında bu sorunun alt bileşenlerini vatandaşlıkla ilgili norm ve değerlere uyumsuzluk, sosyal güvenlik sisteminin kötüye kullanımı, suçlu davranış, toplumsal cinsiyet rollerinin saptırılması ve topluma katılamama olarak sıralamışlardır (s. 4). Tüm bu sosyal sorunların önüne geçmek için yeniden sosyalleşmenin sağlıklı gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bunun için ülkelerin sadece uyum odaklı sosyal politikaları yeterli olmaz. Eğitim kurumlarının, medyanın, sivil toplum kuruluşlarının ve toplumun her kesimine ulaşabilecek tüm toplumsal araçların göçmenler konusunda duyarlılığa yönlendirilmesi gerekmektedir (Adıgüzel, 2016b, s. 174). Özellikle de eğitim politikaları kültürel çeşitlilik eğitimi ve ırkçılık karşıtı uygulamalar odaklı geliştirilerek ailelerin ve toplumun katılımının sağlanması gerekmektedir (Whaley ve Noel,

2012, s. 34). Aksi halde, göçmenleri görmezden gelen uygulamalar onların sosyal dışlanmasına yol açacaktır.

2.2. Dışlanmayı Besleyen Alt Kültürel Unsurlar

Sosyal dışlanmanın sosyal, ekonomik ve siyasal alanlardan dışlanma şeklinde ele alınmasına ek olarak, söylemsel dışlanmanın da ele alınması gerekmektedir. Söylemsel dışlanma diğer adıyla dışlayıcı dedikodu (blame gossip) çoğunlukla iki ya da daha fazla kişi tarafından üçüncü şahıslar hakkında dile getirilen aşağılayıcı bilgi olarak tanımlanır (Elias ve Scotson, 1994, s. 89). Daha çok olumsuz yargıları içeren “dışlayıcı dedikodu” kavramı, yerleşik toplumsal kimliğin korunmasında bir araç olarak algılansa da sosyal dışlanmayı derinleştiren bir etkidir (Deniz vd., 2016, s. 33).

“Oturulan bölge üzerine toplumda yaratılan önyargılar ve buna bağlı tutumlar söylemsel dışlanmanın yansımasıdır. Bu durum, bir başka deyişle mekânsal damgalama olarak da açıklanabilir” (Gökçearsan Çifci, 2008, s. 49). Adaman ve Keyder (2006: 10) mekânsal dışlanmayı farklı nedenlerden dolayı mekânlara ulaşmada ve buralardan yararlanmada engellerle karşılaşılması durumu olarak tanımlamıştır. Buna göre mekânsal dışlanmanın ilki kişinin yaşadığı yerin toplum genelince hakir görülmesi, diğeri kişinin ekonomik yetersizlikleri nedeniyle toplum yaşamına girememesi şeklinde iki bileşenli yapısı vardır.

Goffman, damgayı bireylerin toplumsal kimliğini elinden alan veya onların toplumda kabul görmelerinin önüne geçen, değer düşüren bir işaret olarak tanımlar. Üç temel damga türünden bahsetmiştir, bunlar; fiziksel özürler, olumsuz geçmiş ve bireyin ait olduğu çevre, ırk, dinsel grupla ilişkili toplumsal damgalardır (Slattery, 2015, s. 189). “Dışlanmanın Roman Halleri” adlı projede damgalanan Roman mahallelerine gidenler için şu söylemler yer almaktadır: “dikkat edin, saldırabilirler size”, “paranızı çalarlar”, “güven olmaz onlara”, “onların yemeğinden yenmez suyundan içilmez”. Bu söylemlerin ardında Roman mahallelerinin suç mekânları olduğu algısı yatmaktadır (Akkan vd., 2011, s. 34). Howard Becker, bazı sosyal grupların kendi koydukları kuralları bazı insanlar üzerinde uyguladıktan sonra onları “ötekiler” şeklinde etiketlediklerini öne sürer. Aslında bu sosyal gruplar kendi sapmalarını yaratıp kendilerinden olmayan grupların üzerine yıkmaktadırlar. Bu şekliyle sapma, bir davranışın niteliği değil, koydukları kural ve yaptırımların seçilen bir “suçlu” uygulanmasıdır. Becker, hâkim toplumda kendilerinden olmayan kesimlerin sapma

gösterdiği gerekçesiyle etiketlendiklerini ifade etmektedir (Topçuoğlu, 2016). Aslında toplumda kim ya da kimler tarafından konulduğu bilinmeyen ancak genel kabul gören kurallara yönelik tehdit, bazı kesimlerin öteki olarak etiketlenmelerini haklı bir tutum olarak göstermektedir. Bu durum sorgusuz sualsiz kabul edilen kültürle yakından ilgilidir.

Mekânsal dışlanma, ekonomik dışlanmanın yanında kültürel dışlanmayla birlikte öne çıkan boyutları, söylemsel düzeyde “onlar” ve “biz” ayrımı üzerinden şekillenmektedir (Deniz vd., 2016, s. 28). “Kültürel yapılar, bazen ve belki de çoğu zaman, kişilerin farkına varmadan başka kesimleri dışlamalarına neden olabilecek davranış ve tutumları doğurabilmektedirler” (Adaman ve Keyder, 2006, s. 14). İnsanlar, ait oldukları hâkim kültürü sorgusuz sualsiz içselleştirdikleri için kendilerine yabancı olanları kültürel yönden dışlamaları anlaşılır karşılanabilmektedir. Bauman (2014), biz ve onlar ayrımını tamamıyla farklı iki tutum arasındaki, duygusal bağlanma ve antipati, güven ve korku, işbirliği ve çekişme arasındaki ayrımla benzer bulmaktadır. Ona göre eş duyum diğer ifadeyle empati kurma zihinsel ve ahlaki yakınlığın bir göstergesidir. Ancak mesafe arttıkça bu duygunun zayıflayıp yok olması söz konusudur (s. 50-51). Gerek ekonomik yetersizlikleri gerekse kültürel farklılıkları nedeniyle mekânsal olarak dışlananlar için suça yatkın olduklarının söylenmesi, kültürel olarak toplumda kötü bir imajla damgalanmaları söylemsel dışlanmaya örnek verilebilir (Deniz vd., 2016, s. 28).

2.3. Sosyal Dışlanmayla Mücadelenin Kavramsallaştırılması

Sosyal dışlanmayla mücadele, sosyal dışlanma kavramının antitezi olan kavramları ve onların işlevlerini akla getirmektedir. Sosyal bütünleşme, sosyal uyum, sosyal kohezyon, sosyal entegrasyon, sosyal içerme bunlardan bazılarıdır. Kimi kaynaklarda sosyal kelimesi yerine toplumsal kelimesi kullanılarak da ifade edilen bu kavramların bir kısmı yabancı literatürden dilimizde geçmiş olup birbirleriyle benzer anlamları taşımaktadır. Sosyal dışlanmanın antitezi olan kavramlardan en yaygın kullanıma “sosyal bütünleşme” ve “sosyal içerme” sahiptir.

“Sosyal bütünleşme”, bir toplum içerisinde birlik ve dayanışmaya, uyum ve dengenin varlığına işaret etmektedir. “Sosyal içerme” ise daha çok politik bir muhtevaya sahip bir kavramdır. Sosyal içerme, toplumda çeşitli nedenlerle, istihdam, eğitim gibi fırsatlardan

herkes gibi yararlanamayanların bu durumunu düzeltmek amacıyla siyasi iradeyle alınan önlemler anlamına gelmektedir (Seyyar ve Genç, 2010, s. 633).

“Sosyal kohezyon” ise Türkçe literatürde nadir kullanılan bir kavramdır. Kohezyon, Latince’de bir araya gelme anlamına gelmekte (<http://www.tdk.gov.tr>) ve daha çok fen bilimleri literatüründe yer almaktadır. “Sosyal Kohezyon Tartışmalarına Kısa Bir Giriş ve Bu Tartışmaların Sosyal Hizmet İle İlişkisi” adlı makalede ilk defa kullanılan bu kavram, sosyal bütünlük kavramlarına karşılık kullanılmıştır. Bu makaleye göre sosyal kohezyon kavramı, toplumun sosyal refahını sağlamak için toplumda var olan eşitsizlikleri en aza indirmek ve kutuplaşmayı önleyerek dayanışma bağları kurmayı amaçlama olarak ele alınmıştır (Atauz vd., 2007, s. 8).

“Entegrasyon” bireysel hakların tanınmasıyla birlikte bireyin topluma eşit haklarla katılımını hedefleyen bir kavramdır (Özateşler, 2013, s. 21). “Toplumsal entegrasyon” bir toplumdaki bireylerin birbirleriyle ilişki kurmalarının ilkelerine işaret etmekte iken “sistem entegrasyonu” bir toplumun ya da toplumsal sistemin parçaları arasındaki ilişkileri anlatır (Marshall, 1999, s. 744). “Sosyal uyum” yaklaşımı etnik ve kültürel çeşitliliği olmayan bir toplum olmadığı söylemi üzerine kurulur. Buna göre toplumdaki farklılık ve çeşitlilikler bölünme nedeni değil karşılıklı zenginleşme sebebi olması için yönlendirilmelidir (Seyyar ve Genç, 2010, s. 743).

Sosyal dışlanmanın karşıt anlamı olabilecek kavramlar ve açıklamalarına yukarıda yer verilmiştir. Bu kavramlar yerli ve yabancı literatürde yer almaktadır. Ancak sosyal dışlanmayla mücadelenin etkin bir şekilde resmi kaynaklara yansımaları, sosyal dışlanma kavramının kullanımından yakın bir süre sonra ortaya çıkmıştır. Sosyal dışlanmayla mücadele daha çok Avrupa Birliği’nde sosyal politikaya ilişkin süreçlerle birlikte değerlendirilmektedir. Avrupa Birliği’nde Sosyal Dışlanmayla Mücadelede Ulusal Politikalar Gözlemevi kurulmuş olup, bu organizasyon sosyal dışlanmada Fransız ve Anglo Sakson yaklaşımları birleştirilerek kurumsallaştırılmıştır. Sosyal dışlanmaya ilişkin ilk kapsayıcı kriterler 1999’da Amsterdam Anlaşması’yla belirlenmiştir (Sapançalı, 2005a, s. 16). Dolayısıyla sosyal dışlanmayla mücadele için getirilen öneriler bu anlaşma kapsamında ele alınmıştır. 1997’de imzalanıp iki yıl sonra yürürlüğe giren Amsterdam Anlaşması içerisinde sosyal hükümler başlığında yer alan sosyal içerme ifadeleri birliğin amaçları arasında yer almıştır (BMKGM, 2007, s. 46).

2.3.1. Sosyal İçerme

Amsterdam Anlaşması'nda sosyal içermeye ilişkin, herkes için eşit fırsatlar ve düzgün yaşam koşullarının sağlanması amacı vurgulanmıştır (Biçerli, 2016, s. 19). “2001 yılında Avrupa Komisyonu tarafından AB üyesi ülkelere sosyal içermeye yönelik ulusal eylem planlarını sunma yükümlülüğü getirilmiştir” (<https://www.ab-ilan.com>). Türkiye Avrupa Birliği'ne üye olma yolunda ilerleyen bir ülke olarak burada alınan kararları uygulamak durumundadır. Ülkemizde sosyal içermeye yönelik ilk politik yazın Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından hazırlanan “Orta Vadeli Program”da (OVP) 2007-2009 tarihli “Sosyal İçerme ve Yoksullukla Mücadele” başlığında yer almıştır (Genç ve Çat, 2013, s. 369).

Birey ve grupların eğitimsizlik, işsizlik, yoksulluk, engellilik gibi nedenlerle de sosyal, kültürel, ekonomik imkânlardan yararlanamaması, siyasi haklarını kullanamaması (Seyyar ve Genç, 2010, s. 645) ve bunun sonucu sosyal olarak yalıtılma ve toplumsal ilişkilerin kırılma anlamına gelen sosyal dışlanma (Sapançalı, 2005a, s. 27) ile mücadelede bazı kurumsal önlemlerin alınması gerekmektedir. Çeşitli risklere maruz kalarak dışlanmaya uğramış birey ve grupların yaşadıkları topluma katılma hakkına vurgu yapan normatif bir kavram olan sosyal içerme (Genç ve Çat, 2013, s. 370) kabul gören yaşam ve refah koşullarına ulaşmada gerekli olan fırsatların sağlanması sürecidir (Gündüz, 2007, s. 12).

Sosyal içerme dezavantajlı grupları toplumsal hayata kazandırmayı amaçlayan bir kavramdır (Biçerli, 2016, s. 32). Sosyal içerme, sosyal bütünleşme ile eş anlamlı olup, sosyal dışlanma ile mücadeledeki kurumsal düzenlemelere karşılık gelmektedir. Sosyal içermeye amaç, sosyal dışlanmayla mücadelede toplumda ortalama gelirin altında kalan, engelliler, etnik ve/veya dini köken, toplumsal cinsiyet, eğitim gibi nedenlerle topluma eşit vatandaşlar olarak katılmada güçlük yaşayan insanlar için kurumsal düzenlemeler bütünüdür (Buğra, 2005, s. 9). Sosyal içerme programlarından sadece istihdam olanakları oluşturup insanlara fırsat eşitliği sağlamak değildir. Sosyal dışlanma yaşayanların “kendi özellikleri sebebiyle bu imkân ve fırsatlardan herkes gibi yararlanamayanların durumunda, eşit vatandaşlık kavramının içini doldurmaya yönelik, siyasi iradeyle alınmış önlemler bütünüdür” (Seyyar ve Genç, 2010, s. 646).

Sosyal içerme kavramı genel olarak “dezavantajlı grupların eğitim, sağlık, istihdam, sosyal yardım gibi hizmetlere erişimini artırmaya yönelik politika ve uygulamalar bütünü olarak tanımlanabilir” (Kurtipek, 2012, s. vi).

2.3.2. Sosyal Bütünleşme

Sosyal bütünleşme, sosyal çalışmanın temelini oluşturan toplumun sosyal bir yönüne işaret etmektedir. Toplumdaki sosyal uyum, aidiyet duygusunu temsil eder ve kişinin yerini, nereye ait olduğunu bilmesi anlamına gelmektedir. Sosyal bütünleşmenin kavramsallaştırılmasında, başkalarıyla özdeşleşme, ortak değerlerin paylaşılması ve başkalarının katılımının sağlanması, insan koşullarının önemli bir yönünü oluşturmaktadır (Sheppard, 2006, s. 231). Sosyal bütünleşmeyi sağlayan aidiyet duygusu, paylaşma, biraradalık gibi değerler zarar görürse dışlanmışlığın verdiği bu zedelenmeyle birey farklı arayışlar içerisine girecektir.

Bir alandan, bir toplumdaki dışlanan insan dışlanmışlığın verdiği boşluğu doldurmak için kendini bir başka şeyle meşgul edecektir. Bu meşgulliyeti o insanın sosyal değişimine neden olacaktır. Dışlanan insan dışlandığı ortamdaki daha iyi bir ortama yerleşir, orada kendini bulursa sosyal gelişme yaşayacaktır. Eğer dışlandığı ortam bu bireyi olumsuz bir ortama itiyorsa o kişi sosyal çözülmeye uğrayacaktır. Örneğin ailesiyle iyi ilişkileri olan bir çocuk, ilişkilerinin kopmasından kaynaklanan boşluğu sokakta doldurmaya çalışabilir. Bu da onun istismara açık olmasına, madde kullanımına, suça bulaşmasına neden olabileceğinden sosyal çözülmeye uğrayacaktır. Sosyal dışlanmaya uğrayan birey ve gruplar dışlandıkları toplumdaki bir başka yere gittiklerinde sosyal değişmeye uğrayacaktır. Bu değişim gelişme olabileceği gibi sosyal çözülmeye tehlikesi de taşıyabilir. Nasıl ki bir çocuk aile ortamından dışlanarak gittiği ortamda sosyal çözülmeye uğruyor ve bu durum karşısında çıkan sonuçlar hem çocuğu hem de ailesini etkiliyorsa; aynı şekilde bir toplumdaki dışlanan kişi edindiği olumsuzluklarla sosyal çözülmeye uğrar ve bunun sonucunda karşılaşılan sorunlar hem o bireye hem de yaşadığı topluma mal olacaktır. Seyyar ve Genç'e göre (2010) sosyal değişiminin, toplumları sosyal bütünleşmeye, orta sınıflaşma sürecine ve ekonomik refaha yönlendiriyorsa olumlu olarak değerlendirilebilmektedir. Sosyal değişim olumsuz yönde gerçekleşiyor ise bu durum toplumların dejenerasyonuna ve sosyal gerilemeye neden olmaktadır (s. 640).

Bireylerin sosyal, kültürel, ekonomik, politik alanlardan uzaklaştırılması her ne kadar bir cezalandırma yöntemi olarak görülse de doğru bir yol ve yöntem değildir. Çünkü bireyin dışlanması, buluşacağı yeni unsurlardan edineceği olumsuz birikimler kendisini dışlayan gruplar için bir tehdit olabilir. Bunun yerine riskli görülen gruplar, sosyal dışlanma yerine ilgili gruba ve ortama dahil edilme yöntemiyle değiştirilmeye çalışılması doğabilecek risklerin önüne geçmek için önemli bir yoldur. Bu grupların potansiyel suç grubu olması toplumun bütün katmanlarını olumsuz etkileyecektir. Uzaklaştırma yöntemi ilgili kişinin fiillerini daha kolay yapmasını sağlar. Yakınlaştırma politikası ise kontrolü ve olumlu yönde gelişim ve değişimi sağlar.

Sosyal dışlanan bireyler veya gruplar kendi aralarında öbeklenerek yeni bir risk grubu oluşturmaktadırlar. Başka bir adla kendi aralarında sosyal bütünleşmeyi sağlamaktadır. Bu bütünlük onların güçlerini arttırmakta ve yaptırımlarını kolaylaştırmaktadır. Birey veya grupların dışlanması onlardan uzaklaşmak yerine daha güçlü bir şekilde karşımıza çıkmalarını sağlamaktadır. Buradan hareketle toplumda var olan farklı sosyokültürel değerlere sahip, ekonomik ve eğitim düzeyleri farklı insan gruplarının birlikte karşılıklı anlayış ve hoşgörü çerçevesinde yaşamaları için sosyal bütünleşmelerinin sağlanması toplum refahı için bir zorunluluktur.

2.4. Literatürde Sosyal Dışlanma ve Sosyal İçerme Çalışmaları

Sosyal dışlanma, 1960'lı yıllardan itibaren literatüre giren bir kavramdır. Sosyal dışlanma çalışmalarının çok eski bir tarihi olmasa da bu başlık altında yabancı literatürde sosyal dışlanma ve ona işaret eden kavramsal çalışmalar ile Türkiye'de sosyal dışlanma konularında yapılmış lisansüstü çalışmalara değinilmektedir.

2.4.1. Sosyal Dışlanmaya Yönelik Açıklama Getiren Çalışmalar

Silver (1994) sosyal dışlanmayı açıklarken cumhuriyetçi, liberal ve sosyal demokratik sistemlere uygun olarak dayanışma, uzlaşma ve tekelleşme paradigmalarını öne sürmektedir. Her bir paradigma dezavantajların çeşitli biçimlerini (ekonomik, sosyal, politik ve kültürel) açıklamakta ve dolayısıyla yoksulluk ve uzun süreli işsizlik, etnik eşitsizlik ve vatandaşlık teorilerini kapsamaktadır (s. 3).

Tablo 6. Sosyal Dışlanmanın Üç Paradigması

	Dayanışma	Uzmanlaşma	Tekelci
Bütünleşme anlayışı	Grup dayanışması Kültürel sınırlar	Uzmanlaşma Ayrı tabakalar Bağımsızlık	Tekelci Sosyal kapanma
Bütünleşme kaynağı	Ahlaki bütünleşme	Mücadele	Yurttaşlık hakları
İdeoloji	Cumhuriyetçilik	Liberalizm	Sosyal Demokrasi
Söylen	Dışlanma	Ayrımcılık Sınıfaltı	Yeni yoksulluk Eşitsizlik Sınıfaltı
Etkileyen düşünürler	Rousseau Durkheim	Locke Maddison Faydacılar	Marx Weber Marshall
Tipik örnekler	Foucault Xiberras Schnapper Costa-Lascoux Douglas Mead	Stoleru Lenoir Shklar Allport Çoğulculuk Chicago okulu Murray	Dahrendorf Room Townsend Balibar Silverman Bourdieu
Yeni politik ekonomi modeli	Esnek üretim Hukuk okulu	Yetenekler Çalışmayı teşvik eden unsurlar Ağlar Sosyal sermaye	İşgücü piyasasının bölünmesi

Silver, H., 1994

Dayanışmacı paradigmada, sosyal dışlanmanın sebebi maddi yoksunluktan değil, toplumla sosyokültürel bağın kopmasıyla ilişkilendirilmektedir (Sapançalı, 2005a, s. 50). Rousseau ve Durkheim'in sosyolojisinde, toplumsal düzen dışsal, ahlaki ve normatif olarak düşünülmüştür. Onlara göre toplumsal düzen, ulusal konsensüs, ortak vicdan ya da bireyi aracı kuruluşlar vasıtasıyla daha büyük bir topluma bağlayan genel iradeye dayanmaktadır (Silver, 1994, s. 6). Durkheim, bir toplumdaki kuralsızlığı veya temel değerler üzerindeki çatışmayı anomi olarak adlandırmaktadır. Ona göre anomi geleneksel normlar ve sosyal kontrolün işlemediği sanayileşme ve kentleşme dönemlerinde ortaya çıkar. Anominin çözümü ve uyum içinde sağlıklı bir toplum kurulabilmesi için bireyleri toplumsal gruplar ve kolektif değerler içerisinde birleştirebilen bir anlayış gereklidir (Slattery, 2015, s. 36). Sapma veya anomi gibi sosyal dışlanma da toplumu tehdit etmektedir. Durkheim'a göre sosyal dışlanmanın tersi olan sosyal entegrasyon ve bunu gerçekleştirme süreci sosyal

içermedir (Silver, 1994, s. 6). Durkheimci anlayışa göre sosyal içerme ulusal dayanışma penceresinden bakıldığında hâkim kültüre asimile edilmeye sağlanabilir. Fransa banliyölerinde yaşayan insanlar bu kapsamda düşünülmüştür. Bu anlayışa göre sosyal düzen, dayanışma ve sosyal ilişkilerin gücüne bağlıdır (Sunal, 2007). Bu bağı güçlendiren şey de devletin toplumu koruyacak koşulları belirlemesine ve yurttaşlık ahlakı oluşturmaya bağlıdır (Slattery, 2015, s. 119).

Sosyal dışlanmayı açıklamaya çalışan ikinci paradigma uzmanlaşmadır. Anglo sakson liberalizmin söylemlerini yansıtan bu paradigmaya göre dışlanma, bireylerin kendi tercihleri sonucu meydana gelmektedir. Öyle ki sistemin sorunlarını göz ardı eden bu paradigmada herkese işgücü piyasasında yer vardır. Bireyler çalışmama kararı sonucu ya da diğer aktörlerle giriştikleri pazarlık ve çıkar biçimleri nedeniyle dışlanabilirler (Sapancalı, 2005a, s. 51). Bu anlayışa göre dışlanmanın mikro-sosyolojik nedenleri, bireyin toplumsal çevresi, yaşam seyri veya kişisel tercihlerinde bulunmaktadır (Silver, 1994, s. 6).

Tekelci paradigma liberal anlayıştan farklı olarak sosyal sistemin oluşumunda hiyerarşik güç ilişkilerine odaklanmıştır. Sosyal dışlanma, sınıf, statü ve siyasi gücün etkileşimi sonucu ortaya çıkmaktadır (Sunal, 2007). “Tekeli elinde bulundurmaya isteyen grup, toplumsal kapanma mekanizmalarıyla diğerlerini dışarıda bırakmayı amaçlarken, dışlananlar vatandaşlık ve eşit hak iddiaları ile toplumsal hayata dâhil olmayı hedefler” (Gökçearsan Çifci, 2008, s. 44).

Toplumdan dışlanma sorununu analiz etmeye yönelik birçok düşünür, sosyolog, antropolog, ekonomi bilimci çeşitli görüşler öne sürmektedir. Bir sosyoloji profesörü olan Levitas ve arkadaşları (2007), yaptıkları bir çalışmada insan yaşamının çocukluk, gençlik, çalışma çağındaki yetişkinlik ve daha sonraki hayat dönemleri olmak üzere dört evresini dikkate alarak sosyal dışlanma matrisi hazırlamışlardır. Buna göre sosyal dışlanma konusunda potansiyel önem taşıyan on boyut ve alan belirlenmiştir (s. 10):

Kaynaklar:	Malzeme / ekonomik kaynaklar Kamu ve özel hizmetlere erişim Sosyal kaynaklar
Katılım:	Ekonomik katılım Sosyal katılım Kültür, eğitim ve beceriler Siyasi ve sivil katılım

Yaşam kalitesi: Sağlık ve esenlik
Yaşam alanı
Suç, zarar ve suçlu bulunma

Yukarıda belirlenen on farklı alan sosyal dışlanmanın sosyal, ekonomik, siyasal, kültürel, mekânsal gibi çok boyutu olduğunu ve dışlanma olgusunun karmaşık bir süreç olduğunu göstermektedir.

2.4.2. Sosyal Dışlanmanın Ölçümüne Yönelik Çalışmalar

Sosyal dışlanmanın ölçülmesi üzerine yapılan çalışmalarda bu ölçümü sağlayabilecek göstergelerden bahsedilmektedir. Öncelikle bu çalışmalarda sosyal dışlanmanın neden ölçülmesi gerektiğine değinilmektedir. Bazı çalışmalarda sosyal dışlanmanın ölçümü o ülkenin sahip olduğu sosyal sermayeye ilişkin ipuçları verdiği değinilmektedir. Öyle ki sosyal yönden dışlananların sayıca çok olması, toplumda sosyal ilişkilerin yetersiz ya da sağlıklı olduğunu göstermektedir. Bourdeau'nun sosyal sermaye fikri de sosyal iletişim ağlarının değerliliği üzerine kuruludur. Aynı konuda Coleman, sosyal sermayenin, insanların bir arada uyum içinde bulunabilmesi için toplumdaki sosyal ilişkilerin yüksek derecede güvenle ve ortak değerlere göre yöneltmesine işaret ettiğini ifade etmektedir (Field, 2008, s. 6, 29).

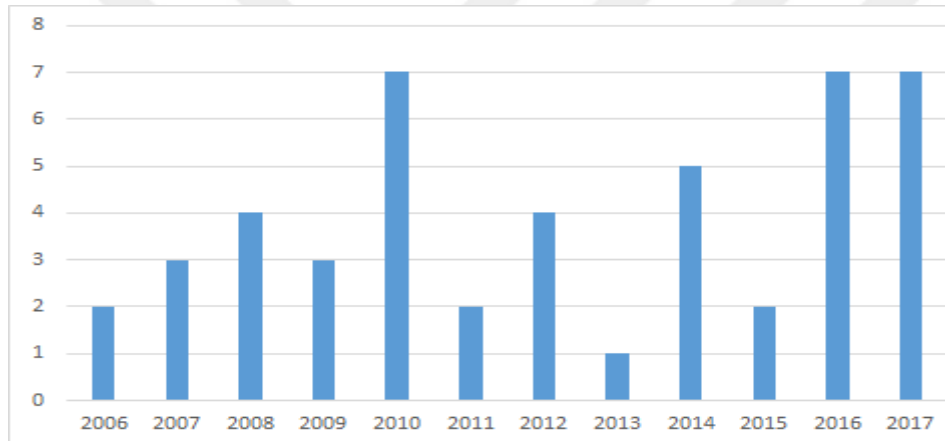
Sosyal dışlanmanın ölçümüyle elde edilen veriler, toplumdaki sosyal dışlanmanın seyrinin izlenmesi sağlanırken, sosyal dışlanmanın çoklu nedenlerinin ve bölgesel farklılıklarının belirlenmesi ile dışlanmayla mücadele için oluşturulacak sosyal içerme politikalarına yön vermesi bakımından da önemlidir. Günümüzde sosyal dışlanmanın çok boyutlu yapısının olması nedeniyle tek bir kriter veya göstergeden sosyal dışlanmanın seyrinin belirlenmesi mümkün değildir (Karataşoğlu ve İslamoğlu, 2016, s. 17). Klasen, sosyal dışlanmanın nesnel olduğu kadar öznel anlamları da barındırması nedeniyle tam anlamıyla ölçülemeyeceğinden bahseder (Sapancalı, 2005a, s. 62).

Adaman ve Keyder (2006) ise sosyal dışlanmanın ölçümünde daha çok korunmasız olarak ifade edilen, “kent varoşlarında yaşayanlar, sağlık-emeklilik sigortası olmayanlar, sürekli bakıma muhtaç olanlar, engeli bulunanlar, sokak çocukları gibi kesimlerin sosyal dışlanmalara maruz kalma ihtimalleri yüksek olduğundan” bu gruplar sosyal politikacılar tarafından mercek altına alınmaktadır (s. 13). Sosyal dışlanmanın ölçülmesinde genellikle

sayısallaştırılabilir verilere yoğunlaşmaktadır. Bunun için iyi ve uzun yaşam, bilgiye erişim, yüksek yaşam standardına bağlı insani gelişme tanımından hareketle UNDP tarafından hazırlanan İnsani Gelişim Endeks Raporları sosyal dışlanmayı görünür kılan sayısal veri olarak örnek gösterilebilir (Sapançalı, 2005a, s. 62-63).

2.4.3. Sosyal Dışlanma ve Sosyal İçerme Konulu Tezler

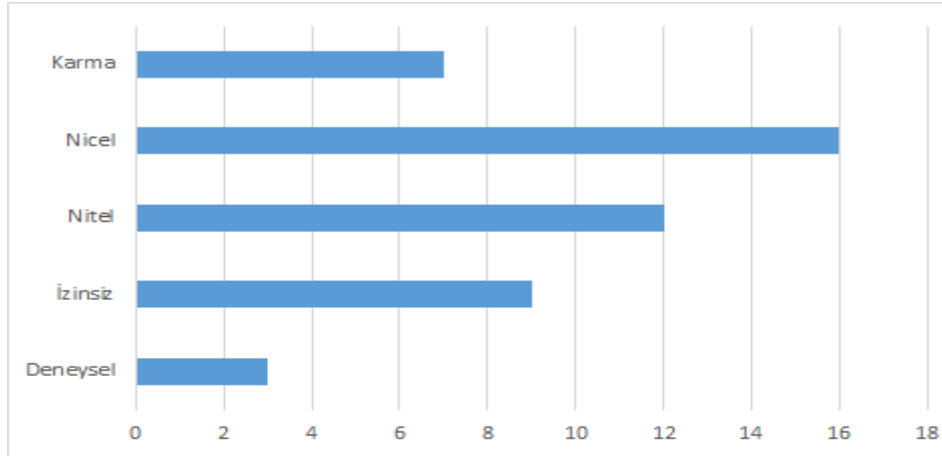
Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi'nde adında 'sosyal dışlanma' kavramı geçen toplam 47 lisansüstü tezi yer almaktadır. Kavramın tez başlıklarında yer aldığı ilk tez 2006 yılında yayımlanmıştır. Bu tezlerin 15'i doktora, 32'si ise yüksek lisans tezidir.

Grafik 3. Yıllara Göre 'Sosyal Dışlanma' Lisansüstü Tezlerinin Dağılımı

Sosyal dışlanma kavramının literatürde yeni bir kavram olması, bu kavramın tez adlarında yer almaya başladığı 2006 tarihinin yeni bir tarih olmasıyla ilgili düşünülebilir. Sosyal dışlanmanın çalışılmaya başladığı ilk yıllara göre son yıllarda daha fazla çalışılan bir sorun alanı olduğunu söylemek mümkündür.

YÖK Ulusal Tez Veri Tabanında adında 'sosyal dışlanma' kavramı yer alan lisansüstü 47 adet tezdten 17'si Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı'nda, 10'u Sosyoloji Anabilim Dalı'nda, 3'ü Sosyal Hizmet, 1'i Sosyal Politika Anabilim Dalında ve diğer 16 tez farklı anabilim dallarında kabul edilip taranmaktadır. Sosyal dışlanma konusunun çok farklı anabilim dallarında ele alınmış olması bu konunun çok boyutlu olduğunu ve multidisipliner bir çalışma gerektirdiğini göstermektedir.

Grafik 4. ‘Sosyal Dışlanma’ Lisansüstü Tezlerinde Kullanılan Yöntem

Başlığında ‘sosyal dışlanma’ kavramı geçen 47 tezdten 9 tanesi erişime açık olmadığı için bu tezlerde kullanılan yöntem tespit edilememiştir. Tezlerde daha çok sırasıyla nicel, nitel ve karma metodoloji kullanılmıştır.

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi’nde adında ‘sosyal içerme’ kavramı geçen toplam dört yüksek lisans tezi yer almaktadır. Başlığında bu kavramı barındıran ilk tezin 2011 yılında yayınlanmış olması bu kavramın literatürde yeni olduğunu göstermektedir. Bu yüksek lisans tezlerinin tamamı nitel araştırma metodolojisiyle yazılmıştır. Adında ‘sosyal bütünleşme’ kavramı geçen 27 tez vardır. Bunlardan 17’si yüksek lisans 10’u doktora tezi olup, erişime açık olan tezlerin 9’u nicel, 8’i ise nitel metot kullanılarak yazılmıştır. Adında ‘sosyal bütünleşme’ kavramı geçen tezlerden ilki 1990 yılında yayınlanmıştır. Sosyal içerme kavramının tez adlarında geç yer almasının kavramın politik anlamda kullanımının literatürde geç yer bulmasına bağlamak mümkündür. Sosyal dışlanma, sosyal içerme ve sosyal bütünleşme kavramlarının başlıklarında yer aldığı bazı tezlerin sonuçlarına aşağıda değinilmektedir.

Bahset Karşlı’nın 2012 yılında yayınladığı “Din ve sosyal bütünleşme: Farklılık ve birlikte yaşama (Göksun örneği)” adlı doktora tezinde farklı sosyokültürel değerlere sahip gruplar üzerinde yaptığı sosyal mesafe araştırmasının sonuçlarında “Türk kimliğinin birleştirici ve bütünleştirici fonksiyona sahip olduğunu” ölçmüştür. Aynı çalışma sonuçlarına göre sosyal ilişkinin birlikte yaşamın bir formülü olduğuna da değinilmiştir (s. 260).

Nurhan Demirel 2012 yılında yayınladığı “Romanların sosyal dışlanma probleminin Romanlar ve toplum düzeyinde karşılaştırmalı araştırması: Kocaeli örneği” adlı yüksek

lisans tezinde Kocaeli'nin Tavşantepe, Serdar ve Kandıra-Akdurak Mahallelerinde yaşayan Romanlarla ve Kocaeli'de yaşayan Roman olmayanlarla anket çalışması yaparak buradan edindiği bulguları karşılaştırmıştır. Araştırmacı sosyal dışlanma probleminin hem Romanlardan hem de Roman olmayanlardan kaynaklandığını yani karşılıklı bir dışlanma probleminin olduğunu tespit etmiş ve dışlanma sorununun karşılıklı bilgi eksikliğinden kaynaklandığına değinmiştir (s. xii).

Vesile Yılmaz Anatca 2010 yılında yayınladığı “Sosyal dışlanmanın saldırgan davranışlar üzerindeki etkisi” adlı yüksek lisans tezinde sosyal dışlanmanın saldırgan davranışlara yol açtığını gösteren bulgulara ulaşmıştır (s. 52). Neşe Şahin Taşğın 2010 yılında yayınladığı “Refah devleti ve insan hakları açısından yoksulluk ve sosyal dışlanma” adlı doktora tezinde insan haklarını koruyan bir sistemin yaratılması için sosyal hizmetlerin kamusal olarak kullanılması gerektiğini ifade etmektedir (s. iv).

Esin Şenol 2010 yılında “İşsizliğin Sosyal Dışlanma Üzerindeki Etkileri” adlı doktora tezinde yaptığı alan araştırmasında işsizliğin sosyal dışlanma üzerinde yüksek düzeyde etkisinin olduğunu tespit etmiştir. Bunun üzerine araştırmacı, birey ve toplumu etkileyen bu sorunla mücadelenin “etkin istihdam politikalarına, iyi işleyen kurumlara, sosyal diyaloga, dayatmacı değil katılımcı kararların alınmasına ve bu politikalara verilen sosyal destek ile ülkenin siyasi ve ekonomik istikrarına bağlı” olduğuna değinmektedir (s. 267-268).

Rıdvan Kurtipek'in 2012 yılında yayınladığı “A Critical Analysis of Social Inclusion in Turkey: The Case Study of SODES (Social Support Programme)” adlı yüksek lisans tezinde Sosyal Destek Programı'nı (SODES) sosyal içerme kavramı üzerinden bütün halinde değerlendirmektedir. Araştırmacı “SODES'in proje temelli yapısı, sürdürülebilirliği, tüm hedef gruplara ulaşması, izleme ve denetlenmesi ile kurumsallaşması bakımından eksiklikleri olduğu”nu tespit etmiştir. Araştırmacı, sosyal politikaların, toplumsal sorunlar için sürdürülebilir çözümler üretmek için ortaya çıkan sonuçlar yerine, sürece odaklanması gerektiğine değinmektedir (s. vii, 74).

Sosyal dışlanma, sosyal bütünleşme ve sosyal içerme kavramlarının adlarında yer aldığı lisansüstü tezler genel olarak incelendiğinde nitel çalışmaların hali hazırda olan sosyal politikaları değerlendirme yönünde çalışmalar olduğu; nicel çalışmaların ise daha çok alan çalışmaları üzerine getirilen eleştiri ve sosyal politika önerileri üzerine olduğunu söylemek mümkündür.

2.5. Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal İçerme Politikaları

Sosyal dışlanma her ne kadar 1970’li yıllarda karşımıza çıkan bir kavram olsa da bununla mücadele etmeye yönelik politik hareketlenmeler ilk olarak 1990’lı yıllarda Avrupa Birliği’nde görülmeye başlanmıştır. Bu kapsamda ilk gelişme Avrupa Topluluğu Komisyonu tarafından Sosyal Dışlanmayla Mücadelede Ulusal Politikalar Gözlemevi kurulmasıdır. Sosyal dışlanma kavramı ilk defa Maastricht Anlaşması’nda resmi bir belgede yer almıştır. 1997 yılında imzalanan Amsterdam Anlaşması ise daha önce imzalanan Maastrich Anlaşması’ndaki eksikleri kapatacak şekilde tasarlanmış olup bu anlaşmada sosyal dışlanmayla mücadelenin Avrupa Birliği’nin temel hedefi olduğu ifade edilmektedir (Sapançalı, 2005b, s. 61-62). Avrupa Birliği metinlerinde sosyal dışlanma ile mücadele çoğunlukla ekonomik olarak ele alınmış bu doğrultuda dışlanma yoksullukla birlikte değerlendirilmektedir. 2000 yılında Lizbon’daki Avrupa Komisyonu toplantısında belirlenen Lizbon stratejisinde, sosyal dışlanmayla mücadele için 2010 yılına kadar “istihdam ve sosyal uyum yoluyla dünyada sürdürülebilir ekonomik büyüme kapasitesine sahip en dinamik ve en rekabetçi bilgi ekonomisi olma” hedeflerine ulaşılması amaçlanmıştır. Bununla birlikte Açık Eşgüdüm Sağlanması Yöntemi benimsenmiş ve AB üyesi ülkelerin düzenli olarak ortak içerme raporları hazırlanması kararı alınmıştır (Yıldırımalp, 2014, s. 98-99). Açık İşbirliği Yönteminin benimsenmesi Avrupa Birliği’ne üye olan ve üye olma sürecinde olan ülkelerle iş birliği içerisinde hareket edebilmeyi ve belirlenen hedeflere ulaşmayı kolaylaştırmaktadır.

2010 yılında Lizbon stratejisinde belirlenen hedeflere tanınan on yıllık süre dolmuştur. Bu tarihten sonra “dışarıda daha çok birlik, içeride daha çok koordinasyon” sloganıyla AB 2020 Akıllı, Sürdürülebilir ve İçermeci Büyüme için Avrupa Stratejisi benimsenmiştir (Akbaş ve Apar, 2010, s. 6). Sosyal dışlanmayla ilgili politik gelişmelerin her ne kadar Avrupa Birliği’ne üye ülkeler çerçevesinde ortak hareket edebilmeyi esas alan girişimlerle başlamış olduğu görülse de Türkiye’nin de AB üyeliğine adaylığı sürecinde üye ülkeleri takip eder bir vaziyette oluşunu, sosyal içerme politikalarının geliştirilme seyriden anlamak mümkündür.

Sosyal dışlanma çoğu zaman dezavantajlı grupların yaşadığı genel sorunu ifade etmede kullanılan bir kavramdır. Sosyal hayata katılımında sorun yaşayan gruplar, marjinalize olmuş gruplar, hassasiyetleri olan gruplar, korunmasız gruplar, dışlanmış gruplar dezavantajlı

gruplar kapsamında ele alınmaktadır (Gündüz, 2007, s. 19). Dezavantajlılık bireyin yaşadığı çevrede sosyal, ekonomik ve kültürel kaynaklardan yoksun olmasını ifade etmede kullanılır.

Geleneksel anlamda dezavantajlılık ırk, etnik grup, yoksulluk ya da cinsiyet farklılıklarına odaklansa da kavram bu faktörlerle sınırlandırılmayacak derece kapsamlı bir sorundur. Dezavantajlı olma toplumun çoğunluğu tarafından kendi kendine yeterlilik için gerekli araçlara erişimin engellenmesi durumudur. Bu araçlar özerklik, teşvik, sorumluluk, öz saygı, toplum desteği, sağlık, eğitim, bilgi edinme, istihdam, sermaye ve duyarlı destek sistemleri şeklinde sıralanabilir (Mayer, 1980, s. 2). Dezavantajlı gruplar, ekonomik durumları, cinsiyetleri, etnik veya dilsel kökenleri, dinleri veya politik statüleri (sığınmacılar gibi) nedeniyle toplumsal ve ekonomik uyum şansları diğer insanlara göre daha düşük olan kimselerden oluşur. Bu kesimler toprak mülkiyetine veya başka gelir getiren araçlara sahip olamayan ve genellikle sağlık, konut ve eğitim gibi temel toplumsal ihtiyaçlardan yoksun olan kimselerdir (Caillods, 1998, s. 10). Bu tanım ve açıklamalardan yola çıkarak ülkemizde yoksullar, özürlüler, işsizler, kadınlar, yaşlılar, sokak çocukları, gençler, göçmenler, azınlıklar, sosyal koruma dışında kalanlar, bağımlılar, kent yaşamına tutunamayanlar, eski hükümlüler, kayıt dışı çalışanlar ve eğitim seviyesi düşük olan insanların dezavantajlı konumda oldukları söylenebilir.

Sosyal olarak toplumun dışında bırakılanlar, refah özgürlüğü açısından dezavantajlıdır; çünkü refahın önemli bir unsuru toplumsal yaşama tam olarak katılabilmidir (Osmani, 2003, s. 10). Sosyal dışlanmaya maruz kalanların bir kısmı toplumda yaygın önyargılar nedeniyle dezavantajlarını aşamamaktadırlar. Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet ayrımcılığı onları istihdama katılımdan siyasal temsile kadar olumsuz etkilemektedir. Eski hükümlüler de iş piyasasına katılımda sorun yaşamakta hatta toplumda olumsuz yargılarla karşılaşmaktadırlar. Engelliler de eski hükümlüler gibi toplumsal yaşamın hemen her evresinde dışlanma ile karşı karşıya kalmaları söz konusudur. Bu kapsamda engelli ve eski hükümlülerin ekonomik dışlanmasının önlenmesi amacıyla 4857 Sayılı İş Kanunu'nun 30. Maddesi 15/5/2008 tarihle güncellenmiş ve 5763 Sayılı İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'la gereği engelli ve eski hükümlü kişilerin istihdam edilebilmelerine yönelik belirli nitelikleri taşıyan işverenlere bazı istihdam etme zorunlulukları getirilmiştir. Kanuna göre "işverenler, elli veya daha fazla işçi çalıştırdıkları özel sektör işyerlerinde yüzde üç özürlü, kamu işyerlerinde ise yüzde dört özürlü ve yüzde iki eski hükümlü işçiyi meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırmakla

yükümlüdürler”. Bu kanun engelli ve eski hükümlülerin ekonomik alandan dışlanmalarını önlemeye yöneliktir.

Türkiye’de ve birçok ülkede olduğu gibi göçmenlerin de yeni yerleştikleri toplumun bir parçası haline gelememeleri günümüzde karşılaşılan sorunlarından. Ülkemizde Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO)’nun 1949 tarihli 97 ve 1975 tarihli 143 Sayılı Sözleşmeler göçmen işçilerin haklarını güvence altına almak üzere imzalanmıştır. Bu sözleşmeler “göçmen işçilere; yardım, bilgi, koruma ve eşit muamele ile fırsat ve muamele eşitliği tanımak ve bu konudaki suiistimallerin önlenmesi amacıyla kabul edilmiş sözleşmelerdir” (Alpar, 2000, s. 123). Buna ek olarak 28/07/2016 tarihinde kabul edilen 6735 Sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu “politikaların belirlenmesi, uygulanması, izlenmesi ile yabancılara verilecek çalışma izni ve çalışma izni muafiyetlerine dair iş ve işlemlerde izlenecek usul ve esasları” belirlemek üzere tasarlanmıştır. Bu kanunla göçmenlerin ekonomik alandan dışlanmalarının önüne geçilmesi hedeflenmektedir.

Ayrımcılık da dezavantajlı grupların yaşadığı sorunlar arasında ele alınması gereken bir konudur. Sosyal psikolojide ayrımcılık, aynı konumda olan kişi ve gruplara karşı önyargılı davranarak, ırk ya da din ayrımında olduğu gibi, hak ölçülerinden uzak olarak farklı hatta düşmanca muamele etme olarak tanımlanır (Seyyar ve Genç, 2010, s. 59). Bu kavramı insanlar arasında sağlanması beklenen eşitlik ilkesi üzerinden açıklamak mümkündür. Kavram hukuk, sosyal adalet, eşitlik ve sosyal bilimlerle yakından ilgili olup, insan yaşamının odağını etkileyen bir sorunu ifade etmektedir. Teoride eşitlik ilkesi, ayrımcılık ve buna bağlı gelişen sosyal dışlanmayı her ne kadar çözümlenmiş olsa da insanlığın varoluşundan günümüze kadar toplumsal yaşamda bu sorunun önüne geçilebilmiş değildir (Göregenli, 2012, s. 17-18). Harrell (2000), ayrımcılığı ırkçılık üzerinden açıklamıştır. Toplumda baskın grubun geneli tarafından istenmeyen grupların sosyoekonomik statüleri yaşanan ayrımcılığın türünü ve niteliğini etkileyebilir. Yoksulluk içinde yaşayan bu insanlar eğitim, sağlık hizmetlerindeki ve barınma kalitesindeki farklılıkları yoğun bir şekilde hissederler (s. 49).

Dezavantajlı olma durumu yaşamın ilk dönemlerinden itibaren varlığını sürdürmektedir. Bazı araştırma sonuçlarına göre yoksul ailelerde yetişen çocukların, yetersiz sosyoekonomik şartlarda yaşamaları nedeniyle yeterli sosyoekonomik düzeyde yaşayan yaşlılarına nazaran sağlık, bilişsel gibi gelişimsel durumlarında dezavantajlı oldukları belirtilmektedir (Orme ve Cain, 2006, s. 16). Okul öncesi dönemde bulunan bebek ve çocuklar sağlıklı yaşam şartları

nedeniyle yaşadıkları gelişimsel sorunların bir an önce giderilmesi için aile yaşamının iyileştirilmesine bağlıdır. Aynı şekilde öğrenim gören gençler de içinde buldukları olumsuz sosyoekonomik ve çevresel şartlardan dolayı diğer öğrenci yaşlılarına göre dezavantajlı konumdadırlar (Taylan vd., 2016, s. 508).

Yaşadıkları ailenin sosyoekonomik koşulları iyileştirilmeyen çocukların yetersiz beslenme ve olumsuz yaşam koşulları nedeniyle sağlık ve eğitim durumları olumsuz etkilenmektedir. Buna bağlı olarak ileriki yaşamlarında düşük eğitim seviyesine bağlı olarak düşük düzeyde gelir ya da işsizlikle karşılaşmaları muhtemel bir sorundur. Yaşanan sağlıksız çevre nedeniyle bireylerde devlet yardımından bağımsız yaşamada güçlük, erken yaşta evlilik, erken yaşta hamilelik, madde bağımlılığı, suç işleme ve sapma davranış gibi sorunların görülmesi de diğer sorunlar arasındadır (UNICEF, 2016). Yoksulların evinin tarif edildiği bir çalışmada evlerdeki kadınların genellikle başkalarının evlerinde temizlik yaparak geçimlerine katkıda bulunduğunu, babaların çok sigara içtiği, şiddet eğilimlerinin yüksek ve annelerin genellikle tükenmiş olduğunu çocuklarıyla olması gerektiği şekilde ilgilenediklerini anlatılmaktadır. Bahsi geçen evlerde yaşayan çocukların da erken çocukluk dönemi eğitim programlarından istifade edemedikleri, yaşadıkları sağlıksız çevre koşulları nedeniyle de soğuk algınlığı, astım, menenjit gibi birçok hastalıkla mücadele ettiklerine değinmektedir (Ocak, 2002). Tüm bu çalışmalar dikkate alınarak çocuk ve gençler için sağlıksız çevre koşullarının ciddi risk içerdiği görülmektedir. Birbirine bağlı zincirleme gelişen sosyal sorunların çözümü için, ailelerin sosyoekonomik durumlarının iyileştirilmesi gerektiği görülmektedir. Buna ek olarak dezavantajların önüne geçmede ailenin çocuk yetiştirmede bilinçlendirilmesi de sosyal içermenin sağlanmasında önemli bir konudur. Bu kapsamda ülkemizde şartlı eğitim ve şartlı sağlık yardımları yapılmaktadır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından yapılan bu yardım türü, yoksulluk nedeniyle okul çağındaki çocuklarını okula gönderemeyen veya özellikle kız çocuklarını okula göndermeyen ailelerin çocuklarının eğitimlerine devam ettirilmeleri şartıyla ve düzenli sağlık kontrollerine götürülmesi gereken 0-6 yaş grubundaki erken çocukluk döneminde olan çocukların ailelerine çocuklarını düzenli bir şekilde sağlık kontrolüne götürmeleri şartıyla yapılmaktadır. Bu yardımla ailelerin ekonomik yönden desteklenmesini amaçlayan Şartlı Nakit Transferi gibi birçok sosyal yardım uygulaması sosyal içirme için dolaylı bir mekanizma olarak görülebilir.

Haksız muameleye maruz kalan dezavantajlı gruplar ülkemizde daha çok istihdam konusunda sorun yaşamaktadırlar. İş piyasasında yer edinemeyen kişiler buna bağlı olarak beraberinde bir dizi dezavantajı da kendilerine çekmektedirler. Geçimini sağlayacak bir işten yoksun kalan bireyler sağlık, eğitim, ulaşım, konut gibi daha birçok olanaklardan mahrum kalmaktadır. Toplumun çoğunluğunun istifade edebildiği kaynaklara erişememe sorunu bu bireylerin sosyal içerilmeleri önünde engel teşkil etmektedir. Miliband (2006) gelir ve yaşam kalitesi, refah ve gelecek yaşam şansları için olumsuz sonuçlar doğurabilen birden fazla alanda gerçekleşen dışlanma ve dezavantajlılığı derin dışlanma olarak tanımlanmaktadır. Buna örnek olarak uzun süreli işsizlikle mücadele etmeyi vermiştir (Levitas, 2007, s. 29). Bu kapsamda sosyal içerme politikalarının işsizlikle mücadele edebilecek şekilde tasarlanması gerektiği birçok sorunda karşımıza çıkmaktadır.

Bireylerin istihdam edilmeme sebepleri doğuştan gelen fiziksel özellikler gibi yapısal nedenli olabileceği gibi, kültür ve toplum tarafından inşa edilen görece sebepler de olabilir. Sebebi ne olursa olsun bu kişilerin istihdam edilmeleri, topluma katılımları için gereklidir. Ayrımcılık (İş ve Meslek) Sözleşmesi'nin ilk maddesinde ayrım, "ırk, renk, cinsiyet, din, siyasal inanç, ulusal veya sosyal menşeye bakılmadan yapılan iş veya meslek edinmede veya edinilen iş veya meslekte tabi olunacak muamelede eşitliği yok edici veya bozucu etkisi olan her türlü ayrılık gözetme, ayrı tutma veya üstün tutmayı" olarak tanımlanmıştır (<https://www.tbmm.gov.tr>). Bu sözleşme ile ayrımcılığa maruz kalan insanların istihdam edilmeleri, temel hizmetlerden istifade edebilmeleri ve sağlıklı yaşam koşullarını sağlayabilmeleri için yasal bir önem alınmıştır. Ancak yasalarda olduğu gibi uygulamada da ayrımcılığın önüne geçilmelidir. Zira iş yerinde eşit muamele görmeyen çalışanların motivasyonu düşmekte, çalışma ortamlarında gerginlik meydana gelmekte ve dolayısıyla verimliliğin zarar görmesi söz konusudur (Alp, 2014, s. 4-5). Bu durumda sosyal içermeyi sağlayıcı yasa ve düzenlemelerin uygulanabilirliğinin denetlenmesi önem arz etmektedir.

Ekonomik, siyasal ve sosyokültürel alanlardan dışlanan dezavantajlı grupların haklarının savunulması, var olan potansiyellerinin ortaya çıkartılarak güçlendirilmeleri, korunmaları ve desteklenmeleri gerekmektedir. Tüm bu çalışmaların sadece dezavantajlı gruplarla değil, toplumun diğer kesimleriyle de farkındalık ve bilinçlendirme çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Böylelikle toplumdaki sosyal değişim her iki tarafın ortak çabasıyla gerçekleştirilebilir. Şahin (2009), bir çalışmada sosyal dışlanmanın bireysel ve toplumsal boyutları olan bir olgu olduğuna değinmektedir. Ona göre dışlanmaya maruz kalan bireyler

içsel yönden topluma katılım konusunda kendilerini yetersiz hissetmekte, bununla birlikte dışsal açıdan toplum da dezavantajlı bireyleri benimseme konusunda ihtiyatlı olup, bu bireylere karşı mesafeli davranmaktadır (s. 56). Dışlanmadan bahsedebiliyor olmak toplumda dışlanan olduğu kadar dışlayanların da varlığına işaret etmektedir. Sorunu yaşayan kesim dezavantajlı gruplar ise, sorunu yaratan kesim de onlara olumsuz önyargılarla bakanlardır. Toplumda dışlanmaya maruz kalanlara yönelik gerçekleştirilecek tüm sosyal içerme çalışmalarına dışlama olayını yapan kesimin de dâhil edilmesi gerekmektedir.

Topluma herkes gibi katılabilme, temel gereksinimleri karşılayabilme, dezavantajlardan arınmanın en etkili yolu olup, toplumsal ilişkilerin kurulmasına dolayısıyla da sosyal bütünleşmeye zemin hazırlar. Toplumsal iletişimin kurulması ve etkileşimin sağlanmasıyla daha önce sahip olunan olumsuz algılar giderilebilirken bunun devletin hem hukuki hem de ideolojik aygıtlarıyla desteklenmesi gerekmektedir.

2.6. Sosyal Risk Yönetimi Açısından Sosyal İçerme

Furedi, riski belirli bir tehlikeyle bağlantılı olarak hasar, yaralanma, hastalanma, ölüm ve başka olumsuzlukların meydana gelme olasılığı olarak ifade etmektedir. Burada bahsi geçen tehlike, insanlara ve onların değer verdiği varlıklara yönelik tehditlerdir (Solak, 2010, s. 31). Sosyal risk ya da bir diğer ifadeyle sosyal tehlike ise, insanı doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen risklerdir. “Sosyal güvenlik anlamında sosyal risk, bireyi etkileyerek gelir azalmasına veya gider artışına yol açan, gerçekleşmesi kesin ya da olası olan her türlü tehlike olarak ifade edilmektedir” (Oral, 2004, s. 5). Sosyal dışlanmaya neden olan etkenler incelendiğinde, birçoğunun birbirine bağlı ve birbirini tetikleyen zincirleme sosyal risklerden kaynaklandığı görülmektedir.

Sosyolojik bağlamda risk olgusu iş, gelir dağılımı, kentleşme, konut, eğitim, ailenin yeni konumu, sağlıktan yararlanma gibi temel haklara bireylerin erişimi ya da mahrum olması ile ortaya çıkan göç, işsizlik, yoksulluk, hastalık, suç, özgürlüklerin kısıtlanması, cinsiyete dayalı eşitsizlikler, çocuk, genç ve yaşlıların karşılaştığı sorunlar, şiddet, terör gibi toplumu ve bireyi tehlike ile yüz yüze bırakacak fenomenler üzerine yoğunlaşmaktadır (Solak, 2010, s. 32).

Sosyal dışlanma ve sosyal içerme dikotomik bir şekilde tasvir edilen kavramlar olup toplumun ya dışında ya da içinde olmaya işaret etmektedir. Ancak bu ikili karşıtlık statik bir teoridir. Toplumsal dışlanma ile nüfusun çoğunluğunun bulunduğu topluma katılım arasında büyük bir gri bölge vardır (Øyen, 1997, s. 64). Gri bölge, doğru ile yanlış arasındaki çizginin

bulanıklaştığı korku ve sosyal baskının hâkim olduğu risk ve belirsizlik içerisinde faillerin ve mağdurların giderek birbirlerine benzer şekilde davrandıkları alandır (Levi, 1989, s. 36-69).

“Sosyal risk, küresel veya ulusal düzeyde çeşitli adaletsizliklerin yaratabileceği muhtemel toplumsal sorunlar ve toplumsal patlamalardır” (SORHOB, 2011). Sosyal risk, insanların birlikte yaşamalarından doğan kaçınılmaz bir tehlike halidir (Akyılmaz, 2005). Ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel etkenlere bağlı olarak sosyal değişimin süregelen bir olgu olması nedeniyle sosyal risk, doğrudan toplumsal koşullarla ilgilidir.

Giddens, risklerin sayı ve tür olarak arttığını ve bu risklerin küresel boyut kazandığını ifade etmektedir (Şenkal, 2011, s. 69). Beck, modern toplumların bir risk toplumu olduğunu ve risk ve servet arasında bir ters ilişkinin olduğunu ifade etmektedir. Ona göre toplumsal ölçeğin en altında yer alan yoksullar risklere karşı en korumasız kesim iken, ölçeğin üstünde yer alan zenginlerin, risklerden kaçamasa da riskten güvenlik ve özgürlük satın alabilecektir (Slattery, 2015, s. 457). Buradan risklerin bertaraf edilmesinde sınıf temelli toplumlarda güçlü olanların zayıf olanlara nazaran daha etkili olduğu söylenebilir.

Esping-Andersen (2010), kişisel bir riskin üç nedenden dolayı toplumsal hale geldiğini ifade etmektedir. İlki, bireyin yaşadığı sorunun kollektif sonuçlara yol açmasıyla diğer ifadeyle toplumsal refahı tehdit etmesiyle meydana gelir. İkincisi, toplum risklerin kamu tarafından ele alınmasını istediği içindir. Üçüncü neden ise toplumun giderek karmaşıklaşmasıyla risklerin bireylerce kontrol altına alınamayan kaynaklar nedeniyle ortaya çıkmasıyla siyasi gücün risk yükünü birey ve ailelerin üzerinden almaya çalışması, riskin toplumsal hale geldiğini gösterir (s. 40).

Sosyal dışlanma, bir dizi riskin potansiyel sonucudur. Avrupa Komisyonu sosyal dışlanma için doğrudan bir tanımlama çabasına girişmemiştir. Bunun yerine sosyal dışlanmayı dolaylı yollardan açıklamaya çalışmıştır. Açıklamalarında çoğunlukla sosyal vatandaşlık haklarına atıfta bulunarak, dolaylı bir ifade ile sosyal dışlanmayla mücadelede sosyal içerme çalışmalarında herkese eşit fırsatlar sağlanması yolunda toplumun sorumluluk alması gerektiğine değinilmektedir (European Commission, 2010).

Türkiye’de kırsal kesimde yaşayan insanların yaşam koşullarının kötüleşmesi, kır ve kentin gelişmişlik düzeylerinin farklı olması gibi nedenlerle göç süreci yoğunlaşmaktadır. Ailelerin büyük kentlere göç etmesiyle kent yaşamına uyum, kentle bütünleşme, kentleşme ve

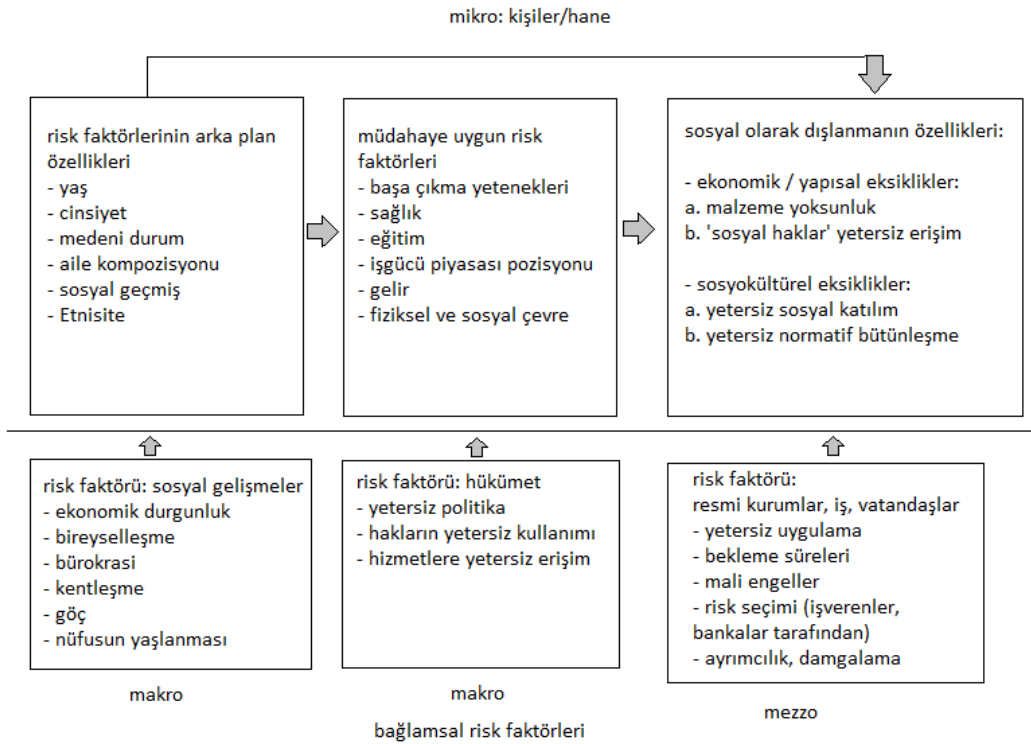
kentlileşme beklentilerinin planlı ve programlı bir şekilde, örgütlü hizmetlerle karşılanamaması sosyal dışlanma sorunu gündeme getirmektedir. Sosyal dışlanma sürecini yaşayan ailelerin yaşam biçimleri değişmektedir. Yetersizlikler nedeniyle aileler uyum sağlayamadıkları yeni çevrede, çocukları üzerindeki sosyal kontrolü kaybetmektedir. Aile kontrolü dışında kendini sokağa veren çocuklar, eğitimden uzak kalarak, sokağın tehlikelerine açık birer risk grubu haline almaktadır (Cılga, 2013). Öğrenim çağındaki bu gençler “okul başarısı düşüklüğü, okul devamsızlığı, okulu erken terk, çalışma yaşamına erken dâhil olma, şiddet eğiliminde olma, suça yönelme, suça maruz kalma” riskleri altındadırlar (Taylan vd., 2016, s. 508). Sosyal içermenin sağlanmasında bu çocukların, gençlerin ve ailelerinin maruz kaldıkları ya da karşılaşılabilecekleri sosyal risklerin tespit edilmesi gerekmekte, bu birey ve gruplara yönelik önleyici, iyileştirici nitelikli sosyoekonomik ve psikososyal müdahalenin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Sosyal politika alanını doğrudan ilgilendiren sosyal dışlanma sorununun çözümü için pek çok boyutun aynı anda ele alınması gerekmektedir (Gökçearsan Çıfci, 2008, s. 38). “Toplumsal dönüşüm sürecinde; sosyal dışlanma sorununu yaratan süreçlerin bilimsel çevrelerce ele alınması, araştırılması ve önleme, koruma ve geliştirme programlarının hazırlanması gerekmektedir” (Cılga, 2013). Bu amaçla tasarlanacak olan sosyal içirme politikalarında ilk olarak sosyal dışlanma yaşayan birey ve gruplara ulaşmak gerekmektedir. Sosyal dışlanma riski taşıyan çoğu insan hane halkı araştırmaları sayesinde tespit edilir (Levitas vd., 2007, s. 10). Bu araştırmaların toplum genelinde daha geniş ölçeklerde gerçekleştirilebilmesi oldukça güçtür. Sosyal dışlanma sorununun genel görünümüne ulaşabilmek için her toplumda risk haritasının oluşturulması gerekmektedir. Bir bölgedeki riskleri belirleyebilmek için şu verilerin karşılaştırılması gerekmektedir (Solak, 2010, s. 36):

1. Sosyodemografik veriler,
  - a. Yaş gruplarına göre nüfusun dağılımı,
  - b. Hane büyüklükleri
  - c. Net doğum oranları,
  - d. Çocuk ölüm oranları
2. Ekonomik veriler
  - a. Hane başına düşen gelir,
  - b. Çalışan nüfusun tespiti
  - c. İşsizlik istatistikleri
3. Eğitim istatistikleri
  - a. Okuma yazma sayıları,
  - b. Çağ nüfusunun eğitimin kademelerindeki sayısal verileri,

- c. O bölgedeki nüfusun eğitimden aldığı pay
4. Göç istatistikleri
  - a. O bölgedeki sosyal hareketlilik
  - b. O bölgeden çıkan o bölgeye giren nüfus
  - c. Net göç oranları
  - d. O bölgedeki göçün gerekçeleri
5. Toplumsal sapma ve şiddetin tespiti
6. Suç istatistikleri
7. O bölgedeki insani gelişme endeksi
  - a. Doğumda beklenen yaşam süresi
  - b. Eğitimde standart
  - c. Kişi başına düşen gelir

Bir toplumda sosyal risk haritasının genel görünümünün belirlenebilmesinde yukarıda yer alan istatistik verilerin belirlenmesine ek olarak nitel verilerle de daha nesnel sonuçlara ulaşmak mümkündür. Veri çeşitlemesinin olduğu araştırmaların sonuçlarına göre tasarlanan sosyal içirme politikaları sosyal bütünleşmeyi sağlamada daha etkili olabilmektedir.

Şekil 4. Kavramsal Model: Risk Faktörleri ve Sosyal Dışlanmanın Özellikleri

Kaynak: Jehoel-Gijsbers, G., Vrooman, C., 2004

Geleneksel olarak sosyal risk yönetimi, sosyal politika veya refah devleti politikası şeklinde ele alınmaktadır. Sosyal risk yönetiminin günümüzdeki en önemli özelliği bireylerin belli

bir alandaki ihtiyaçlarının karşılanmasıyla sınırlı kalmamasıdır. Tüm bu risklerin gerçekleşmesini engelleme, gerçekleşmesi halinde ise etkilerinin ve yıkımlarının hafifletilmesine odaklanılmaktadır (Şenkal, 2011, s. 69). Bu bağlamda sosyal risk yönetimi toplumsal refahın sürdürülebilirliği için önemlidir.

2.7. Sosyal İçerme, Sosyal Hizmet ve Sosyal Politika İlişkisi

Sosyal dışlanmanın küreselleşme, g, refah hizmetlerinden yararlanamama ve bunlara bağlı gelişen yoksulluk olgusu ile ortaya çıkması, sosyal hizmetler ve sosyal politikalar kapsamında ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Kavramın toplumsal ilişkiler ile birlikte sosyal refahı doğrudan etkileyen bir yönünün olduğu açıktır. Sosyal dışlanma konusunda yapılan araştırmalarda kavramın insan hakları, sosyal adalet ve toplum refahını ilgilendiren kilit bir durumda olduğu görülmektedir.

Sosyal dışlanma kavramına yönelik yapılan sınıflandırmalar da kavramın çok boyutlu olması nedeniyle çeşitlilik göstermektedir. Sosyal dışlanmanın çok boyutlu oluşu, dışlanmayla mücadelede multidisipliner çalışmayı gerekli kılmaktadır. Birçok disiplinde olduğu gibi sosyal hizmet de yoksulluğun ortadan kaldırılması ve yarattığı sorunların giderilmesi üzerine odaklanmaktadır.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğince sosyal hizmetler alanında araştırma yapmakla görevlendirilen uzmanlarca sosyal hizmetlerin tanımı şu Şekilde yapılmıştır (Dilik, 1980, s. 73):

Sosyal hizmetler, bireylerin birbiriyle ve çevresi ile uyum sağlamasını kolaylaştırmak amacını taşıyan örgütlenmiş çalışmalardır. Bu amaç, birey, grup ve topluluklara ihtiyaçlarını karşılamada ve toplum yapısındaki değişimlere uyum sorunlarını zmede yardımcı olmaya yönelik yöntemler yoluyla gerçekleştirilir; iktisadi ve sosyal durumların düzeltilmesi ile ilgili topluca önlemler de aynı amaca yöneliktir.

Yukarıdaki açıklamadan görüleceği üzere bir meslek ve disiplin olan sosyal hizmet, sosyal içermenin sağlanmasıyla etkin rol alan bir konumdadır. Toplumun sosyal refahının sağlanması, o toplumda yaşayan birey ve grupların iyilik halinden geçmektedir. Sosyal hizmet de birey ve grupların ihtiyaçlarının karşılanarak toplumsal iyilik hallerinin sağlanması yolunda çaba gösteren bir meslek ve disiplindir.

Sosyal devlet “yoksulluk ve sosyal dışlanmaya maruz kalan veya risk altında olan birey ve grupların, ekonomik ve sosyal hayata aktif katılımlarının artırılması ve yaşam kalitelerinin yükseltilerek toplumsal dayanışma ve bütünleşmenin gerçekleştirilmesi” ile yükümlü olup bu doğrultuda sosyal güvenlik uygulamalarını harekete geçirmeyi ödev edinmektedir (DDK, 2009, s. 46). Bu anlamda devletin sosyal güvenlik araçlarından olan sosyal hizmet, sosyal dışlanmaya maruz kalan bireyler için insan onuruna yaraşır bir yaşam sürmeleri yolunda gereken ihtiyaçları sağlar (Dilik, 1980, s. 74).

Toplumsal düzen içinde yaşayan bireylerin birtakım ödev ve sorumlulukları vardır. Birey kendini bu toplumsal düzenin dışında hissettiği an sosyal dışlanma gündeme gelmektedir. Sosyal politikanın temel amacı toplumsal düzenin dışında kalan bireylerin sosyal içerilmelerini sağlamaktır (Şahin, 2009, s. 84). Bu nedenle sosyal politikayı, “bireylerin ve hane halklarının kendi riskleriyle başa çıkmalarına yardım etmeye yönelik kamu müdahalesi” olarak tanımlamak mümkündür (Şenkal, 2011, s. 69).

Sosyal dışlanma riski taşıyan grupların toplumla bütünleşmesini sağlamak için programların bütüncül, multidisipliner anlayış ile düzenlenmesi gerekmektedir (Cılga, 2013). Sosyal içermenin sağlanmasında sosyal politika, sosyal hizmet ile birlikte farklı disiplinlerden istifade edilmektedir. Sosyal dışlanma sorununun çok boyutlu oluşu, soruna olan yaklaşım ve disiplinlerin de sayısını arttırmaktadır. Müdahale için çoklu bakış açısından yararlanılması, sosyal içerme politikalarının etkinliğini sağlayacaktır.

2.7.1. Baskı Karşıtı Sosyal Hizmet Uygulaması

Baskı karşıtı uygulama post modern dönemde sosyal adaletsizliğe, eşitsizliğe, sınıf çatışmalarına, yapısal sorunlara odaklanan bir yaklaşımdır. Bu kapsamda ezme ve ezilme ilişkilerine odaklanan baskı karşıtı uygulama, ezilen grupları ön plana çıkarmaktadır (Akbaş, 2014, s. 67,68). Yabancı literatürde *anti-oppressive practice* kavramına karşılık gelen baskı karşıtı uygulama, tüm baskı biçimlerine yönelik radikal yaklaşımlar geliştirir ve değişim üzerine odaklanır (Dalrymple ve Burke, 2006, s. 19). Bu uygulama, değişen sosyal ilişkilerin karmaşık modellerine dayanan dinamik bir süreçtir. Bu nedenle baskı karşıtı uygulamayı tanımlarken akademik kurumlardaki araştırmalar, uygulayıcıların yaptıkları araştırmalar ve hizmet kullanıcılarının görüşlerinden yararlanılması gerekmektedir. Clifford’a (1995) göre baskı karşıtı uygulama, sosyal bölünmeleri (özellikle “ırk”, sınıf, toplumsal cinsiyet,

engellilik, cinsel yönelim ve yaş) ortaya çıkararak olguları geniş bir sosyal yapının ve aynı zamanda kişisel ve örgütsel meselelerin bir parçası olarak açık bir şekilde değerlendirilmesi anlamına gelmektedir (Burke ve Harrison, 1998, s. 230).

İnsanların hayatlarını daha etkin bir şekilde ele alma ve onları güçlendirme amacı son zamanlarda sosyal hizmet düşüncesinde daha belirgin hale gelmiştir (Hare, 2004, s. 413). Baskı karşıtı uygulama bu bağlamda post modern dönemde sosyal hizmetlerde ağırlık kazanan bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal refahın sağlanması amacıyla sosyal hizmet uzmanlarının eşitsizlik ve dezavantajlılıkla mücadele etmede etik ve yasal sorumlulukları vardır. Bu doğrultuda baskı karşıtı uygulamanın sosyal hizmetlerde de ele alınması yadsınamaz. Dominelli ve Campling (2002) baskı karşıtı uygulamanın sosyal çalışmada yer alma gerekliliğini şu şekilde açıklamaktadırlar; sosyal hizmet uzmanları, garipten bir imaja sahip yoksul halka karşı sorumludurlar. Bu nedenle toplumsal dışlanmayla mücadelenin bu insanların güçlü yönlerini kamuya bildirmek ve gömülü oldukları koşulların ağırlığıyla alıkonulan güçleri güçlendirmeye çalışmakla yükümlüdürler (s. 4).

Eleştirel sosyal hizmet uygulama teorisi, baskı karşıtı meşru uygulamalar ile baskının kişisel ve kültürel temeli birleştiği oranda genişlemektedir. Baskı karşıtı uygulamanın meşru çalışma alanları ile kişisel ve kültürel kökenlerini bütünleştiren teori ve uygulamalar desteklenmelidir (Dalrymple ve Burke, 2006, s. 19). Baskı karşıtı uygulama, radikal sosyal hizmet gibi, hizmet kullanıcılarının yapısal kökenlerinin tanınmasına ve uygulamada güç ilişkilerini dönüştürme üzerine kuruludur. Eleştirel sosyal hizmet uygulayıcılarının, baskının, ezilmenin ve ona neden olan faktörlerin çoklu boyutlarını bilme ve bunların ekonomik ve kültürel temellerine değinme sorumluluğu vardır (Healy, 2014, s. 191, 192). Kişilerin çevrelerinde bulunan zorlayıcı tehditler ve engeller, onların yaşamlarını olumsuz yönde etkilemekte ve onları bu toplumsal koşulları değiştirme girişiminden caydırmaktadır. Ancak kişilerin algıladıkları öz yeterlilikleri ne kadar güçlü olursa, sorunlarla başa çıkma yeteneğini artırır ve sosyal değişimi sağlama yönündeki çabaları da güçlendirir (Bandura, 1982, s. 140-143). Bu bağlamda Gutierrez (1995) güçlendirme teorilerinin, benliğe ilişkin inançların bireysel, toplumsal değişime nasıl katkıda bulunabileceğine değinmektedir. Bireylerin toplumsal eylemde bulunmaları için önce eleştirel bilince sahip olmaları gerektiği üzerinde durmuştur (s. 229). Bu söylemlerden anlaşılacağı üzere baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasının gelişiminde birçok sosyal hizmet yaklaşımı etkili olmuştur.

Baskı karşıtı sosyal hizmet uygulaması, azınlık konumundaki etnik grupların ve diğer kitlelerin sosyal hareketleriyle meydana gelen toplumsal eşitsizliklere karşı tepki olarak doğan birçok sosyal hizmet yaklaşımından beslenmektedir. Baskı karşıtı sosyal hizmetin amacı sosyolojiden, psikolojiden, ekonomiden, politikadan, diğer bilimlerden ve sosyal hizmetin farklı yaklaşımlarından eklektik bilgi ile beslenerek adil ve eşitlikçi bir toplumsal yapının gelişmesine destek vermektir (Tuncay ve İl, 2006, s. 60).

Sosyal ortamlar, insanların yaptıkları üzerine kısıtlamalar koyabilir veya onlara en iyi şekilde davranmalarına yardımcı olabilir (Bandura, 1982, s. 131). İnsani değerlerden doğmuş olan sosyal hizmet mesleği her insanın eşitliği, değeri ve saygınlığına dayanmaktadır. Bu bağlamda baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamaları, insan ihtiyaçlarını karşılamayı ve insan potansiyelini geliştirmeyi önleyen, insanlar üzerinde baskı oluşturan her türlü engelle, eşitsizlikle ve adaletsizliklerle onlarla birlikte mücadele etme amacı taşımaktadır.

2.8. Sosyal Mesafe

Sosyal mesafe kavramı, toplumdaki farklı sosyal grupların birbirlerine olan mahremiyet çizgilerini ne yönde belirlediklerini göstermede kullanılmaktadır (Marshall, 1999, s. 750). Sosyal mesafe etnik, din, köken gibi farklılıkları olan sosyal grup üyelerinin birbirlerini kabul veya reddetme derecesidir (Budak, 2000, s. 690). Sosyal mesafe, farklı toplum grupları arasındaki ırksal, etnik, cinsel ve sınıf farklılıklarına ve benzerlerine olan uzaklığı ifade eder (Altunsu, 2007, s. 79). Özgür (2015), sosyoekonomik, etnik, toplumsal cinsiyet, yaş, cinsel yönelim gibi alt kültürel farklılıklar sosyal mesafeyi arttıran ve karşılıklı iletişimi sınırlandıran faktörlerden olduğunu ifade etmiştir (s. 18).

Toplumda yaşayan gruplar arasındaki sosyal mesafeler ön yargıların davranışa dönüşmüş halidir. Sosyal mesafenin varlığı, mesafeyi koyan grubun ön yargısını göstermektedir. Aslında bu durum karşılıklı olarak birbirini etkilemektedir. Toplumda sosyal mesafeyi koyan gruplar önyargılarını gösterdiği gibi önyargı da sosyal mesafe davranışını beslemektedir (Yapıcı ve Kayıklık, 2005, s. 417). 1930'lu yıllarda Emory Bogardus'un öncülüğünde farklı toplumsal gruplar arasında var olan toplumsal değerlerin incelenmesinde sosyal mesafeyi ölçme amacıyla bir ölçüm tekniği geliştirilmiştir. Buna göre belli toplumsal

ilişkilere karşı farklı sosyal grupların sıcaklık, yakınlık, kayıtsızlık ya da düşmanlık tutumlarının dereceleri belirlenmektedir (Marshall, 1999, s. 78).

Sosyal mesafenin tersinin toplumsal temas olduğuna değinen Çuhadar Gürkaynak'a göre (2012) "farklı toplumsal gruplardan bireyler birbirleriyle temas kurdukça, önyargıların temelinde yatan hatalı genellemeler fark edilir, farklılıkların yanı sıra benzerlikler keşfedilir, 'öteki' grubun aslında sanıldığı kadar kötü ve homojen olmadığı görülür" (s. 255, 257). Bunu destekleyen bir çalışma olarak Bikmen'in (1999) "National Identity and Ethnic Prejudice in a Turkish Sample" adlı tezinde üniversite öğrencisi Türklerin, Türkiye'de yaşayan on farklı etnik gruba karşı tutumlarını araştırmış ve araştırma sonuçlarında, tüm etnik gruplarla toplumsal temas arttıkça sosyal mesafenin azaldığını tespit etmiştir (s. 59).

Türkiye'de sosyal mesafe konusunda yapılan çalışma sayısı azdır. Bunlardan biri Akpolat (2008) tarafından Erzurum ilinde gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma sonucuna göre mesafe konulan grupların farklı din ve milliyetten olana karşı olduğu ifade edilmektedir. Aynı araştırma sonuçlarında içerdeki farklılıklarda farklı mezhep ve etnik gruptan olana sosyal mesafenin konulduğu yer almaktadır (s. 167). Karlı'nın (2013) Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesi örneğinde gerçekleştirdiği sosyal mesafe araştırmasında "yaşam tarzını koruma, geleneği yaşatma, kalıp yargılar, toptancı bakış, dinsel algılama, vb. tutumların farklı gruplara karşı sosyal mesafeyi uzaklaştırdığı"ni ifade etmektedir (s. 132). Seyyar ve Genç (2010) sosyal mesafeyi azaltan unsurları şu şekilde sıralamışlardır (s.707):

- a) Milli kültürün ve manevi değerlerin geniş halk kesimleri tarafından benimsenmesi,
- b) Mensubiyetin şuurunun ve düşünce birliğinin gelişmiş olması,
- c) Sosyal sorumluluğun ve güzel ahlak esaslarının benimsenmiş olması ve sosyal hayatta uygulanması.

İnsanların birbirlerinden uzaklaşmaları her ne kadar sosyal dışlanma anlamına gelmese de bir sosyal kopmaya sebebiyet verecektir. Sosyal kopuş birey ya da grupların birbirlerinden uzaklaşmaları ve kontrolsüz yeni yapılaşmaların doğmasına sebebiyet verecektir. Bunun önüne geçmede sosyal temas bir etkiye sahip olsa da bu teması arttıracak olan makro düzey düzenlemeler devletin ideolojik aygıtlarını etkili bir şekilde kullanmasıyla sağlanacaktır.

2.9. Göç ve Neden Olduğu Sorunlar

“Göç; insanların, sosyal, ekonomik, siyasi veya doğal nedenlerden dolayı coğrafi olarak yer değiştirmesi biçiminde tanımlanabilir” (Adıgüzel, 2016a, s. 3). Göç, görünürde coğrafi olarak yer değiştirme hareketliliği olsa da mekân değiştirme süreci sadece nüfus hareketliliğinden ibaret değildir. Göç, birey ve grupların çeşitli nedenlerle yerleşim yerlerini değiştirmeleri ve bunun sonucunda toplumun yapısını sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi yönlerden etkileyen kapsamlı bir sürece işaret etmektedir (Özer, 2004, s. 13).

Göçün gerçekleştirildiği yere göre iç ve dış olarak iki türlü göç vardır. İç göç, ülke sınırları içerisindeki hareketlilik iken, dış göç bir ülkeden bir başka ülkeye yapılan göç hareketidir (Sağlam, 2006, s. 34). Ülkemizde göç, daha çok kırsal alanlardan gelişmiş kentlere yapılan bir nüfus hareketliliğidir. İç göçler genellikle mevsimlik ve sürekli olarak karşımıza çıkmaktadır. İç göçler kentlerin sanayi ve hizmet sektörlerindeki istihdam olanaklarından istifade edebilme gibi ekonomik nedenlerin yanı sıra sosyopolitik etkenlerden dolayı gerçekleştirilmektedir. Göçün isteğe bağlı, gönüllü ya da zorunlu yapıyor olması bir başka sınıflandırma türüdür.

Göç ne şekilde yapılırsa yapılsın insanların sosyal, ekonomik, politik, doğal nedenlerle yeni yerleştikleri yerde devam eden bir sürece işaret etmektedir. Bu süreç çarpık yerleşmeden hizmetlere erişime, eğitimden istihdama kadar birçok alanda kendini göstermekte ve birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Bu sorunların başında kente yeni yerleşen birey ve ailelerin kent yaşamına uyum sağlayamamaları ve buna bağlı olarak toplumla bütünleşememeleri gelmektedir. Göçle terk edilen yer ile yeni yerleşilen yer arasındaki sosyal, ekonomik ve kültürel farklılıklar, kent insanı ile kente göçle yerleşen insanların yaşam biçimlerindeki ayrılıklara yansımaktadır. Bu ayrılıklar içsel olduğu kadar görünürde de sorunlar meydana getirmektedir.

“Göçün seçiciliğinin ve yönünün, göç veren alanların hem köylerinde hem de kentlerinde toplumsal, kültürel ve ekonomik erozyona neden olduğu söylenebilir” (Özer, 2004, s. 33). Bu başlık altında kontrolsüz göç nedeniyle çarpık yapılaşmaya ve buna bağlı olarak gelişen yerleşme, kamu hizmetlerine erişme, eğitimden kopma, istihdam, yoksulluk, toplumsal yaşamdan kopma, toplumsal sapma ve güvenlik gibi birbirine bağlı gelişen sorunlar ele alınmaktadır.

2.9.1. Yerleşim Sorunları

Ev, “düzenin, istikrarın, fiziksel güvenliğin ve bir yere ait olma duygusunun” bir sembolüdür (Yaşar, 2013, s. 280). Buna göre göçmenlerin yeni yerleşim yerine uyumlarını sağlama noktasında barındıkları yer büyük önem taşımaktadır. Göç ile terk edilen yerle olan bağ yeni yerleşilen kentte de kurulmak durumundadır. Aksi halde kentten kopuk kalan göçmenler ne kentli ne de göçmen olabilir. Göçmenlerin kentlileşmesinde kentte yerleştikleri konumları ve barındıkları konut etkili faktörlerdendir. Günümüzde hızlı nüfus artışı, kentleşme gibi olgular kentte barınma sorununu tetiklemektedir. Kentteki konutlarda ikamet etme gücünü karşılayabilmede yeterli ekonomik gücü bulamayan göçmenler barınma ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla kentlerin çevrelerinde gecekondu adı verilen mahalleler oluşturmaktadır.

Barınma ihtiyacını karşılayacak konut sorununda arsa fiyatlarının fahiş fiyatları karşısında konut inşa etmek üzere uygun fiyat karşılığında arsa bulamayanlar ise kamu arazisine ya da özel şahıs arazisine izinsiz bir şekilde ev yapmaktadır. Bu izinsiz yapıların %70’inin kamu arazisi üzerine yapılması, devletin siyasi kaygılar nedeniyle özel şahıslara nazaran kaçak yapılaşmayla olan mücadelesinin zayıf kaldığını göstermektedir (Es ve Ateş, 2004, s. 220-221). Bu yerleşimlerin büyük bir kısmı yasa dışı olup, kamu arazisi üzerine kişilerin kendi çabalarıyla inşa ettikleri derme çatma yapılardan oluşmaktadır. Daha çok kırdan kente göçenlerin ekonomik nedenlerden dolayı bu yerleşim yoluna gitmeleri onların kentte tutunma çabalarını göstermektedir.

Kent çeperinde kurulan bu mahalleler daha çok ekonomik yetersizlikler nedeniyle kurulmaktadır. 1950’li yıllardan günümüze kadar gelen süreçte bu mahallelerin ekonomik temelli oluşumunu açıklayan birçok araştırma vardır. Örneğin 1963 yılında İmar ve İskân Bakanlığı Mesken Müdürlüğü’nce Ankara’nın Gülveren, Çiçinbağları ve Topraklık semtlerinde yapılan bir araştırmada katılımcıların %94,3’ü iş bulma ümidiyle bu mahallelere yerleştiği bilgisine ulaşılmıştır (Yörükan, 2006, s. 21). Günümüze geldiğimizde ekonomik temelli nedenlerin devam ettiği görülmektedir. Yılmaz’ın (2010) İzmir Bornova’da mahalle sakinlerinin %53,8 oranında göçle gelerek yerleştiği Yeşilçam Mahallesi’nde yaptığı bir araştırma bu kapsamda örnek verilebilir. Yeşilçam Mahalle’si sakinleri yerleşim için bu mahalleyi tercih etme nedenlerini %79,6 oranında ekonomik temelli gerekçelere dayandırmıştır (s. 144). Gecekondu mahallelerinin oluşma nedeni görünürde ekonomik

etkenler olsa da sadece bununla sınırlı değildir. Göçle yer değiştirenlerin yeni yerleşim alanlarında barınma ihtiyaçlarını karşılayabilmelerinde ekonomik güçlerinin olduğu kadar sahip oldukları sosyokültürel değerlerinin de önemli rolü vardır. Göçmenlerin kendilerinden önce göçerek kent çeperine yerleşen hemşerileri onların bu yerleşim yoluna gitmelerinde etkilidir. Böylelikle yeni gelen göçmenler kente kendilerinden daha önce yerleşen hemşerileriyle dayanışma içerisine girerek onların kentlileşme tecrübelerinden istifade edebilmektedirler.

Kent çeperine yapılan düzensiz yerleşmelerde sağlıksız yapılaşma, kanalizasyonun olmayışı, içme suyu sorunu, kentteki atık suyun arıtılmadan alıcı ortama verilmesi, yeşil alan eksikliği gibi alt yapı sorunlarının yanı sıra eğitim, sosyal ve kültürel imkanların kısıtlılığı gibi sorunlar da diğer yerleşim sorunlarından (Özer, 2004, s. 67). Bu mahalleler teknik alt yapı bakımından yoksun olma, kamu hizmetlerinden yeterince istifade edememe ve sosyal donatılara sahip olmama bakımından dezavantajlıdır.

Fiziksel eksikliklerin yaşam kalitesini olumsuz etkilediği bu mahallelerde sosyal yönden eksiklikler kent kültürüne uyumu sağlamayı zorlaştırmaktadır. Buna bağlı gelişen diğer sorunlara aşağıdaki başlıklarda ele alınmaktadır.

2.9.2. Kamusal Hizmetlere Erişim Sorunu

“Günümüz toplumunda “iç”eride olmanın veya topluma dahil olmanın temel ölçütlerinden biri, mal ve hizmet piyasalarına (tüketime) erişim olarak” değerlendirilmektedir (Sapancalı, 2005a, s. 141). Çünkü kent yaşamında insan onuruna yaraşır bir şekilde yaşamı sürdürebilmek temel hizmetlerden istifade edebilmeyi gerektirir. Bu da bireyleri tüketim merkezlerine bağlamaktadır. Bireylerin istihdama katılmaları, barınmanın gerektirdiği ihtiyaçları karşılama, eğitim ve sağlık olanaklarından faydalanma, sosyokültürel faaliyetlere katılma ve tüm bu süreçlerde ulaşım hizmetlerini kullanma gibi birçok durum ve hareketlilik tüketimden uzak kalınamayacağını göstermektedir. Kentlere yeni yerleşenlerin kamusal hizmetlerden aktif bir şekilde yararlanmaları, onların kente uyumlarını kolaylaştıracağı gibi bir yandan da kentlileşmelerine de ortam sağlayacaktır.

Kent unsurlarından uzak kent çeperinde yer alan yerleşimlerde ulaşım imkanlarının kısıtlı olması bireylerin kent yaşamına katılımını kolaylaştıracak sosyokültürel alanlara erişimlerini olumsuz etkilemektedir. Eğitim ve diğer kamu hizmetlerinden faydalanabilme

de yerleşim sorununa bağlı olarak zorlaşmaktadır. Bu durum bireylerin kent yaşamına katılımlarının önüne geçmekte, fırsatlardan ve faaliyetlerden mahrum kalmalarına neden olmaktadır. Room (1999) bireylerin refah hizmetlerine ulaşamaması ve yerel topluluğa katılamaması halinde içinde buldukları toplumdan dışlanacaklarını ifade etmektedir (s. 168).

Harvey (2009) kenti “kaynakların çoğunun aynı zamanda her yerde bulunmaması ve dolayısıyla elde edilebilirliklerinin yakınlığa ve erişilebilirliğe bağlı olması anlamında bölgesel olarak konumlandırılmış bir kaynaklar sistemi” olarak tanımlamaktadır (s. 68). Harvey’in kent açıklamasından hareketle kaynakların erişilebilirliğinin büyüyen kentlerde her yerde aynı olmadığı söylenebilir. Kentlere kırsal kesimden gelen, eğitim ve sosyoekonomik düzeyi düşük göçmenlerin çoğunlukla kent çeperine yerleşerek oluşturdukları mahallelerde ya da kente uzak alanlarda yaşamlarını sürdürdükleri düşünüldüğünde, bu yerleşmelerine bağlı olarak yoksulluk ve diğer sorunlar başlar ve zincirleme bir gelişim gösterir. Beresford’a (2011) göre kamu hizmetlerine ulaşma ve hizmetten yararlananların katılımlarını arttırmak için sadece fiziksel erişim koşullarını sağlamaktan fazlası gerekmektedir. Ona göre iletişim, kültürel ve entelektüel erişim konularıyla, refah kullanıcılarının bilinçli ve aktif katılımlarını sağlayacak imkanlarını arttırıcı çalışmalar yapılabilir (s. 349).

Ülkemizde kamusal hizmetlere erişimde eşitliğin sağlanması yolunda bir takım yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bunlardan biri 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 7. Maddesinde yer almaktadır. Buna göre memurları görevlerini yerine getirirken “dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep gibi ayırım yapamazlar; hiçbir şekilde siyasi ve ideolojik amaçlı beyanda ve eylemde bulunamazlar” ifadesi yer almaktadır. Buna yönelik bir başka yasal önlem de 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanununda yer almaktadır. Kanununun 4. Maddesinin d fıkrasına göre “sosyal hizmetlerin yürütülmesi ve sunulmasında sınıf, ırk, dil, din, mezhep veya bölge farklılığı gözetilemez, hizmet talebinin hizmet arzından fazla olması halinde öncelikler, ihtiyacı olan olma derecesi ve başvuru veya tespit sırası esas alınarak belirlenir” ifadesi yer almaktadır (<http://www.mevzuat.gov.tr>). Kamusal hizmetlere erişimin sağlanması kapsamındaki yasal düzenlemeler bazı yerleşim alanlarındaki bu sorunun önüne geçmede yeterli olmamaktadır.

2.9.3. Eğitimden Kopma

Göç, birey ve grupların ekonomik, sosyal, politik, kültürel nedenlerle yaptıkları bir yer değiştirme hareketinden öte anlamlara sahip zorlu bir sürece işaret etmektedir. Bu süreçten belki de en fazla etkilenen kesim eğitim çağındaki çocuklar olmaktadır. Göç sonrası eğitim çağındaki çocukların yeni yerleşim yerlerindeki eğitim olanaklarından istifade etmesi aileler için olduğu kadar yerleşilen yerdeki okullar için de önemli bir sorundur. Göçle artan öğrenci sayısı, yetersiz kalan sınıf ve öğretmen sayısı ve buna bağlı olarak ilköğretimin işleyişinde karşılaşılan aksaklıklar eğitim öğretimde karşılaşılan başlıca sorunlardandır (Karakuş, 2006, s. 12). Göçe hazır olmayan büyük kentlerde bu gibi sorunlarla karşılaşılması kaçınılmazdır.

Ailelerin büyükşehirlere göç etme nedenlerinden biri de ekonomik nedenlerden kaynaklanmaktadır. Gerek tarımda makineleşmenin yaygınlaşması gerekse miras nedeniyle bölünen topraklar gerekse kent yaşamının çekici yönleri bazı birey ve grupları kente çekmiştir. Daha önce tarımla geçimlerini sağlayan bu kişilerin eğitim düzeyleri seviye bakımından düşüktür. Bu nedenle kente yerleştikten sonra fazla vasıf gerektirmeyen işler bulup geçimlerini sağlamak durumundadırlar. Böyle bir ortamda ailelere göre çocuklarının eğitimi ev ekonomisine katkıda bulunmalarından daha sonra gelebilmektedir. Sevim (2001) çocukların okulu terk etme nedenlerini şu şekilde açıklamaktadır. Ona göre aileler kız çocuklarının eğitim almalarını gereksiz görmekte ve erkek çocukları ise ailelerin ekonomik ihtiyaçları nedeniyle küçük yaşlardan itibaren ev ekonomisine katkıda bulunma zorunlulukları nedeniyle eğitim öğretim kurumlarından alınmaktadır (s. 265). Baştaymaz (1994) yaptığı bir araştırmada kentlerde çok çocuklu ailelerde aile reislerinin giderek çalışmama eğilimine girdiği, çalıştırdığı çocuklarının kazançlarını toplayan ve evin idaresini sağlayan biri haline gelmektedir. Bu ailelere göre yaşı kaç olursa olsun çocuklarının eğitim alanında başarılı olmasındansa çalışıp evin geçimine katkı sağlaması daha önemlidir (s. 71-72). Buradan anlaşılacağı üzere bazı ailelerde çocuklar kente tutunmak, ev geçimini sağlamak üzere birer araç olarak görülmektedir. Bu anlayış çocukların küçük yaşta eğitimden kopmasına neden olmaktadır.

Eğitim, bilişsel, kişisel ve sosyal gelişim açısından gelişim sağlamanın yanı sıra toplumda sosyal adaleti sağlama ve sosyal uyumu kurma açılarından oldukça önemlidir (West, 2011, s. 431). Okullar çocukların sosyalleşmeleri için onlara geniş bir arkadaş çevresiyle birlikte ortam sağlarken, iç göç yaşamış çocuklar yeni yerleşim alanlarına uyum sağlamada güçlük

çekmektedir. Polat Uluocak (2009) yaptığı bir araştırmada iç göç yaşayan çocukların hiç göç yaşamayan çocuklara göre okulda davranış ve uyum sorunlarının yaşandığını ve bu çocukların diğerlerine nazaran daha fazla içe yönelimlerinin olduğunu tespit etmiştir (s. 42). Bu tür olumsuzluklar çocukların uyumları önünde birer engel olup, okuldan uzaklaşmalarına neden olmaktadır.

Kentlerde çocuk ve gençlerin eğitimden uzaklaşma ya da kopma nedenlerinden biri de kullandıkları dil kodlarıdır. Bernstein “sınırlı” ve “gelişmiş” dil kodlarını sosyal sınıf farklılıklarının eğitimdeki başarıları üzerinden açıklamaktadır. Ona göre sınırlı kodlar daha çok düşük sosyoekonomik düzeye sahip işçi sınıfı topluluklarının kendi grupları içinde kullandıkları konuşma kalıplarıdır. Gelişmiş kodlar ise orta sınıf topluluklarında kullanıldığı daha evrensel, açık, net, mantıklı, herkes tarafından anlaşılabilir bir dildir. Okullarda öğretmenlerin kullandığı dil gelişmiş dil kodları aracılığıyla yürütüldüğünden, sınırlı dil kodlarıyla iletişim kuramayan çocuklar için bu ortam yabancılaşma çekmelerine neden olmaktadır (Slattery, 2014, s. 195-197). Bu durum onların okuldan uzaklaşmalarını kısmen açıklar niteliktedir.

Okul, sınıf ortamı çocuklara toplumsallaşma açısından bir arkadaş çevresi sunar. Çocuklar bu ortamlarda kuracakları ilişkilerle toplumsallaşma sürecine başlar. Bu süreçte kullandıkları dil onların iletişimlerini kolaylaştırabileceği gibi kullandıkları dildeki farklılıklar ya da dili kullanma şekilleri çocuklar arasında iletişimsizliğe neden olabilir. Köyden kente göçle gelen sosyoekonomik düzeyi alt sosyal tabakadan olan ailelerin çocuklarının kullandıkları dil onların akademik başarılarını da olumsuz etkilemektedir (Karakuş, 2006, s. 13). Göç yaşayan çocuklar yeni bir sosyal çevreye, kültürel normlara, farklı dil kullanımının olduğu yeni yerleşim alanlarında olası davranışsal ve duygusal sorunlara karşı erken dönemde alınacak önlemlerin etkili olabileceğine değinilmektedir (Polat Uluocak, 2009, s. 42). Aksi takdirde akran zorbalığına, okuldan uzaklaştırmaya hatta eğitimden kopmaya kadar varabilecek sonuçlarla karşılaşmak mümkündür.

2.9.4. İstihdam ve Yoksulluk

Kırsal alandaki yaşam ve geçim şartlarını bilmeden, kente göç eden birey ve ailelerin kentte karşılaştıkları geçim sorunlarını anlamak mümkün değildir. Kır yaşamındaki geçim ağırlıklı olarak topraktan üretim yolundan gerçekleştirilmektedir. 1950 sonrasında gerek tarımda

makineleşmenin artması gerekse arazi mülkiyetindeki değişimler tarımsal işgücü kullanımını etkilemiştir. Kırsal kesimde meydana gelen işgücü fazlası kentlere yönelmiştir (Makal, 2001, s. 124).

Kırsal yaşamlarında ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlayan insanlar, bu yaşam şeklinin ve geçim imkanlarının doğrultusunda eğitim alma gerekliliği duymamış olabilir. Göç eden bu insanlar çoğunlukla sosyoekonomik ve eğitim düzeyleri açısından kent insanına göre alt seviyelerdedir. Kentler ise küreselleşme çağının getirisi olarak teknolojik gelişmelere bağlı şekillenen sanayi odaklı iş sahalarının hâkim olduğu alanlardır. Kentlerdeki “meslek grupları daha çok imalat işleri, makine, ticaret, ihtisas işleri ve hükümet ile ilgili konular” üzerine şekillenmiştir (Yörükan, 2006, s. 17). Bu alanlarda istihdama katılım daha çok teknik bilgi, nitelik ve buna bağlı uzmanlık gerektirmektedir. Kırsal alandan sanayileşmiş kentlere gelenlerin çok fazla nitelik ve bilgi gerektirmeyen işlerde görev almaları beklenen bir sonuçtur.

Adaman ve Keyder (2006) bir araştırmada düşük ücret karşılığı çalışmanın süregelen olduğu ve gelecekte de eğitimsizlik ve yoksulluğun birbirine bağlı bir döngü halini koruyacağına ilişkin işaretler elde etmişlerdir (s. 7). Göçmenlerin ağırlıklı olarak yaşadıkları gecekondu mahallelerinde eğitimsizlik ve buna bağlı olarak düşük ücret karşılığı çalışmalar yaygındır. Bunu gösteren birçok araştırma sonuçlarına göre göçmenlerin küçük çaplı ticaret, zanaatçı, vasıf gerektirmeyen işçi, müstahdem olarak, birçoğunun da marjinal işlerde çalıştığı tespit edilmiştir (Makal, 2001, s. 126). Tekeli (2016) marjinal işlerde çalışanları “toplumun oluşmuş kuralları içinde iş bulamayan” kesim olarak tanımlarken, bu kesimin iki tür iş kolunda yer aldığını belirtmiştir. İlki bu kişilerin otomobil camı siliciliği, işportacılık gibi basit bir buluşla iş fırsatı yakaladıkları; diğeri ise yasadışı yollardan olan dolandırıcılık, kumar gibi uygulamalardır (s. 121).

Kentte yoksullaşmış alanlara bakıldığında bu alanlardaki insanların sürekli olmasa da düzensiz, kayıt dışı çalışmalarıyla geçim sağladıkları, bu sayede temel ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştıkları ancak yoksulluk sınırında ya da bu sınırın altında gelir elde etmelerinden dolayı ekonomik açıdan refahta olmadıkları görülmektedir. Düzensiz çalışmaları karşılığında edindikleri düşük gelir onların sosyal refaha ulaşmalarında yeterli olmamaktadır. Bu insanlar çalışan yoksul olarak adlandırılmakta ve toplumsal yaşamın dışında kalmaktadırlar (Adaman ve Keyder, 2006, s. 23, 31). Deacon’ın (2011) istihdam “sadece ana ve tek gelir kaynağı değil, aynı zamanda da sosyal var olma ve öz saygı

kaynağıdır” (s. 412) ifadesinden hareketle, bunun sadece yaşamsal ihtiyaçları karşılamak için önemli olmadığını, onun yanında eğitim, sosyal güvenlik, sağlık, ulaşım, barınma, sosyal ve kültürel etkinliklerden ve hizmetlerden yararlanabilme için de bir zorunluluk olduğu görülmektedir. Tüm bu ihtiyaçları karşılanamayan, toplumda var olamayan, kent yaşamında yabancılaşan bu insanları toplumsal yaşamdan kopma ve buna bağlı olarak sapma davranışları göstermesi mümkündür.

Sosyal dışlanmanın ortaya çıkış noktası yoksulluktur. Sosyal politikanın ortaya çıkış noktası ise gelir dağılımı eşitsizliğidir. Bu odaktan düşünüldüğünde sosyal dışlanmanın panzehiri istihdam politikalarıdır. Bu doğrultuda yoksul, kadın, engelli diye örnek verilebilecek dezavantajlı birey ve grupların istihdama katılımlarının önündeki engellerin kaldırılması, gerekli hallerde pozitif ayrımcılığın yapılabilmesine yönelik esneklikler istihdam politikalarına kazandırılmalıdır.

2.9.5. Toplumsal Yaşamdan Kopma

Kentlere olan göç sadece kırsal kesimden gelen gelir düzeyi düşük kesimlerden değildir. Kentlere eğitim ve gelir düzeyi yüksek kesimlerin de çeşitli nedenlerle göçleri söz konusudur. Ancak kente uyum noktasında kırsal kesimden gelenler ile taşradan gelen eğitilmiş kişiler farklılık göstermektedir. Göç edenlerin eğitim düzeyi, kente katılımlarını olumlu yönde etkilerken, kırsal kesimden gelen yoksulların ise daha örgütsüz kesimlerde yer bulabildikleri ifade edilmektedir. Türkdoğan’a (2015) göre gelenler niteliklerine göre “kentte ayrışıyor ve herkes kendi gettosuna gidiyor” (s. 37-38). Yazarın bu söyleminden hareketle göçle gelen kesimin eğitim düzeyine bağlı olarak kentte yerleştiği bölge farklılık göstermektedir. Buna göre kırsal kesimden kente gelen göçmenler kentin çeperinde kente sosyal, kültürel ve ekonomik açılardan uzak yerlere yerleşmektedir. Bu aynı zamandan göçmenin kendini ait hissedebileceği ortama işaret etmektedir.

Aidiyet, kelime anlamı olarak ilişkinlik, mensubiyet, ait olma hali anlamına gelmektedir. Aidiyet, insanın kendisini ilişkilendirdiği bir topluluk, etnik grup, sosyal bir sınıflama olabilir (Alptekin, 2011, s. 20). Toplumsal aidiyet algısı, bireyin içerisinde bulunduğu toplumun bir parçası olarak hissetmesi durumudur. Toplumda kabul görme, bir yere sahip olma hissi bireyin o topluma aidiyetini göstermektedir. Sosyal bir varlık olan insanın içerisinde yaşadığı topluma olan aidiyeti, toplumsal bağlılığının bir göstergesidir.

Göçle kente yerleşen insanlarda kente olan aidiyet hissi, kentlileşme sürecinde kazanılsa da birçok araştırma göçmenlerin toplum tarafından kabul edilip sağlıklı, tatmin edici ilişkilerin sağlanmasının ikinci üçüncü kuşaklardan itibaren gerçekleştiğini söylemektedir (Adıgüzel, 2016b, s. 183). Bu nedenle köy ya da kırsal yaşamın sürdüğü bölgelerden kentlere ilk göç eden birey ve gruplar sahip oldukları nitelikler dolayısıyla kent insanından uzak kalmakta gerek yaşadıkları yer gerekse iş yaşamına girememelerinden dolayı kent yaşamına dahil olamamaktadır.

Yabancılaşma, sanayileşmenin ivme kazandığı kentlere kırdan göçlerle gerçekleşmektedir. Kırsal yaşamlarındaki toplumsal kontrolü, yakın samimi ilişkileri geride bırakan göçmenler kentteki yaşamlarında daha önce sahip oldukları aidiyet duygusunu hissedememektedir. Bununla birlikte istihdama katılamayan, kamusal hizmetlere erişemeyen, düşük eğitim seviyesine sahip bu kişilerin kente tutunmalarını kolaylaştıran bir etken yoktur. Tüm bu güçlükler onların kentten ve kent insanından daha da uzaklaşmasına neden olmaktadır. İçerisinde yaşadığı topluma kendini ait hissetmeyen birey ve gruplar, kendilerini yakın hissettikleri gruplarla bir araya gelerek kendilerini toplumdan soyutlama yoluna gidebilirler. Ergil, (1980) içinde bulunduğu sosyal çevrede mutlu olmayan bireyin, bağlı olduğu kurumlardan ve ilişkilerden uzak kalmak amacıyla kendini ayrıştırma yoluna gidebileceğine değinmektedir (Akıncı vd., 2015, s. 74). Bu insanların kentle bağını kuran herhangi bir destek mekanizmasının olmaması onları soyutlanmaya itmektedir.

2.9.6. Toplumsal Sapma ve Güvenlik

Göçün meydana getirdiği sorunlardan biri de toplumsal sapma ve buna bağlı gelişen güvenlik problemleridir. Sapma, kişinin içerisinde bulunduğu toplumun davranış, tutum ve inançlarına aykırı hareket etmesi, toplumsal normlara uymak için kendi inanç ve davranışlarını değiştirmemesi durumudur (Dönmezer, 1968, s. 296). Toplum içerisinde “belli bir normalliğin ötesine geçen bireyler anormal olarak değerlendirilirler” (Arıkan, 1986, s. 123).

Ülkemizde kırsal kesimlerden kentlere yapılan göç sonucu göçmenler alışmış oldukları yaşam biçiminden kent yaşamına geçmektedir. Farklı değerler sisteminde kişinin yaşadığı değişimler, kişilik sorunlarına ve oradan da toplumda sapkın eylemlerde bulunmasına zemin hazırlar. Kişi daha önce toplumsal denetimi yüksek bir ortamdan daha özgür hareket

edebildiği kent hayatına geçmiş olup kentlileşme sürecini sağlıklı yürütemediği için yaşadığı boşluklar nedeniyle bir takım sapkın hareketlerde bulunabilmektedir.

Tekeli (2011) köyün, yüz yüze ilişkilerin hâkim olduğu, toplumsal denetimin yüksek olduğu ve farklılaşmamış, benzer nitelikler taşıyan bir toplumu barındırdığını, kentlerin ise; farklılaşmış, heterojen nitelikli, gayrişahsi ilişkilerin yaygın olduğu toplumu barındırdığını ifade etmektedir. Kırsal ve kent yaşamında böyle keskin farklılıkların olması, kırsal kesimden göç alan kentlerin şiddetin ve suçluluğun kaynağı olarak görülmesi mümkündür (s. 212). Bunu göçmenlerin kent yaşamına uygun sosyal değişmeyi yani kente uyum sağlayamamasına bağlı açıklamak mümkündür.

Kentlerin içinde ya da çeperinde yer alan mahallelerde kentlileşemeyen bu insanlar toplumsal yaşama katılamayıp, hor görülen öteki oldukça daha çok kırsal kimliklerine sarılmakta ve kente hatta kentliye kin ve düşmanca duygular beslemektedir. Şiddet ve suçluluk, kır yaşamının tutuculuğundan kurtulup kent yaşamının özgür atmosferinde kaybolan kişilerin toplumsal sapsmalarıyla ortaya çıkmaktadır. Kent yaşamına uyum sağlayamayan birey ve gruplar, yaşadıkları boşluk nedeniyle kendilerini agresif tutumlarla ifade etme yoluna gitmektedirler. Bu tutum kent yaşamına olan uyumsuzlukları nedeniyle bir savunma mekanizması olarak da algılanabilir. Bu durumu Geoff Macdonald ve Leary'nin (2005) Sosyal Acı Kuramı üzerinden açıklamak mümkündür. Toplumsal bir varlık olan insan, yaşamı boyunca bir gruba, çevreye ait olma ihtiyacı taşımaktadır. Bu insanın hayatta kalabilmesi için önemlidir. Kişinin grubuyla çevresiyle olan bağına karşı herhangi bir tehdit aslında o kişinin hayatına karşı bir tehdit olarak algılanmaktadır. Birey istenen ilişkiler ağından dışlandığında yaşadığı duygusal reaksiyon sosyal acı olarak ifade edilmiştir. Toplumda yok sayılmanın, dışlanmanın yarattığı sosyal acı karşısında kişi savunma içgüdüleriyle saldırganlıkta bulunabilir (s. 203). Yörükan (2006) bir çalışmasında Batı slum'ları için tespit edilen bazı özellikleri; bu bölgelerde genç suçlu sayısının diğer bölgelere nazaran yüksek, cinayet suçlarının, gayrimeşru davranışların, boşanmaların fazla, alkollizmin yüksek, intihar vakalarının ve bu bölgelerde ruhi anormalliklerin fazlaca olduğunu ifade etmektedir (s. 99).

İnan (2004) kentleşmesini tamamlamış ve göçün büyük ölçüde kentli nüfuslar arasında gerçekleştiği toplumlarda göçmenlerin yeni yaşam ortamlarına uyumları hususu ciddi bir sorun olmamaktadır. Ancak köylü nüfusun kentlere göç etmesinin ciddi sorunlar getirdiği, bu insanların kentte sadece istihdama katılmalarının kente uyumları noktasında yeterli

olmayacağı, kentli kalıplarını barındıran kültürel bir değişimlerinin de gerekli olduğuna değinmektedir (s. 28). Köylerden kentlere göçle yerleşenlerin kent yaşamına uyumları tek bir etkenle sınırlı tutulamayacak kadar derin ve karmaşıktır. Göçmenlerin yoğun olduğu yerlerde işsizlik, hastalık, alkolizm, intiharlar ve suç oranlarının artması gibi birçok sorun, şehir hayatını olumsuz etkileyen çeşitli sorunlardır. Yazar çalışmasında bu sorunların bir anlamda gecekondularla ilgili olduğunu ve bir bütün olarak ele alınmayı gerektiren şehircilik problemleri olarak gördüğünü ifade etmektedir (Yörük, 2006, s. 103).

Göç sonrası insanlar kent yaşamında daha önceki yaşamlarında olduğu gibi yüz yüze ilişkilerden uzak bir şekilde sosyal kontrolün daha sınırlı olduğu kent yaşamında kendilerini serbestliğin içerisinde bulabilirler. Durkheim, geleneksel toplumların sağladığı disiplin ortamının ortadan kalkmasının bireysel tutkuların üst seviyelere çıkıp kontrol altına alınamamasıyla toplumsal yaşamda anomiyeye neden olacağını ifade eder. Bu durum sosyal kontrolün zayıflaması, ahlaki ve siyasi kısıtlamaların kalkmasıyla ortaya çıkmakta ve yüksek düzeyde toplumsal düzensizliğe neden olmaktadır (Slattery, 2015, s. 35-36). Merton (1938) "Sosyal Yapı ve Anomi" adlı çalışmasında, anomiyi Amerika toplumu üzerinden açıklamıştır. Ona göre Amerika'da toplumun geneli tarafından onaylanan kültürde, başarı zenginlik olarak algılanmakta ve başarıya ulaşamayanlar sosyal yönden benimsenmemektedir. Başarıya ulaşma yolunda kullanılan yöntemler ele alınan değerler değil de sonucun önemli olması anomiyeye neden olur (s. 675, 681). Yazara göre toplumdaki her insanın başarıya ulaşmada eşit düzeyde olmaması ve fırsat ve imkanlardan istifade edememesi bu sorunu tetiklemektedir.

Kentlerde aile yapılarının zayıflayıp sosyal denetimin azalması çocuk ve gençler üzerindeki kontrolü de olumsuz etkilemektedir. Sosyal dışlanma yaşayan mahallelerde, sosyal düzenin bozulmasıyla, eğitimsizlik ve zor hayat koşullarının getirisi olarak şiddete başvurma artmakta ve kent güvenliği tehlikeye girmektedir (Kentleşme Şurası, 2009, s. 72). Adı ister slum, banliyö, getto, bidonville, varoş isterse gecekondulu ya da arka mahalle olarak anılsın, asıl kastedilen bu yerleşim yerlerinin kentten sosyokültürel sınırlarla ayrıldığıdır. Bu yerlerde yaşanan sorunlar dizisinin birbirine bağlı olarak gelişip beslendiği ve çözümün çok boyutlu olarak ele alınması gerektiği gerçektir. Aksi takdirde bu mahalleler kendi kurallarını kendi koyan birlikler haline gelip kent için güvenlik açısından tehlike teşkil edecektir.

2.10. Kentlilik Bilinci ve Birlikte Yaşam Kültürü

Toplumun sosyal refahının sağlanması, o toplumda yaşayan birey ve grupların yaşam şartlarının iyileştirilmesine bağlıdır. Yaşam şartları iyileştirilen bir toplumda bireylerin her insan gibi haklardan, hizmetlerden ve fırsatlardan eşit bir şekilde yararlanabilmesi, toplumdaki çekişmelerin ve ayrılıkların önüne geçmede önemlidir. Toplumdaki sosyal adalet, her bir bireyin insana yakışır şekilde yaşayabilmesi, kendilerini gerçekleştirme imkânı ve fırsatı bulmasıyla sağlanabilir. Toplumdaki kutuplaşmaların önüne geçmek, toplumsal birlik ve dayanışmayı kurup bunu sürdürülebilir hale getirmek, vatandaşlık haklarının herkes için eşit düzeyde işlemeyle sağlanabilir.

Küreselleşme ve onun getirisi olan yaşam biçimi çok kültürlü ve farklı değer yargılarına sahip kesimlerin bu farklılıklarına rağmen bir arada olmasını, toplumun diğer kesimleriyle birlikte hareket edebilmesini, her türlü insanla belli noktalarda bütünleşebilmeyi gerekli kılmaktadır. Böyle bir ortamda insanın tek başına var olmasının anlamlı olmadığı bir gerçektir. Bayraktar (2014) toplum içerisindeki insanın öteki ile beraber var olması gerektiğini belirtmiştir. Ona göre sağlıklı bir ilişki ‘değeri’ gerçekleştirme üzerine kurulabilir ve bunun hukuken, ahlaken temellendirilmesiyle sağlanabilir (s. 48-49). Ahlaki temelin varlığı, farklı değerlere sahip bireylerin yaşadığı çokkültürlü toplum içerisinde tüm farklılıklara rağmen birlikte yaşayabilmeyi mümkün kılmak üzere nesnel ahlak kurallarının bireye kazandırılması açısından önemlidir. Nesnel ahlak kuralları, bireyin içerisinde yaşadığı toplumdaki diğer bireylere karşı davranışlarının nasıl olması gerektiğine dair yol göstermektedir (Demirkasımoğlu, 2015, s. 142). Bu kuralları benimseyen bireyler, içerisinde yaşadığı toplumda neyin doğru neyin yanlış olduğu konusunda içsel bir yönelime sahip olacaklardır. Hukukun varlığı ise hak ve özgürlüklere yönelik tehditler karşısında güven içerisinde yaşamayı teminat altına almaktadır. Ancak çokkültürlü toplumda ‘çok hukukluk’ akla gelmemelidir. Çünkü hukukun toplumdaki her birey için adil olması ancak kapsayıcı olmasıyla sağlanabilir (Soykan, 2015, s. 326). Hukuk kuralları herkes için adil şekilde işlediği zaman anlamlıdır.

Günümüzde homojen toplum yapısının küreselleşmenin etkisiyle yerini heterojen bir yapıya bıraktığı hissedilir bir hal almıştır. Bu durumdan hareketle, kentlerde yaşayan bireylerin, toplumda farklılıklara rağmen var olabilmesi, evrensel değerlerin benimsenmesi ve toplumsal ilişkilerde örgütlenebilmeye odaklanan etkin toplum tartışmaları gündeme

gelmiştir. Kentteki ilişkileri düzenleyen hukuksal altyapı ile toplumsal yaşamın öne sürdüğü ahlaki değerler ve normlar bütünleşerek kent kültürünü beslemektedir (Tatlıldil, 2009, s. 323-324). Kent kültürüyle bezenmiş birlikte yaşayabilme anlayışının en çok da günümüz kozmopolit yapılı kentlerinde geliştirilmeye ve kazandırılmaya ihtiyacı vardır. Neoliberalizmin serbest piyasa söylemlerinin hâkim olduğu günümüz şartları insanları bireyciliğe, rekabete yöneltmektedir. Birey artık iktisadi bir yapıya büründüğünden dolayı insan ilişkileri de aynı şekilde çekişmeli bir yapı almıştır. Böyle bir anlayışın hüküm sürdüğü dönemde insanlar aynı fiziksel mekânı paylaştıkları diğer birey ve gruplarla çatışma yaşamadan uyum halinde bir arada yaşamayı sürdürebilmelidir.

Göç, farklı sosyokültürel ve ekonomik düzeye sahip insanların bir arada toplanmasına neden olan bir hareketliliklerdir. Göç bununla sınırlı kalmayıp, kent içerisinde barındırdığı her çeşit bireyin kentlileşebilmesini, bütünleşebilmesini ve birlikte yaşayabilmesini gerektiren bir olgudur. Kentlileşme, göçmenlerin kent yaşamına uyumuyla karşımıza çıkan bir kavram olup, kırdan göçle kente gelen insanların sosyal ve ekonomik anlamda kent yaşamına uyumu anlamına gelmektedir. Sosyal bakımdan kentlileşme bireyin kente özgü davranış biçimlerini kazanması ve sosyal değer yargılarını benimsemesiyle sağlanırken; ekonomik bakımdan kentlileşme ise bireyin geçimini kent yaşamı içerisinde ya da kente özgü işlerle sağlamasıyla gerçekleşmektedir (Kartal, 1983, s. 92). Kent yaşamında bir araya gelen farklı sosyokültürel değer yargılarına sahip birey ve grupların kente özgü değerleri benimsemesi, farklı değer yargılarına sahip bireylerle bütünleşmesi, birlikte yaşayabilmesi için kent kültürünü benimsemesi gerekmektedir. “Kent kültürü bu bağlamda toplumsal bütünleşmeyi sağlayan çimento işlevini görürken, bireysel farklılıkların kent örgütlemesinde demokrasinin mozaik taşları olarak kabul görmesini sağlamaktadır” (Tatlıldil, 2009, s. 323).

Toplumsal yaşam kalitesini ve fiziksel çevreyi bozan, hızlı değişen koşullar, insan sorunlarına geniş kapsamlı çözümler aramayı ve ortak amaçlara daha fazla bağlılık çağrısı yapar. Bu tür değişiklikler ancak, insanların karşılıklı çabaları, kolektif etkinlik hissi ve gelecekteki çevrelerinin yönlendirilmesine yönelik teşvikler yoluyla sağlanabilir. Bu birlikteliği sağlayabilmek için gerekli olan eylem, ortak hedefler için farklı çıkarları birleştirmekten geçmektedir. Bir örgüt içinde inanç ve düşünce bakımından ayrılık gösteren grupların çıkarlarını ortak amaçlarla ilişkilendirmek için mantıklı yöntemler gerektirmektedir. Birleştirme amaçları, birlikte çaba göstererek, belirgin ve ulaşılabilir olmalıdır. Kendi kolektif etkinliğimiz, gelecek nesillerin hayatlarını nasıl yaşayacaklarını

şekillendirecektir (Bandura, 1982, s. 143-145). Toplumda ortaklaşa gerçekleştirilen eylemlerin temeli nasıl atılırsa, gelecek nesillerin ilişkileri de o temelden beslenerek şekillenecektir. Bu nedenle toplumsal ilişkileri kurarken ortak amaçlar doğrultusunda farklı inanç ve düşüncelere sahip birey ve grupların bir araya gelmesi gerekmektedir. Aksi halde toplumun kolektif, diğer adıyla ortaklaşa bir paydada hareket etmesi güçtür. Böylesi bir toplumda birlikte yaşama ve birlikte ortak amaçlar doğrultusunda hareket edebilme mümkün değilken, toplumu oluşturan bu farklılıklar arasında ayrılıkların doğması toplumsal birliğin kurulamamasına neden olmaktadır. Kısacası daha iyi bir yaşam sunan toplumsal reformlar ancak ortaklaşa bir şekilde ortak hedefler yolunda birlikte ilerleme ile sağlanabilir.

Köktürk (2016) “Millet ve Milliyetçilik” adlı kitabında millet, halk ve toplum kavramlarının temelindeki ontolojiyi açıklarken, bunlardan ilkinin aynı coğrafyada yaşıyor olmak, ikincisinin kültürel varoluş ve üçüncüsünün bireysel bilinç olduğunu açıklamıştır. Aynı çalışmada toplumda insan olarak var olmaya şu sözlerle açıklık getirilmiştir:

Bir arada yaşayan bireyler topluluğu ortak yaşama biçimleri, ortak tasarımlar, ortak değer dünyası geliştirir. İşte insan denilen varlığın aidiyeti bu noktada belirginleşmeye başlar. Bu, doğal bir aidiyettir. İnsanlık dünyasında kendini konumlama ve tanımlama söz konusu olunca, dayanak noktası bu müştereklikler olur (s. 17).

Yazar, topluma aidiyetimizi belirleyen idelerin soya aidiyet olması halinde ırka dayalı bir toplum tasarımına gidileceğine değinmiştir. Toplumdaki aidiyeti belirleyen asıl şeyin bireyin içsel farkındalığının olduğuna değinen yazar, bireyin kendi aidiyetini soy aitliğiyle değil de değer dünyası üzerine kurması halinde toplumda bir yabancı olarak değil toplumdaki diğer bireylerle birlikte var oluşunun en önemli unsuru olduğunu ifade etmektedir. Aynı çalışmada bireyin kendini konumlandırışının bilinç düzeyine çıkmasının gerçek millet oluşunu sağladığına değinilmektedir (s. 16-18). Bu değerlerin kazandırılmasının birlikte yaşam kültürünün oluşmasında etkili olacağı açıktır.

2.10.1. İnanç Sistemlerinde Birlikte Yaşama Vurgusu

Bireyin kendisini toplumdaki diğer bireylerden soyutlamadan, onları düşman olarak görmeden onlarla birlikte ortak noktalarda bir araya gelebilmesi birlikte yaşama olgusunu açıklamaktadır. Birlikte yaşama olgusu toplumdaki her türlü farklılığa rağmen her bir birey için ortak bir payda oluşturma amacını taşıırken bu amacı ‘insan’ olma üzerine

temellendirmektedir (Çetinkaya, 2014, s. 136). Bu temeli esas alan birçok inanç sistemi birlikte yaşamayı destekleyen bazı öğretiler de sunmaktadır. Bu öğretilerin bazılarını Jose Maria Vigil, ‘Theology of Religious Pluralism’ adlı kitabında derlemiş olup, aşağıda tablo haline getirilmiştir.

Tablo 7. Farklı İnanç Sistemlerinde Birlikte Yaşama Vurgusu Yapılan İfadeler

İnanç Sistemi	Birlikte Yaşama Vurgusu Yapılan İfadeler	Kaynağı
Caynizm	Mutlulukta ve kederde kendimiz için istemediğimiz bir şeyi başkası için istemekten kaçınmamız gerekir.	Mahavira, Yogashastra, 2:20
Budizm	Seni üzen şeyleri başkalarına yapmaktan kaçın.	Buda, Sutta Pitaka, Udanavagga, 5:18
Konfüçyüsçülük	Başkalarının sana yapmasını istemediğin şeyleri sen de başkalarına yapma.	Konfüçyüs, Analecta, 15:23
Hinduizm	Başkalarının sana çektirdiği acıyı sen de başkalarına yapma.	Mahabrahata, 5:15
Zerdüştlük	İyi karakter, başkalarına iyi gelmeyecek olanı yapmaktan geri çekilendir.	Dadistan-i-Denik, 49:5
Yahudilik	Seni iğrendiren şeyi komşuna da yapma. Tüm yasa budur, gerisi yorum.	Hillel, Talmud bab, Shabbat 31.
Hristiyanlık	Kendin için istediğini başkalarına da yap.	Jesus, Gospel of Luke, 6:31
Bahailik	Kendinizde istemeyeceğiniz şeyleri diğerleri için de istemeyin.	Baha'u'llah, Kitab-i-Aqdas, 148

Kaynak: Vigil, J.M., 2008

Birçok inanç sisteminde olduğu gibi İslam’da da birlikte yaşamaya işaret eden, toplumsal yaşamı düzenleyici nitelikte birey ve başkaları ile birey ve toplum ilişkilerini düzenleyici vurgular yer almaktadır. “Farklı Kültürlerin Birlikte Yaşama Formülü” adlı kitabında M. Halil Çiçek (2008) Kuran’ın öngördüğü birlikte yaşama formülünün takva ile olan ilişkisini şu şekilde açıklamıştır:

Salih amel etme çabasında olan bir mümin Allah’ın yasaklamış olduğu ve toplumun birliğini bozan, huzurunu kaçıran, içtimai birlikteliğini dinamitleyen, toplumda ayrılığın yeşermesine neden olan, farklı katmanların arasında düşmanlık tohumlarının ekilmesine sebep olan, sosyal güvenliği ciddi manada sarsan, insanların arasına fitne ve nifakın girmesine yol açan davranışlardan; kin, kibir, kıskançlık, cimrilik, fitnecilik, dedikoduculuk, koğuculuk, başkasının malına, canına, namusuna ve diğer haklarına tecavüz, emirlere itaatsizlik vb. kötü huy ve tutumların tamamından uzak kalmak ve bunlardan şiddetle sakınmak durumundadır (s. 211).

Kuran’da farklı etnik kökenlere mensup bireylerin bir arada sosyal uyum içerisinde yaşamalarına yönelik Hucurât Suresi 13.’te “Ey insanlar! Şüphesiz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık, tanışasınız diye sizi kavim ve kabilelere ayırdık, Allah katında en değerli olanınız O’na itaatsizlikten en fazla sakınmanızdır. Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir, her şeyden haberdardır”. Ayetin mealinde bireylerin, grupların, kültürel, fiziksel, biyolojik yönlerden farklılıklarının olduğu, bu farklılıklarla bireylerin kimlik sahibi olduğu ve bu farklı kimliklerle birbirleriyle tanıştıkları anlatılmaktadır. Bu kimliklerin sosyal ve etnik gruplara ait olmanın hiçbir şekilde üstünlük konusu olarak algılanmaması gerektiği de açıklanmaktadır. Devamında ise birey ve gruplar arasındaki üstünlüğün ancak “insanın şeref ve değerini, kendi iradesi ile elde etmediği etnik aidiyete değil, kendi irade ve çabasıyla elde ettiği evrensel değerlere” bağlamaktadır (Karaman vd., 2006, s. 97-98).

Birlikte yaşama tasavvuru toplumdaki alt kültürleri bir zenginlik olarak karşılamaktadır. Bu çerçeveden hareketle kentlileşme, kent yaşamı sürecinde yaşam tecrübesiyle kazanılan bir kültür birikimidir (Tatlıldil, 2009, s. 326). Bu yaşamsal tecrübenin kazanılma süreci bir takım sancuları barındırır da farklı etnik kökene, kültüre, inanca mensup birey ve grupların bir arada saygı çerçevesinde, güvenle sosyal uyum içerisinde yaşayabilmeleri için son derece önemlidir.

2.10.2. Birlikte Yaşama Modelleri

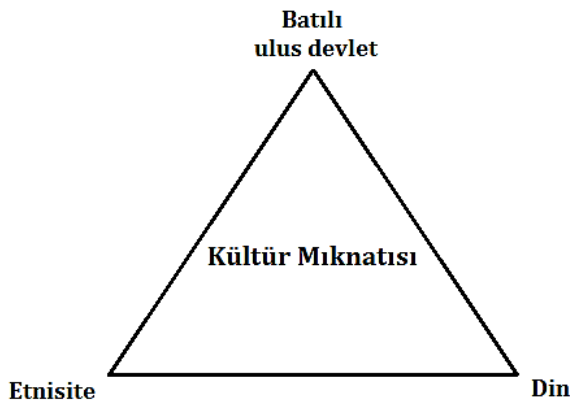
Günümüzde teknolojik gelişmelere paralel olarak sanayileşmenin ivme kazanmasıyla kentlere büyük göçlerin yaşanması, geleneksel geniş ailenin çözülmesine neden olmuştur. Kentlere çeşitli nedenlerle yapılan bu göçler kentleri çok kültürlü, çok etnikli, çok farklı değerlerle benzenmiş bir yapıya bürümüştür. 2012 sonrasında Suriye’de yaşanan iç savaş ve ülkemizin açık kapı politikası izlemesiyle bu çeşitliliğe bir yenisi daha eklenmiş oldu. Tüm bu gelişmeler toplumsal yapının da değişmesinde etkili olmaktadır. Gerek sosyal gerekse ekonomi alanında neoliberal akımın sürdüğü rekabetin, çekişmenin hâkim olduğu böylesi bir dönemde tüm bu farklılıkların barış ve uyum içerisinde bir arada yaşamlarını sürdürmesi zorlayıcı bir sürece işaret etmektedir.

Birlikte yaşama, toplumun barındırdığı farklılıklara rağmen, bu farklılıkları sorun olarak değil zenginlik olarak görüp, toplumdaki her bireyin refahını esas alarak kent yaşamında dışlanma, ayrışma ve çatışma olmadan hoşgörü, karşılıklı anlayış ve saygı çerçevesinde,

sosyal adalet üzerine temellendirilmiş bir toplumsal düzeni gerektirir. Günümüzde çoğu ülkede olduğu gibi ülkemizde de farklı unsurların bir arada uyum içerisinde yaşama sorunsalı üzerinde çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Hatta bu kapsamda Kürt Açılımı, Alevi Açılımı, Roman Açılımı çalışmaları örnek gösterilebilir. Bu çalışmalara bakıldığında ülkemizde gerçekleştirilen bu açılımların etnik ve inanç temelli şekillendiği görülmektedir.

Çokkültürlülük bu çalışmalar kapsamında karşımıza sıkça çıkan kavramlardan biri olup farklı etnik ve farklı inanç sistemlerine mensup kişilerin bir arada yaşamasına işaret eden bir kavramdır. Kültürleşme ise “göçmen topluluk ile yerleşik toplumun birbiriyle etkileşmesine ve her ikisinin de sosyokültürel yapısının değişmesine” yol açtığını ifade eden bir kavramdır (Adıgüzel, 2016b, s. 182). Kültürleşmenin sağlıklı bir şekilde sağlanması amacıyla çokkültürlülük Kanada gibi ülkelerde devlet politikası haline gelmiştir.

“Çokkültürlülük, bir toplumda birden fazla kültürün yaşaması halinde egemen kültür ile diğer kültürler (alt-kültürler) arasındaki ilişkiyi incelemektedir” (Barın, 2016, s. 61). Çokkültürlülük, kültürel çeşitlilik, çoğulculukla birlikte “din, dil, etnisite, tarih, ülkü ve benzeri farklılıklarla birlikte yaşama imkânını” ifade etmekte ve ulusalcılığın ötesinde bir kavramdır (Özensel, 2012, s. 59). “Çokkültürlülük Bilmecesi” adlı kitabında Baumann (2006), çokkültürlülük üçgenini tasvir edip üçgeni oluşturan köşelerin batılı ulus devleti, etnisite ve din olduğunu söylerken, bu üçünden kaynaklanan tartışmaların çokkültürlülük düşüncesini tehlikeye düşürdüğünden bahsetmektedir.

Şekil 5. Gerd Baumann'ın Çokkültürlülük Üçgeni

Yukarıdaki şekilde Gerd Baumann'ın tasvir ettiği çokkültürlülük üçgeni resmedilmiştir. Baumann kültürün coğrafi sınırlar gibi keskin bir şekilde ayrıştırılmayacağını, bu

çokkültürlülük bilmesinin herkes için eşitliğin sağlanacağı, birleştirici nitelikte, ortaklaşa bir sivil kültür oluşturmakla çözülebileceğini anlatır. Sivil kültürün oluşumunun da asimilasyonu, şımartılmış azınlıkların doğması gibi sancıları da beraberinde getirmesi muhtemeldir (Baumann, 2006, s. 23, 31).

Çokkültürlülük konusunda Will Kymlicka ‘toplumsallık kültürü’ kavramını öne sürmüştür. Toplumsallık kültürü “bireyin tüm hayatına nüfuz ederken bir taraftan da türdeş bireyler meydana getirip grup ölçeğinde homojenliği doğurur” (Barın, 2016, s. 63). Kymlicka’ya göre (1995), insanların kimliklerini göz ardı ederek onlara eşit bireyler gibi davranarak ayrımcılığa dair sorunları çözmeye çalışmak asıl sorunu bir kenara koymaktan ibarettir. Çünkü sorun bireysel bir sorun değildir. Politik hayattaki düzenlemelerin ulusal boyutta düzenlenmiş olması ülkedeki çoğunluğa üstünlük sağlasa da bu durumun azınlık durumda olanları yabancılaştırmaması için birtakım önlemler alınmalıdır. Bu önlemler alınırken azınlıklara tanınacak hakların sınırının da çizilmesi gerekmektedir. Bu sınırları iki şekilde belirtmiştir; ilki azınlık hakları asla bir grubun bir başka grup üzerinde tahakküm kurmasına izin vermemeli; ikincisi de azınlık grubun kendi üyelerine de baskı kurmasına izin vermemelidir (s. 193-194).

Kukathas (1998) çokkültürlü bir toplumda liberalizmin önerisinin sosyal harmoni olduğunu, bunun da güçlü bir sosyal birlik olduğunu ifade etmektedir. Ona göre bu güçlü birlik, bir ülke içerisinde farklı hayat tarzlarıyla, farklı amaçlarla yaşayan insanlara birlikte yaşama fırsatı sunar. Bu fırsatı, yasaların hak tanınmasıyla değil, bu gibi konularda sessiz kalmasıyla sağlar (s. 698).

Kymlicka’nın çokkültürlülük önerisinin insan haklarının yanı sıra azınlıklara onların yabancılaşmasını dezavantajlı konuma gelmelerini öneyecek hakları verirken liberal devleti tehlikeye sokacak durumlara yönelik önlemlerin de alınması gerekmektedir. Kukathas’ın bu konudaki önerisi ise liberal bireycilik üzerine kurulu olup, bu özgürlüğü savunacak yasal bir otoriteye karşıdır. Ona göre çokkültürlülük, etnik çeşitliliğe yanıt vermenin belirli bir yolunu anlatan bir terimdir. Bu anlayışta çokkültürlülük, toplumdaki hakim kültürü dayatan ‘asimilasyon’ ve ‘eritme potası’ gibi uygulamaları reddeder. Bu uygulamaların yerine ‘salata tabağı’ ya da ‘görmekli mozaik’ gibi metaforları tercih eder (Kukathas, 2008, s. 251).

Kukathas’ın karşı çıktığı eritme potasını Giddens (2000); “göçmenlerin geleneklerinin daha önceden orada yaşayan nüfus arasında baskın olan gelenek yararına çözülmesi yerine,

bunların hepsinin yeni, evrim geçiren kültür kalıpları yaratacak biçimde karışması” şeklinde açıklamaktadır (s. 251).

Asimilasyon ile eritme potası arasındaki farkı şu şekilde açıklamak mümkündür; asimilasyonda göçmenlerin çoğunluk kültürü içerisinde kendilerini baskı altında hissederek, kendi kültürlerinin bu baskın kültür içerisinde eriyerek yok olmasıdır. Bu durum egemen kültür lehine bir gelişme olarak algılanabilirken; eritme potasında kastedilen ise göçmenlerin getirdikleri ile var olan diğer bütün kültürlerin, yaşam tarzlarının, geleneklerinin birbirleriyle karışarak dönüşüme uğramasıyla ortak bir kültürün oluşmasıdır (Vatandaş, 2001, s. 104).

Mozaik veya salata kasesi modeli olarak öne sürülen birlikte yaşama formülüne göre, içerisinde barınan her unsur kendi kimliğini korur ve diğerleri tarafından zenginleştirilir. Bu formüllerde toplum içerisindeki her farklılık birlikte bütünü parçaları olmaktan daha fazla yeni bir gerçeklik oluşturur (Phan, 2004, s. 719). Şan (2005) salata kasesi, sebze çorbası, etnik mozaik gibi modellerin Amerika, Avustralya, Kanada gibi tarihi kökleri çok da eskiye dayanmayan ülkeler için uygun olduğunu; bu modellerin binlerce yıllık geçmişe sahip ve farklı unsurları biraradalık etiği geliştirmiş toplumlar için uygun bir formül olamayacağı için eleştirmektedir (s. 109).

Tarihsel kökleri çok eskiye dayanmayan Anglosakson toplumlarda birlikte yaşama formülü olarak salata kasesi, etnik mozaik gibi modeller bir nebze kabul görse de farklı tarihsel süreçlerden geçmiş Doğu toplumları için aynı formüllerin geçerli olması beklenemez.

Asıl sorunun Ortadoğu ve Türkiye’deki kültürel yapının analiz edilmesine yönelik yapılan çalışmaların belirli bir etnik üzerine temellendirilmesi olduğunu ifade eden Özensel (2013) farklılıkların toplumsal barış içerisinde, adaleti ve ülke bütünlüğünü koruyacak birlikte yaşama modeline “halat kültür” adını vererek şu şekilde açıklamaktadır:

Halatı oluşturan binlerce ince ipin tek başına var olmasına rağmen-ki bu ince iplerin her biri ülkedeki kültürel çeşitliliği temsil etmektedir- kendi başlarına oldukça ince, güçsüz ve dayanıksız olmalarıdır. O ince binlerce ipi güçlü kılan birbirleriyle sarmaşık olmaları ve bir arada olduklarında güçlü ve sağlam olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu sağlam halat Türkiye’deki güçlü kültürel yapının kendisidir (s. 15).

Tablo 8. Özensel'in Doğu ve Batı Topluları Ayrıştırması

Doğu Topluları	Batı Topluları
Ortadoğu ve İslam topluları	İngiliz Milletler Topluluğu ülkeleri
Devletlerin oluşum, dönüşüm süreçleri dönemsel siyasal faktörlerin yanı sıra daha çok kendine özgü temel formatlarla şekillenmiştir.	İngiliz sömürüsüne dayanan bir geçmişe sahiptir.
“Ulusal bütünlük” temelinde inşa edilmişlerdir.	Büyük bir kısmı “Eyalet sistemi” ile yönetilen ülkelerdir.
Farklı ırksal, kültürel ve dini farklılıklar arasındaki bütünlüğü bozmadan, birlikte yaşama imkânı arar.	Sömürü sonrası bu ülkelerdeki yeni düzen arayışındadır.
Ortadoğu ülkelerin tümünde din başat bir kurum olarak rol oynamıştır.	Her dine eşit mesafede yaklaşmıştır.
Yaşayan farklılıkların her biri diğerine öncelenemeyecek kadar o ülkenin yerlisidir.	Toplumu oluşturan farklılıkların hiçbirisi oranın yerlisi değildir. (Örneğin Kanada)
Bir kültürü diğerine göre daha öncelikli kabul etmek imkansızdır.	Bir kültürü diğerine göre daha öncelikli kabul etmek imkansızdır.
Köklü bir devlet geleneği ve ideolojisine sahiptir.	Egemen bir “devlet ideolojisi” oluşumu gecikmiş ve devletin belirli bir vatandaş prototipi olmamıştır.
İnsanı temel alır.	Maddeyi temel alır.
Doğa ile uyum içinde yaşamak esastır.	Doğaya hâkim olmak amaçtır.
Benimsediği etnik kökene dayalı bir vatandaşlık talebinde bulunmaktadır.	Kanada çokkültürlülüğü sosyal vatandaşlıkla yürüyen bir süreçtir. Yani vatandaşlık bilincidir.
Köklü tarihsel geçmişe sahip olup birçok alanı kapsayan kültür birliğinden söz edilebilir.	Ortak tarihsel geçmişleri yeni gelişmiştir.

Kaynak: Özensel, E., 2013

Birlikte yaşama formüllerine yönelik getirilen açıklamaların birçoğu Batı ülkelerine yönelik geliştirilmiş olup, Türkiye için bu örneklerin kısmen ya da tamamen geçerli olamayacağına ilişkin değerlendirmeler yapılmaktadır. Bu gibi çalışmalar sonrasında Özensel'in halat kültür modeli Doğu medeniyetleri kapsamında ele alabileceğimiz Türkiye için açıklayıcı bir nitelik taşımaktadır. Öyle ki bu model ülke içerisinde barınan farklı unsurların köklü bir geçmişi

paylaşmaları nedeniyle birbirinden ayrı ama yine de birbirinden beslendiğini ve birlikte var olduklarına açıklık getirmektedir. Bu model Türkiye için karşılıklı saygı, hoşgörü temelinde birlikte yaşamayı açıklaması bakımından önem teşkil etmektedir.

BÖLÜM III

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

3.1. Model

Uygun ve etkili bir araştırma gerçekleştirebilmek üzere araştırma tasarımında eş zamanlı karma model benimsenmiştir. Patton (2002), bir araştırmayı detaylandırma amacıyla nicel ve nitel yaklaşımların bir arada kullanılabilceğini ifade etmektedir. Bu araştırma karma yöntem diye ifade edilen nitel (qualitative research) ve nicel (quantitative research) yöntemlerin bir arada kullanılmasıyla gerçekleştirilmiştir (s. 193).

Konya’da sosyal dışlanmaya maruz kalan ve kendi içerisinde olduğu kadar Konya halkı için de sosyal risk teşkil eden Tatlıcak Mahallesi’ni tanıyan ve burada görev yapan meslek elemanları ile suç potansiyeli yüksek olan Cihanbeylili, Yeni Mahalleli gruplar ile yerli Tatlıcaklılarla gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler araştırmanın etnometodoloji yönelimli nitel ayağını oluşturmaktadır.

Araştırmanın nicel örüntüye sahip kısmında betimsel tarama modeli benimsenmiştir. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2012, s. 77). Araştırmaya konu olan Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin sosyal dışlanma algısı, sosyal mesafe tutumu, yaşam memnuniyetleri, yaşadıkları sorunlar ve gelecek beklentileri mahalle koşulları içinde var olduğu şekliyle betimlenmeye çalışılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Tatlıcak Mahallesi’nde yaşayan sakinler olarak belirlenmiştir. Çalışmanın nicel ayağındaki örnekleme olasılık temelli örnekleme yöntemlerinden tabakalı örnekleme yoluyla belirlenen mahalle sakinleri oluşturmaktadır. Karasar’a (2012) göre bu örnekleme seçiminde evren kendi içinde benzeşikliği olan alt evrenlere ayrılır, sonrasında her bir alt evrenden evrendeki oranı derecesinde örneklem belirlenmektedir (s. 113). Böylelikle Tatlıcak Mahallesi’nde tespit edilen grupların (Tatlıcaklılar, Doğu Anadolu Bölgesinden gelenler, Güneydoğu Anadolu Bölgesinden gelenler, Karapınar’dan gelenler,

Cihanbeyli'den gelenler, Afganistan'dan gelenler, Yeni Mahalleliler ve çevre il ve mahallelerden gelenler) her birinden seçkisiz yolla belirlenen mahalle sakinleri araştırmanın evrenini temsil etme gücünü arttırmıştır. 2017 verilerine göre 4182 nüfuslu olan Tatlıcak Mahallesi'nde her sosyal grubu içerisinde barındıracak şekilde tabakalı örnekleme yoluyla toplam 358 mahalle sakiniyle anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bu seçimin yapılmasında evrenin 4182 olmasından yola çıkılmış ve Krejcie ve Morgan (1970) tarafından toplam nüfustan örneklem sayısının belirlendiği tablodan yararlanılmıştır. Aşağıda bu tablonun bir kısmı yer almaktadır.

Tablo 9. Toplam Nüfustan Örneklem Boyutunun Belirlenmesi

Evren Büyüklüğü	Örneklem Büyüklüğü
4000	351
4500	354

Kaynak: Krejcie, R. V., Morgan, D. W., 1970

Araştırmanın nitel ayağında amaçlı örnekleme türlerinden iki ayrı örneklem tipi kullanılmıştır. Mahalledeki üç farklı sosyal grup üyelerinden (Yeni Mahalle'den gelenler, Cihanbeyli'den gelenler ve yerli Tatlıcaklılar) homojen örnekleme yoluyla seçilen mahalle sakinleriyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Homojen örneklemede amaç benzeşik bir örneklem grubu oluşturma yoluyla belirgin alt grubu tanımlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 109). Homojen örnekleme yoluyla bu üç alt grubu tam anlamıyla temsil edeceği düşünülen mahalle sakinleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kişilerin belirlenmesinde mahalle muhtarından, kanaat önderlerinden yardım alınmıştır. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme ile belirlenen mahalleyi bilen ve burada görev yapan meslek elemanlarıyla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

3.3. Yöntem ve Teknikler

Araştırmada nicel ve nitel yöntemlerin eş zamanlı kullanıldığı yakınsayan paralel desen benimsenmiştir. Buna göre araştırma problemi üzerinde farklı ancak birbirlerini tamamlayıcı nitelikte ve olgunun daha iyi anlaşılabilir kılınması mümkün kılınmaktadır. Yakınsayan paralel desen, karma metotlu araştırmalarda eş zamanlı verinin toplanmasını ve analiz sonrası bulguların birleştirilmesini gerektirmekle birlikte nitel ve nicel yöntemlerin araştırma sorularına cevap vermede eşit önem taşımalarına işaret etmektedir (Creswell ve

Clark, 2015, s. 84-85). Bu doğrultuda hazırlanan anket formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formları eş zamanlı olarak alan araştırması sürecinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın nicel ayağında anket tekniği kullanılmıştır. Yazışma tekniklerinden biri olan anket tekniğinde açık ve kapalı uçlu sorularla araştırma problemine anahtar olabilecek odak sorular rahatlıkla ve titiz bir gizlilikle elde edilebilmektedir. Bu sayede hem ankete katılan bireylerden çok miktarda bilgiyi kısa zamanda almak hem de anketteki bazı açık uçlu sorularla bireylerin subjektif cevaplarına ulaşmak mümkündür. Anket soruları literatüre dayalı olarak hazırlanmış olup, ağırlıklı olarak kullanılan ölçeklerdeki temaya odaklanılması hedeflenmiştir. Böylelikle nicel yöntemde mahalle sakinlerinin sosyal dışlanma algılarının, sosyal mesafe tutumlarının, yaşam doyumlarının, yaşadıkları sorunlarının ve ihtiyaçlarının belirlenmesinde anket tekniğinden faydalanılmıştır.

Araştırmanın nitel kısmı etnometodoloji yönelimlidir. Etnometodoloji yaklaşımıyla araştırmacılar, “bağlama-gönderimli ifadeler ve eylemlerin rasyonelitesini, günlük, alışılmış ve rutinleşmiş somut koşulların özelliklerini kontrollü olarak” araştırmaktadır (Garfinkel, 2014, s. 29). Garfinkel, etnometodolojinin insanların içerisinde yaşadıkları dünyayı anlamak amacıyla kullanılan bir yaklaşım olduğunu anlatmaktadır. Böylelikle toplumun üyelerinin gündelik yaşam gerçeklerini ayrıntılarıyla nasıl anlamlandırdıklarını öğrenmek mümkündür (Slattery, 2015, s. 223). Bu araştırmada etnometodoloji yaklaşımıyla Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin günlük yaşamda karşılaştıkları sorunlarını, dışlanma deneyimlerini, sorun algılarını ve gelecek beklentilerini kendi iç dünyalarında nasıl anlamlandırdıkları ele alınmıştır.

Tatlıcak Mahallesi’nde yapılan derinlemesine görüşmelerde gömülü teori kullanılmıştır. Gömülü teori nitel veri toplama ve analiz süreçlerine işaret etmektedir (Krysiak ve Finn, 2015, s. 209). Glaser ve Strauss (2006) tarafından geliştirilen gömülü teori araştırma deseni ile araştırmacı edindiği nitel verileri kodlayıp sistematik analiz ile düzenleyerek teori oluşturabilmektedir (s. 224). Böylelikle daha önce hiçbir bilimsel araştırma yapılmamış Tatlıcak Mahallesi’nde, suç potansiyeli yüksek Cihanbeylili, Yeni Mahalleli sakinler ile yerli Tatlıcak sakinleri ve mahalleyi tanıyan, burada görev yapan meslek elemanlarıyla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerle, göç öncesi mahalle yaşantısı, göç sonrası meydana gelen değişim ve dönüşüm ile mahallede yaşanan sorunlara ilişkin bilgiler detaylı bir şekilde derlenmiştir.

Gömülü teori ile araştırma sürecinde elde edilen nitel verilerden yola çıkarak mahalledeki sorunların birbirine olan tek ve çift yönlü etkileri belirlenmiştir. Nicel araştırmayla edinilen veriler nitel araştırmayla edinilen verilerle birleştirilmesiyle temaların daha iyi açıklanmasına ve araştırma sonuçlarında net ifadelerin kullanılabilmesine imkan sağlamıştır. Bu araştırma, gömülü teori kullanılarak mahallenin tarihsel gelişimine yönelik anlatsal bir araştırma niteliği taşımaktadır. Ayrıca mahallede yaşanan sorunların birbirleriyle olan ilişkilerini ortaya koyması bakımından kuram oluşturma niteliğine sahiptir. Gömülü teori bu araştırmada mahalledeki toplumla bütünleşememe sorunlarının hem nedenlerinin hem de sonuçlarının anlaşılmasında ve mahalleye yönelik sosyal içerme sürecinin nasıl olması gerektiği konusunda aydınlatıcı bir çerçeve çizmede etkili olmuştur.

3.4. Veri Toplama Araçları ve Analiz Yöntemleri

Araştırma kapsamında öncelikle Tatlıcak Mahallesi'nde yaşayanların sosyal nitelikli problemlerinin çoklu bakış açısıyla ortaya konulması amacıyla geçmişten bugüne ne gibi süreçlerden geçtikleri hakkında kaynak taraması yapılmıştır. Mahalleyi konu edinen herhangi bir çalışmanın olmaması nedeniyle yerel yönetimlerden, kaymakamlıktan ve kolluk birimlerinden hem sözel olarak hem de dilekçe yoluyla mahalleye yönelik istatistiki veriler talep edilmiştir. Ancak ilgili kuruluşlardan istatistiki veriler alınamamıştır.

Mahalle hakkında bilgi edinebilmek üzere alan araştırmasına başlamadan önce mahalle muhtarı ve mahallede görev yapan sivil toplum kuruluşu gönüllüsüyle ön görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Mahalle hakkında ön bilgi edindikten sonra literatür taramasına başlanmıştır. İlk olarak başlıklarında sosyal dışlanma, sosyal içerme, sosyal bütünleşme ve göç kavramları geçen lisansüstü tezlerden, sonrasında ilgili makalelerden ve çalışmalardan istifade edilmiştir.

Araştırma verilerinin zenginleştirilmesi amacıyla nicel ve nitel yöntemlerin bir arada kullanılması tercih edilmiştir. Nitel veriler önceden belirlenmiş yanıtlar olmadan açık uçlu yönelimli olup, nicel veriler ise genellikle anket gibi kapalı uçlu yanıtları içermektedir (Creswell, 2014, s. 43). Araştırmanın nitel kısmında sosyo demografik yönden homojen olmayan Tatlıcak Mahallesi'nde yaşayan ve suç işleme potansiyeli yüksek olduğu bilinen Cihanbeylili ve Yeni Mahalleli sakinlerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde bu kişilerin kendilerini nasıl tanımladıkları, mahalle hakkındaki düşünceleri,

mahalledeki komşulara ve Konya'ya yönelik algıları ve kamu hizmetlerinden memnuniyetleri hakkında bilgi edinilmiştir. Bu görüşmelerle karşılaştırabilmek amacıyla yerli Tatlıcaklılar ile de derinlemesine görüşme yapılmıştır. Böylelikle Tatlıcak Mahallesi'nin göç almadan evvel nasıl bir yapıya sahip olduğu ve göçle mahalleye yerleşenlerden sonra nasıl bir değişime uğradığı hakkında bilgi alınmıştır. Tatlıcak Mahallesi'nde mahalle sakinleri dışında burada görev yapan kişilerle de görüşmeler yapılarak yaşanan sorunların geniş perspektifle ele alınması amaçlanmıştır.

Nitel verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formu ile görüşmecilerin izni alınarak ses kayıt cihazı, ses kayıt cihazı kullanımı izni vermeyen görüşmecilerde ise not defteri kullanılmıştır. Görüşmeler daha çok görüşmecilerin evlerinin avlusunda, evlerinde ve mahalle girişinde bulunan kahvehanede yapılmıştır. Görüşmeler esnasında katılımcıların yüz ifadeleri, duygusal tonlamaları not edilmiş ve yaşadıkları ortam gözlemlenmiştir. Mahalle sakinleriyle olan görüşmeler veri doyumuna ulaşıncaya kadar devam ettirilmiştir.

Nitel verilerin analizine başlarken kayıt altına alınan verilerin ilk olarak bilgisayar ortamında yazıya aktarılması esastır. Bu araştırmada içerik analizi yoluyla “verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak” (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 227) amaçlanmıştır. Bu doğrultuda verilerden tekrarlanan kavramlar derlenip, temalar oluşturulmuştur. Bu uygulama araştırmacının ne yöne gitmesi gerektiğini gösteren bir şema niteliği taşımaktadır (Kümbetoğlu, 2012, s. 152).

Araştırmanın temelini oluşturan bir kavramsal çerçeve var ise veriler toplanmadan önce bir kod listesi hazırlamak mümkündür (Strauss ve Corbin, 1990; akt. Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 229). Bu araştırmada da verilerden kodlar çıkarma işlemine başlamadan evvel benzer konularda yapılmış araştırmalardan bazı kodların ortaya çıkacağı tahmin edilmekteydi. Ancak verilerin kodlanma sürecinde beklenmeyen kodlara da ulaşılmıştır. İçerik analizi sürecinde ortaya çıkan kodlamalar ve onların oluşturdukları temalar belirlenerek, nicel bulgularla harmanlanarak “Bulgular ve Yorum” başlığı altında ele alınmıştır.

Araştırmanın nicel verilerinin toplanabilmesi için hazırlanan anket formunda Bogardus'un Sosyal Mesafe Ölçeği, Diener ve arkadaşlarının Yaşam Tatmini Ölçeği (SWLS) ve Jehoel-Gijsbers ve Vrooman tarafından geliştirilen Sosyal Dışlanma Ölçeği kullanılmıştır.

Emory Bogardus 1920'li yıllarda Sosyal Mesafe Ölçeğini Amerika'da insanların farklı ırk, din, sınıf gibi gruplardan üyeler ile sosyal ilişki kurmayı kabul etme veya reddetme

derecesini ölçmek için geliştirmiştir (Tavşancıl, 2014, s. 116). Farklı toplumsal grupların birbirlerini kabullenme seviyelerini ölçmek için belirlenen maddeler şu şekildedir (Sencer ve Sencer, 1978):

“İlk duygusal tepkilerime göre, aşağıda adı geçen etnik toplulukların üyelerinin sunulan çeşitli ilişki gruplarından bir ya da birkaçını kabul ederim.”

1. Evlilik yoluyla yakın akrabalığa
2. Kişisel bir dost olarak arkadaş grubuma
3. Komşu olarak mahalleme
4. Yurттаş olarak işyerime
5. Sadece bir konuk olarak ülkeme kabul ederim
6. Ülkemden çıkarılmalıdırlar

Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen Yaşam Doyumu Ölçeği Köker (1991) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır (Çivitci, 2012, s. 325). Bir kişinin kendisinin veya onun yaşam memnuniyetine ilişkin genel yargısını değerlendirmeye yönelik geliştirilmiştir. Ölçek için yapılan ilk çalışmalarda bireyin yaşam memnuniyetini ve refahını yansıtmayı amaçlayan 48 madde ele alınmış, ancak yapılan geçerlilik ve güvenirlik testleri sonucu beş öğeye indirilmiştir. Bu ölçek yedili likert şeklinde tasarlanmış olup, olumlu ifadeler içermektedir. Bu nedenle skor aralığı 5 ile 35'tir. Nötr puan ise 20'dir (Pavot ve Diener, 2008, s. 141).

Jehoel-Gijsbers ve Vrooman tarafından geliştirilen Sosyal Dışlanma Ölçeği, Türkçe'ye Bayram, Sam, Aytaç ve Aytaç (2010) tarafından revize edilerek Türkçe literatüre geçerlilik ve güvenirlik testleri yapılarak uyarlanmıştır. Bu ölçekte dört boyutlu olup aşağıdaki tabloda bu boyutlar detaylı olarak gösterilmektedir (Bayram vd., 2010, s. 83-84):

Tablo 10. Sosyal Dışlanma Ölçeğinin Boyutları ve Tanımları

Sosyal Dışlanma Ölçeği	Tanımı
I. Boyut: Maddi yoksunluk (MY)	Zorunlu ödemelerin güçlüğüyle yapılması, maddi durum hakkında endişelenme, beslenme, giyim, barınma gibi temel gereksinimlerin yeterince karşılanamaması.
II. Boyut A: Sosyal haklar Kurum ve yardımlardan faydalanma (SHK)	Hastane, vergi dairesi, nüfus müdürlüğü gibi kamu kurumlarında sorun yaşama ve kötü muamele ile karşılaşma, kredi ve sigorta müracaatlarının reddedilmesi, bireylerin yararına olacak uygulamalarda haklarının verilmemesi. Diğer bir ifade ile kamu kurumlarından ve yardımlarından faydalanılamaması.
II. Boyut B: Sosyal haklar Uygun ev ve güvenli çevre (SHU)	Yaşanılan çevrenin gürültülü ve kirli olması, çevrede sürekli olaylar çıkması, komşuluk ilişkilerinin iyi olmaması, kişinin kendisini güvende hissetmemesi ve evde tek başına olmaktan korkması. Diğer bir ifade ile uygun ev ve güvenli çevre koşullarına sahip olunmaması.
III. Boyut: Sosyal katılım (SK)	Kişinin kendisini toplumdaki dışlanmış hissetmesi, sosyal ilişki kurabileceği kişi sayısının çok az olması, sırlarını paylaşabileceği arkadaşlarının olmaması ya da çok az olması, kişinin arkadaşlarından çok az sosyal destek görmesi ve diğer insanlarla olan ilişkilerinde sorun yaşamaması.
IV. Boyut: Kültürel entegrasyon ve normlara uyma (KE)	Kişinin arkadaşlarının yararına olacaksa yalancı şahitlik yapması, yakalanmadığı sürece kanunları çiğnemesi, ücretli olarak çalışanların ek bir işte daha çalışmalarını uygun bulması, işsizlik parası veya sosyal yardım parası alanların ek iş yapmalarını uygun bulması ve başkalarının emekli veya sigorta karnelerini kullanarak ücretsiz muayene olunmasını veya ilaç alınmasını uygun karşılamaması.

Ölçek çalışmalarının analizinin sağlıklı gerçekleştirilebilmesi için örneklem büyüklüğünün Gorsuch'a (1983) referansla ankette bulunan toplam madde sayısının en az beş katı kadar olması ve 100'den az katılımcının olmaması gerekmektedir (Bryman ve Cramer, 2002, s. 263). Bu durum örneklem sayısı belirlenirken dikkate alınmıştır. Anketin test edilmesi amacıyla araştırmacı tarafından ilk etapta farklı sosyal gruplardan oluşan otuz mahalle sakininde anket denenmiş olup eksiklik ve yanlışlar tespit edilmiştir. Ardından formdaki eksiklik ve yanlışlar düzeltildikten sonra örneklem üzerinde bire bir uygulanmıştır.

Verilerin analizinde ise, anket tekniğinden edinilen veriler bilgisayara yüklenerek veri tabanı oluşturulmuş ve bu veriler üzerinde IBM SPSS 22 paket programı aracılığıyla istatistiksel işlemler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda bağımsız örneklem t testi, varyans analizi,

parametrik post hoc testleri, normallik testleri, Mann Whitney U, Kruskall Wallis H, Wilcoxon işaretli sıralar testi, korelasyon analizi, hiyerarşik regresyon, keşifsel faktör analizi ve içsel tutarlılık analiz yöntemleri kullanılmıştır. Elde edilen rakamsal bulgular yoruma tâbi tutulmuştur. Araştırma daha çok ne ve nasıl ifadelerinin yoğunluğunda yorumlandığı için betimleyici bir içerik oluşmaktadır.

3.4.1. Ölçüm Araçlarının Geçerliliği

Bu çalışmada kullanılan ölçüm araçlarının geçerliliği, keşifsel faktör analizi ile test edilmektedir. Keşifsel faktör analizi IBM SPSS 22 programında yapılmıştır. Sosyal Dışlanma Ölçeği için Varimax yöntemi kullanılmıştır. Tek faktör olan diğer iki ölçek için Quartimax yöntemi kullanılmıştır. Keşifsel faktör analizinin yapılabilmesi için, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği ölçüsünün 0,6'nın üzerinde olması ve küresellik testinin anlamlı olması gerekmektedir. KMO değerinin 0,50'nin üzerinde olması, faktör analizi için gerekli alt sınır olarak kabul edilmektedir. KMO değerinin 0,80'in üzerinde olması, iyi derecede uyumu göstermektedir (Frohlich ve Westbrook, 2001).

35 maddelik Sosyal Dışlanma Ölçeğinin keşifsel faktör analizinin birinci iterasyonunda, KMO değeri kabul edilen eşğin üzerindedir (0,874). Bartlett küresellik testi anlamlıdır ($\chi^2(595) = 7.346,541$, $p = 0,000 < 0,01$). Bu değerlere göre, Sosyal Dışlanma Ölçeği iyi uyum göstermektedir. Ancak, keşifsel faktör analizinin anlamlı olabilmesi için faktör yüklerinin 0,6'nın üzerinde olması beklenmektedir (Kaiser, 1958). Bu sebeple maddelerin faktör yükleri incelenmiştir. Faktör yükleri 0,6'dan düşük olan 9 madde (12, 13, 16, 19, 22, 27, 28, 29, 30. maddeler) keşifsel faktör analizinin ikinci iterasyonunda ölçekten çıkartılmıştır.

Keşifsel faktör analizinin ikinci iterasyonunda KMO değeri 0,864 olarak hesaplanmıştır. Bartlett küresellik testi anlamlıdır ($\chi^2(325) = 5.945,456$, $p = 0,000 < 0,01$). İkinci iterasyon sonucunda elde edilen istatistikler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Keşifsel faktör analizine göre ölçek ile, toplam varyansın kümülatif olarak yüzde 66,92'si açıklanmaktadır.

Tablo 11. Sosyal Dışlanma Ölçeği Keşifsel Faktör Analizi İstatistikleri

Ölçek Maddesi	Faktör Yükleri	Özdeğer	Açıklanan Varyans (%)	Ortak Varyans
Boyut I: Maddi Yoksunluk (MY)		6,343	24,39	
MY-1	0,927			0,869
MY-4	0,922			0,866
MY-3	0,921			0,878
MY-2	0,903			0,820
MY-6	0,901			0,826
MY-5	0,880			0,790
MY-7	0,806			0,661
MY-8	0,770			0,614
Boyut IIA: Sosyal Haklar Kurum ve Yardımlardan Faydalanma (SHK)		2,405	9,24	
SHK-11	0,909			0,846
SHK-9	0,886			0,826
SHK-10	0,808			0,672
Boyut IIB: Sosyal Haklar Uygun Ev ve Güvenli Çevreden Faydalanma (SHU)		3,226	12,40	
SHU-14	0,796			0,647
SHU-18	0,741			0,601
SHU-15	0,710			0,530
SHU-20	0,700			0,520
SHU-17	0,690			0,509
SHU-21	0,637			0,437
Boyut III: Sosyal Katılımcılık (SK)		2,308	8,87	

SK-25	0,838			0,733
SK-24	0,769			0,676
SK-26	0,704			0,500
SK-23	0,661			0,490
Boyut IV: Kültürel Entegrasyon ve Normlara Uyma (KE)		3,119	11,99	
KE-32	0,807			0,679
KE-35	0,784			0,641
KE-34	0,782			0,634
KE-31	0,763			0,604
KE-33	0,716			0,529

8 maddelik Sosyal Mesafe Ölçeğinin keşifsel faktör analizinde, KMO değeri kabul edilen eşğin üzerindedir (0,829). Bartlett küresellik testi anlamlıdır ($\chi^2(28) = 1.980,116$, $p = 0,000 < 0,01$). Keşifsel faktör analizi sonucunda elde edilen istatistikler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Keşifsel faktör analizine göre ölçek ile, toplam varyansın kümülatif olarak yüzde 55,25'i açıklanmaktadır.

Tablo 12. Sosyal Mesafe Ölçeği Keşifsel Faktör Analizi İstatistikleri

Ölçek Maddesi	Faktör Yükleri	Özdeğer	Açıklanan Varyans (%)	Ortak Varyans
SMÖ-5	0,833	4,420	55,25	0,693
SMÖ-7	0,831			0,690
SMÖ-6	0,829			0,688
SMÖ-3	0,801			0,642
SMÖ-4	0,788			0,621
SMÖ-8	0,728			0,530
SMÖ-2	0,546			0,298
SMÖ-1	0,508			0,258

5 maddelik Yaşam Doyum Ölçeğinin keşifsel faktör analizinde, KMO değeri kabul edilen eşiğin üzerindedir (0,893). Bartlett küresellik testi anlamlıdır ($\chi^2(28) = 1.320,295$, $p = 0,000 < 0,01$). Bu değerlere göre, Yaşam Doyum Ölçeği iyi uyum göstermektedir. Keşifsel faktör analizi sonucunda elde edilen istatistikler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Keşifsel faktör analizine göre ölçek ile, toplam varyansın kümülatif olarak yüzde 76,78'i açıklanmaktadır.

Tablo 13. Yaşam Doyum Ölçeği Keşifsel Faktör Analizi İstatistikleri

Ölçek Maddesi	Faktör Yükleri	Özdeğer	Açıklanan Varyans (%)	Ortak Varyans
YDÖ-4	0,904	3,839	76,78	0,818
YDÖ-1	0,894			0,799
YDÖ-2	0,888			0,789
YDÖ-3	0,868			0,753
YDÖ-5	0,825			0,681

3.4.2. Ölçüm Araçlarının Güvenilirliği

Bu çalışmada, ölçüm araçlarının güvenilirliği Cronbach Alfa katsayısı ile tespit edilmektedir. Temel araştırmalarda, güvenilirlik için kabul edilebilir eşik değer olarak 0.60 alınmaktadır (Cortina, 1993). Bu çalışmanın, Tatlıcak Mahallesi halkının sosyal dışlanma algılarını, sosyal mesafe tutumlarını ve yaşam doyumlarını inceleyen temel bir araştırma olması sebebiyle, Cronbach Alfa katsayısı değeri için 0.60 minimum eşik olarak kabul edilmiştir.

Aşağıdaki tabloda kullanılan ölçeklerin güvenilirlik varsayımlarını test eden Alfa katsayılarının yanında, faktör analizi sonucunda belirlenen ölçek madde sayıları, ölçek ortalamaları ve standart sapmaları gösterilmektedir.

Tablo 14. Kullanılan Ölçeklerin Tutarlılık Katsayıları

Ölçek / Ölçek Boyutu	Madde	Ortalama	SS	Cronbach Alfa
Sosyal Dışlanma Ölçeği				
Boyut I: Maddi Yoksunluk	8	28,72	11,10	0,96
Boyut IIA: Sosyal Haklar (Kurum ve Yardımlardan Faydalanma)	3	5,57	3,71	0,85
Boyut IIA: Sosyal Haklar (Uygun Ev ve Güvenli Çevreden Faydalanma)	6	20,37	7,34	0,81
Boyut III: Sosyal Katılımcılık	4	11,95	4,88	0,74
Boyut IV: Kültürel Entegrasyon ve Normlara Uyma	5	8,13	3,76	0,83
Sosyal Mesafe Ölçeği	8	32,31	8,45	0,87
Yaşam Doyum Ölçeği	5	12,45	6,40	0,92

3.4.3. Analiz Yöntemleri

Araştırmanın nicel bulgularını analiz etmek üzere bağımsız örneklem t testi, varyans analizi, parametrik post hoc testleri, normallik testleri, Mann Whitney U, Kruskal Wallis H, Wilcoxon işaretli sıralar testi, korelasyon analizi, hiyerarşik regresyon, keşifsel faktör analizi ve içsel tutarlılık analizi kullanılmıştır. Bu yöntemler aşağıda kısaca açıklanmaktadır.

Bağımsız Örneklem t-Testi

Bağımsız örneklem t-testi, iki farklı örneklem grubuna ait ortalamaların karşılaştırılması gerektiği durumlarda kullanılan bir analizdir (Warner, 2012, s. 185). Bu bakımdan bağımsız örneklem t-testinin temel önşartı analize tabi tutulan iki grubun birbirinden bağımsız olması, bir diğer ifade ile, her bir örneklem birimi nominal ölçüm düzeyindeki değişken kategorilerinden yalnızca bir tanesine ait olmalıdır (Krysiak ve Finn, 2010, s. 315). Ayrıca, ortalamaları karşılaştırılan değişken oransal veya interval ölçüm düzeyindedir.

Varyans Analizi

Varyans analizi (One-way Anova), nicel bir bağımlı değişkenin iki veya daha fazla grupta ortalamalarının karşılaştırılmasının gerektiği durumlarda kullanılan bir analizdir (Warner, 2012, s. 219). T-testi ile benzer varsayımlara sahip olan varyans analizi, t-testinden farklı olarak yalnızca iki grubun değil, ikiden fazla grubun ortalamaları arasındaki farkları yorumlayabilmeye olanak tanımaktadır. Bu bakımdan, varyans analizi, bağımsız örneklem t-testinin ikiden fazla gruba genelleştirilmiş şeklidir (Heiberger ve Neuwirth, 2009, s. 165).

Parametrik Post Hoc Testler

Varyans analizi ikiden fazla grubun ortalamalarının farklı olup olmadığını tespit etmeye yönelik bir analiz olmakla birlikte hangi gruplar arasında fark olduğu veya hangi grupların diğerlerinden farklı olduğunu ortaya koyan bir analiz yöntemi değildir. Gruplar arasındaki farklılıklara dair ayrıntılı bulguların ortaya koyulabilmesi için varyans analizinin ileri düzey analiz teknikleri geliştirilmiştir. Bu tekniklerin tümüne Post Hoc testler adı verilmektedir. Post Hoc testler gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu durumda, farklılığın hangi gruptan kaynaklı olduğunu ortaya çıkarmak amacıyla yapılan testlerdir (Armstrong ve Hilton, 2010, s. 40). Post Hoc testler örneklem gruplarının varyanslarının eşit olup olmamasına göre ve örneklem gruplarının büyüklüklerinin eşit olup olmamasına göre farklılık arz etmez. Ayrıca, çoklu karşılaştırma ve çoklu aralık testleri olmak üzere iki tür Post Hoc test bulunmaktadır. Çoklu karşılaştırma testleri çiftli gruplar arasındaki farkın anlamlılığını test ederken, çoklu aralık testleri örneklem gruplarını ortalamalarına göre sınıflandırmaktadır. Bu çalışmada kullanılan Post Hoc testler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 15. Araştırmada Kullanılan Post Hoc Testler

Post Hoc Testler	Test Türü	Varyansların Eşitliği	Örneklemin Eşitliği
LSD	Çoklu Karşılaştırma	Eşit	Eşit Değil
Duncan	Çoklu Aralık	Eşit	Eşit Değil
Dunnett C	Çoklu Karşılaştırma	Eşit Değil	Eşit Değil

Kaynak: Kayri, 2009: 56

Normallik Testleri

Normallik testleri bir değişkenin normal bir dağılıma sahip olup olmadığını ortaya çıkarmak için uygulanan testlerdir. Bir dağılımın normalliğinin değerlendirmesi için kullanılan başlıca testler Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleridir (Field, 2013, s. 184-185). Yukarıda belirtilen testler, örneklemden elde edilen değerlerin, aynı ortalama ve standart sapmaya sahip normal olarak dağılmış bir dizi ile karşılaştırmaktadır. Bu testlerin yokluk hipotezi “örneklem dağılımını normaldir” iken, alternatif hipotezi “örneklem dağılımını normal değildir” olmaktadır (Ghasemi ve Zahediasl, 2012). Dolayısıyla, normallik testlerinin anlamlı olması dağılımının normal olmadığı anlamına gelmektedir.

Mann Whitney U Testi

Mann Whitney U testi, bağımsız örneklem t-testinin parametrik olmayan alternatifidir (Field, 2013, s. 219). Mann-Whitney U testinde, bağımsız örneklem t-testinin aksine, iki grup ortalamalarının karşılaştırılmasının yerine, grupların medyanları karşılaştırılmaktadır. İki farklı örneklem grubunda dağılımları karşılaştırılan değişkenin parametrik olmayan bir ölçüm düzeyinde olduğu durumlarda uygulanan bir analiz yöntemidir.

Kruskal Wallis H Testi

Kruskal Wallis H testi, varyans analizinin parametrik olmayan alternatifidir. Bu yöntem ile ikiden fazla grubun sıra ortalamalarını karşılaştırarak aynı ana kütleyle ait olup olmadıkları test edilebilmektedir (Siegel, 1956, s. 184). Kruskal Wallis H testinin yokluk hipotezi “İkiden fazla bağımsız örneğin aynı ana kütleyle ait olduğu” iken, alternatif hipotezi “en az bir ana kütleli medyanı diğer ana kütlelerinden farklıdır” olmaktadır (Field, 2013, s. 236). Kruskal Wallis H testi örneklem gruplarından en az birinin diğerlerinden farklı olduğunu ortaya koymakla birlikte farklılığın kaynağını tespit etmek için kullanılamamaktadır. Bu amaçla, nonparametrik Post Hoc testi ile alt kümelerin örneklem sıra ortalamaları karşılaştırılmalıdır.

Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi

Wilcoxon işaretli sıralar testi, eşlenik örneklem çiftlerinin sıra ortalamalarının birbirinden farklı olup olmadığını ortaya koymak için uygulanan parametrik olmayan bir analiz yöntemidir. İki bağımlı örneklem grubunun aynı ana kütleyle ait olup olmadığını belirlemek amacıyla kullanılmaktadır (Field, 2013, s. 232). Wilcoxon işaretli sıralar testinin yokluk

hipotezi “iki bağımlı örneğin aynı ana kütleyle ait olduğu” iken, alternatif hipotezi ise “örneklerin ana kütleleri farklıdır” olmaktadır.

Korelasyon Analizi

Pearson korelasyon analizi, iki metrik ölçüm arasında doğrusal bir ilişki olup olmadığını ve eğer varsa bu ilişkinin yönünü ve gücünü belirlemek amacıyla kullanılan bir analiz yöntemidir. Pearson r korelasyon katsayısı standartlaştırılmış bir istatistik değeri olup -1 ile +1 arasında değişmektedir (Field, 2013, s. 267). Korelasyon analizinin yokluk hipotezi “iki değişken arasında anlamlı bir doğrusal ilişki bulunmamaktadır” iken alternatif hipotezi tersidir. Pearson r katsayısının -1 olması mükemmel negatif korelasyon, +1 olması ise mükemmel pozitif korelasyon anlamına gelmektedir (Frey, 2018, s. 1228).

Hiyerarşik Regresyon Analizi

Hiyerarşik regresyon analizi bir çoklu regresyon analizi türü olup regresyon modeline eklenen bir bağımsız değişkenin açıkladığı varyansın diğer bağımsız değişkenlerin açıkladıkları varyansa ek olarak ne kadar olduğunu belirlemek amacıyla kullanılmaktadır (Frey, 2018, s. 779). Böylelikle, birden fazla alternatif model R^2 'deki değişimin (ΔR^2) büyüklüğü ve anlamlılığı ile test edilebilmektedir (Field, 2013, s. 324). Hiyerarşik regresyon analizinin önemli bir kullanım alanı, düzenleyici etkinin varlığını ve gücünü ortaya koymak için yapılan analizlerdir.

Keşifsel Faktör Analizi

Keşifsel faktör analizi, göreceli olarak büyük bir değişken kümesinin ölçek yapısını ortaya çıkarmak için kullanılan istatistiksel bir yöntemdir (Frey, 2018, s. 653). Keşifsel faktör analizinin altında yatan temel varsayım, en az faktör boyutu ile korelasyon matrisindeki ortak varyansın en fazlasını açıklayabilmektir (Field, 2013, s. 667). Keşifsel faktör analizi ölçek geliştirilmesinde ve teori geliştirilmesinde sıklıkla kullanılan bir analiz yöntemidir. Bununla birlikte, bir ölçeğin uyarlamalarında da kullanılmaktadır.

İçsel Tutarlılık Analizi

Bir araştırmanın güvenilirliğinin test edilmesi için kullanılan popüler yöntemlerden biri Cronbach Alfa katsayısı ile ölçülen içsel tutarlılık analizidir. Bu test ile gözlemlenen

değerlerin varyansının gerçek değerlerin varyansına oranı tahmin edilmektedir (Frey, 2018, s. 306).

3.5. Sınırlılıklar ve Karşılaşılan Güçlükler

Tatlıcak Mahallesi'nde yaşayanların büyük kısmının göç ile mahalleye yerleşmiş olması, etnik olarak farklılıkları barındırması nedeniyle homojen örnekleme yoluyla seçilmiş olan mahalle sakinlerinin görüşme yapabilecek düzeyde Türkçe biliyor olmasına özen gösterilmiştir. Bu nedenle Tatlıcak Mahallesi'nde yaşayan Suriyeli aileler, yeterli düzeyde iletişim kurulamayacağı için araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Araştırma Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinden gelenler, Karapınarlı grup, Cihanbeylili grup, Yeni Mahalle'den gelenler, Afganistan'dan gelenler ve yerli Tatlıcaklılar ile çevre illerden ve mahallelerden gelenlerle sınırlıdır.

Saha araştırması sürecinde mahalleye ulaşımında ve mahallede veri toplama sürecinde birçok güçlük karşılaşılmıştır. Mahalleye ulaşımın saatte bir otobüsle sağlanıyor olması ve mahallede güvenlik sorunlarının yaşanması nedeniyle hızlı hareket edebilmek amacıyla araştırmacı mahalleye kendi aracıyla gitmek zorunda kalmıştır.

Anket uygulamasına davet edilen mahalle sakinlerinin bir kısmı bu uygulamaya katılımı "boşuna yapıyorsunuz, nasıl olsa bir şey çıkmayacak" söylemleriyle reddetmişlerdir. Anket uygulamasında sanki bir başkaları hakkında bilgi alıyormuşuz algısıyla mahalle sakinlerinin bir kısmı "polis misiniz", "ben kimse hakkında konuşmam", "kimseyi ispiyonlamam" gibi söylemlerle anket uygulamasından kaçınmışlardır.

Mahalle sakinlerinin anket uygulamasına çekimser kalmaları nedeniyle onlarla anket öncesi güven ortamını sağlayacak uzun süreli sohbet edilmiştir. Bu durum anket uygulamasının beklenenden daha uzun sürede tamamlanmasına neden olmuştur. Anket uygulamasına başlamadan önce bu uygulamanın 01.08.2017 tarihinde başlaması ve 01.10.2017 tarihine kadar tamamlanması planlanmıştır. Ancak planlanan tarihte veri toplama sürecinin tamamlanamaması sebebiyle bu süre 31.10.2017 tarihinden başlamak üzere 10.11.2017 tarihine kadar uzatılmıştır. Tatlıcak Mahallesi'nde yaşanabilecek güvenlik sorunları göz önünde bulundurularak veri toplama süreci 10.30-16.30 saatleri arasında sınırlandırılmıştır.

Sahada anketlerin uygulanması sürecinde eğitim seviyesi düşük olan katılımcılara anket sorularının teker teker okunması ve yanıtların alınması uzun zaman almıştır. Ayrıca bazı katılımcılar anket sorularının bazılarını anlamakta güçlük çekmiştir. Sorular dolaylı yollarla, örnek verilerek açıklanmaya çalışılmıştır.

Katılımcıların likert ölçüm düzeyleri arasındaki farkı tam anlamamaları nedeniyle, sorulara verdikleri kararlı yanıtlarda tamamen katılıyorum, tamamen katılmıyorum gibi uç değerler; belirsiz ifadeler için kısmi tutumlar olan kısmen katılıyorum, kısmen katılmıyorum değerleri; kararsızlık halinde ise nötr tutum olan kararsız değeri işaretlenmiştir. Bu işaretlemenin yapılması uygulama sürecini uzatmıştır.

Afganistan'dan bir yıl gibi yakın bir süre önce gelen Afgan, Özbek ve Türkmenlerle yeterli Türkçe bilmemeleri nedeniyle anket esnasında soruları açıklanmasında güçlükler yaşanmıştır. Bu nedenle doğru cevap alınamayacağı endişesiyle anlaşılır iletişim kurulamayanlarla anket çalışması sonlandırılmıştır.

Anket uygulaması sürecinde torbacı olduğu tahmin edilen bazı kişilerin yanımıza gelerek "bir ihtiyacınız var mı" şeklinde soruları olmuştur. Bu durum araştırma sürecinde güvenlik açısından tedirgin edici deneyimlerdendir.

Ekonomik durumlarını ölçmeye yönelik soruya verilen cevaplar ile ailenin yaşam tarzı ile ilgili gözlemler arasındaki ilişkiye bakıldığında verilen cevapların bazı ailelerde gerçekçi olmadığı izlenimi oluşturmuştur. Örneğin aileye ait olduğu ifade edilen son model bir otomobil olduğu gözlemlenen evlerde bile ekonomik durumlarının kötü olduğu veya ekonomik güçlükler yaşadıkları yönünde cevaplar alınmıştır. Bazı ailelerde, sosyal yardım ihtiyacını ölçmek amacıyla sorulan sorulara verilen cevaplarda devletten sosyal yardım alabilme beklentisinden hareketle sağlıklı cevap verilmediği gözlemlenmiştir.

Mahallede daha önce bu şekilde bir araştırma yapılmadığı için anket uygulaması esnasında şahsıma kuşkuyla yaklaşmıştır. Özellikle güvenlik görevlisi olduğum yönünde bir kanaatle katılımcılar "memur hanım" diye hitap etmiştir. Buna rağmen araştırmacı olduğum vurgusunu yaparak ve ikili ilişkileri daha samimi tutmaya çalışarak gerçekçi veriler alınmaya çalışılmıştır.

Derinlemesine görüşme yapabilmek üzere ses kaydı alınmasını kabul etmeyen katılımcılarla yapılan görüşmelerde konuşma hızında not alamama nedeniyle veri kaybı yaşanmıştır.

3.6. Varsayımlar

Araştırma kapsamında hazırlanan anket formu Tatlıcak Mahallesi sakinleri üzerinde pilot çalışma ile denenmiştir. Anket formu geçerli ve güvenilir olup, araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilmek istenenleri ölçme kabiliyetine sahip olduğu varsayılmaktadır.

Araştırmanın nitel ayağı içinde kullanılan homojen örneklem grubu ile nicel kısım için kullanılan tabakalı örneklem ve kolay ulaşılabilir örneklem evreni temsil edecek niteliktedir. Araştırmaya katılarak cevap verenlerin anket sorularını anladıkları, objektif cevap verdikleri kabul edilmiştir.

Araştırmada kullanılan yöntem, teknikler ve ölçme araçları araştırma sorularını cevaplamada yeterli ve güvenilirlerdir. Tatlıcak Mahallesi'nde yaşayanların sosyal dışlanma düzeyleri ankette kullanılan ölçek aracılığıyla ölçülebilecektir. Konya halkı ile Tatlıcak Mahallesi'nde yaşayanların sosyal mesafe düzeyi ile Mahallede yaşayanların yaşam memnuniyet düzeyleri katılımcıların ölçeklerdeki sorulara verdikleri yanıtlardan ölçülebilecektir.

3.7. Araştırma Soruları

Araştırma sorularını ile hipotezler araştırma probleminin formülize edilmiş halidir. İkisi arasındaki temel fark hipotezin daha spesifik olması ve önceden yapılmış araştırma bulgularına dayalı olarak belirlenmesi iken araştırma sorularının daha az spesifik olması ve keşifsel bir karaktere sahip olmasıdır. Bu araştırmanın Tatlıcak Mahallesi'nde bugüne kadar gerçekleştirilen ilk araştırma olma özelliği taşıması nedeniyle araştırma soruları oluşturulmuştur. Karma yöntem benimsenen bu araştırmada, araştırma sorularının bir kısmı alan araştırması gerçekleştirilirken bir kısmı da araştırma öncesinde belirlenmiştir. Aşağıda bu sorular yer almaktadır.

Araştırma Sorusu 1. Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin sosyal dışlanma algıları, sosyoekonomik ve demografik durumlarına göre farklılık göstermekte midir?

Araştırma Sorusu 1a. Tatlıcak Mahallesi'ndeki gelir düzeyi gruplarının sosyal dışlanma algılarında fark var mıdır?

Araştırma Sorusu 1b. Tatlıcak Mahallesi'ndeki sosyal grupların sosyal dışlanma algılarında fark var mıdır?

Araştırma Sorusu 1c. Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin sosyal dışlanma algıları cinsiyete göre değişmekte midir?

Araştırma Sorusu 2. Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin sosyal mesafe tutumları, sosyoekonomik, sosyokültürel ve demografik durumlarına göre farklılık göstermekte midir?

Araştırma Sorusu 2a. Tatlıcak Mahallesi'ndeki gelir düzeyi gruplarının sosyal mesafe tutumlarında fark var mıdır?

Araştırma Sorusu 2b. Tatlıcak Mahallesi'ndeki sosyokültürel grupların sosyal mesafe tutumlarında fark var mıdır?

Araştırma Sorusu 2c. Tatlıcak Mahallesi'ndeki sosyal grupların sosyal mesafe tutumlarında fark var mıdır?

Araştırma Sorusu 2d. Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin sosyal mesafe tutumları cinsiyete göre değişmekte midir?

Araştırma Sorusu 3. Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin yaşam doyumları, sosyoekonomik, sosyokültürel ve demografik durumlarına göre farklılık göstermekte midir?

Araştırma Sorusu 3a. Tatlıcak Mahallesi'ndeki gelir düzeyi gruplarının yaşam doyumlarında fark var mıdır?

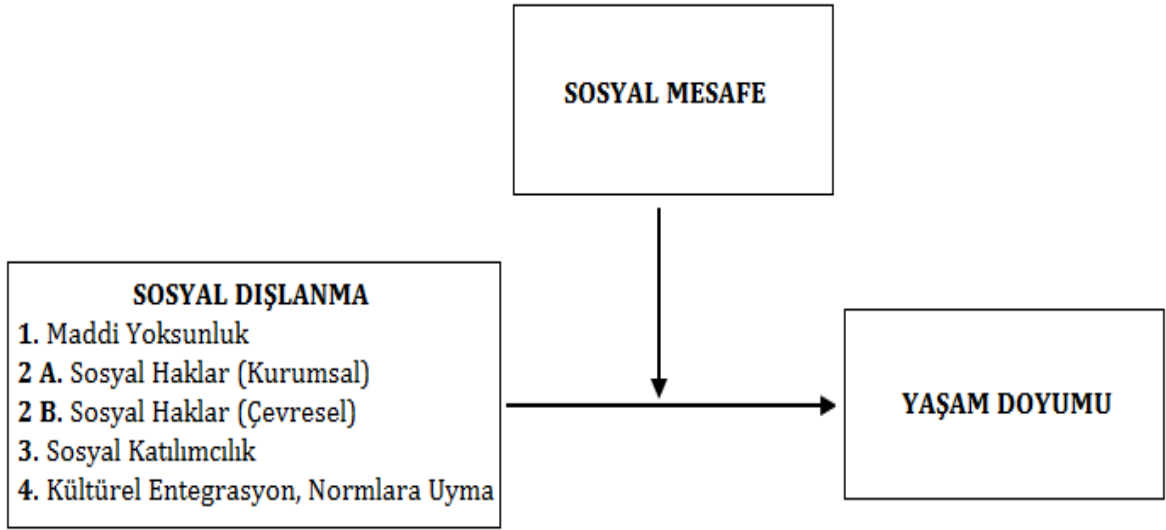
Araştırma Sorusu 3b. Tatlıcak Mahallesi'ndeki sosyokültürel grupların yaşam doyumlarında fark var mıdır?

Araştırma Sorusu 3c. Tatlıcak Mahallesi'ndeki sosyal grupların yaşam doyumlarında fark var mıdır?

Araştırma Sorusu 3d. Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin yaşam doyumları cinsiyete göre değişmekte midir?

Araştırma Sorusu 4. Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin sosyal dışlanması onların yaşam doyumunu nasıl etkilemektedir?

Araştırma Sorusu 5. Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin sosyal dışlanma algıları ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi sosyal mesafe tutumları nasıl etkilemektedir?

Şekil 6. Araştırma Modeli

Araştırma Sorusu 6. Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin mahallede sorun algıları nasıldır?

Araştırma Sorusu 7. Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin mahalleden taşınma isteğine etki eden faktörler nelerdir?

Araştırma Sorusu 8. Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin mahalle dışında kimliğini gizleme durumları nasıldır?

Araştırma Sorusu 9. Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin rahatsızlık kaynakları nelerdir ve taşınma isteğine etkisi nasıldır?

Araştırma Sorusu 10. Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin mahallede ihtiyaç duyulan hizmet algıları nelerdir?

Araştırma Sorusu 11. Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin gelecek beklentileri nasıldır?

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

4.1. Sosyo-Demografik Özelliklere İlişkin Tanıtıcı Bulgular

Araştırma evreni olan Konya ili Tatlıcak Mahallesi'nde yaşayan farklı sosyokültürel değerlere sahip grupların yaşayış biçimi, gelenekleri ve gündelik yaşamlarına ilişkin genel bilgiler ile birlikte araştırma kapsamında ele alınan nicel ve nitel araştırma örneklemelerinden elde edilen tanıtıcı bulgular bu başlık altında incelenmiştir.

4.1.1. Tatlıcak Mahallesi'ndeki Farklı Sosyal Gruplara İlişkin Tanıtıcı Bilgiler

Tatlıcak Mahallesi, göçlerle değişim ve dönüşüme uğramakta olan bir mahalledir. Mahalleye göçlerin devam ediyor olması mahallede yaşayan birey ve grupların sosyal, ekonomik, politik, etnik, kültürel gibi birçok farklı değere ve özelliklere sahip olduğunu göstermektedir. Bu farklı sosyokültürel değerlere sahip olan grupların özellikleri, gelenek ve görenekleri, yaşayış biçimleri ve diğer geleneksel inanç ve değerleri bilinmeden bu mahallenin yeterince anlaşılmayacağı düşüncesiyle bu başlık altında farklı grupları tanımlayıcı bilgilerine yer verilmektedir. Araştırmaya konu olan Tatlıcak Mahallesi'nde tespit edilen toplam on farklı sosyal grup bulunmaktadır. Suriye'den gelen geçici koruma altındaki bireyler bu araştırmanın sınırlılıkları dışında olduğundan dolayı dokuz grup açıklanmaya çalışılmıştır.

4.1.1.1. Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden Gelenler

Türkiye'de doğu denildiğinde güvenlik, terör sorunları akla gelmektedir. Her iki bölgenin yoğun terör olaylarına maruz kalma nedeni bölgenin jeopolitik ve jeostratejik konumu ile yakından ilgilidir. Bölgenin dağlık bir yapıda oluşu, mağara ve oyuk oluşumunun kolay olması gibi fiziki özelliklerinden dolayı terör unsurlarının kolaylıkla gizlenmeleri mümkündür (Şengün ve Boyraz, 2008, s. 269). Gerek coğrafi gerekse politik nedenlerle bu bölgelerde yaygın olan terör olayları bölgenin kalkınmasında olumsuz etkilere sahiptir. Kalkınma konusunda diğer bölgelere nazaran geri kalmış bu iki bölge insanı batıdaki

gelişmiş kentlerdeki ve metropollerdeki yaşamı çekici bulmakta ve bu yerlere göç etmektedir (Dinç, 2012, s. 38). Araştırma sürecinde yapılan görüşmelerde bunu destekleyen bilgilere ulaşılmıştır. Görüşmelerde Tatlıcak Mahallesi'ne Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden gelerek yerleşenlerin terör olaylarından kaçmak ve daha iyi bir yaşam sürmek amacıyla bu mahalleye göç ettikleri öğrenilmiştir.

Doğu Anadolu Bölgesi'nden ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden ilk gelenlerin 30 yıl öncesinde hayvanlarıyla birlikte Tatlıcak Köyü'ne geldiklerinde çadır kurarak yerleştikleri öğrenilmiştir. 30 yıl öncesinin Tatlıcak'ı bir köy iken 1987 tarih ve 3399 sayılı Üç İlçe Kurulması Hakkındaki Kanunla bu köy, mahalle statüsü kazanmıştır. İlk gelenlerin birkaç geniş ailenin birleşiminden oluşan aşiretler olduğu ve hayvancılık yaparak mahallede tutunmaya çalıştıkları öğrenilmiştir. Bu araştırma kapsamında Tatlıcak Mahallesi'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nden yakın tarihte hala göç aldığı tespit edilmiştir.

Bu iki bölgeden göç edenlerin aşiret kültürüne sahip olmaları onların çoğunlukla ataerkil bir yaşam sürdürdüklerini göstermektedir. Öyle ki evlilikler genellikle aile içerisinde olup aşiret kültürünün devamını sağlayıcı niteliktedir. Baran ve Yılmaz (2011) aşireti, "bir kan bağı ekseninde toplanmış, ortak bir geçmişe sahip ve benzer beklentiler içerisinde olan bir topluluk olarak" tanımlamışlardır (s. 1646). Yazıcı (2016) aşiret sisteminde "onaylanan davranışların ve ilişkilerin ödüllendirildiği, onaylanmayanların ise toplumsal kontrolle baskı altına alındığı ve sapma davranışlara çeşitli müeyyidelerin uygulandığı" nı ifade etmektedir (s. 201). Tatlıcak Mahallesi'nde yaşayan Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden gelenler ilk başlarda aşiret geleneklerini devam ettirseler de zamanla bu geleneklerini farklı gruplardan ya da Konyalılarından kız alıp vermeleriyle esnekleştirdikleri öğrenilmiştir.

Tatlıcak Mahallesi'nde yaklaşık 200 hane ile en kalabalık grubu Doğu Anadolu Bölgesi'nden ve Güneydoğu Anadolu Bölge'sinden gelenler oluşturmaktadır. Bu iki grup sakinlerinin genellikle büyükbaş hayvancılıkla uğraştıkları anket uygulaması sırasındaki görüşme ve gözlemlerden öğrenilmiştir. Birçoğunun ahırları evlerinin avlusunun içerisinde yer almaktadır. Hayvancılıkla uğraşmayanların Konya'nın merkezinde çeşitli işlerde çalıştıkları tespit edilmiştir. Doğu Anadolu Bölgesi'nden ve Güneydoğu Anadolu Bölge'sinden gelerek Tatlıcak Mahallesi'ne yerleşenlerin eğitim düzeyleri diğer gruplara nazaran daha yüksek olup gençlerden lisans ve lisans üstü eğitimine devam edenler bulunmaktadır.

4.1.1.2. Yeni Mahalle'den Gelenler

Tatlıcak Mahallesi'ne yerleşmeden önce Yeni Mahalle'de yaşayan bu grup, Konya'nın turizm açısından en yoğun bölgesi olan Mevlana Kültür Merkezi'nin çevresinde ikamet etmekteydi. Yerleşim şekilleri itibarıyla kent yaşamı içerisinde kısmen kır yaşamı düzensizliğini sürdüren bu grubun evleri rengarenk boyalıdır. Evler birbirine bitişik olmayıp hemen hemen her evin küçük de olsa bir avlusu vardır. Bazı evlerde bu avlular yüksek duvarlarla çevrilidir. Çoğu evlerin içerisinde tuvalet ve banyo bulunmamaktadır. İnsanlar bu ihtiyaçlarını ev avlusunda yer alan tek göz müştemilatta gidermektedirler. Hemen hemen her evde Hazreti Ali posteri yer almaktadır.

Yeni Mahalle'de yaşayan bu insanları, dışarıdan bakıldığında yaşam tarzı açısından Romanlara benzetmek mümkündür. Genç kızların ve küçük kız çocuklarının saçları genellikle sarıya boyalı olup esmer tenlidirler. Kadınlar genellikle şalvar giymektedir. Bu insanlar zamanlarının önemli bir kısmını evlerinin önünde, kaldırımlarda oturarak geçirmektedirler.

Günümüzde Yeni Mahalle kentsel dönüşüm kapsamında ele alınarak büyük kısmı yıkılmıştır. Yıkılan arazi üzerine 10 000 kişi kapasiteli Konya Büyükşehir Belediyesi Spor ve Kongre Merkezi inşa edilmiştir. 80.000 m² arazi üzerinde 22.000 m² inşaat alanına sahip olan bu merkezin ulusal ve uluslararası spor müsabakalarına ev sahipliği yapması beklenmektedir (<http://www.arkiv.com.tr>). Bu mahallenin kentsel dönüşümle ele alınarak mahalleye büyük yatırımlar yapılması ve daha birçok projenin de hali hazırda hayata geçiriliyor olması buranın turizm açısından önemli olduğunu göstermektedir. Tüm bu kentsel dönüşüm çalışmaları ve diğer yatırımlar bir başka ifadeyle Konya'nın dağınık odasının toplanarak misafir odasına çevrilmeye çalışılmasıyla yakından ilgilidir. Burada dağınık yerleşime sahip olan ve adları çoğunlukla asayiş olaylarıyla anılan bu grup yerlerinden edilerek Tatlıcak Mahallesi'ne yönlendirilmiştir.

Tatlıcak Mahallesi'ndeki Yeni Mahalleliler, anket uygulamasında kimlik sorularına kendilerini inanç sistemi üzerinden yer bulmaktadırlar. Araştırma sonuçlarına göre Yeni Mahalle'den gelenlerin % 50,5'lik çoğunluğu kendilerini "Alevi" olarak ifade edilmektedir. Yeni Mahalle'de 2013 yılında yapılan bir araştırmaya göre katılımcıların % 62,5'lik çoğunluğu kendilerini Alevi olarak tanımlamaktadır. İkinci olarak ise % 23,4 ile kendilerini "Abdal" olarak tanımlayanlar gelmektedir (Alptekin vd., 2013, s. 57). Tatlıcak

Mahallesi'nde yapılan araştırma sürecinde Yeni Mahallelilerin neden farklı isimlerle kendilerini tanımladıkları bir nebze anlaşılmaktadır.

Yeni Mahalleliyi Konya halkı aptal olarak tanımlar. Genel olarak Alevi. Çocuklar Kuran öğrenmeye karşı değiller. Peygamberimizi kabul ediyorlar, Hz. Ali'yi peygamber zannediyorlar. (G5)

Yeni Mahallelilerden bir kesim Pir Sultan Abdal'dan geldiklerini ve bu nedenle kendilerini Abdal olarak tanımlamak istediklerini ifade etse de, Konyalıların bu ifadeyi değiştirerek argo olarak kullanması üzerine bu tabirin kullanılmasından kaçındıklarını, bu nedenle kendilerini "Alevi" olarak tanıtmayı tercih ettikleri görülmüştür. Bu argo kullanımdan duyulan rahatsızlığa Konya'nın yerel gazetesinde Balkan (2016) Konya'nın Öteki Tarafı adlı yazısında şu şekilde yer yermiştir; "Memo dayının 'Bize Aptal denilmesi ve o muameleye tabi tutulmamız çok ağırımıza gidiyor abi' demesi yok mu ya... Benim canımı acıtan da bu söz oldu." (<https://www.pusulahaber.com.tr>).

Demirkürek (2012) çalışmasında Alevilerin pir, dede ve baba diye nitelendirdikleri rehberlerin otoritelerine göre yaşamlarına yön verdiklerini, diğer mezheplerden kişilerle evlilik yapmadıklarını ve bu toplumlarda kadın ve erkeğin eşit konumda yer aldığını ifade etmiştir (s. 36). Yeni Mahalleliler, Alevi olmalarının gerektirdiği inanç ritüellerini Cem Evi olmaması nedeniyle "dede" olarak tanımladıkları önderlerinin evlerinde gerçekleştirmeye çalıştıklarını ve bu şekilde geleneklerinden uzaklaşmamaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Anket uygulaması ve nitel veri toplama sürecinde Yeni Mahallelilerin toplamda dört tane dedelerinin olduğu ve zaman zaman evi geniş olan bir dedenin evinde kalabalık gruplar halinde toplanarak cem ettikleri öğrenilmiştir. Yine, yapılan görüşmelerde bu grup üyelerinin farklı sosyal gruplara karşı eskisi kadar katı olmadıkları ve farklı sosyal gruplardan kız alıp verdikleri öğrenilmiştir.

Eğitim düzeyi düşük olan bu sosyal grup üyeleri ile anket uygulaması ve derinlemesine görüşmelerle çokça iletişimde bulunulmuştur. Evlerine veri toplama amacıyla girilen hemen hemen her evdeki ailelerin en az bir yakınının cezaevinde olduğu öğrenilmiştir. Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımının bu grupta yaygın olduğu gözlemlenmiştir.

4.1.1.3. Cihanbeyli ve Çevresinden Gelenler

Cihanbeyli, Konya'nın 100 kilometre kuzeyinde yer alan bir ilçedir. Cihanbeyli halkı hakkında yayınlanmış herhangi bir araştırma olmadığı için bu başlık altında özellikle nitel görüşmelerden edinilen bilgiler derlenmiştir. Mahallede nitel ve nicel veri toplama sürecinde Cihanbeyli ve çevresinden gelenlerin bir arada yaşadıkları, her bir ailenin birbirleriyle akraba oldukları ve kimisinin Cihanbeyli Gölyazı Mahallesi'nden kimisinin ise Kulu'dan geldiği öğrenilmiştir. Ancak Kulu'dan veya Cihanbeyli'den gelen bu grubun kendileri ve mahalle halkı tarafından Cihanbeylili olarak tanımlandıkları gözlemlenmiştir.

Cihanbeyli'den gelen aileler, Tatlıcak Mahallesi'nde kendine has, mahalledeki diğer sosyal grupları etkileyemeyecek kadar dar ve diğer sosyal gruplarla zayıf bağları olan bir sosyal gruptur. Bu sosyal grup Yeni Mahalle'den gelen grupla gerek fiziksel gerekse yaşayış biçimi olarak benzer özellikler taşımaktadır. Bu benzerlikler; her iki sosyal grup üyelerinin de esmer tenli olmaları, çocuklarının saçlarını sarı renge boyamaları, kadınların evlerinin önünde oturarak vakit geçirmeleri, evlerini boyadıkları renklerin benzer olması şeklinde sıralanabilmektedir. Araştırmaya başlamadan önce yapılan ön çalışmada Konyalıların bu iki sosyal grubu tek bir grup olarak algıladıkları ve her ikisini de çingene ya da aptal olarak adlandırdıkları öğrenilmiştir. Ancak araştırma sürecinde bu iki farklı grubun birbirleriyle olan sınırlı iletişimi şu sözlerle anlaşılmaktadır:

Diğerleriyle görüşmüyorum. Akrabamdan başka yabancılarla biz muhatap olmayız. Kimse kimsenin yanına gitmiyor. Allah göstermesin işte bir cenaze bir hasta olursa birbirimizi o zaman görüyoruz. Onun dışında yok yok. Benim dengim olmadıktan sonra ben ne yapacağım bu mahalleyi. Biz onlarla samimi değiliz. Onlarla bizim ilgimiz yok, kendi içimizdeyiz. Onların yaşantıları farklı. (G12)

Cihanbeyli ve çevresinden gelen bu sosyal grubun mahalledeki diğer sosyal gruplarla olan sınırlı iletişimi ancak cenaze gibi durumlar halinde kurulduğu, bunun dışında kendi sosyal grupları içerisinde iletişim kurdukları anlaşılmaktadır. Tatlıcak Mahallesi'nin geneline bakıldığında durum çok da farklı görünmemektedir. Mahalle içerisindeki farklı sosyal grupların birbirleriyle olan iletişimleri yok denecek kadar sınırlıdır.

Yarım asır öncesinde Cihanbeyli'den Tatlıcak Mahallesi'ne ilk göçlerin yaşandığı araştırma sürecinde öğrenilmiştir. Cihanbeyli ve çevresinden gelen bu gruptan yaşça en büyük olan bir kadınla yapılan görüşmede aslen Kürt oldukları, yıllar önce dedelerinin Cihanbeyli'ye yerleştiklerini, buraya Cihanbeyli'de tutunamadıkları için geldikleri, oradayken

büyüklerinin kimi zaman atık kağıt ve hurda toplayarak kimi zaman da dilencilikle geçim sağlamaya çalıştıkları bilgileri edinilmiştir. Tatlıcak Mahallesi'ne yerleşen bu grubun çoğunlukla atık kağıt, hurda, plastik toplayıcılığı yaptığı evlerinin önünde istifledikleri atık ve hurdalardan anlaşılmalıdır. Topladıkları bu atıkları Aslım Katı Atık Sahası'nda satarak geçimlerini sağlamaktalardı. Aslım Katı Atık Sahası'ndan kaynaklanan çöp kokusu Karatay ilçe sakinlerini rahatsız edecek boyuta ulaşması nedeniyle bu çöp toplama merkezi kaldırılmıştır (<http://www.yenimeram.com.tr>). Veri toplama sürecinde kaldırılan çöp toplama merkezi, Cihanbeylili ailelerin çoğunun geçim kaynağı olan işlerini burada daha fazla sürdürememelerine neden olmuştur. Bu durumdan kaynaklanan çaresizliği şu sözlerden anlamak mümkündür:

Hurda topluyoruz. Çöplerden kağıt satarak geçimi sağlıyoruz. Haftada üç gün hurdaya gidiyorum. Günde 25 milyon 20 milyon en fazla 30 lira civarı topluyoruz. Burada 18 torun var. 30 lira alsan günde 30 ekmek gidiyor bu eve. Aslım çöplüğü kaldırıldı. Orası da (yeni çöp merkezi) bize 25 km uzakta. Oraya giden adam orada yatacak. Anca on günde bir eve gelip gidecek. Bakalım şimdi ne yapacağız.. (G13)

Aslım Katı Atık Sahası'nın kaldırılması nedeniyle uzun yıllar Tatlıcak Mahallesi'nde ikamet eden bu gruptan bazı ailelerin mahalleden taşınmalarına veri toplama sürecinde şahit olunmuştur.

4.1.1.4. Afganistan'dan Gelenler

Tatlıcak Mahallesi'ne 1990 yılından günümüze kadar Afganistan'dan kısım kısım gelenler mahallede aynı yerden gelenlerin bir arada yaşama özelliği göstermesinden müsebbip Tatlıcak 2 olarak adlandırılan bölgede bir arada yaşamaktadırlar. Afganistan'dan gelenlerle veri toplama sürecinde yapılan görüşmelerde ilk göçlerin Sovyetlerin işgali sonrasında başladığı, Taliban'ın da 1990'lı yıllarda güçlenmeye başlamasıyla bu göçlerin arttığı öğrenilmiştir. Afganistan'dan Tatlıcak Mahallesi'ne ilk yerleşimlerin 1990'lı yıllarda başladığı, mahallenin Afganistan'dan hala göç almaya devam ettiği öğrenilmiştir.

Tatlıcak Mahallesi'nde yaşayan Afganistan'dan gelen grubun tamamı Afgan değildir. Bu grubun çoğunluğunu Türkmen ve Afganlar oluşturmakla birlikte sınırlı sayıda Özbek de bulunmaktadır. Mahalle'de her yıl sayıları giderek artan bu gruptan, yeni yerleşenlerin Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı alamamaktan dolayı günlük yaşadıkları ve çalışma izni alarak Konya merkezinde çalıştıkları öğrenilmiştir.

Tatlıcak 2 bölgesinde ikamet eden bu grup üyelerine karşı memnuniyetleri farklı sosyal grup üyelerince şu şekilde dile getirilmektedir:

Afganlular ilk gelmeleri çok iyiydi. Onlar kendi işinde gücünde, boş insan bulamazsın. Çoluğundan çocuğundan. Bunlar el işi yapıyor, erkekler gidiyor tarlada ondan sonra sanayilerde çalışıyorlar. Kadınlar da boş durmuyor. Kadınlar da evde böyle keçe üzerine incik boncuk gibi şeyler yapıyorlar. (G1)

Afganistanlılardan çok memnunuz hepimiz, onlar gibi olabilsek keşke. Afganistanlılar bir başka. Afganistanlılara ben gövdemi basarım. (G16)

Veri toplama sürecinde araştırmacıya sıcak davranan bu sosyal grup üyeleri, dışarıdan gözlemlendiğinde diğer sosyal gruplara nazaran yoksuldur. Çoğunluğu Türkmen ve Afgan olan bu grup üyeleri Türkiye'ye yönelik minnet duygularını veri toplama sürecinde sürekli dile getirmişlerdir.

4.1.1.5. Karapınar'dan Gelenler

Konya Adana karayolu üzerinde, Konya'ya 96 kilometre uzaklıkta olan Karapınar ilçesi, Konya'nın doğusunda yer almaktadır. İlçe halkı hakkında yapılan çok fazla çalışma olmadığından Karapınar Belediyesi'nin yayınladığı bir araştırmadan elde edinilen bilgiler bu başlık altında ele alınmıştır. Bu araştırmaya göre Karapınar'daki rüzgar erozyonu ekonomi, yerleşim ve insan sağlığı üzerinde olumsuz etkilere sebep olmuştur. Bu olumsuz etkiler bölgenin göç verme nedeni olarak da karşımıza çıkmaktadır (Polat, 2008: 87). Karapınar yazları çok sıcak ve kurak, kışları soğuk ve kar yağışlı bir iklime sahiptir. Türkiye'nin rüzgar erozyonuna maruz kalan en önemli sahası Karapınar ve çevresi olup rüzgar erozyonuna sahip bu alan ülke genelinin % 20'sine karşılık gelmektedir. Bu nedenle kuru tarım ve küçükbaş hayvancılık yaygındır (<https://www.selcuk.edu.tr/>). Tatlıcak Mahallesi'nde yaşayan farklı sosyal gruplar arasında küçükbaş hayvancılıkla uğraşan tek sosyal grup Karapınarlılardır. Veri toplama sürecinde Karapınar'dan kuraklık nedeniyle ayrıldıkları, Tatlıcak Mahallesi'ne yerleştiklerinde orada verimsiz bir şekilde sürdürdükleri küçükbaş hayvancılığı burada da sürdürmeye çalıştıkları öğrenilmiştir.

Buldur'a (2000) göre Karapınar'da Obruk Platosu'nda yaylacılık faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Ancak bu yaylacılık Karadeniz ve Akdeniz Bölgeleri'ndeki gibi dikey olmayıp, yatay bir hareketle gerçekleştirilmektedir. Yaylacılık faaliyetinde bulunanların geçim kaynakları çoğunlukla meracılık ve hayvancılıktır. Ayrıca Karapınar'a

bağlı köylerin toplu köy özelliği taşıdığı da belirtilen çalışmada, bu insanların gelenek ve göreneklerine bağlı oldukları, birlikte yaşamaya, birlikte hareket etmeye ve birlikte çalışmaya yatkın oldukları ifade edilmiştir. Yerleşim şekilleri olarak Karapınarlılar genellikle bir cami ya da bir çeşme çevresinde kümelenmiş birbirine yakın bir yaşam sürdürdüklerine değinilmektedir (Polat, 2008). Karapınar'dan Tatlıcak Mahallesi'ne göçle ilk gelenlerin bir aile olduğu ve sonrasında diğer aile üyelerinin zaman içerisinde göçle kendilerine katıldığı ve son durumda Tatlıcak Mahallesi'nde toplamda yirmi hane olarak yer aldıkları araştırmanın veri toplama sürecinde öğrenilmiştir. Yukarıdaki bilgilerden yola çıkarak Tatlıcak Mahallesi'nde yaşayanların yerleşimleri değerlendirilecek olursa, toplu bir şekilde birbirlerine yakın ve sık bir yerleşime sahip oldukları gözlemlenmektedir.

O duvarları işte esrar eroin meselesi var ya buralara geliyorlar diye, hırsızlık var diye çektik. Şu yol üzerine geliyorlar oradan aptallardan zehir alıyorlar, buralarda gençler yollarda içip koyup gidiyorlar, biz de huzursuz oluyoruz. Bizim de çoluğumuz çocuğumuz var, gencimiz var, malımız var. Onların vakti saati yok. Dün 3 kişi şurada geziyor, ne geziyorsunuz... Bu duvarları çevirdik böyle. Korkuyla yaptık. Eski Tatlıcaklar, Kürtler varken hiçbir şey alınmazdı. Zaman zaman var hırsızlık. Kim yaptı belli değil. Bunlar zararlı adamlar. Siz bir şöyle saat 9-10 da gece gelin görün. Orada çeşme var (mahalle girişinde). O çeşmenin oraya siz giremezsiniz. Ben de giremem %80 ben de giremem. (G16)

Yukarıdaki görüşme mahallede yaşayan ve çalışan bir Karapınarlıyla gerçekleştirilmiştir. Karapınarlılar, mahallede yaşanan suç olaylarından ve diğer olumsuzluklardan uzak kalabilmek ve kendilerini koruyabilmek amacıyla yirmi hane olarak evleri ve küçükbaş hayvanlarına ait ahırları da çevreleyen bir duvarla kendilerini Tatlıcak Mahallesi'nden fiziki olarak izole etmeleri bu grubun kendi içlerinde birlikte hareket etme özelliği taşıdıklarının bir göstergesidir.

4.1.1.6. Aksaray'dan Gelenler

Aksaray'dan gelerek Tatlıcak Mahallesi'ne yerleşenlerin sayısı azımsanmayacak derecededir. Aksaray, Konya'ya 150 kilometre uzaklıkta olup Konya ve Aksaray il sınırında Tuz Gölü yer almaktadır.

19 yüzyılın sonlarına doğru Doğu bölgelerinden Orta Anadolu'ya yerleştirilen ailelerin bugün Aksaray'da Kürt nüfusunun varlığına işaret ettiği bazı kaynaklarda ifade etmektedir (Ertuğ, 2015, s. 98). Ancak Aksaray iline yönelik yayınlanmış herhangi bir sosyal yapı araştırmasının olmaması bu konuda net veriler üzerinden ifade kullanımını önlemektedir.

Tatlıcak Mahallesi'ne Aksaray'dan gelerek yerleşen ailelerle veri toplama sürecinde yapılan görüşmelerde birçoğunun aslen Kürt olduğu bazılarının da Zazaca konuştuğu öğrenilmiştir.

Tatlıcak Mahallesi'nde ikamet eden Aksaraylılar, daha çok Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden gelenlerle bir arada oturmaktadırlar.

4.1.1.7. Konya'nın Diğer Mahallelerinden Gelenler

Tatlıcak Mahallesi'nde yapılan bu araştırmada Sedirler'den gelenler bir başka grubu oluşturmaktadır. Sedirler, Karatay ilçesinde onu aşkın mahallenin yer aldığı bir semte karşılık gelmektedir. Birçok insan, Sedirler'i mahalle olarak bilmekte hatta bir yerel gazete yazısında "Konya'nın en eski mahallesi" olarak da (<http://www.merhabahaber.com>) ifade edilmiş bu yer Karatay'da bir cadde adıdır.

Tatlıcak Mahallesi'ne Sedirler olarak adlandırılan semtten gelenler birçok farklı mahalleden gelebileceği nedeniyle bu başlık altında ele alınması tercih edilmiştir. Bu kişilerle veri toplama sürecinde yapılan görüşmelerde bu mahalleye yerleşme nedenleri olarak, Sedirler'de yaşadıkları yerin kentsel dönüşüm kapsamında ele alınması nedeniyle orada kirada kaldıkları evlerden çıkmak durumunda kalmaları olduğu öğrenilmiştir. Sedirler'de de ev sahibi olmayan bu aileler Tatlıcak Mahallesi'nde konutların daha uygun fiyat karşılığı kiraya verilmesi nedeniyle buraya geldiklerini ifade etmişlerdir. Veri toplama sürecinde bu ailelerin evlerinde yapılan gözlemlerde evlerin bazıının kerpiçten inşa edildiği, tavanlarının kuru otlarla kaplanmış olduğu ve bu ailelerin mahalledeki diğer sosyal gruplara göre yoksul oldukları gözlemlenmiştir.

4.1.1.8. Yerli Tatlıcaklılar

Tatlıcak Mahallesi'nde ikamet eden yerli Tatlıcaklılar, mahalledeki diğer sosyal gruplar arasında sayıca en az nüfusa sahiptir. Mahallede son durumda yerli Tatlıcaklılara ait toplam yedi hane bir babanın ve onun oğullarına ait tek bir aileye aittir. Yerli Tatlıcaklıların geçmişi hakkında bilgi alabilmek üzere son kalan Tatlıcaklıların en yaşlısıyla derinlemesine görüşme yapılmıştır.

Burası hep toplama, ilk Sedirler'den geldiler. Benim dedem Obruk'tan geldi ilk. Dedem gelmiş, dedemi koymamışlar Sedirli. Kermaller sülalesi, Kareller sülalesi.

Nenem tarafı Taşpınar'dan gelme. Sen buradan değilsin diye ilk koymadılar. Biz burada 100 seneyi geçti. Tatlıcaklıyız biz. Gene aslımızı inkar etmiyorum, Obruklu'yum ama sorsanız Tatlıcaklı deriz. Babam burada doğdu çok eskiden gelmişler. (G17)

Eskiden burası köydü tabi. Yerlileri anlayabildiğim kadarıyla hiç yok, yerliler de kimi Bozkır'dan kimi Obruk'tan gelmişler. Bizden önce gelmişler. Bir topluluk oluşmuş burada Tatlıcak'ın eski kuruluşunu bilmiyorum ben. Biz geldiğimizde buranın yerlisi Ahmet amca vardı. Doğu kökenli yoktu. Aptal hiç yoktu. (G16)

Bu sözlerden Tatlıcak Mahallesi'ne ilk yerleşenlerin Sedirler'den gelen bazı geniş ailelerinin olduğu öğrenilmiştir. Mahalleye daha sonra gelenlerin, kendilerinden sonra gelenleri kabul etmedikleri bir tutumla karşılaştıkları anlaşılmaktadır. Mahalleye her yeni gelen sosyal grubun mahallede kabul görme sürecinin zorlu geçtiği şu ifadelerden anlaşılmaktadır:

Bizden sonra Karapınarlılar geldi. Onları da zor kabul ettiler burada. Onları da istemediler. Ben o zamanlar gençtim. Dedem karışmazdı onlara ama zor koydular buraya onları. Neden işte bilgisizlikten. İnsanlıkları kısa olduğundan kabul etmediler. Yabancı diyerekten kabul etmediler. Herkes insan, herkes adam. (G17)

Görüşmelerden elde edilen bilgilere göre Tatlıcak Bölgesine ilk yerleşimler Sedirler ve civarındaki halkın bu bölgeye bağ evi olarak geçici yerleşimlerde bulunduğu şekilde gerçekleştirilmiştir. Sonrasında o dönem yarı kırsal olan Sedirler bölgesi kentleşmeye başladı Tatlıcak'taki bağ evleri sürekli yerleşime dönüştürülmüş ve köy oluşmuştur.

Tatlıcak Mahallesi'nin statüsünün köy olduğu dönemlerde, bu köye ilk yerleşenlerin Sedirler'den gelen bazı büyük aileler olduğu, buranın coğrafi olarak Konya il merkezine yakın ve kırsal yaşam sürmeye uygun bir yer olması nedeniyle çevre mahalle ve ilçelerden gelenlerle büyüdüğü anlaşılmaktadır. Mahalleye her yeni gelen sosyal grubun ilk zamanlarda birtakım güçlükler yaşadığı, kendilerinden önce yerleşenlerden tepki aldıkları ve onlar tarafından kabul görmelerinin zaman aldığı öğrenilmiştir. Mahalle sakinlerinin önceleri tarım ve mera hayvancılığıyla uğraştıkları, mahalleye Doğu Anadolu Bölgesi'nden gelenlerin artmasıyla mera hayvancılığından besi hayvancılığına geçmek durumunda kaldıkları şu sözlerden anlaşılmaktadır:

Doğudan Diyarbakır'dan geldiler... Ekinlerimizi yadılar sorunlar başladı. Ekip biçme de var, buğday, arpa, yonca ekeriz. Biz kapalı hayvancılık yaparız. Eskiden koyuncuydum ama şimdi süt ineği yaparız. İşte yayma olmuyor. 52 dönüm yerim var, Diyarbakırlılar devamlı gider yayarlar. Eskiden salardık hayvanlarımızı, yayılırdı, ama şimdi hayvanlar kapalı. (G17)

Hırsızlık da oldu. Karapınarlı'ların koyunlarını çaldılar. Hala daha zorunlu haldeyiz yani bir yere gittiğimiz zaman muhakkak evde birini bırakmak zorunda kalıyoruz.

Korkuyoruz yani içeriye girerler. Bizim burası her saat her an hırsız. Eroin esrar her şey var. (G18)

Doğu Anadolu Bölgesi'nden gelenlerin Mahalleye yerleşmeleriyle ilk olarak hayvanlarının otlatılması konusunda sorunların başladığı görülmektedir. Bu sorun zamanla giderek artmaya başlamıştır. Bu süreçte küçükbaş ve büyükbaş hayvanların çalışması ve zehirlenmesi gibi sorunlarla karşılaşmıştır. Bunlardan bazıları yerel ve ulusal basında yer almıştır (<http://www.milliyet.com.tr>). Son durumda mahallede kalan en yaşlı yerli Tatlıcaklı, yerlilerin mahalleden farklı yerlere gitmesinin ilk olarak Doğu'dan gelenlerle başladığını, Yeni Mahallelilerin de gelmesiyle dışarı göçün giderek arttığı şu sözlerden anlaşılmaktadır:

Buradan ayrılma meselesi doğulular gelince başladı aşağı yukarı. Aptallar çok geldi. Herkes sattı. Satan gitti. (G17)

Öz Tatlıcaklılar gitti. Onlardan üç beş aile kaldı. Bizim burada olan öz Tatlıcaklılardan kalmadı. Yeni Mahalleliler geldikten sonra gittiler. Gidenler kat aldılar yer aldılar gittiler. Yeni Mahallelileri sevmедiler satıp gittiler. (G18)

Tatlıcak Mahallesi'nde son durumda yerli Tatlıcaklılara ait hane sayısı 7'dir. Bu evler baba ve oğulların yaşadığı tek bir aileye aittir. Besi hayvancılığı ile geçimlerini sağlayan bu aileler mahalleden taşınma isteklerini ve gerekçelerini belirtmişlerdir. Bu konu ilerleyen başlıklarda ele alınmaktadır.

4.1.2. Derinlemesine Görüşme Katılımcılarına İlişkin Tanıtıcı Bulgular

Tatlıcak Mahallesi'nde ikamet eden üç farklı sosyal grup üyeleri ile yapılan derinlemesine görüşmelerde her alt grubu temsil edebilecek nitelikte kişilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle derinlemesine görüşme kapsamında Tatlıcak Mahallesi'nde ikamet eden Cihanbeyli'den gelenler, Yeni Mahalle'den gelenler ve Yerli Tatlıcaklılar ile homojen örneklem yoluyla belirlenen toplam 20 kişiyle görüşülmüştür. Bu görüşmelere ek olarak Tatlıcak Mahallesi'nde görev yapan bazı kişilerle Mahalledeki sorunların ve ihtiyaçların belirlenebilmesi için 12 kişiyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Aşağıdaki tabloda derinlemesine görüşme yapılan görüşmecilerin sayı bilgisi yer almaktadır.

Tablo 16. Derinlemesine Görüşmecilere İlişkin Sayı ve Kod Bilgileri

Katılımcı	Katılımcı Sayısı	Kod
Mahalle Muhtarı	1	Görüşmeci (G)
Muhtar azası	1	
İmam	1	
Okul Müdürü	3	
Okul Müdür Yardımcısı	1	
Rehber Öğretmen	2	
Sivil Toplum Kuruluşu Gönüllüsü	1	
Sosyolog	1	
Sosyal Hizmet Uzmanı	1	
Yerli Tatlıcaklı	2	
Yeni Mahalleli	13	
Cihanbeylili	5	
Toplam	32	

4.1.3. Anket Katılımcılarına İlişkin Sosyo-demografik Bulgular

Alan araştırması öncesinde mahalle nüfusu 2017 TÜİK verilerine göre 4182 olduğu ve bu doğrultuda hesaplanan örnekleme en az 356 mahalle sakiniyle anket uygulamasının yapılması gerektiği belirlenmiştir. Araştırma sürecinde farklı sosyal gruplara mensup toplam 20 kişiyle ön uygulama gerçekleştirilmiş ve anket formundaki eksiklik ve hatalar belirlenerek gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra anket uygulamasına başlanmıştır. Araştırma sürecinde toplam 358 anket yüz yüze görüşmeyle tamamlanmıştır.

4.1.3.1. Cinsiyet ve Yaş Durumu

Araştırmanın saha çalışmasında kadın ve erkek katılımcıların dengeli dağılmasına özen gösterilmiştir. Ancak saha araştırmasına katılımı gönüllülük esas olduğundan kadın ve erkek katılımcıların tam eşit sayıda olması sağlanamamıştır.

Tablo 17. Cinsiyete Göre Dağılım

Cinsiyet	Yüzde (%)
Kadın	39,1
Erkek	60,9
Toplam	100

Anket uygulamasına katılanların % 60,9'luk çoğunluğunu erkek katılımcılar oluşturmaktadır. Kadın katılımcılar % 39,1'e karşılık gelmektedir. Anket uygulamasına kadın katılımcıların erkeklere göre daha az olması anket uygulamasına ikna etme sürecinin her ikisinde farklı olmasıyla açıklanabilir.

Tablo 18. Yaş Aralığına Göre Dağılım

Yaş Aralığı	Yüzde (%)
19 ve altı	15,3
20-29	29,0
30-39	22,9
40-49	15,6
50-59	9,7
60 ve üzeri	6,9
Cevapsız	0,2
Toplam	100

Anket uygulamasına katılanların yaş aralıklarına göre dağılımları yukarıdaki tabloda gösterilmektedir. Buna göre katılımcıların % 29'la 20-29 yaş aralığında oldukları, sonra % 22,9'la 30-39 yaş aralığında olduğu, üçüncü çoğunluğun ise % 15,6'yla 40-49 yaş aralığında olduğu frekans testiyle belirlenmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun genç yaş gruplarında olduğu görülmektedir.

4.1.3.2. Medeni Durumu

Anket uygulamasına katılanların % 67,5'lik çoğunluğu evli, % 28,4'lük kesimi ise bekar. Katılımcıların % 3,5'i ise duldur.

Tablo 19. Medeni Duruma Göre Dağılım

Medeni Durum	Yüzde (%)
Evli	67,5
Bekar	28,4
Eşi vefat etmiş	1,9
Boşanmış	1,6
Cevapsız	0,2
Toplam	100

4.1.3.3. Kimlik Algısı

Kimlik bir insanın kendisinin veya bir başkasının kim olduğuna dair anlayışıyla ilgilidir (Jenkins, 2004: 5). Tatlıcak Mahallesi'nde yapılan anket uygulamasında kimlik algısını tespit etmek üzere katılımcılara “Size nasıl hitap edilmesini istersiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya katılımcıların % 48,3'lük çoğunluğu kendisini “TC Vatandaşı” olarak, %23,2'lik ikinci çoğunluk “Böyle bir gruplamaya ihtiyaç duymuyorum” olarak ve %13,7'lik üçüncü çoğunluk ise “Alevi” olarak cevap vermiştir.

Tablo 20. Katılımcıların Kimlik Algıları

Algılanan Kimlik	Yüzde (%)
TC Vatandaşı	48,3
Böyle bir gruplamaya ihtiyaç duymayan	23,2
Alevi	13,7
Türkmen	4,5
Kürt	6,1
Afgan	1,7
Diğer	1,4
Özbek	0,6
Abdal	0,6
Toplam	100,0

Tatlıcak Mahallesi'ndeki farklı sosyal gruplara mensup mahalle sakinlerinin kendilerini tanımlama ya da diğer bir ifadeyle kimliklendirme yolu farklılık göstermektedir. Öyle ki Yeni Mahalle'den gelen grup üyelerinden biriyle anket uygulaması sürecinde yapılan görüşmede kendilerine dışarıdan bakanların, onlarla iletişim kurmayanların onlara “çingene, Roman, aptal” gibi ifadeleri kullandıkları kendilerinin ise aslında Pir Sultan Abdal'ın soyundan geldikleri ancak Konyalıların Abdal yerine argo olarak aptal şeklinde kendilerini tanımlamaları nedeniyle “Alevi” olarak kendilerini tanımlama yoluna gittikleri öğrenilmiştir. Aynı grup üyesinden bir başkası da şu ifadeleri kullanarak çingene olarak tanımlanmayı şu sözlerle reddetmektedir:

Ben gözümü dünyaya açtığımda anneme, babama baktığımda çevreme baktım ben kendimi Alevi olarak gördüm. O şekilde görüyorum... Ben çingene değilim ben Aleviyim. Bana Abdal de onu kabul ederim ama çingenliği kesinlikle kabul etmem. Çingenliğin manası anasını bacısını şey edene çingene denir. Öyle bir duygum var. (G22)

Havialand (2002) çalışmasında kültürün bir kuşaktan diğerine aktarım süreci olan kültürlenmenin, doğumun hemen akabinde başladığını; kişiliğin kültürlenmeyle inşa edildiği, kişinin düşünüş, duyuş ve davranış biçimini şekillendirdiğini ifade etmektedir. (s. 193). Bu bilgilerden hareketle çingene tanımlamasının Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin zihninde toplumdaki hakim bir önyargıyla beslenerek şekillendiği, duyumlardan hareketle bu tanımlamanın reddedildiği anlaşılmaktadır. Aynı şekilde Konyalıların çoğunluğunun Yeni Mahallelileri aptal olarak adlandırması, bu sosyal grup üyelerinin kendilerini farklı bir kimlik üzerinden tanımlama yoluna yöneltmiştir.

Anket uygulaması yüz yüze gerçekleştirildiğinden sorular üzerinde katılımcı ile detaylı konuşma imkanı bulunmuştur. “Size nasıl hitap edilmesini istersiniz?” sorusuna birçok katılımcı farklı etnik gruba, farklı sosyal gruplara mensup olduklarını ancak “TC Vatandaşı” olarak hitap edilmek istediklerini tercih etmişlerdir. Verkuyten ve arkadaşları (2012) çalışmalarında kültürel araştırmaların, göçmenlerin yalnızca etnik bir kimlik sahibi olmakla kalmayıp aynı zamanda yerleşim alanına ait olma duygusunu sağlamaya çalıştıklarını da öne sürmektedirler. Aynı çalışmada paylaştıkları “Göçmenlerin Ulusal Kimliği” adlı araştırma sonuçlarına göre ikili bir kimliğin muhtemel olduğunu ve olumlu sosyal ve psikolojik sonuçlara sahip olduğunu belirtmişlerdir (s. 84, 102). Kendilerini “aslen şuyum ama TC Vatandaşıyım” diye ifade edenler ya da bu şekilde tanımlamak isteyenlerin bu ifadelerinin topluma sosyal uyumlarının olumlu bir göstergesi olabileceği düşünülmektedir.

“Böyle bir gruplamaya ihtiyaç duymuyorum” diye cevap verenlerin % 60,2’si Doğu Anadolu Bölgesi’nden, % 13,2’si de Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nden gelenlerdir. Bu cevabı verenlerin çoğunluğunun doğu bölgelerinden gelenlerden oluşması akla bu bölge insanların kimliklerini ifade etmede ya da sınıflandırmada güçlük çekiyor olabileceklerini getirmektedir.

4.1.3.4. Eğitim Durumu

Uygulamaya katılanların %27,4’lük çoğunluğu İlkokul Mezunu olduğunu, %25,1’lik ikinci çoğunluk ise okuryazar olmadığını, %15,1’lik üçüncü çoğunluk ise okuryazar olduğunu ancak herhangi bir mezuniyetinin olmadığını belirtmiştir. Okuryazar olmadığını ifade edenlerin %32,2’si Yeni Mahalle’den, %23,3’ü Cihanbeyli’den, %20’si ise Afganistan’dan gelenlerdir.

Tablo 21. Eğitim Düzeyine Göre Dağılım

Eğitim Düzeyi	Yüzde (%)
Okuryazar değil	25,1
Okuryazar	15,1
İlkokul Mezunu	27,4
Ortaokul Mezunu	17,3
Lise Mezunu	8,7
Ön Lisans	2,0
Lisans	2,8
Yüksek Lisans	1,1
Cevapsız	0,6

Anket uygulaması sürecinde soruların anlaşılabilmesi için yapılan açıklamalar anket uygulama süresinin tahmin edilenden çok daha uzamasına neden olmuştur. Katılımcıların eğitim düzeyinin düşük olması nedeniyle soruların anlaşılır hale getirilmesi için ön uygulama sonrası anket formu revize edilmiştir. Ancak bu sadeleştirme işlemi anket uygulama süresini istenildiği kadar kısaltmaya yetmemiştir.

Katılımcıların %17,3'ü Ortaokul mezunu, %8,7'si Lise mezunu, %2,8'i Lisans mezunu, %2'si Ön Lisans mezunu, %1,1'i Yüksek Lisans mezunu olduğunu belirtmiştir. Lisansüstü eğitim alanların %57,14'ünün Doğu Anadolu Bölgesi'nden geldiği, %14,2'sinin yerli Tatlıcaklı olduğu, %14,2'sinin ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden geldiği belirlenmiştir. Buradan doğu bölgelerinden gelen mahalle sakinlerinin diğer sosyal gruplara nazaran daha fazla eğitim aldıkları söylenebilir.

4.1.3.5. Meslek Durumu

Anket uygulaması sürecinde meslek sorusu açık uçlu bir soru olarak katılımcıya sorulmuştur. Alınan cevaplar daha sonra excel programında sıralanarak gruplandırılmıştır. Birçok anket formunda meslek grubu sorusunun şıklarında yer alan “memur”, bu araştırma cevaplarında çıkmamıştır. Ankete katılanlar arasında hiç memur olmadığı mahalle halkının sosyoekonomik durumunun anlaşılabilmesi için önemli bir göstergedir. Katılımcıların % 21,3'lük çoğunluğu meslek durumunu ev hanımı olarak belirtmişse de bu kişilerin birçoğu ev ekonomisine katkıda bulunmak üzere yaptıkları ek işlerden atık kağıt toplama, hayvancılık gibi faaliyetlerini iş/meslek olarak belirtmemişlerdir. Kadınların yaptıkları işi paylaşmama tercihlerinden biri de araştırmacının sosyal yardım sağlayan bir kurumdan geldiğinin düşünülmesi olabilir. Araştırmacının kendini tanıtmaması katılımcıların zihnindeki “memur hanım” algısını yıkamamış olabilir, bu sebeple anket uygulaması sürecinde katılımcıların araştırmacıya “memur hanım” olarak hitap etmesinden hareketle katılımcıların yaptıkları işi paylaşmamayı tercih etmelerinin bu kişilerin sosyal yardım alabilme beklentisinin olabileceğini düşündürmektedir.

“Serbest meslek faaliyeti, sermayeden çok şahsi mesaiye, ilmi veya mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan ve ticari niteliği olmayan işlerin işverene bağlı olmaksızın şahsi sorumluluk altında kendi nam ve hesabına yapılmasıdır” (<http://www.gib.gov.tr>). Mahalle sakinleriyle yapılan anket uygulaması sürecinde “Mesleğiniz nedir?” sorusuna “serbest meslek” diyenlerin oranı %10,8'dir. Bu cevabı veren katılımcıların çoğu aslında tam olarak ne yaptığı ya belli olmayan ya da ne yaptığını açıklamak istemeyenlerden oluşmaktadır.

Katılımcıların % 10,8'i işsiz olduğunu belirtmiştir. İşsiz olarak cevap verenlerin % 65,3'ünü Yeni Mahalle'den gelenler oluşturmaktadır. Anket uygulama sürecinde bu kişilerin çoğu

kendilerinin dışlanmalarından dolayı işe alınmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu konu ilerleyen başlıklarda detaylı olarak ele alınmaktadır.

Tablo 22. Mesleğ/İşe Göre Kişi Sayısı

Meslek/İş	Yüzde (%)
Ev Hanımı	21,2
İşçi	16,2
Serbest Meslek	10,8
İşsiz	10,8
Esnaf	8,3
Atık Toplayıcılığı	8,1
Öğrenci	8,1
Büyükbaş Hayvancılık	6,4
Diğer	3,0
Küçükbaş Hayvancılık	2,5
Çiftçi	1,9
Emekli	1,4
Cevapsız	0,8

5362 Sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu'nun 3. maddesinde esnaf ve sanatkâr;

İster gezici ister sabit bir mekânda bulunsun, Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulunca belirlenen esnaf ve sanatkâr meslek kollarına dahil olup, ekonomik faaliyetini sermayesi ile birlikte bedenî çalışmasına dayandıran ve kazancı tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak miktarda olan, basit usulde vergilendirilenler ve işletme hesabı esasına göre deftere tabi olanlar ile vergiden muaf bulunan meslek ve sanat sahibi kimseler

olarak tanımlanmıştır. Katılımcıların % 8,3'ü esnaf olduğunu ifade etmiştir. Bu cevabı verenlerin %55'i Yeni Mahalle'den gelenlerdir.

Katılımcıların % 8,1'i atık toplayıcılığı ile uğraştığını ifade etmiştir. Bu cevabı verenlerin % 79,3'ü Cihanbeyli'den gelenlerden oluşmaktadır. Atık toplayıcılığıyla uğraşan birçok kadın mesleki durum sorusuna ev hanımı olarak cevap vermiştir. Katılımcıların % 8,9'u

hayvancılıkla uğraşmaktadır. Bu nedenle katı atık toplayıcılığıyla uğraşan Cihanbeylililerin oranının yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Hayvancılıkla uğraşanların %71,8'i büyükbaş hayvancılıkla, %28,1'i ise küçükbaş hayvancılıkla uğraşmaktadır. Küçükbaş hayvancılıkla uğraşanların tamamı Karapınar'dan gelenlerdir. Büyükbaş hayvancılıkla uğraşanların % 56,5'ini Doğu Anadolu Bölgesi'nden gelenler oluşturmaktadır. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılıkla uğraşp da Konya'nın merkezinde farklı işlerde çalışanlar da vardır. Hayvancılık işiyle genellikle kadınların uğraştığı gözlemlenmiştir. Ancak kadınların çoğu bunu bir iş olarak görmediklerinden mesleki durumlarını 'ev hanımı' olarak tanımlama yoluna gitmişlerdir.

4.1.3.6. Ekonomik Durum

Tatlıcak Mahallesi'nde anket uygulamasına başlamadan evvel araştırmacının kendini tanıtmayı, araştırma amacını ifade etmesine rağmen katılımcıların zihninde araştırmacının sosyal yardım yapma amacıyla geldiği düşüncesinin olması ekonomik durum sorularının cevaplanmasında objektif olamadıkları düşüncesini uyandırmaktadır. Aşağıdaki tabloda katılımcıların gelir kaynakları frekans testiyle derlenmiştir.

Tablo 23. Gelir Kaynağına Göre Dağılım

Gelir Kaynağı	Var Yüzde (%)	Yok Yüzde (%)
Aylık Maaş	32,4	67,5
Emeklilik Maaşı	3,1	96,9
Yaşlılık Aylığı	0,6	99,4
SYDV Yardımları	14,2	85,8
Belediye Yardımları	5,3	94,7
ASPİM Yardımları	2,5	97,5
Diğer	24,8	75,1

Yukarıdaki tabloya bakıldığında katılımcıların % 36,1'inin düzenli maaşının olduğu, % 22'sinin de yardımlardan istifade ettiği görülmektedir. Diğer şıkkını işaretleyen kişiler ise düzenli gelirlerinin olmadığını ancak ortalama bir kazançlarının olduğunu ifade etmişlerdir. Aşağıdaki tabloda katılımcıların gelir düzeyleri yer almaktadır. Maaş geliri olanların

dışındaki katılımcılar aylık ortalama kazançlarını belirterek gelir düzeyi sorusunu cevaplamışlardır.

Tablo 24. Gelir Düzeyine Göre Dağılım

Gelir Düzeyi	Yüzde (%)
0-699 TL	38,55
700-1399 TL	28,21
1400-2099 TL	24,02
2100-2799 TL	5,87
2800-3499 TL	1,12
3500 TL ve üzeri	0,28
Cevapsız	1,96

Yukarıdaki tabloya göre katılımcıların %38,5'lik çoğunluğu aylık 0-699 TL, %28,2'lik ikinci çoğunluk aylık 700-1399 TL, %24,02'lik üçüncü çoğunluk ise aylık 1400-2099 TL gelirinin olduğu görülmektedir. Bu durumda katılımcıların ailede geçimi sağlayan tek kişi olduğu varsayıldığında yoksul oldukları anlaşılmaktadır.

TÜRK-İŞ'in çalışanların geçim koşullarına ilişkin düzenli araştırmasına göre 2018 Ocak ayı için belirlenen açlık ve yoksulluk sınırları dikkate alındığında dört kişilik ailesi olan katılımcıların neredeyse tamamının 5262 TL'nin yani yoksulluk sınırının altında, katılımcıların % 66,7'lik kesiminde dört kişilik ailesi olanların da açlık sınırının yani 1.615 TL'nin altında (<http://www.turkis.org.tr>) bir gelire sahip oldukları görülmektedir. Yoksulluk sınırı altında geliri olan aileler, sağlıklı bir şekilde yaşam sürmeleri için gereken gıda, giyim, konut, ulaşım, eğitim, sağlık gibi hizmetlerden insan onuruna yaraşır düzeyde ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Açlık sınırı altında geliri olan ailelerin yeterli ve dengeli beslenmeleri için gerekli olan aylık harcamayı gerçekleştiremedikleri anlaşılmaktadır.

Gelir dağılımı adaletsizliği sosyal dışlanmaya neden olan yapısal bir sorundur. Gelir dağılımına bakıldığında, toplumun bazı kesimlerinin ortalama gelirden yüksek, bazı kesimlerinin de açlık ve yoksulluk sınırının altında bir gelire sahip olması sosyal refahın sağlanması önünde bir engeldir. Yukarıdaki tabloda katılımcıların neredeyse tamamının yoksulluk sınırı altına olması ve birçoğunun da açlık sınırı altında olması bu insanların

toplumsal yaşama katılımları önünde önemli bir engeldir. Gelir, bireylerin sosyal refahı için gerekli olan mal ve hizmetlere ulaşmalarında bir araçtır. Ancak Sen'e (1987) göre "yapabilirlik" gelirden daha fazlası olarak bireylerin nelere ulaşabileceği neler yapabileceğidir (s. 45).

Saraceno (2002) maddi kaynaklardan yoksun bırakılmakla birlikte topluma katılımında ayrımcılıkla karşılaşan ve bununla mücadeleyi sürdüremeyen insanların uzun süreli sosyal dışlanmaya maruz kalacağını ifade etmektedir (s. 15). Çalışma hayatına katılamayanlar, sosyal refah hizmetlerinden ve diğer vatandaşlık haklarından yararlanamamakta ve yapabilirliklerinden yoksun kalarak toplumun dışına itilmektedirler.

Tablo 25. Sosyal Güvenlik Durumuna Göre Dağılım

Sosyal Güvenlik	Yüzde (%)
Sigortasız	15,08
Genel Sağlık Sigortası	43,85
SGK Emekli Sandığı	1,40
SGK (SSK)	18,72
SGK (BAĞ-KUR)	18,99
Diğer	0,28
Cevapsız	1,68

Sosyal güvenlik, vatandaşların geleceğini güvence altına almak üzere yapılan düzenlemeler olarak tanımlanabilir. Tatlıcak Mahallesi'nde anket uygulamasına katılanların % 43,8'i Genel Sağlık Sigortası, %18,9'u Bağ-Kur, %18,7'si SSK kapsamında sigortalı olduklarını ifade etmişlerdir.

Anket uygulamasında sosyal güvenlik durumu sorulan birtakım kişiler "yeşil kartlıyım" cevabını vermiştir. Yeşil kart uygulaması, 01.01.2012 tarihi itibarıyla Genel Sağlık Sigortası olarak 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu kapsamına alınmasıyla sona ermiştir. Yeşil kart söylemi alışkanlık hale gelen bu bireylerin cevapları Genel Sağlık Sigortası olarak işaretlenmiştir. Katılımcıların %15,08'i ise sigortasız olduklarını ifade etmişlerdir.

4.1.3.7. Tatlıcak Mahallesi'ne Göç Edilen Yer

Katılımcıların % 34,35'i doğu bölgelerinden, %27,37'si Yeni Mahalle'den, %10,89'u Cihanbeyli'den, %10,89'u Afganistan'dan, %5,03'ü Karapınar'dan, %3,91'i Sedirler'den, %3,91'i Aksaray'dan gelmiş olup, %3,63'ü de Yerli Tatlıcaktır.

Tablo 26. Tatlıcak Mahallesi'ne Göç Edilen Yere Göre Dağılım

Tatlıcak Mahallesi'ne Göç Edilen Yer	Yüzde (%)
Doğu Anadolu Bölgesi	27,37
Yeni Mahalle	27,37
Cihanbeyli	10,89
Afganistan	10,89
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	6,98
Karapınar	5,03
Sedirler	3,91
Aksaray	3,91
Yerli Tatlıcaklı	3,63

Tatlıcak Mahallesi'nde en kalabalık grup doğu bölgelerinden gelenler, sonra Yeni Mahallelilerdir. Üçüncü çoğunluk sayıları hemen hemen eşit olan Cihanbeyli'den gelenler ve Afganistan'dan gelenlerdir. Dördüncü çoğunluk Karapınarlılarda olup, sonraki kalabalık grup ise Sedirler'den ve Aksaray'dan gelenlerdir. Son durumda Tatlıcak Mahallesi'nde sayıca en az olan sosyal grup mahallenin yerlileridir.

4.1.3.8. Tatlıcak Mahallesi'nde İkamet Süresi ve Oturulan Evin Mülkiyeti

Anket uygulamasına katılanların %30,2'si 21 yıl ve daha fazla süredir Tatlıcak Mahallesi'nde ikamet ettiklerini ifade etmişlerdir. 16-20 yıl süreyle ikamet edenler ikinci çoğunluğu, 11-15 yıl süreyle ikamet edenler üçüncü çoğunluğu oluşturmaktadır. Tatlıcak Mahallesi'nde 10 yıl ve daha az süre ikamet edenler ise %33,7 oranındadır.

Tablo 27. Tatlıcak Mahallesinde İkamet Süresine Göre Dağılım

İkamet Süresi	Yüzde (%)
1 yıldan az	3,6
1-5	17,0
6-10	13,1
11-15	16,2
16-20	19,6
21 yıl ve üzeri	30,2
Cevapsız	0,3
Toplam	100

Katılımcıların neredeyse yarısı 15 yıl ve daha az süredir mahallede ikamet ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu süre mahallede ikamet edenlerin yeni olduklarını göstermektedir.

Tablo 28. İkamet Edilen Konutun Mülkiyetine Göre Dağılım

Konut Mülkiyeti	Yüzde (%)
Kira	16,8
Eşime	10,9
Çocuklarıma	0,6
Kendime	31,0
Babama/Anneme/Kardeşime	38,3
Diğer	2,0
Cevapsız	0,6
Toplam	100

Katılımcıların %80,8'inin ikamet ettiği konutun mülkiyeti kendisine ya da aile üyelerinden birine aittir. Kiralık evde ikamet eden katılımcılar %16,8'lik orana karşılık gelmektedir.

4.2. Nitel Verilerin İçerik Analizinde Ulaşılan Kodlar ve Temalar

Tatlıcak Mahallesi'nde üç alt sosyal grup ve mahallede çalışanlarla yapılan derinlemesine görüşmelerden edinilen kişisel veriler içerik analizine tabi tutularak altı ana tema ortaya çıkarılmıştır. Bu temalar; uyuşturucu/uyarıcı madde ticareti ve neden olduğu sorunlar, sosyal

dışlanma, kamusal hizmetlere erişim sorunu, aile ve çocuk sorunları, eğitim öğretim alanındaki sorunlar ve mahalledeki genel sorunlardır. Nitel araştırma verilerine yönelik yapılan içerik analizi sonucu belirlenen kodlar ve temalar, nicel araştırma bulgularıyla birlikte ilgili başlıklar altında ele alınmaktadır. Nitel araştırma bulguları Kümbetoğlu'nun (2012) ifadesiyle “verilerin özgün haline bağlı kalınarak ve doğrudan alıntılar yapılarak betimsel yaklaşımla” sunulmaktadır (s. 154).

Tablo 29. İçerik Analizinde Belirlenen Tema ve Kodlar

Temalar	Kodlar
Uyuşturucu Uyarıcı Madde Ticareti ve Neden Olduğu Sorunlar	Ekonomik alandan dışlanma Madde ticaretine yönelme Madde kullanmaya başlama ve bağımlılığın gelişmesi Madde temini için diğer suçlara sürüklenme (hırsızlık, gasp ve fuhuş gibi) Çip ve AMATEM tedavilerinin yetersizliği Madde bağımlılarının cezaevini kurtuluş olarak görmesi Mahalleden taşınmanın çözüm olmayacağı düşüncesi Mahallenin adının damgalanması Güvenlik sorunları
Sosyal Dışlanma Sorunu	Ekonomik alandan dışlanma Kimlik nedeniyle dışlanma Alevi olmaktan dolayı dışlanma Çalışma ahlakı yetersizliği Önyargı ve damgalanma Basında mahalle hakkında çıkan olumsuz haberler Yaşam tarzı nedeniyle dışlanma
Kamusal Hizmetlere Erişim Sorunu	Devlet otoritesinin hissedilmemesi Kamu yetkililerinin duyarsızlığı Güvenlik sorunu Ulaşım sorunu Sağlık ocağının olmaması Eğitime erişim sorunu Sosyal donatıların yetersizliği Cem evinin olmaması Çöplerin düzenli toplanmaması ve koku sorunu

Aile ve Çocuk Sorunları	Erken yaşta evliliklerin kabul görülmesi Ailede çarpık ilişkiler Aile boyu yasa dışı işe karışma Her ailede en az bir kişinin cezaevinde oluşu (Yeni Mahallelilerde) Parçalanmış aile sorunu Parçalanmış aile çocuklarının ortada kalması Parçalanmış aile çocuklarının geçim için suçu devam ettirmeleri Aile içi eğitimin yetersizliği Aile içi yanlış iletişim
Eğitim Öğretim Alanındaki Sorunlar	Öğretmen ve okul güvenliği sorunları Akran zorbalığı Ders işlenememesi Aile içinde verilmesi gereken eğitimlerin okulda verilmeye çalışılması Çalışma ahlakı yetersizliği Karakter eğitimi ihtiyacı Velilerin eğitime önem vermemesi Velilerle iletişim kuramama Çocukları Mahalle'deki okullara göndermeme istemi Eğitimde sevgi dilinin önemi
Mahalledeki Genel Sorunlar	Komşuluk ilişkilerinin olmaması Birlikte hareket edememe sorunu Mahalle önderlerinin önemini yitirmesi Olumsuz çevre koşulları nedeniyle taşınma isteği Kamu hizmetlerinin yetersizliği Çocukların geleceğinden duyulan endişe

Yukarıdaki tabloda belirlenen kod ve temalar, ilgili oldukları başlıklar altında, nicel bulgularla harmanlanarak ele alınmıştır.

4.3. Sosyokültürel Yaşam

Tatlıcak Mahallesi'nde yaşayan farklı sosyokültürel değerlere sahip on farklı grubun olması mahallede ortak bir kültürün olmadığını göstermektedir. Farklılıklara rağmen bir arada aynı mahallede yaşayan bu gruplara ve mahalledeki sosyokültürel yaşama dair bulgular derinlemesine görüşmelerden ve gözlemlerden elde edilmiş olup bu başlık altında ele alınmaktadır.

4.3.1. Sosyal Yaşam ve Sosyal Gruplar

Tatlıcak Mahallesi, Konya'nın şehir merkezi olarak kabul edilen Alaaddin Tepesi'ne yaklaşık 15 km uzaklıktadır. Karatay ilçe sınırları içerisinde yer alan bu mahalle, Konya-Ereğli çevre yolu üzerinde sanayi kuruluşlarına yakın geniş bir alana karşılık gelmektedir. Bu mahallenin yerli halkı, mahalle göç almaya başladıktan sonra yeni yerleşenlerle yaşanan anlaşmazlıklar nedeniyle yerlerini satarak mahalleden göç etmişlerdir. Günümüzde mahallede sadece yedi hane yerli Tatlıcaklılara ait olup bu yedi hane bir babaya ve onun çocuklarına aittir.

Mahalle, 1990'lı yıllarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden hayvanlarıyla birlikte göç edenleri, yine aynı zamanlarda Karapınarlıları, Afganistan'dan, Cihanbeyli'den, Aksaray'dan, Sedirlerden, Yeni Mahalle'den ve Suriye'den göçle gelenleri barındırmaktadır. Tatlıcak Mahallesi'nin yerlileri son durumda mahallede sayıca en az nüfusa karşılık gelmektedir. En kalabalık sosyal grup ise Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden gelenlerdir. İkinci kalabalık sosyal grup ise Yeni Mahalle'den gelenlerdir.

Yeni Mahalleli grup, mahallenin ikinci kalabalık grubu olması bakımından mahalleye çeşitli yönlerden etki etme konusunda önemli bir ağırlığa sahiptir. Bu sosyal grup, Tatlıcak Mahallesi'ne yerleşmeden önce adlarının sıklıkla uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti ile anılması nedeniyle medyada geniş yer almıştır. Grubun mahalleye yerleşmesinden sonra daha önce Yeni Mahalle'ye yapılan polis baskınları Tatlıcak Mahalle'sine yapılmaya başlamıştır. Mahallede artan güvenlik sorunları mahalle sakinlerini tedirgin etmiş ve bu nedenle Yerli Tatlıcaklılar ile doğu bölgelerinden gelerek yerleşenlerin birçoğu mahalleye yerleşen Yeni Mahalleliler nedeniyle mahalleden göç etme ihtiyacı duymuştur.

Mahallede kırsal yaşam sürülmesi dolayısıyla hayvancılıkla uğraşan doğulu aileler Yeni Mahallelilerin gelmesiyle Tatlıcak 2 olarak adlandırdıkları, Tatlıcak 1'e görece uzak olan bölgeye yerleşmişlerdir. Tatlıcak 2 mahalle sakinlerinin kendilerince adlandırdıkları bir bölgedir. Bu araştırmada Tatlıcak 3 ile ifade edilen bölge sadece Karapınarlıların yaşadığı yere karşılık gelmektedir. Toplamda 20 hane olan Karapınarlılar ise çevre yoluna yakın kısımda hayvanları için inşa ettikleri ahırları da kapsayacak şekilde kendilerini duvarlarla çevirmişlerdir. Mahalleye sadece tek bir giriş yeri bırakan bu sosyal grup mahalledeki diğer sosyal gruplarla bağıni fiziki olarak kesme yoluna gitmiştir. Bu yönüyle Karapınarlılar

kapalı grup özelliği göstermektedir. Anket uygulamasında katılımcıların kaçının hangi bölgede oturduğunu gösteren tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 30. Anket Uygulamasına Katılanların İkamet Ettikleri Bölge

Bölge	%
Tatlıcak 1	57,3
Tatlıcak 2	37,7
Tatlıcak 3	5,0
Toplam	100

Tatlıcak Mahallesi göçler aldıkça yeni yerleşenlerle mahallenin yerlileri arasında sosyal bütünleşmesinin sağlanamadığı yapılan görüşmelerden anlaşılmaktadır. Mahalleye yerleşen her bir sosyal grup bir arada yerleşme ve yaşama eğilimi göstermektedir. Nadir olsa Yeni Mahallelilerin oturdukları bölgede doğudan gelen birkaç aile oturmaktadır. Cihanbeyli, Yeni Mahalleli, Sedirlerden gelenlerin çoğunluğu Tatlıcak 1’de, Afganistan’dan gelenler ile doğu bölgelerinden gelenlerin büyük çoğunluğu Tatlıcak 2’de ikamet etmektedir. Tatlıcak 3’te ise sadece Karapınarlılar ikamet etmektedir.

Mahallede farklı sosyal gruplar arasında komşuluk ilişkileri oldukça sınırlı olup, ilişkiler daha çok her bir sosyal grubun kendi içerisinde kurulmaktadır. Diğer sosyal gruplarla olan ilişkiler zorunlu olmadıkça kurulmamaktadır.

Komşumuz yok ki bizim, biz kendi kendimiz burada ana baba kız hep beraberiz. Biz bizyiz. Burada eroinciler esrar. Akşam oldu mu ipini koparan burada. Bak benim okula gidip geliyor ama ne yapalım burada okula göndermek zorunda kalıyorum. Maddi durumum yok. Olmayınca şehire okula gönderemiyorum. Bizden başkasıyla görüşmeyiz, evlerine gidip gelmeyiz, çaylarını içmeyiz, hani yerli komşularımız da yok. (G18)

Her şey bir ilişki, insanlarla ilişki içinde olmazsan, insanlarla oturmazsan neyin vardır hiçbir şeyin yok sayılır. Bir insanlarla iç içe olman lazım. İç içe olduğun insanlarla alışveriş yapacaksın ticaret yapacaksın oturacaksın kalkacaksın. İlişkiler olacak. Bunlar yok. Hiçbiri yok. (G1)

Yukarıdaki sözlerden mahalledeki sosyal grupların ilişkilerinin yok denecek kadar sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Bazı görüşmeciler kendilerinin Konya halkına karşı iletişime açık olduklarını ifade etmişlerdir. Konyalıların kendilerine önyargılı ve dışlayıcı tutumları nedeniyle onlarla iletişim kuramadıkları şu sözlerden anlaşılmaktadır:

İnsanlar iç içe olmayınca. Zamanla onların beyinlerine yerleştirilmiş aptallar şudur budur bizleri kötü göstermişler bu da öyle. Ama biz paylaşmayı severiz, yarım ekmeğimiz varsa yarisını komşuya vermeyi severiz... İletişim yok yani. (G11)

Tatlıcak Mahallesi'nin uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti, madde kullanımı ve diğer suçlarla sıkça anılan bir yer olmasının yanı sıra, mahallenin şehir merkezinden uzakta oluşu, farklı sosyokültürel değerlere sahip birçok grubun bir arada yaşaması, yaşam ve yerleşim itibarıyla Konya'nın genelinden farklı bir görünüme sahip olması mahalleye yönelik önyargıların beslenmesine neden olduğu düşünülmektedir.

4.3.2. Kültürel Yaşam ve Alışkanlıklar

Araştırmanın nitel örneklemini oluşturan mahallede yaşayan suç potansiyeli yüksek olan iki grup ile birlikte mahallenin göç almadan önceki ve göç aldıktan sonraki durumunun karşılaştırılabilmesi için örnekleme dahil edilen yerli Tatlıcaklılar ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelere ek olarak bu mahalleli olmayıp bu mahalleyi bilen ve bu mahallede çalışanlarla da derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler mahalleyi bilen ama çoğunluğu mahallede ikamet etmeyenlerin gözlem ve deneyimlerinden yararlanmak için yapılmıştır. Bu görüşmelerde çoğunlukla suç potansiyeli yüksek, eğitim düzeyi düşük olan grupların, topluma uyum sağlayamayanların özellikle de Yeni Mahalle'den göçle gelenlerin kültürel yaşamlarına ve alışkanlıklarına dair bulgulara ulaşılmıştır.

4.3.2.1. Erken Yaşta Evlilik

Tatlıcak Mahallesi'nde özellikle Yeni Mahalleli ve Cihanbeylili gruplarda erken yaşta evlilikler yaygındır. Bir eğitimci ile yapılan derinlemesine görüşmede ailelerin bu olguyu içselleştirerek normal bir eylem gibi algıladıkları ve çoğunun da erken yaşta evlenmesi nedeniyle çocuklarına örnek teşkil ettikleri yönünde bir açıklama şu şekildedir:

Bu çocuklarda 14-15 yaşlarında nişanlılık evresi. Yeni Mahalleli aileler bunu normal karşılıyor. 12-13 yaşlarında sevmeler, 14-15 yaşlarında nişan ya da kaçma.. Aslında aileler bunu kendileri yaparak çocuklarına empoze ediyorlar. Çocuklar evdeyken anne babaları seni şunla bunla nişanlayacağız diyerek kendileri bilinçdışı yapıyorlar. Sonra aileler gelip bunun gözü dışarda diye söyleniyor. Aileler bunu normalleştirmişler, hayatı ciddiye almıyorlar, kültürleri böyle. (G5)

Bunlar 12 yaşında evleniyor. Kaçıyorlar. Çocuk ya benim ablam kaçmıştı, ben de kaçayım diyor. Anne babadan bunu görüyor, senden onu görüyor ne yapacak ergenliğe de girdi mi senin değil benim dediğim doğru diyor. (G15)

Yapılan bu görüşmelerde erken yaşta evliliklerin bu sosyal grupların çevrelerinde yaygın olmasının çocukları bu eyleme yönelttiği anlaşılmaktadır. Erken yaşta evlilik, her iki cins için de fiziksel ve sosyal gelişimleri için olumsuzluklara neden olmaktadır (Orçan ve Kar, 2008). Erken yaşta evliliklerin bazı grup üyelerince önlenmeye çalışıldığı aşağıdaki sözlerden anlaşılmaktadır:

Şimdi bizim toplumumuzda küçük yaşta çocuk evlendirme olayları var. Bunları biz yavaş yavaş kapatıyoruz. Mesela büyüklerimiz var kız isteme olayı olduğunda 18 yaşını doldurmayana kız istettirmiyoruz. Biz önüne basa basa engellemeye çalışıyoruz bunu. Bunu zamanla insanların sindirebileceği bir güçte olduğumuzu hissediyoruz. Tek kız mesela 16 yaşında bekle 2 yıl daha 3 yıl daha. Çocuk iş sahibi olsun. Diyoruz ama cahillik var, okumamışlık bizim en büyük eksikliğimizden bir tanesi. Cahillik.. (G11)

Erken yaşta evlilikleri normalleştiren ebeveynler bu durumu eğitimsizlikle ilişkilendirilerek açıklamışlardır. Erken yaşta evliliklerin eğitim düzeyi düşük olan kesimlerde yaygın olması bu durumu açıklar niteliktedir. Erken yaşta evlilik eğitimsizliğin sonucu olmasının yanı sıra eğitimden kopmanın bir nedeni olarak da yorumlanabilmektedir. Öyle ki erken yaşta evlenenlerin aile sorumluluğunu yüklenmek durumunda kalmaları nedeniyle eğitimden kopmaları anlaşılır bir olgudur.

4.3.2.2. Düzensiz Yaşam ve Çarpık İlişki

Erken yaşta evliliğin yüklediği sorumlulukları çocuk yaştaki bu bireylerin kaldırabileceği düzeyde olmaması onların yaşantılarına olumsuz yansımaktadır. Erken yaşta evlilik yapış henüz kendileri yetişkin olmadan çocuk sahibi olan bu bireyler üstlendikleri sorumlulukların katlanması nedeniyle çocuk yetiştirme yetisi kazanamamakta, aile içi eğitimi sağlayamamaktadırlar. Mahallede suç unsurunun yüksek olması sorunu daha da arttırmaktadır.

Hapse attığın zaman evet belli yönden faydan oluyor ama bu sefer geri kalan gencecik kadın, koca 15 sene hapis, geçen bir tanesi birine kaçtı, e tabi 15 sene bekler mi ne için bekleyecek ya iman ya ahlak ya haya ya edep bekletir. Niye bekleyecek kocasını 15 sene. Birbirlerini tetikliyorlar yani hapse koyduğün zaman geride kalanın ya fuhuşa düşme durumu var ya adam niye hapse girdiyse o da onun devamını getiriyor çünkü bir geçim lazım. (G29)

Çoğunluğunun anne, babası cezaevinde, kimisinin hem annesi hem babası içeride. Çocukların ne zaman babasında ne zaman dedesinde kalacakları belli değil. Düzenleri yok. Çok çarpık ilişkiler var. Anne babası net olmayan var. Anne başkasıyla birlikte evlilikte. Resmi dışı nikahları var. On beşlerinde evlilik yapıyorlar, okulu bırakıyorlar. Genç yaşta evlenen baba anne çocuğu kabullenemiyor. Çocuklar dedelerinde kalıyorlar, psikolojik sorunları var. (G5)

Erken yaşta evlilikler, yaşanan sosyal çevrede yaygın olması, eğitim düzeyinin düşük olması ve ailede erken yaş evliliği öyküsünün de olması itibariyle yaygınlık kazanmaktadır. Erken yaşta evlenen bireylerin ev geçimini sağlayabilecek düzeyde fiziksel ve ruhsal olarak hazır olmamaları, çocuk sahibi olmalarıyla katlanan sorumluluklarla da sağlıklı bir yaşam sürmelerinin önünde engel teşkil etmektedir. Sahip olunan çocukların aynı sağlıksız çevre içerisinde, sağlıksız anne babayı rol model olarak yetişmeleri bu sorunlu döngüyü sürekli kılmaktadır.

4.3.2.3. Otorite Eksikliği

Tatlıcak Mahallesi'nde çeşitli nedenlerle ebeveynlerinden biri ya da ikisi de cezaevinde olan çocukların birçoğu yakınlarında ya da komşularında kalmaya devam etmektedir. Bu durumdaki çocuklar, ailelerinde kendilerine rol model alacakları anne baba figüründen ayrı kalmakta ve aile içi eğitimden yararlanamamaktadırlar. Yakınlarının yanında kalan çocuklarda kısmen bu eksiklik dayı, yenge, dede, nine gibi örneklerle sağlanmaya çalışılmaktadır. Katılımcıların söylemine göre çocuklar küçük yaşlarından itibaren otoriteyi hissetmediklerinden eğitim kurumlarındaki düzene uyum sağlayamamaktadır.

Ailelerinin cezaevinde olması nedeniyle kurlsızlık, düzensizlik, otorite yok. Oturmamak ne, çizgi ne, teneffüs ne, neden zıplamamalıyız, neden koşmamalıyız bilmiyorlar okulda. Otoriteye alışkın değiller. Sabahtan akşama kadar dışarda sokakta kalan çocuk okula gelince okulun otoritesine alışamıyor. (G5)

Çocuklar sosyal gelişimleri sürecinde yaşamlarında neyi yapıp neyi yapmamaları gerektiğini onları yetiştiren ebeveynlerinden ve içerisinde buldukları sosyal çevreden öğrenirler. Bu bağlamda ebeveynlerin tutarlı ölçüde otoritesi önemli bir yer teşkil etmektedir. Otoritenin olmadığı ya da konulamadığı ailelerde disiplin ve düzenden uzak bir kargaşa ortamı olacaktır. Ailede ölçülü düzeyde otoritenin varlığı çocuğun sağlıklı yetişmesi için önemli bir unsurken otoritenin yokluğunda çocuğun yönlendirilmeden yoksun kalması söz konusudur. Böyle bir ortamda yetişen bireylerin, kurallı, sistemli işleyen, düzen ve disiplin gerektiren

okul, işyeri gibi ortamlarda sorun yaşamaları ve bu ortamlara uyum sağlayamamaları anlaşılabilir bir durumdur.

4.3.2.4. Temizlik Anlayışı

Yeni Mahalle'den gelen sosyal grubun üyelerinin birçoğunun evlerinde tuvalet ve banyo yoktur. Bu durumla görüşmelerde ve yapılan gözlemlerde karşılaşılmıştır. Ev içerisinde tuvaletin olmaması gerektiği düşüncesine sahip birçok kişinin tuvalet ihtiyaçlarını evlerinin avlularında karşıladıkları öğrenilmiştir.

Kentsel dönüşüm kapsamına alınmadan önce 2013 yılında Yeni Mahalle'de gerçekleştirilen saha araştırmasında katılımcıların %50,9'unun evinde banyosunun olmadığı, %11,3'ünün de tuvaletinin olmadığı öğrenilmiştir. Aynı saha araştırmasında katılımcılara tuvaletin evdeki konumu sorulduğunda katılımcıların %92'si tuvaletinin dışarı olduğunu belirtmiş; katılımcıların % 32'si de tuvalet ve banyolarının birleşik olduğunu belirtmiştir (s. 52, 53). Bu saha araştırması sonuçlarına bakıldığında Yeni Mahalle'de hayat şartlarının zor olduğu düşünülmüştür. Ancak Yeni Mahalle kentsel dönüşüm kapsamına alındığında orada yerleşik olan bu bireylere evlerinin karşılığı ödenmiştir. Bu insanların bir kısmı Tatlıcak Mahallesi'nde yer alarak ev inşa ettirmişlerdir. Bazıları da yerli Tatlıcaklılardan satın aldıkları evlere yerleşmiştir. Evi yeni ve görece lüks malzemelerden inşa edilen bir Yeni Mahalleli görüşmeyle derinlemesine görüşme yapılırken "amcan evin içinde tuvalet sevmiyor, ondan eve tuvalet yaptırmadık, bahçede arkada yapıyor" ifadesi evlerde tuvalet olmaması gerektiğini düşünenlerin aslında ekonomik yoksunluktan değil, alışkanlıklarından dolayı böyle bir yol izlediği anlaşılmaktadır.

Temizlik anlayışları yok. Evlerinde tuvalet banyo yok. Evlerinin bahçelerinde gaytalar. Saçları yıkanmamaktan keçe gibi oluyor. Kokudan ders işlemek mümkün değil. İlk geldiğimde baktım olmayacak, ilk ders temizlikten bahsettim. Bir sonraki hafta Yeni Mahallelilerden birkaç kız saçları ıslak sınıfa girdiler. Evden getirdikleri şampuanla okulun lavabosunda saçlarını yıkamışlar. Çocuklar değişime açık. Ama aileler. Temizlik anlayışı yok. (G3)

Temizlik anlayışı bilinçleri aileden verilmiyor. Birinci sınıflarda tuvalet eğitimi veriyoruz. Daha geçen tuvaletlerin lavabosuna yaptıklarını gördük. El yıkama yok. Banyo nadir yaparlar. (G5)

Eğitimcilerle yapılan derinlemesine görüşmelerde öğrencilerin temizliği ailelerinden öğrenemedikleri için kendilerinin derslerde temizlikle ilgili bilgi verdikleri öğrenilmiştir.

Yeni Mahalleli öğrenciler evlerinde tahmin edildiği üzere banyosu olmayanlar evden getirdikleri şampuanlarla okulun lavabosunda kendilerini temizleme ihtiyacı duydukları anlaşılmıştır. Bu durum öğrencilerin temizlik eğitimi verildiğinde bunu uygulamaya açık olduklarını göstermektedir.

Meram'da bir eve gittik evin durumu çok kötü yerde beton bile yok toprak zemin, kadın o toprak zemini süpürmüş, Tatlıcak'ta o ailelere (Yeni Mahalleli) gidiyoruz evde her şey var ama temizlik yok. Bunun kabul edilebilir bir yanı yok. Bu bilinçsizlik, hijyen bilmiyorlar. Biz haliyle kendimizinkini daha iyi olduğunu görüyor düşünüyoruz, bunu öğretmek zorunda olduğumuzu düşünüyoruz haliyle çünkü ortada sağlık problemlerinin ortaya çıktığını görüyorsun. (G31)

Ailelerdeki temizlik alışkanlıklarının değiştirilmemesi halinde sağlık sorunlarının ortaya çıktığı gözlemlenen bu mahallede, sağlıklı yaşam ve hijyen gerekliliği konusunda ailelerin bilgilendirilmelerinin gerekli olduğu ve bunun eğitimle mümkün olabileceği anlaşılmaktadır.

4.3.2.5. Eşya Kullanma Bilinci

Yeni Mahalleli çocukların ağırlıklı olarak gittikleri okullardaki eğitimcilerle yapılan görüşmelerin çoğunda okula zamanında gelmeyen çocuklar ve okula devam etmeyen çocuklar konuları ele alınmıştır. Öğretmenlerden bazıları çocukların okula disiplinli bir şekilde, zamanında gelmeme sebebini saat kullanma alışkanlıklarının olmamasına bağlamaktadır. Gündüzün, gecenin ve diğer vakitlerin geldiğini güneşten, açık havadan anlamaya çalıştıkları aşağıdaki sözlerden anlaşılmaktadır.

Eşya kullanma bilinci yok. Kabiliyet yok. 250 öğrenciye forma dağıttık. Ertesi gün 100 kişi giymedi. Geçen dikkatimi çekti bir öğrencinin evinde saat yok. Telefondan, televizyondan saat bakma yok. Hoca soruyor neden geç kaldın diye. Bugün hava kapalıydı hocam diyor. Gün aydınlandığı zaman okula geliyorlar. (G3)

Yukarıdaki ifadelerden bu öğrencilerin okulda temiz ve yeni giyinmeleri için dağıtılan formları öğrencilerin çoğunun giymemesi eşya kullanma bilinçlerinin yeterli düzeyde olmadığını göstermektedir.

Parkın altındaki naylonları yakmışlar, plastikleri yakmışlar. Hem oynuyorsun.. devlet ne güzel yapıvermiş, sizi korumak için yapmış, düşersiniz diye yapmış. Niye yakıyorsun. Bunların ana babası cahil. Biz dedik belediyeye bir daha yaptılar. Bir daha gidebilir misin, yüz ister. Başkan ne yüzle geldin dese.. (G16)

Tatlıcak Mahallesi'nde biri Tatlıcak 1'de diğeri Tatlıcak 2'de olmak üzere toplam iki oyun parkı mevcuttur. Tatlıcak 1'deki park yoğun olarak Yeni Mahallelilerin oturdukları bölgede yer almaktadır. Saha araştırması sürecinde Tatlıcak 2'deki park aletlerinin yeni ve sağlam olduğu, Tatlıcak 1'deki park aletlerinin ise hasar gördüğü gözlemlenmiştir. Yukarıdaki ifadeler her iki park arasındaki farkı açıklayıcı niteliktedir. Tatlıcak 1'deki parkı kullananların kendi güvenlikleri için inşa edilmiş olan yumuşak zemini yakarak zarar vermeleri, eşya kullanma bilincine sahip olmamalarının yanında zihinlerinde yatan dışlanmışlık hissiyatının bir yansıması olarak da düşünülebilir. Bunu Geoff Macdonald ve arkadaşlarının (2005) öne sürdüğü sosyal acı kuramıyla açıklamak mümkündür. Bu kurama göre sosyal dışlanma yaşayan bireyler dışlanmışlığın verdiği duygusal acıyı çevrelerine zarar vererek giderme yoluna başvurabilmektedir.

4.3.2.6. Dilencilik Meslek Olarak Görülmesi

Dilencilerle görüşme yapılan bir araştırmada, dilencilerin çalışma hayatına katılabilecek fiziksel sağlıklarının uygun olmasına rağmen % 70-80'lik kesimi bunu meslek olarak yaptıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmacı dilencilik kolay yolla para kazanma amacıyla yapıldığını ifade ederken görüşme yapılan dilencilerin aynı yerleşim yerlerinde ikamet etmelerinin bu eylemin bir meslek olarak algılandığını gösterdiğini ifade etmiştir (Vatandaş, 2002, s. 179). Tatlıcak Mahallesi'nde yapılan bu saha araştırmasında da dilencilik olgusu sıkça karşılaşılan durumlardandır. Bir eğitimciyle yapılan görüşme sürecinde dilencilik bir öğrenci için meslek olarak algılandığı aşağıdaki sözlerden anlaşılmaktadır.

Bir gün sınıftayım çocuklara gece yattığımızda gözlerimizi kapatıp hayal kurarız dedim, Yeni Mahalleli 1. sınıf bir öğrencime hiç hayalin var mı anlat dedim, gece yattığımda gözlerini kapadığımda ne görüyorsun dedim. Öğretmenin ben gece gözümü kapadığımda böyle büyümüşüm, hemşire olmuşum, çocuklarımız varmış dedi. Karım da dilencilik yapıyormuş dedi. Gözlerimi kapadığımda karım da ben de işten gelirken karşılaşıyormuşuz onu görüyorum dedi. Yani çocuk dilencilik bir meslek olarak düşünüyor. (G5)

Adler'e (2007) göre algı çevreden edinilen izlenim ve uyarımların beyindeki izidir; hayal de bu izlerden şekillenerek kurulur (s. 42, 43). Bu bilgiden hareketle yukarıda sözü geçen çocuğun hayalinde dilencilik meslek olarak algılanışı gerçekliğin bir yansıması olduğu anlaşılmaktadır. Çocuğun kişiliği öncelikle anne ve babasıyla şekillenmeye başlar. İçerisinde yaşanılan çevre bireyin kişilik oluşumunda etkilidir. Aile çocuğa nasıl bir yaşam

ortamı sunuyorsa çocuk da sosyal öğrenme yoluyla bu ortamı, yaşayış biçimini benimsemektedir. Tatlıcak Mahallesi'nde çocukların gözünde dilenmenin normal olarak görülmesi aslında çocukların yetiştiği ortam hakkında fikir edinmeyi sağlamaktadır.

Yani bunlar dilenmeyi mesela maharet sayıyorlar, çalmayı maharet sayıyorlar. Bize yapmıyorlar. (G29)

Katılımcılardan bazıları ise dilenme ve hırsızlıkla bir şeyler elde eden insanların bunu yetenek olarak gördüklerini ifade etmektedirler. Bazı katılımcılar ise dilenciligi yapanların bu durumu ekonomik olarak güç durumda olmalarına bağladıkları görülmüştür.

Ben doğrusunu söyleyeyim babam yokluktan dilenmeye giderdi. Babam bizi dilenmeyle büyüttü. O zaman biz gene böyle rezil değildik ya valla. Ne bilim ben anlayamadım dünyanın düzeni mi böyle. Babamın mesleği yoktu kâğıt toplardı, dilenmeye giderdi. (G12)

Mesela bu Yeni Mahalleliler dilenen var elektrik faturasını ödeyemeyecek durumda evine ekmek alamayacak insan var bu mahallede. (G1)

Yapılan derinlemesine görüşmelerden anlaşıldığı üzere dilencilik yapanların bunu hangi nedenle yapıyor olursa olsun geçim için bir araç olarak bir iş olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

4.3.2.7. Kavga Kültürü

Tatlıcak 1 bölgesindeki eğitimcilerle yapılan görüşmelerde Yeni Mahallelilerde yaptıkları gözlemlerden yola çıkarak mahallede kadınların kavgalarının onlar için kendilerini gerçekleştirme aracı olduğu; okulda öğrencilerin ise kendilerini savunma yollarının küfürlü konuşmalar olduğu öğrenilmiştir.

Bu insanlarda eziklik psikolojisi var. Kendilerini ispat etmeye çalışıyorlar. Döğüşle kendilerini kabul ettirmeye çalışıyorlar. Kadınların gösteriş kavgaları var. Kadınlar evde ne kadar eşyaları varsa çıkarıp kavga ediyorlar. Eşya, ev, araba bunlarla toplumda yer edinmeye çalışıyorlar. (G3)

İnsanların bazılarının yaşadıkları sosyal çevrenin etkisiyle saygınlıklarını sağlama ve sürdürme adına güçlü olma hırsıyla hareket etmeleri söz konusudur. Çünkü bireylerin yaşama amaçlarını etkileyen faktörler onların “aşağılık, yetersizlik ve güvensizlik duygu”larıdır (Adler, 2007, s. 62). Tatlıcak Mahallesi'nde Yeni Mahalleli kadınlar, kavga etme yöntemleriyle aslında kendilerine acı veren aşağılık duygusunu gidermeyi ve kendilerini tatmin etmeyi amaçlamaktadırlar. Bu kadınlar sahip oldukları değerli eşyaları

karşı tarafa göstererek üstünlüklerini ilan etme çabasına girmektedir. Onların bu eylemleri içgüdüsel isteklerinin kendilerince uygun olduğuna inandıkları yönetime karşılık gelmektedir. Böylelikle savunma mekanizmalarından “yüceltme” olarak adlandırılan ve toplumda değerli olduğu algılanan bir amaca yönlendirilme (MEB, 2012, s. 25) gerçekleştirilmiş olmaktadır. Yüceltme sayesinde üstün olduklarını gösterdiklerine inanan bu kadınlar aşağılık duygularından, düşüncelerinden ve sosyal dışlanmadan korunmaktadırlar.

Onlarda küfür etmek çok normal. Küçüğünden büyüğüne ağızları çok bozuk. Hep küfür. (G4)

Çünkü onlara göre sessiz olursan ezilirsin. Okulda atılğan olmak zorunda, çevre, kültür onu gerektiriyor. Kızlar laf dalaşına girecekler ki ezilmesinler. Bu mahallede yaşayacaklarsa bu gerekiyor. (Onlara göre) Dövüşmek hayatta kalma çabası demektir. (G5)

Kavga kültürü, üstünlük sağlamanın sürekli ihtiyaç haline geldiği ve bu üstünlüğü sözel, fiziksel ve/veya psikolojik saldırılarla sağlama çabasının yaşayış biçimi haline gelmesidir. Bu durum şiddet alt kültüründen bağımsız düşünülmemektedir. Siegel (1989); “şiddet alt kültürü” kuramının öncüleri olan Wolfgang ve Ferracuti’nin bu alt kültüre mensup kişilerin egemen kültürden tamamen bağımsız olmadıklarını, sorunlarının çözümünde şiddete başvurduklarını ve bunu onur mücadelesi olarak gördüklerini ifade etmişlerdir (Kızmaz, 2006, s. 256). Eğitimcilerle yapılan görüşmelerde bu öğrencilerin birbirleriyle sözlü kavgalarının aşağılık duygusunu giderme diğer ifadeyle kişisel onurlarını koruma mücadelesi olarak görülmektedir.

4.3.2.8. İlgi Alanları

Eğitimcilerle yapılan görüşmelerde çocukların ilgi alanları hakkındaki görüşleri alınmıştır. Eğitimciler çocukların yetiştikleri zorlu koşullar ile birlikte bu çocukların sahip oldukları geleneksel öğelerin onların ilgi alanlarını belirlediklerini aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir.

Devlet bu çocukları alıp iş garantili eğitim için bu mahalleden uzaklaştıracak. Bunlardan iyi komando yetişir. Soğuğa dayanıklılar. Hareketliler. Buz gibi soğukta iki lokmayla akşama kadar yaşarlar. Devlet burayı pilot bölge seçecek müdahale edecek. (G3)

İlgi alanları oyun, folklor. Roman havaları. Bu çocuklardan güzel bir oyun grubu yapılabilir. Doğal yetenekleri var. Çok dayanıklılar. Bunlardan asker yetiştirilse

mesela. Küçüklüklerinden beri sokakta dövüşürken... Disiplinli bir şekilde folklor, dövüş sanatları çok fazla yetenekleri var, futbolda yetenekliler. (G5)

Çocukların ilgi alanları, içerisinde yetiştikleri sosyal çevreden beslenerek gelişmektedir. Bu sosyal çevre ne kadar sağlıklı, ne derece eğitilmiş, entelektüel unsurları barındırırsa ilgi alanları da o denli çeşitli olur. Bireylerin yaşayış biçimleri, yaşamsal deneyimleri onların kişiliklerini dolayısıyla da ilgi alanlarını şekillendirir. Şiddet alt kültürünün, suçun, düzensiz yaşamın, otorite eksikliği gibi olumsuzlukların hakim olduğu bir çevrede yetişen bireylerin ise ilgi alanları sınırlıdır.

Tatlıcak 1’de eğitim alan çocukların çoğunluğunu Yeni Mahalleli ve Cihanbeylili öğrenciler oluşturmaktadır. Tatlıcak 1’deki eğitimcilerle yapılan görüşmelerde bu çocukların ilgi alanlarının zorlu yaşam koşullarında yetişmeleri sebebiyle fiziksel dayanıklılık üzerine yönlendirilebileceği şeklindedir. Bir başka eğitimci ise geleneksel olarak bu insanların müziğe, dansa yatkınlıkları sebebiyle bu alana yönlendirilebileceklerini ifade etmiştir.

4.3.2.9. Alevilik İnancı ve Toplum Önderi Olarak Alevi Dedeleri

Yeni Mahalle’den gelen sosyal grup, kendilerini mensup oldukları inanç sistemiyle tanımlamaktadırlar. Yeni Mahalle’de yapılan bir saha araştırmasında katılımcıların % 62,5’i kendilerini Alevi olarak tanımlarken, %23,4’ü ise Abdal olarak tanımlamıştır (Alptekin vd., 2013, s. 57). Tatlıcak Mahallesi’ne yerleşen Yeni Mahallelilerin %50’si kendilerine Alevi olarak hitap edilmesini tercih ederken, %2’si Abdal olarak hitap edilmeyi tercih etmiştir. Abdallık da Alevilikten bağımsız bir kavram değildir. Yapılan görüşmelerde Pir Sultan Abdal’ın yolunu takip ettiklerini, hatta bazı görüşmeciler onun soyundan geldiklerini belirtmiştir.

Bazı Osmanlıca-Türkçe sözlüklerinde “abdal”, dünya ile ilişkisini kesen, Tanrıya bağlanan dervişe karşılık gelmektedir. Bektaşiliğin beşinci seviyesi olan “Abdal” kelimesi göçebe Türk dervişlerini ifade etmektedir. Bir kaynakta abdalların yalın ayakla dolaştıkları, göğüslerinde dövmeyle “Ali” ya da Hz. Ali’nin kılıcı olan “zülfikar” işlenmiştir (Aktaş, 2008, s. 977). Abdal söyleminin Konya’da argoya çevrilerek kullanılması üzerine Tatlıcak 1’deki Yeni Mahalleliler bunun yerine dini kimliklerini ön plana çıkarmakta ve “Alevi” kullanmayı tercih etmektedirler. Kolukırık ve Yıldırım (2009) Denizli İlinin Kocabaş Kasabasında yaşayan Abdallarla yaptıkları derinlemesine görüşmelerde katılımcıların Abdal

kimliğinin olumsuz imajlara bağlanması nedeniyle kullanmayı tercih etmedikleri bunun yerine dinsel kimlikleri olan Aleviliği onları farklı kılmaması ve yüceltmesi nedeniyle kullandıklarını ifade etmişlerdir (s. 150). Alevilik hakkında Yeni Mahallelilerle yapılan görüşmelerde aşağıdaki bilgilere ulaşılmıştır:

Bize Alevi dedin mi başta şu gelir, eline, diline, beline sahip olacan yani. Şimdi bizim bir bağlantımız var o bağlantıya girdik mi, kesinlikle kötülük bekleme yani. Yeni Mahallede 'ykene dedelerin evinde cem görüyorduk. Ama şimdi dede de mahalledeki evi yıkılınca ev alamadı Şahin dede, ötede Zülfikar dede. Hep Yeni Mahalle 'den gelme işte. (G22)

Biz ehlibeytiz. Bizde 4 kitabın 4'ü de haktır. Ocak bağı vardır diğer şehirdeki abdallarla da yıllar olmuş yani. Biz buralıyız uzun zamandır. Yavuz sultan denen zat Alevilere çok etmiş. O nedenle hep göçmüşler. Eskilerimiz göçebeymiş. Sonra yerleşmişler burada. Ya şimdi şu var Muaviye'yi bilirsin. Hz. Aliye karşı Kur'anı Kerim'in sayfalarını mızraklara takıp savaşa çıkmışlar. Onlara yezid diyoruz. (G23)

Tatlıcak Mahallesi'nde yaşayan Yeni Mahallelilerin çoğunlukla Alevi oldukları, evlerinde Hz. Ali posterlerinin olduğu ve bazı erkeklerin vücutlarında Hz. Ali'nin kılıcı olan zülfikarın dövmesinin olduğu gözlemlenmiştir. Saha araştırması sürecinde Yeni Mahalleli Alevilerle yapılan görüşmelerin hemen hepsinde Aleviliğin "*eline, diline, beline sahip olmak*" felsefesi üzerine olduğu ifade edilmiştir. Bunun dışında kentsel dönüşüm olmadan önce dedelerin evlerinde cem yaptıkları ancak bu mahalleye yerleşmelerinden sonra yer sorunu nedeniyle yeterince cem yapamadıklarını ifade etmişlerdir.

Aleviliğin yaygın olduğu topluluklarda gelenek "dede", "pir" ve "baba" olarak farklı seviyelerle derecelendirilen önderlerin veya rehberlerin öncülüğünde sürdürülmektedir (Demirkürek, 2012, s. 36). Bu anlamda Tatlıcak Mahallesi'ndeki Alevilerin birkaç dedesi vardır. Yapılan görüşmelerde dedelerin bu topluluktaki önemlerini giderek yitirdikleri aşağıdaki sözlerden anlaşılmaktadır.

Eski dedelerin konumu daha güçlüydü. Bunlar zayıf. Dinletemiyorlar. Çoğu yapıyor ama yokluğun b... yapıyor. Tamam adamın ufak bebesi var. Tamam ben dayanırım ama çocuk öyle dayanamaz su istedi mi ekmek istedi mi verecen. (G22)

Büyüklerden kaynaklanıyor ki. Büyükler bir el koyamadılar, engelleyemediler ki. Büyükler dışlayamadılar satanları. Dedeler bir ara durdurmaya uğraştılar da bir iki kişi uymayınca, ondan geri düzen yine bozuldu. Dedelerin sözü geçer de şimdi geçmedi, cezasını ben çekecem deyip satmaya devam ettiler. Sözlerini dinlemiyorlar işte dinleselerdi olmazdı böyle. Dedeler de söz geçiremiyorum diyor. Şahin dede var o bayağı uğraştı. Yeni Mahalle muhtarı A.H. 2-3 gün oldu çıktı o dışarı. Abisi dede işte onun. Şahin dede. Ama dedeyi dinleyen yok. Yani söz geçiremiyor. Eskiden

icraatını gösteriyordu, bir iki tanesini helak etse söz dinlemeyenleri bir yok etse ondan sonra onun sözünden çıkamazlardı. (G26)

Dedelerin Yeni Mahallelilerde önemini yitirme nedeni olarak uyuşturucu ve uyarıcı madde satışına bizzat kendi ailelerinin de karışmış olmasıdır. Bazılarının bunu önlemeye çalıştığı ancak başarılı olamadıkları yukarıdaki sözlerden anlaşılmaktadır.

4.4. Temel Sorunlar

Tatlıcak Mahallesi, içerisinde on farklı sosyokültürel değere sahip sosyal grubu barındırmaktadır. Mahallede bu kadar farklı sosyal grubun olmasında göç ve kentsel dönüşümle yerinden edilme etkili olmuştur. Mahalleye ayrı yerlerden gelerek yerleşenlerin çoğunluğu bir arada yaşama eğilimi göstermektedir. Mahalle şehir merkezine görece uzak bir yerde konumlanmış olup, ağırlıklı olarak kırsal yaşamın sürdüğü, geniş bir arazi üzerine yayılmıştır. Uzaktan bakıldığında gecekonduya benzer fiziki yapılanmanın olduğu ancak yakından incelendiğinde ise tek ya da iki katlı müstakil evlerin olduğu, gecekonduya benzer yoksul görünümlü yapıların yanında lüks malzemelerden inşa edilmiş yapıların da olması dikkat çekmektedir. Mahallenin göçlerle oluşması, birbirinden farklı sosyal grupları barındırması, şehir merkezine ulaşım imkanlarının sınırlı olması, mahallede uyuşturucu ve uyarıcı madde ticaretinin yapıyor olması, uyuşturucu ve uyarıcı madde bağımlılarının olması, gasp ve hırsızlık suçlarının yaşanması, eğitim kurumlarında sorunların yaşanıyor olması, çocukların okula düzenli gitmemeleri ya da devamsızlığın yaygın olması, ailelerin eğitim düzeylerinin alt düzeylerde olması, Konya şehir yaşamından farklı bir yaşayış sürmeleri, sosyal refah ve sosyal hizmet kurumları bakımından sınırlı bir mahalle olması gibi olumsuzlukların ve eksikliklerin mahallenin gidişatını olumsuz etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

Tatlıcak Mahallesi sakinleriyle yapılan gözlemlerde, anket uygulamasında ve derinlemesine görüşmelerde sosyal dışlanma, sosyal mesafe ve yaşam memnuniyetleri üzerinden mahalle sakinlerinin günlük yaşamlarına ve deneyimledikleri sorunlara odaklanılmıştır. Bu doğrultuda nicel ve nitel bulgularda katılımcıların algıladıkları sorunlar temalarına göre gruplandırılarak bu başlık altında ele alınmaktadır.

Tablo 31. Mahallede Yaşanan Temel Sorunların Sayı ve Yüzdeleri

Temel Sorunlar	N	Yüzde (%)
Uyuşturucu madde ticareti	249	69,55
İşsizlik	215	60,06
Eğitimsizlik	197	55,03
Yoksulluk	170	47,49
Bir mesleğe sahip olmama	153	42,74
Beraber hareket edememe	105	29,33
Sağlıksız Konutlarda Yaşama	102	28,49
Yaşam tarzından dolayı dışlanma	77	21,51
Diğer	36	10,06

Araştırma Sorusu 6'ya (Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin mahallede sorun algıları nasıldır?) yanıt aranmak üzere anket formunda sorulan soruda katılımcıların birden fazla şıkkı işaretleyebileceği belirtilmiştir. Bu nedenle her bir şık istatistik programında birer soruyu temsil ederek kodlanmıştır. Yukarıdaki tablo her bir şıkkın ayrı ayrı analiz edilerek bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Bu doğrultuda katılımcıların en fazla hangi faktörleri sorun olarak gördükleri en fazla işaretlenen şıktan anlamak mümkündür. Yukarıdaki tabloda Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin en fazladan en aza doğru işaretledikleri sorunlar sırasıyla gösterilmektedir.

Tatlıcak Mahallesi'nde yaşanan sorunları belirlemek üzere yapılan frekans testi sonuçlarına göre katılımcıların en fazladan aza doğru sırasıyla %69,5'i "Uyuşturucu madde ticareti"ni, %60'ı "işsizlik"i, %55'i "eğitimsizlik"i, %47,4'ü "yoksulluk"u, %42,7'si "bir mesleğe sahip olmama"yı, %29,3'ü "beraber hareket edememe"yi, %28,4'ü "sağlıksız konutlarda yaşama"yı, %21,5'i "yaşam tarzından dolayı dışlanma"yı sorun olarak görmektedir.

Aşağıdaki tablo her bir sosyal grup için algılanan sosyal sorunlara ilişkin verilen cevapların çapraz tablo haline getirilmesiyle oluşturulmuştur. Her bir sosyal gruba göre algılanan sosyal sorunlar teker teker çapraz tablo haline getirilmiştir. Ortaya çıkan ayrı ayrı çapraz tablolar aşağıdaki gibi derlenerek tek bir tablo haline getirilmiştir. Tablonun daha sade ve anlaşılır olabilmesi amacıyla sadece yüzde değerler kullanılmıştır. Tablo, özelliği itibarıyla hangi sosyal grubun hangi sorunu en fazla algıladığını ve hangi sorunun hangi sosyal grup tarafından daha fazla algılandığını göstermektedir.

Tablo 32. Farklı Sosyal Grupların Mahallede Algıları Sorunlar

	Yerli Tatlıcaklı	Güneydoğu Anadolu	Doğu Anadolu	Yeni Mahalle	Cihanbeyli	Karapınar	Afganistan	Sedirler	Aksaray
Uyuşturucu madde ticareti	100,0	48,0	45,9	90,8	92,3	100,0	38,4	85,7	64,2
İşsizlik	30,7	40,0	37,7	92,8	97,4	5,5	38,4	71,4	64,2
Yoksulluk	30,7	44,0	20,4	69,3	89,7	0,0	46,1	64,2	35,7
Bir mesleğe sahip olmama	15,3	24,0	30,6	62,2	87,1	11,1	20,5	50,0	21,4
Eğitimsizlik	53,8	52,0	58,1	58,1	79,4	27,7	15,3	78,5	71,4
Yaşam tarzından dolayı dışlanma	0,0	8,0	7,1	50,0	38,4	0,0	5,1	14,2	0,0
Beraber hareket edememe	46,1	8,0	14,2	36,7	48,7	44,4	30,7	42,8	14,2
Konforsuz/ sağlıksız konutlar	7,6	36,0	24,4	36,7	41,0	0,0	17,9	42,8	21,4

Önceki tabloda uyuşturucu madde ticareti en fazla algılanan bir sorun iken bu tabloya göre, “Uyuşturucu madde ticareti”ni Yerli Tatlıcaklılar’ın ve Karapınarlılar’ın %100 oranında sorun olarak algıladığı görülmektedir. İşsizlik, %97,4’lük oranla Cihanbeyliler için sorun olarak görülürken ikinci sırada %92,8’lik oranla Yeni Mahalleliler için ve üçüncü olarak %71,4’lük oranla Sedirlerden gelenler için sorun olarak algılanmaktadır. Diğer sosyal gruplara göre ise işsizlik bu denli yüksek oranlarda bir sosyal soruna işaret etmemektedir.

Yoksulluk %89,7’lik oranla en fazla Cihanbeylililer, %69,3’lük oranla Yeni Mahalleliler, %64,2’lik oranla da Sedirlerden gelenler tarafından sorun olarak görülmektedir. Bir mesleğe sahip olamama %87,1’lik oranla Cihanbeylililerce, %62,2’lik oranla Yeni Mahallelilerce ve %50’lik oranla Sedirlerden gelenler için sorun olarak görülmektedir. Eğitimsizliği en fazla sırasıyla %79,4’lük oranla Cihanbeylililer, %78,5’lük oranla Sedirlerden gelenler, %53,1’lik oranlarla Yeni Mahalleliler ve Doğu Anadolu Bölgesinden gelenler sorun olarak görmektedir. Bu sorun faktörlerine bakıldığında aslında her birinin birbirinin sebebi ya da sonucu olduğu anlaşılmaktadır. Eğitimsizlik, istihdama katılamama, yoksulluk, birbiriyle zincirlenmiş sorunlar dizisine işaret etmektedir. Tatlıcak Mahallesi’nde Cihanbeylili, Yeni

Mahalleli ve Sedirlerden gelenlerin bu sorunları yüksek oranlarla kabul etmeleri bu grupların diğer sosyal gruplara nazaran bu sorunları daha fazla hissettiklerini göstermektedir.

Yaşam tarzından dolayı dışlanmayı %50'lik oranla Yeni Mahalleliler, %38,4'lük oranla Cihanbeylililer sorun olarak görmektedir. Diğer sosyal grupların ortalaması %4,9'dur. Yaşam tarzı kendi içinde bir sosyal dışlanma unsuru olarak görülmektedir. Yaşam tarzından dolayı dışlanma söylemi nitel araştırma bulgularında da karşımıza çıkmaktadır. Yeni Mahalleli grubun yaşam tarzı nedeniyle dışlanmayı daha fazla hissettikleri aşağıdaki başlıklarda daha detaylı açıklanmaktadır.

Berber hareket edememe % 48,7'lik oranla Cihanbeylililer, %46,1'lik oranla Yerli Tatlıcıklar, %44,4'lük oranla Karapınarlılar tarafından sorun olarak görmektedir. Birlikte hareket edememe sorunu, mahalledeki farklı sosyal grup üyelerinin kendi aralarında sosyal bütünleşmeyi sağlayamadıklarını, bir araya gelerek mahallede yaşanan sosyal sorunlara yönelik birlikte mücadele edemediklerini göstermektedir. Birlikte hareket edemeyen mahalledeki farklı sosyal gruplar mahallede yaşanan bu sorunların yanı sıra mahallede ihtiyaç duydukları hizmetlere ilişkin birlikte muhtara ya da ilgili kamu kuruluşlarına başvuramadıkları anlaşılmaktadır.

Birlikte hareket edememe ve ortak tavır geliştirememeye sorunu bireylerin dayanışma ruhunu olumsuz etkilemektedir. Bu gibi mahallelerin kendi içlerindeki kontrol mekanizmasının gelişmediği ve her türlü risk faktörüne açık olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Sedirler'den gelenler konforsuz ya da sağlıklı konutlarda yaşamayı (%42,8) sorun olarak görmektedirler. Anket uygulaması sürecinde Sedirler'den Tatlıcak 1'e gelerek yerleşen ailelerin evlerine misafir olunmuştur. Bu ailelerin evleri tek katlı olup, tek odasının sobayla ısıtıldığı, yer minderlerinde oturdukları, minder olmayan oda zeminine battaniyeler serdikleri ve yerde hasırdan yapılmış kilim olduğu, mutfak tezgahlarının olmadığı, tavanda uzun kerestelerin iki tarafa doğru uzatılarak üstüne saman konulduğu ve böylelikle odayı sıcak tutmaya çalıştıkları gözlemlenmiştir. Sedirler'den gelen bazı ailelerin evlerinin zeminin toprak olduğu zemini muşamba ile kapattıkları gözlemlenmiştir. Tatlıcak 1'de gözlemlenen en yoksul evlerin Sedirler'den gelenlere ait olduklarını söylemek mümkündür. Bu gözlemler ve anket verilerinden yola çıkarak Sedirler'den gelen ailelerin yaşadıkları konutun hijyen ve konfor açısından yoksun olduğu söylenebilir.

4.4.1. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Sorunu

Sosyal hizmet, sistem ekolojik yaklaşımına göre çevresi içinde bireye odaklanır. Sistem kuramı yaklaşımında bireyin, ailesinin, okulunun çeşitli sistemler olduğu ve bunun gibi birçok sistemde karmaşık bir ilişki ağına odaklanılmaktadır. Ekolojik sistem kuramı ise birey ve çevresiyle olan etkileşime bir diğer ifadeyle soruna neden olan faktörlerin birbiriyle olan ilişkilerine odaklanmaktadır (Güdek, 2013, s. 19, 23). Buna göre birey çevresinden bağımsız düşünülemez. Sosyal çevrede var olan olumlu ya da olumsuz faktörler bireyin yaşamını da etkilemektedir. Saha araştırmasına katılanların yaklaşık %70'i "uyuşturucu madde ticareti"ni Tatlıcak Mahallesi'ndeki en önemli toplumsal sorun olarak görmektedir.

Nitel araştırmada uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti, uyuşturucu madde bağımlılığı, maddeye bağılı olarak işlenen diğer suçlar, bağımlı çocuğu olan ailelerin çaresizliği, uyuşturucu madde kullanımı nedeniyle endişelenen aileler, bağımlıların madde yoksunluğunu gideremedikleri durumlarda girdikleri çıkmazlar ele alınırken, profesyonel meslek elemanlarıyla yapılan derinlemesine görüşmelerde uyuşturucu ve uyarıcı maddeyle ve bağımlılıkla mücadelede koruyucu önleyici çalışmaların yanı sıra bununla mücadelede sosyal hizmet uygulamalarının ve müdahalelerinin önemine ilişkin bulgular alt başlıklarda detaylandırılmaktadır.

4.4.1.1. Uyuşturucu Madde Ticareti

Yeni Mahalle, uyuşturucu ve uyarıcı madde ticaretiyle 2000'li yıllardan itibaren Konya'daki yerel haberlerle anılmaktadır. Yeni Mahalle'de başlatılan kentsel dönüşüm uygulamaları sonrası bu bölgede ikamet eden ve çoğunluğu kendini Alevi olarak tanımlayan bu sosyal grup yerlerinden edilme nedeniyle Tatlıcak 1 bölgesine yerleşmiştir. Ancak Yeni Mahalle hakkındaki bu algı yavaş yavaş değişmeye başlamıştır. Daha önce adı sıkça asayiş olaylarıyla anılan Yeni Mahalle unutulmaya başlanmıştır. Bu mahallede çalışan profesyonel meslek elemanlarına uyuşturucu ticaretinin nereye yöneldiği sorulduğunda alınan cevaplar aşağıda yer almaktadır.

Yeni Mahalle unutulmaya başlandı kentsel dönüşümle, şuan Tatlıcak 1 numara Konya'da diyebiliriz. Kentsel dönüşümle Gödene'ye gidenler var ama daha çok yoğunluk Tatlıcak'ta olduğu için onlar daha öne çıktı. Dışarıdan müdahaleyle de pek fazla düzelecek gibi durmuyor tabi ki Milli Eğitim, Emniyet, Aile Sosyal Politikaların

yine ortak çalışmalarıyla bir şeyler yapılabilir mi evet ama kısa sürede bir şeylerin yapılması imkansız. (G30)

Yeni Mahalle, Konya şehir merkezinde turizm önemi yüksek bir bölge olan Mevlana Müzesi ve Mevlana Kültür Merkezi'nin de olduğu şehrin işlek bir yerinde konumlanmıştı. Kentsel dönüşümle buradaki ailelerin çoğunluğu Tatlıcak Mahallesi'ne yerleşmiştir. Bu mahalle Yeni Mahalle'nin olduğu yere yaklaşık 13 kilometre uzaklıkta, saat başı bir otobüsle şehir merkezine ulaşım sağlanabilen, sosyal refah ve sosyal hizmet kurumlarının yanı sıra sosyal donatı anlamında da zayıf bir mahalledir. Yeni Mahalle gibi şehir merkezinde yapılan uyuşturucu ticareti kentsel dönüşüm sonrası şehir merkezinden uzak Tatlıcak Mahallesi'nde devam etmeye başlamıştır. Kentsel dönüşümle soylulaştırma çalışmaları yapılan Yeni Mahalle bu anlamda arındırılmış olsa da Tatlıcak Mahallesi gibi kamunun gözetiminden uzakta kırsal yaşamın sürüldüğü, hizmetlerin sınırlı derece sunulduğu, sosyal donatıların yetersiz olduğu bu yerde uyuşturucu ve uyarıcı madde ticaretinin yapılması kolaylaşmıştır. Bu etkenler madde ticaretini kolaylaştırdığı kadar hem Konya için hem de o bölgede yaşayan insanlar için de risk teşkil etmeye başlamıştır.

Tatlıcak 1'de derinlemesine görüşme yapılan bazı görüşmecilerin uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti yapmalarını ekonomik yoksunluklarıyla ilişkilendirerek açıkladıkları görülmüştür. Ekonomik yoksunluğun bireyleri uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti yapmaya ittiği anlaşılmaktadır. Bu kişilere göre ekonomik alandan dışlanma onları yasadışı işe karışmaya yöneltmiştir. Yapılan görüşmelerde bu yasadışı ticarete aile üyelerinin tamamının karışması suçun organize bir şekilde işlendiğini göstermektedir. Ancak görüşmecilerin bunu suç işlemekten çok istihdama katılamamanın verdiği çaresizlikle bir çıkış yolu ve geçim kaynağı olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

Abim gözünü seveyim sen bana ekmek verirsen ben o işi yapmam, neden yapayım (?). Sen bana ekmek veriyor musun. Ne yapayım ben (?). Hırsızlık yapmam. Kimsenin malını habersiz alıp da kazancına katamazsın benim inancıma sığmaz. İş vermiyorsun para yok ne yapayım. Benim oğlum 19 yaşında cezaevine düştü. Çocuğa satıcılıktan 30 sene ceza vermişler. Düşün bak. Bu çocuk, annesi, abileri içeride. Bu çocuk satmış da ekmek parası diye 3-5 tane satmış. Ne yapacan. (G22)

İnsanlarımızı şimdi topluma kazandırmak için birbirimize destek olmamız lazım, birbirimizi tutmamız lazım. Bugün Suriye'dekileri tutuyorsunuz bizim elimizden tutmuyorsunuz. Bu insanlar ne yapacak. Her türlü kötülüğe gidebilir. Çünkü elinden tutulacak bir şey yok. Bilgisizler. (G25)

Bazı görüşmeciler bu insanların yasadışı işlere başvurmasını devletin onlara sahip çıkmamasına ve ekonomik alandan dışlanmaya bağlı olarak açıklamaktadırlar. Bu anlayışa

göre bir başka dezavantajlı kesim olarak geçici koruma altına alınan Suriyeliler örnek gösterilerek kendi vatandaşlarına sahip çıkılmadığı bu nedenle yasadışı yollara başvurdukları açıklanmaktadır.

4.4.1.2. Uyuşturucu Madde Bağımlılığı ve Tedavi İmkanları

Tatlıcak Mahallesi sahip olduğu olumsuz özellikleri itibariyle madde kullanımına uygun ortam hazırlamakta, Konya için olduğu kadar mahalleye farklı şehirlerden uyuşturucu satın almaya gelenler için de risk teşkil etmektedir. Mahalledeki çocuk ve gençler riskin merkezinde olup sahip oldukları diğer olumsuz aile ve çevresel faktörleriyle birlikte birer madde kullanıcısı adayıdır. Profesyonel meslek elemanlarıyla yapılan derinlemesine görüşmelerde risk altındaki çocuklara ilişkin şu bilgilere ulaşılmıştır:

Risk altındaki çocuk tanımlamasında biz şunu görüyoruz. Birincisi bu çocuklar ihmal ve istismara uğrayan çocuklar. Bu çocuklarda madde kullanma son derece yaygın. Aslında bizim şu dediğimiz tanım korunmaya muhtaç çocuk tanımı kapsamında alabileceğimiz çocuklar, aslında madde kullanım açısından da risk taşıyor. Bu çocuklar kimler. Anne babalarında madde kullanımı olan çocuklar, okula devamsızlık yapan ya da okulla bağı olmayan çocuklar, toplumun veya ailenin gözetim ve bakım eksikliğinin olduğu çocuklar, azınlıkta olan çocuklar, sosyal dışlanmaya maruz kalmış çocuklar olabiliyor. Ve aile yaşantılarına baktığımız zaman ailede sert disiplin uygulanan ya da gevşek disiplin ya da hiç disiplinin olmaması, ailede otorite eksikliği bunu görüyoruz. Ya da sert cezalandırma yöntemleri ya da ruhsal birtakım sorunları olan anne babalar, anti sosyal eğilimi olan anne baba çocuklarında görüyoruz. (G32)

2016-2018 Ulusal Uyuşturucu İle Mücadele Strateji Belgesi'nde uyuşturucu ticaretiyle uğraşan kesimlerin öncelikli hedefinin çocuk ve ergenler olduğu ve bu yaş grubunun özellikleri itibariyle madde kullanım eğilimleri diğer yaş gruplarına göre yüksek olduğuna değinilmektedir (s. 8). Özellikle ergenlik dönemindeki gençlerin duygu durumlarındaki değişiklikler onların daha tepkisel davranmalarına yol açmaktadır. Bu dönemdeki bireyler kolay risk almayı büyümenin bir göstergesi olarak algılamaktadır. Bu gençler kuralların dışına çıkarak hareket etme ve madde kullanımını deneme gibi kuraldışı davranışlara kolaylıkla yönelebilmektedir (Uzbay, 2009, s. 12). Aile düzeni olmayan ya da sorumsuz aile çocuklarında sosyalleşme, bir arkadaş ortamına girme, olumsuz duygularından, kaygılarından uzaklaşma, kendini daha değerli hissetme, hazzı ve heyecana ulaşma gibi amaçlarla madde kullanımını yaygındır. Ailede madde kullanımını öyküsünün olması o ailede yetişen çocukların madde kullanmaya yatkın olduklarını göstermektedir (Doğan, 2002, s.

60, 61). Buradan anlaşılacağı üzere madde kullanımının aileye ve bireyin içerisinde bulunduğu sosyal çevresel faktörlerle ilgili olduğu söylenebilir.

Uzby'a (2009) göre; bağımlılık yapan maddelerin kullanıldığı alt kültürlere yakın olma ergenlerde madde kullanmayı deneme riskini artırıcı bir unsurdur (s. 14). Bu durumdan hareketle Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin yaşadıkları olumsuz çevre koşulları nedeniyle çocuklarının madde kullanma riskiyle karşı karşıya olduklarının farkında olduğundan, çocukları yanlarında değilken sürekli endişe halinde oldukları aşağıdaki sözlerden anlaşılmaktadır.

Bir yere gitsinler hemen ararız. Neredesin gel eve hemen diye. Hep çağırmaıyla olur mu. Uyuşturucuya alıştırlar diye korkuyoruz. Tehlike ya Allah esirgesin bir defa bulaştı mı bitti. Ömrü bitti. Uğraşamazsın ki, kurtaramazsın ki. Bulaşanı hiç kurtaramazsın. Dört sene beş sene cezaevinde yatıyor geliyor gene devam ediyor. Hep yapanların kendi çolukları çocukları içiyor. Oradan gelen parayı kullanıyorlar tabi ne kullanmasalar da neyse. Baksana bir şey yaptırılmıyorsun, yaptırdıkları evlere bak bir, nasıl nereden onları buluyorsun he. (G10)

Yukarıdaki sözlerden uyuşturucu madde ticareti yapanların kendi ailelerinde de madde kullanımının olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan birçok farklı görüşmede uyuşturucu maddeyi üretilen, satan kişilerin maddeyi kullanmaya başladığı ve bu şekilde ailenin diğer üyelerinin de madde bağımlısı haline geldiği ifade edilmektedir.

Alkol ve sigaranın kullanımlarının yasal oluşu, kullanılabilirliğinin kısıtlanmamış olması ve kolay ulaşılabilir olması bu maddelerin daha az zarar verdiği düşüncesine neden olmaktadır. Ergenlik döneminde denenen alkol ve sigara gibi maddeler, gençlerin ilerleyen yaşlarında diğer zararlı maddelere olan yönelimini etkilemektedir. Ergenlerde madde kullanımını sigaradan başlayarak, alkole, alkolden sonra esrara ve diğer maddelere doğru ilerlemektedir (Süngü, 2014, s. 171). Tatlıcak 1 bölgesinde derinlemesine görüşmelerde katılımcıların çocuklarının madde kullanımına sigarayla başladıklarını şu sözlerden anlamak mümkündür.

Şu genç 15-16 yaşında genç ben bunu ne kadar nasıl yani elinden tutup gezdirebilir miyim, e gezdiremiyorum, şimdi okula gidiyor, ben şu arkadaşımınla gidiyorum diyor, gözliyorsun ama onun nerede ne yaptığını bilmiyorsun ki. Önleyemiyorsun. Mesela sigaranın içinde veriyor. Sigara içiyor bir genç, onun içine bile o maddeyi veriyor. Onu onla alıştırtıyor. Belki buna ver (uyuşturucuyu) içmez ama sigarayla alıştırtıyorlar. Karşı taraftaki insan kötü zihniyetli olduğu zaman onun kötü zihniyetini okuyamazsın ki. Zaten girdiğin zaman çıkamıyorsun bu işin içinden. İstersen 3 yıl bıraksın 4 yıl bıraksın başlıyor yine. (G11)

Yukarıdaki ifadelerden ergenlik çağındaki çocukların tamamen kontrol ve takip edilemeyeceği düşünülmektedir. Aynı görüşmede bu kişinin sigarayı zararlı bir madde olarak görmediği de anlaşılmaktadır. Bu düşünce sigaranın yasal bağlamda ciddi kısıtlar içermemesi temeline bağlanabilir. Sigara 18 yaş altındaki çocuklara satılması yasak olsa da bu maddeye erişmek ergenler için çok da zor olmamaktadır. Bu doğrultuda ebeveynlerde 15-16 yaşlarındaki ergenler için sigara kullanımının normal olduğu düşüncesi, gençlerde madde kullanımına zemin hazırlayan bir faktördür. Profesyonel meslek elemanlarıyla yapılan görüşmelerde sigaranın uyuşturucu maddeye başlamanın ilk aşaması olduğu, sigara kullanımı alkolü, alkol kullanımı da diğer maddeleri kullanmayı kolaylaştırdığı şu sözlerden anlaşılmaktadır.

Bu çocuklarda ilk madde kullanımı sigarayla başlıyor. Özellikle sigara kullanımıyla mücadele etmek son derece önemli. Özellikle ilköğretim çocuklarında sigara kullanımıyla ilgili mücadele yaparsak daha sonra alkol daha sonra esrar, haplar ve eroine kadar uzanan sürecin önüne geçmiş oluruz. Burada yaşa uygun önlemeden bahsetmek gerekir ki sosyal hizmet uzmanlarının aile ve toplum merkezlerinde çalışan, özellikle koruyucu önleyici çalışmalara odaklanmalı, nedeni şu, kişi bir kez madde kullanıp kronik bağımlılık sürecine geldiklerinde bundan kurtulmaları çok zorlu ve maliyetli bir süreç. (G32)

Konya'da Gül Gençlik var, Rehader var ama Gül Gençlik biraz daha direkt mahallede çalışma yapıyor, onların söylediği rakam Konya'da yaklaşık 40 bin civarı uyuşturucu kullanıcısı olduğu ve bunun da en az 25 binin genç olduğu 25 yaş ve altı olduğunu söylediler. Birçok kişinin bunun tedavi edilemeyeceğini düşündüğünü söylüyor. Çakmak gazı kullanımı küçük çocuklarda yoğun. 15-16 yaşta daha farklı eğilimi var onlarda uyuşturucu var. Çakmak gazıyla başlayıp genelde ilerliyor. Sonrası bali sonra ufak uyuşturucu tozlar. Esrardan eroine doğru ilerliyor. (G31)

Yapılan bilimsel araştırma sonuçlarına göre ve Tatlıcak Mahallesi özelinde düşünüldüğünde gençlerin çoğunluğunun uyuşturucu maddeye başlamadan önce sigara, alkol gibi kullanımı yasal olan maddelerden başladığı anlaşılmaktadır. Yukarıda profesyonel meslek elemanlarının önerisi doğrultusunda madde kullanımıyla mücadeleye özellikle ilköğretim çağı çocuklarından yaşlarına uygun koruyucu önleyici çalışmalarla mücadele programlarının oluşturulması gerekmektedir. Aksi halde madde kullanıcılarının bağımlı hale gelmesinin zorlu ve maliyetli bir sürece işaret ettiği anlaşılmaktadır.

Oğulları madde bağımlısı olan Yeni Mahalleli bir kadınla yapılan derinlemesine görüşmede cezaevinin bağımlı oğulları için bir kurtuluş olduğunu anlatan sözleri aşağıda yer almaktadır.

Şu içerideki oğlum ikiz. İki oğlum uyuşturucu bağımlısı. Biri cezaevine girdi. İkisi de uyuşturucu içerdi. Yakardı içerdiler. Kurban oluyum o polislere gene de. Yakaladılar.

Attılar on üç sene cezanın altına girdi. O kurtuldu şükürler olsun. Şimdi de bu gözümün önünde eriyor, bitiyor. Beş senedir kullanıyor. AMATEM'e götürdüm, Adana'ya yatırdım, kendi rızasıyla götürdüm buraya yazdırdım, almadılar, iki ay oldu, daha gelecek daha gelecek (sıra), o zaman koluna yapmıyordu, içiyordu, şimdi koluna yapıyor. Her gece acaba haber mi gelecek, bir yerde uyuşup kalıp orada olduğu yerde ölecek mi kalacak mı, bir şey olacak mı? Hep böyle tereddütle yatıp kalkıyorum. (G6)

Mesela akrabamın biri cezaevine girdi. Eroin bağımlısıydı 12-13 sene ceza aldı. Ya şimdi kurtulur çıkar bilmiyorum. Ama şimdi bir oğulları var, iki sefer bu çip diyorlar. Uyuşturucu kullanmamak için, ameliyatla çip taktırdılar, gene de kullanıyor. Tedavi ediyor ama bırakıyor sonra bir daha başladı. (G11)

Yukarıdaki sözler tedavi olanaklarının sınırlı olduğu kadar tedavi sürecinin de zorlu olduğuna işaret etmektedir. Yapılan birçok görüşmede madde bağımlıları için cezaevinin bir kurtuluş yolu olduğu yönünde görüşler belirtilmişse de bazı görüşmeciler cezaevinden çıkanların yeniden madde kullanmaya başladığını ifade etmişlerdir.

Uyuşturucu bağımlılığı ülkemizde Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastanelerde, üniversitelerin tıp fakültelerine bağlı psikiyatri kliniklerinde, kamu-üniversite ortaklığında özel hastanelerde ayakta ya da yatarak tedavi edilebilmektedir. Tedavi merkezlerinin sınırlı olması ve her il ve ilçede bulunmaması nedeniyle tedaviye erişimde ve tedaviyi sürdürmede sorunlar yaşanabilmektedir (Ay, 2013, s. 31). Madde bağımlısı olan bireyler tedavi olmak isteseler de tedavi için sağlık kuruluşlarında sıra beklemeleri ve bu süreçte yine madde kullanılan sosyal çevrede bulunmaları tedaviyi olumsuz etkilemektedir.

Kurtulmak istiyorlar. Gençler hocam bize dua et diyor. Ben böyle bir insan değilim, anne babasına saygılı hürmetkar insandım diyor, ama bu lanet kriz gelince ne yapacak işte. Çalışıyoruz diyor, anneyi babayı dışlıyoruz diyor, anne baba bana güvenmiyor diyor. Ben diyorum hava soğuk, yavrum üzerine iki üç kat daha giyin diyorum. Hocam ona sıra gelmiyor ki diyor. Bir tanesine rast geldim, 350 lira gitti bugün diyor. Bir günde 350 lira ne demek ya. Ayda 10 bin. Bu kazanılır mı bir günde 350 lira. Karı koca birlikte çalışsa memur ayda 10 bin lira kazanmaz. İçler acısı bir durum var. (G29)

Madde kullanmaya başlayanlarda bağımlılıkla birlikte bir takım davranışsal değişiklikler meydana gelmektedir. Bu değişiklikler daha çok kişiyi, ailesiyle ve çevresiyle olan ilişkilerini olumsuz etkileyecek türdendir. Madde bağımlılığı davranışlarda dengesizliğe, değişikliğe neden olurken madde yoksunluğu halinde psikolojik ve fiziksel komplikasyonlara da neden olmaktadır (Tosun, 2008). Yukarıdaki görüşmede madde bağımlılarının madde kullanmadan önceki aile ilişkileriyle madde bağımlısı olduktan sonraki aile ilişkilerine ilişkin değişim anlatılmaktadır. Bu ifadelerden madde bağımlılığının aile ilişkilerine ne denli yıkıcı zararlar verdiği anlaşılmaktadır. Bağımlılık sadece aile

ilişkilerine değil bireyin kendisine sosyoekonomik, ruhsal ve fiziksel yönlerden zararlar vermektedir.

Adapazarı'nda bir lisenin 11. ve 12. sınıflarında öğrencilerle yapılan bir araştırma sonucunda öğrencilerin yalan söylemenin, hırsızlık yapmanın, adam yaralamanın ve öldürmenin, ebeveynin cebinden para almanın, bir başkasına ait bir şeyi izinsiz almanın hepsinin suç olduğunu (%78) düşündüğü ve bu öğrencilerin çoğunluğunun (%57) madde bağımlılığının diğer suçları işlettirdiğini savundukları bulunmuştur (Genç, 2018). Madde bağımlısı olan bireyler yoksunluk krizi halinde maddeye ulaşmayı en öncelikli yaşamsal ihtiyacı olarak görmeye başlamakta ve bu doğrultuda bilinçli veya bilinçsiz hareket etmektedir. Madde yoksunluk krizine giren gençlerde meydana gelen ruhsal ve fiziksel olumsuzluklar onun sağlıklı düşünmesini engelleyerek maddeye ulaşabilmesi için onu suça yöneltmektedir.

4.4.1.3. Ailelerin Çaresizliği

Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin mahallede uyuşturucu ve uyarıcı madde ticaretinin gerçekleştirilmesi nedeniyle çocukları için endişeli oldukları yapılan görüşmelerde sıkça dile getirilen sorunlardandır.

Tabi taşınırım, ben razı mıyım bu pisliğin içinde durmaya. Benim çevrem çevre değil. Hep madde bağımlısı dolu bu sokakta. Çocuklarımız dışarıya çıkamıyor. Benim 8 yaşında oğlum var okutmaya gönderemedim. Niye diyeceksin, okuldaki çocuklar da baştan gözden çıkıyor zaten ufaktan başlıyorlar. (G12)

Satmasalar (uyuşturucuyu) bizim için daha iyi. Bize de bakma biz öleceğiz. Ama çoluğumuz çocuğumuz hep düşüyor. Evimizi satmaya çıkarıyoruz, hani satalım koyup gidelim diyoruz. Kızım var. Şimdi 15 yaşına giriyor. Kaçıyor. Oğlum var eroin içiyor. Kötü yola başvuruyor. Keşke hiç olmasa ama kime ne diyeceksin. (G8)

Yapılan bu görüşmelerde mahalle sakinleri buldukları sosyal çevrenin olumsuzluğundan çocuklarını korumak için taşınmak istediklerini belirtmektedir. Ailelerden bazıları çocuklarının uyuşturucu maddeye alıştırmalarından korktukları için çocuklarını okula gönderemediğini ifade etmiştir. Tüm bu görüşmelerden uyuşturucu madde ticaretinin yapılıyor olması mahallede huzur ve güven ortamını sarstığı anlaşılmaktadır.

Yavrum gözümün önünde ölüyor keşke diyorum şu evim malım mülküm hiçbir şeyim olmayaydı da şurada bir çadır kuraydım, aşiretin dedesi çadırda oturuyor diye herkes kınayaydı beni, şu yavrum, öteki oğlum öyle olmayaydı. Her an korku çekerim. Ben annem her gece kalkarım, karnına bakarım nefes alıyor mu almıyor mu, acaba fazla

kaçırdı mı (eroini), kaçırmadı mı diye. Kendini kaybediyor. İki tane çocuğu var, hanımı bırakıp bırakıp gidiyor. (Ağlıyor). (G6)

Mahalle sakinlerinden ailesinde madde bağımlısı üyeye sahip olanların yaşadığı çaresizlik ve endişe duyguları yukarıdaki görüşmeden anlaşılmaktadır. Madde bağımlısı bireyler kendi aile birliklerini sağlıklı yürütememekte, ailevi sorumlulukların verdiği görevleri yerine getiremedikleri için bu aile birlikleri bozulmaktadır. Yukarıdaki görüşmede madde bağımlısı gencin madde yoksunluk krizinde yaşadığı ruhsal ve fiziksel acılar karşısında hissedilen çaresizlik ve fazla doz alma ihtimaline karşı her an endişe içerisinde olma durumu anlatılmaktadır.

Uyuşturucu madde ticaretinin, uyuşturucu madde bağımlılığının yaygın olduğu bu sosyal çevrede madde kullanmayan her çocuk ve genç buna birer adaydır. Uyuşturucu madde bağımlılığı bireylerin sağlıklı düşünmemesine ve yaşayamamasına, aile birliğini devam ettirememesine, çalışma hayatına katılamamasına, kendisine ve aile üyelerine zarar vermesine, çevresinde güvenilmez biri olarak algılanmasına neden olmaktadır. Tüm bunlar bireyin ve çevresindekilerin refahını olumsuz etkiler. Bu bağlamda ele alındığında uyuşturucu sorunu, toplumsal refahın önündeki en büyük engellerden ve risklerden biridir.

4.4.1.4. İşlenen Diğer Suçlar

Madde bağımlılığının ve suçun birbirinden bağımsız düşünülemeyeceği bir gerçektir. Alkol ve sigara haricindeki madde kullanımının yasalar tarafından onaylanmamış olması ve Türk Ceza Kanunu'na göre birtakım yaptırımlarının olması zaten uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanıcılarının bir suç eyleminde bulduklarını göstermektedir. Tatlıcak Mahallesi'nde yapılan hemen her görüşmede katılımcıların uyuşturucu ve suç ifadelerini bir arada kullandıkları görülmektedir. Bu anlamda mahallede çalışanlarla yapılan görüşmelerin bazılarında aşağıda yer verilmiştir.

Konya'nın gençliği komple Tatlıcak Mahallesi'nde. Tabi uyuşturucu olunca ne oluyor bundan hırsızlık oluyor, yalan oluyor dolan oluyor. Her şey her türlü üçkağıtçılık ondan doğuyor. (G1)

Mahalle suçlu üretiyor. Tüm esrar, eroin, hırsızlık, mafya burada. Öğrenim çağı dışına çıkan 15 yaşında bir eski öğrencimiz, 1500 suçtan sabıkası var. Adliyedeki en güvenli yerdeki PTT'yi soymuş. Mahalle içindeki kantinde soygun yapmış. (G4)

Bu iş sadece esrar eroin değil ki. Bu iş fuhuşa da götürecek. Yarın öbür gün öyle ya bu çocuk sahipsiz olunca ne olacak. Şimdi akşam vakti sokaktayım, kaç tane hayat

kadını var. Şurada tırın birine binip birinden iniyorlar. Rezillik. Yani sadece esrar eroin olarak değil burası. Fuhuş olarak da ele alınması lazım. (G29)

Ögel ve arkadaşlarının (2010) 364 madde kullanıcısıyla yaptıkları bir araştırmada madde kullanıcılarının % 64'ünün yasalarla bir sorun yaşadığını, madde kullanıcılarının yarısının cezaevi deneyimi olduğu, % 31'inin madde kullanımıyla ilişkili suçlardan, %18'inin ise madde kullanımıyla ilişkili olmayan suçlardan cezaevine girdikleri belirlenmiştir (<http://www.ogelk.net>). Madde kullanımı bireylerin kontrol mekanizmalarını işlevsiz bırakmakta onların kurallara riayet etmemesine ve dolayısıyla suça yönelmelerine neden olmaktadır. Altuner ve arkadaşlarının (2009) İstanbul Bağcılar'da 2627 öğrenciye madde kullanımı ve suç potansiyeline yönelik hazırlanan anket uygulaması sonucunda madde kullanımı ile suç ve şiddet arasında çok anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Araştırmacılar uyuşturucu madde kullanımının suça neden olmasının yanında şiddet uygulamaya da yönelttiğini belirtmişlerdir (s. 88, 93). Profesyonel meslek elemanlarıyla yapılan görüşmelerde madde kullanımının bireylerde ruhsal, bedensel değişimlere yol açtığı, bireyin davranışlarını kontrol edemediği ve dolayısıyla madde kullanımının bireyde geçici davranış değişikliğine bağlı olarak her an bireyi suç eylemine yönelttiği bilgileri alınmıştır. Aynı görüşmelerde madde yoksunluğu durumunda yaşanan fiziksel acıyı giderme amacıyla farklı suçlara yönelmenin söz konusu olduğu aşağıdaki sözlerden anlaşılmaktadır.

Madde size bunu yaptırır. Çünkü kontrol sizden çıkar. Yoksunluk döneminde maddeyi temin etmek için zaten suça bulaşrsınız, o yoksunluğu giderebilmeniz için eklem ve kas ağrılarınızı eroin bağımlısı için özellikle söylüyorum, kendini tekrar eden kısır bir süreç olarak o maddeyi temin etmeniz lazım onun için para bulmanız lazım. Para bulmak için bir takım suç eylemlerinin içine girmeniz lazım ne yaparsınız hırsızlık, birini gasp edebilirsiniz, yani maddenin olduğu her yerde bir suç. (G32)

Hırsızlık, gasp, işyerinden çalma, zaten beraberinde geliyor. Genelde bize Emniyetten gelen suça sürüklenenler listesindeki çocukların birden fazla suçu olabiliyor. Uyuşturucu varsa genelde yanında hırsızlık oluyor. Hırsızlık varsa bu çocuk durup dururken neden hırsızlık yapsın diye bakıyorsun yanında uyuşturucu çıkıyor. İlla ki madde almaya yöneliyor... 13 yaşında çocuk uyuşturucu imal etme ve satışını yapmaktan tabi onun için Tatlıcak'a gittik, kimse evini göstermiyor. Çünkü üretici aileleri gizliyorlar. İlla ki biliniyor herkesçe ama bilgi veren yok. Mahallenin teyzeleri bu işi yapıyor. (G30)

Mahalleye üretici ailelerin çocukları için sosyal inceleme amaçlı giden profesyonel meslek elemanlarının inceleme amaçlı gittikleri kişilerin mahalle sakinlerince korunduğunu, adreslerinin saklandığını ifade etmesi, bu suçu işleyenlerin organize hareket ettiğini ve dayanışma göstererek birbirlerini koruduğunu göstermektedir. Aslında madde üreticisi aileleri saklayarak, onların adreslerini bildirmeyenlerin de suç işlenmesine destek olma,

suçun işlenmesine yardım etme ve suçun işlenmesini kolaylaştıran davranışlarda bulunmaları nedeniyle bu kişilerin de suç işledikleri anlaşılmaktadır.

4.4.1.5. Madde Yoksunluk Krizinden İntihar Girişimlerine

Uyuşturucu madde bağımlıları madde yoksunlukları durumunda intihar riskiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Amerika’da yapılan bir araştırmaya göre madde bağımlılığı olan bireylerin ömür boyu intihar girişiminde bulunma olasılığı, madde kullanım bozukluğu olmayan kişilerden yaklaşık altı kat daha fazla olduğu belirtilmiştir (Ilgen ve Kleinberg, 2011, s. 25). Brent ve arkadaşları (1994) bir araştırmada madde kötüye kullanımı, madde bağımlılığı, depresyon, davranış bozukluğu konularında kontroller yapıldıktan sonra bile depresyon ve madde kötüye kullanımında aile baskısından kaynaklı intihar ile ilişkili olduğu tespit etmişlerdir (s. 55). Madde bağımlılığı bireylerin fiziksel ve ruhsal sağlığı tek yönden etkileyen bir durum değildir.

Madde kötüye kullanımı ve bağımlılığı bireylerde depresyona, davranış bozukluğuna, aile ve çevre ilişkilerinin bozulmasına neden olmakla birlikte bireyin sağlıklı düşünmemesine ve yoksunluk halinde şiddete, intihara kadar birçok riskle karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Mahalle sakinleriyle yapılan görüşmelerde bu riskle karşı karşıya kalanların bazı deneyimlerine aşağıda yer verilmektedir.

Geçen biz Ankara’daydık, kızıma dedim ki aman kuzum Hüseyin’e bakarak ol yavrum. Şuraya lavaboya diye gitmiş gelmemiş lavabodan, kendini vuruyormuş, kız bir baksa ki camdan, gözü yumulu böyle tüfeğe doldurmuş, nerden bulduysa, getirmiş gözü yumulu dolduruyormuş gayri kendini vuracaktı. Benim kız bir bağırıp kocasına yetiş, koşmuşlar elinden almışlar. Demiş geceden beri önüme koyup duruyorum tek kurtuluşum bu olur diyerekten. Ama yapamadım demiş. (G6)

Bu eroin yaklaşık 7-8 yıllık bir davası var. Yoktu. Mahalle halkından 2-3 kişi kendini astı bağımlılıktan. Bazısı kendini öldürdü. 2010 yılında da uyuşturucudan kendini asanlar oldu. Uyuşturucu kullanırken 12 yaşında bir genç öldü. Olaylar var ama engelleyemezsin. Halk ayaklandı mesela önü kesilmeye kalkıldı. Yabancı insanlar tehdit ettiler işte öldürürüz keseriz filan e insan bazı şeylere göz yumuyor. Öyle olunca da. (G11)

Cinayet de oluyor, ölen de oluyor, kendini asan da vuran da oluyor. Geçen on beş yaşında bir kız kendini silahla vurmuş, babası uyuşturucu bağımlısıymış, annesi dövermiş, babası onu dövermiş. Kızın üstünde yük varmış, bütün evin derdi bundaymış. Bu kız çıkışı ölümden buldu. (G15)

Tatlıcak Mahallesi'nde madde bağımlılığından ve bağımlı yakınlarının olumsuz davranışlarından dolayı kurtuluşu hayatına son verme olarak gören bireylerin olduğunu yukarıdaki sözlerden anlamak mümkündür. Bu görüşmelerde maddenin yarattığı olumsuzlukların hem madde bağımlısına hem de bağımlının yakınlarına ne derece yansıdığı anlaşılmaktadır. Bu ailelerde uyuşturucu madde bağımlılığının aile içi ilişkilere, aile bireylerine şiddete varan davranışlarla zarar verdiği ve bundan kaynaklanan intiharların yaşandığı anlaşılmaktadır.

Madde kullandığımızda kendiniz ve başkası üzerinde fiziksel ya da ölümle karşılaşma, suça bulaşma riski her zaman vardır. Madde kullanmayla zaten bağımsız düşünmeyeceğimiz bir şeydir. Nedeni şu bir kere madde etkisindeyken ne yaptığınızı bilmiyorsunuz davranışlarınızı kontrol edemiyorsunuz ki zaten, kişi artık şiddetli bir depresif belirti içinde, sağlıklı karar veremiyorsunuz, en basiti madde ve intihara baktığınızda bir kere bağımlılığın tamamında insanların problem çözme yeteneğini törpülüyor, en ufak bir sorunla karşılaştığınızda çözemiyorsunuz. Dolayısıyla böyle bir sonla karşı karşıya kalmak mümkün. (G32)

Profesyonel meslek elemanlarıyla yapılan görüşmede madde kullanımının bireyin sağlıklı düşünme yetisine engel olduğu, problem çözme becerilerini kaybettiği ve dolayısıyla olumsuz duygulanım sebebiyle intihara başvurmalarının mümkün olduğu anlaşılmaktadır.

Tatlıcak Mahallesi'nde yaşanan intiharların sadece madde bağımlılığıyla ilişkilendirilmesi mahallenin sahip olduğu dezavantajların göz ardı edilmesi durumun eksik açıklanmasına neden olmaktadır. Tatlıcak Mahallesi sahip olduğu özellikler itibariyle madde ticaretinin ve kullanımının yaygınlaşmasına zemin hazırlamaktadır. Bu mahalle sakinleri maddeye alışma riski en yüksek kesimdir. Uyuşturucu madde kullanımının böyle olumsuz özelliklere sahip olan bir mahallede yaygınlaşması kolaydır. Ancak bağımlılığın tedavisinin zorlu ve maliyetli bir sürece işaret etmesi ve tedavi olanaklarının yetersiz kalması, bireylerin tedavi sürecinde de bu olumsuz özelliklere sahip mahalle ortamında kalmaları maddeyle bu denli fiziksel yakınlıkları var iken tedavinin sağlıklı yürütülemeyeceği açıktır. Madde bağımlılarının yoksunluklarını gideremedikleri durumlarda gerek kendilerine gerekse yakın çevrelerine şiddete başvurma eğilimlerinin olduğu yapılan görüşmelerde sıklıkla ifade edilmiştir. Bu durumdaki bireylerin bu olumsuz şartlarda krize ve dolayısıyla çıkmaza girmeleri onların çözüm olarak intihara başvurma riskini arttırmaktadır.

4.4.1.6. Çocukların Sokakta Uzun Süre Kalmalarının Dezavantajları

Tatlıcak Mahallesi, Konya'nın diğer birçok mahallesine göre refah düzeyinin ve eğitim seviyesinin düşük olduğu, gençler için boş zaman etkinlikleri gerçekleştirebilecekleri tesislerin olmadığı, temel sosyal refah kuruluşlarının çoğundan yoksun olduğu bir mahalledir. Bu mahalle okul çağındaki çocuk ve gençlerin sokaklarda başıboş dolandığı, akşam saatlerinde genç kızların çevre yolunda fuhuş amaçlı geçen araçlara el salladıkları gözlemlenen, mahalli hizmetlerin yetersiz kaldığı, bakımsız, kent merkezine uzak, ulaşım olanaklarının sınırlı olduğu, hırsızlık, gasp, madde ticareti gibi suçların işlendiği, farklı sosyokültürel değerlere sahip birey ve grupların kümeler halinde yaşadığı, bazı gruplarca sosyal dışlanmanın şiddetle hissedildiği gibi birçok dezavantajın bir arada bulunduğu bir yerdir. Böyle özelliklere sahip bir ortamda çocuk ve gençlerin okula gitmeyip, dışarıda başıboş dolanmaları onların sokağın risklerine açık olduklarını göstermektedir. Tatlıcak Mahallesi gibi olumsuz çevre koşullarının yoğun olduğu bir ortamda dezavantajlı gruplara özellikle çocuk ve gençlere kuruluşlar aracılığıyla ulaşmak yetersiz kalacaktır. Böyle dezavantajlı yerleşim yerlerinde o yere özel, esnek, uygulanabilir bir sosyal hizmet uygulaması bu ve buna benzer bölgelerdeki toplumsal değişimin sağlanması için bir zorunluluktur.

Türkiye'de sosyal hizmet uygulamaları daha çok kurumsal temelli olup, sokak sosyal hizmeti gibi esnek çalışma modeli gerektiren uygulamalar oldukça sınırlıdır. Profesyonel meslek elemanlarıyla yapılan görüşmelerde bu uygulamalar için Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nün Valilik onayıyla sınırlı bir şekilde hareket edebildikleri anlaşılmaktadır. Bu çalışmalar Çocuk ve Gençlik Hizmetleri Yönetmeliği 4. Maddesinin m bendine göre "sokak çalışması sokakta veya çocukların yoğun olarak bulunduğu yerlerde yapılan psiko-sosyal inceleme, gözlem, teşhis, tespit ve mesleki müdahale süreçlerini içeren çalışma" olarak tanımlanmıştır.

Sosyal çalışma, sadece kurumsal bir sosyal hizmet uygulaması değil aynı zamanda gezici ekiplerle sahaya çıkmayı ve sokakta yaşayan, sokakta çalışan ve/veya çalıştırılan, sokakta başıboş gezen çocuk ve gençlere yönelik sosyal hizmet müdahaleleri yapmayı gerektirmektedir. Bu uygulamalar Tatlıcak Mahallesi gibi dezavantajlı özellikleri yoğun olan mahallelerde yürütüldüğünde sokakta bulunan çocuk ve gençlerin madde kullanımına yönelmelerini engelleyici bir görev üstlenebilir.

Madde kullanan veya madde bağımlılığı olanların sahip oldukları karakteristik özellikleri nedeniyle tedavi olma konusunda yeterli istek ve motivasyonlarının olmaması nedeniyle bu bireyler tedavi kurumlarına gitmemektedirler. Bu grupla kurumlar odağında çalışmanın zorluğu dikkate alındığında bu bireylerin sağlıklarına kavuşturulmaları yolunda sokak çalışmalarının önemli bir uygulama olduğu anlaşılmaktadır. Profesyonel meslek elemanlarıyla yapılan görüşmelerde sokak sosyal hizmetinin madde bağımlılarıyla çalışmada nasıl bir öneme sahip olduğu aşağıdaki sözlerden anlaşılmaktadır.

Tedavi için bağımlıyla sosyal hizmet kurumları arasında bir bağ oluşturmak son derece önemli. Sokak sosyal hizmetinde görev yapan sosyal hizmet uzmanları zamanla bölgeyi çok iyi bildikleri için mahalleyi toplum liderlerini çok iyi tanıdıkları için ve bağımlı popülasyonları da onları çok iyi tanıdıkları için mesleki ilişkinin kurulması daha kolaylaşıyor.. Sosyal dışlanmaya maruz kalmış bölgelerde sokak sosyal hizmeti son derece hayati çünkü sosyal hizmet uzmanı danışmanlık rolü, bağlantı kurucu rolünü, savunuculuk rolünü çok iyi kullanabilirler çünkü çok dezavantajlı bir kitle. Toplumdaki riskleri ve koruyucu faktörleri de çok çok iyi analiz edebilir, bilgilendirme de yapabilirler. (G32)

Sokak sosyal hizmeti ülkemizde yeterince bilinmeyen bir alandır. Bu alan çalışmaları sadece madde bağımlılarının tedavisiyle sınırlı kalmamaktadır. Aynı zamanda sokak çalışmaları kapsamında, sokakta her türlü riskle karşı karşıya kalan çocuk ve gençlere yönelik koruyucu ve önleyici çalışmalar da yapılabilmektedir.

4.4.2. Güvenlik Sorunu

Kentlere göçler yoluyla farklı sosyokültürel değerlere sahip, eğitim düzeyi düşük, daha çok çok çocuklu, formel iş piyasası dışında olan ve düzenli geliri olmayan grupların yerleşimi sonucu hali hazırda var olan güven ve dayanışma ortamı olumsuz etkilenmektedir. Yılmaz (2011) kent yaşamına uyum sağlayamayan bu farklı sosyal grupların, kent yaşamındaki belirsizlik içerisinde, dışlanmışlık duygusuyla ve bu kent yaşamındaki eşitsiz ilişki biçimlerinin derinleştiği ortamda yaşamlarını sürdürdüklerine değinmektedir (s. 121). Bu bilgilerden hareketle Tatlıcak Mahallesi'nde yapılan gözlemlerden, buraya göçlerle gelen farklı sosyokültürel grupların ne tam anlamıyla kent yaşamına uyumlu ne de göç kaynaklarına ait olamadıkları arada kalmış bir yaşam sürdürdükleri söylenebilir.

Tatlıcak Mahallesi göçlerle oluşan bir mahalle olarak içerisinde aynı yerden gelenlerin bir arada yerleşme ve yaşama eğilimi gösterdiği, farklı sosyal grupların birbirleriyle olan ilişkilerinin sınırlı olması sebebiyle mahalledeki dayanışma, birlik ve güvenlik anlayışı

grupların kendi içlerinde geçerli olup, mahalle sakinlerinin bütününe hakim sosyal birlik ve bütünleşmenin sağlanamadığı yapılan görüşmelerden ve gözlemlerden anlaşılmaktadır. Mahallede suç potansiyelinin yüksek olması ve mahalleye farklı şehirlerden uyuşturucu madde satın almaya gelenlerin olması mahallede sağlanamayan birlik ve dayanışma ruhunu daha da kırmaktadır. Tüm bu olumsuz sosyal çevre koşullarının mahallede güvenlik sorununu beraberinde getirdiği yapılan görüşmelerden anlaşılmaktadır. Katılımcılara kendilerini mahallede güvende hissedip hissetmedikleri sorulduğunda aşağıdaki cevapları dile getirmişlerdir:

Hiç de güvende hissetmiyoruz. Lavabomuz dışarda. Tövbeler olsun lavaboya giderken her odanın ışığını yakarım öyle çıkarım. Evin önünde adamlar varsa görürler de gitsinler diyerekten. Korkmam mı kuzum, kaç kişinin evine girmişler biz polisiz diyerekten. Geçen bir komşunun evine girmişler, daha yeni gelin. Çocuğunu banyo ettiriyormuş. Sobanın üstünde kaynar suyu almış, çocuğun tepesine tutmuş, paran pulun neyin varsa çıkar, çocuğunu yakarım demiş, kadın da yemin etmiş param yok alın kulağında küpe var demiş düğün küpelerini, elindeki yüzüğü varmış onları vermiş. Yakma kulunuz kurbanınız olayım çocuğumu yakmayın diye yalvarmış kadın. Gayri kadının kulağından küpeleri, yüzüklerini almış, çocuğunu yakmamış koymuş gitmiş. (G6)

Caminin içinde dört tane kamera var dört kameraya rağmen iki kere girdiler. Geldiğimde baktım kutunun içinde kuruşlar vardı o kuruşları görmüşler işte vallahi gelmiş o kuruşları çalmış gitmiş toplasan ya 2 ya 3 lira anca eder ya. (G29)

Mahalleye uyuşturucu madde satın almak için gelenlerin de güvenlik sorunu oluşturduğunu, madde bağımlılarının mahalledeki gençlere saldırdığı ve zaman zaman cinayetlerin işlendiği, evlere kendilerini polis olarak tanıtarak hırsızlık amacıyla girenlerle ilgili yaşanan gerçek olayları paylaşmışlardır.

Mahallede hiç güvenlik yok. Şurada iki üç kişi kavga ediyormuş camdan kurşun içeriye girdi, iyi ki evde hiç kimse yok gittik polise haber verdik bir şey bile yapmadılar. Aha öyle kaldı. Hadi öleydi bir kişimiz öleydi ee neymiş maganda kurşunu. Maganda kurşunu olur mu canım bunu kim ise gidip araştırıp bulacaksın. Yok hiçbir güvenliğin yok. (G10)

Günde buraya yüz tane yabancı bir araç geliyor. Hayırdır arkadaş ne arıyorsun burada diye sorarlar normalde. Onlara soramıyorsun adamlar silah çekip vuracak. Bu şekilde ölen insanlarımız da oldu. Yeni Mahalle'den benim kayınımın oğlunu bıçakladı eroincilerden biri, öldü 23 yaşında, 2011 yılında burada öldü. İki tane çocuğu vardı. Ee karşındakine dur desen silah çekip seni belki vuracak. Uyuşturucu bağımlısı o da buraya geliyor. Bizler de güvenli olmak isteriz. (G11)

Tatlıcak Mahallesi'nde Cihanbeylili ve Yeni Mahalleli sakinlerle yapılan görüşmelerin tamamında mahallede güvenlik sorununun yaşandığı, bu kişilerin kendilerini mahallede

güvende hissetmedikleri öğrenilmiştir. Mahallede görev yapan eğitimci ve diğer profesyonel meslek elemanlarıyla yapılan görüşmelerde de güvenlik sorunlarının olduğuna değinilmiştir. Yapılan görüşmelerin her birinde farklı bir güvenlik sorunu dile getirilmiştir. Tüm bu yaşanan sorunların mahalledeki güven ve huzur ortamını olumsuz etkilediğini, mahallede yaşanan hırsızlık olayları sonrası evlerinin avlularını kapatan yüksek duvarları inşa ettikleri ve o çelikten kapıları yaptırdıklarını ifade etmişlerdir. Mahalleye sonradan gelerek yerleşenlerin hırsızlıktan korunmak amacıyla benzer güvenlik önlemlerini aldıklarını yapılan görüşme ve gözlemlerden anlamak mümkündür.

Burada duvar hiçbir şey yoktu. Başkaları geldikten sonra duvarları örmek zorunda kaldık. Mesela kapımızı açık koyar giderdik hiçbir şey olmazdı. Doğulular geldikten sonra baktık Tatlıcak'ın tadı kaçtı biz de duvarları çekmeye başladık. Hırsızlık da oldu. Karapınarlıların koyunlarını çaldılar. Bir yere gittiğimiz zaman muhakkak evde birini bırakmak zorunda kalıyoruz. Korkuyoruz yani içeriye girerler. Bizim burası her saat her an hırsız. Eroin esrar her şey var. Akşam oldu mu gelin isterseniz bakın buraya vatandaş gibi, akşam oldu mu burası bulgur kazanı gibi kaynar. (G18)

Yukarıda yerli Tatlıcaklı bir kadınla yapılan görüşmeye yer verilmiştir. Yerli Tatlıcaklı görüşmeci mahalleye göçler yaşandıktan sonra mahalledeki güven ve huzur ortamının bozulduğunu ifade etmiş ve yaşanan hırsızlık olayları için evlerinin avlularını kapatacak şekilde duvar ördürdüklerini söylemiştir. Görüşme esnasında duvarın yüksekliğinin evin çatısıyla aynı yükseklikte olduğu ve kapının da duvar yüksekliğinde demirden olduğu gözlemlenmiştir.

Biz ilk geldiğimiz zaman evlerde kapılar yoktu. Sağda soldaki pislik bahçeye girmesin diye demir kapılar takıldı. Dedim ya uyuşturucu çıkınca, madde kullananlar ister istemez bahçeye atıyor bir şeylerini götürüyor. Bizim bahçemiz belli olsun korunsun diye kapıyı taktık. (G21)

Yukarıdaki görüşme ise Cihanbeylili bir görüşmeciyle yapılmış olup benzer sorun nedeniyle kendi evlerine demir kapı taktırarak bahçelerini duvarla çevrelediklerini ifade etmiştir.

4.4.3. Sosyal Dışlanma

Tatlıcak Mahallesi'nde tamamlanan saha araştırmasında nicel ve nitel araştırma uygulamaları sonucu ulaşılan mahalledeki farklı sosyokültürel değerlere sahip birey ve grupların deneyimledikleri sosyal dışlanmayı açıklamaya yönelik bazı bulgular bu başlık altında ele alınmaktadır. Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin Sosyal Dışlanma Ölçeği sorularına

verdikleri yanıtların tanımlayıcı istatistikleri (N, $\bar{X}$: Ortalama, SS: Standart Sapma) aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 33. Tatlıcak Mahallesi Sakinlerinin Sosyal Dışlanma Algıları İstatistikleri

Ölçek/Boyut	N	$\bar{X}$	SS
Sosyal Dışlanma	358	2,70	0,62
Boyut I: Maddi Yoksunluk	358	3,59	1,38
Boyut II: Sosyal Haklar	358	2,62	0,91
Boyut IIA: Sosyal Haklar (Kurumlardan ve yardımlardan faydalanabilme)	358	1,85	1,23
Boyut IIB: Sosyal Haklar (Uygun ev ve güvenli çevre)	358	3,39	1,22
Boyut III: Sosyal Katılımcılık	358	2,98	1,22
Boyut IV: Kültürel Entegrasyon	358	1,62	0,75

Yukarıdaki tabloda örneklemden elde edilen Sosyal Dışlanma Ölçeği istatistikleri verilmektedir. Sosyal Dışlanma Ölçeğinde tespit edilmek istenen dışlanma algısı 1 ile 5 aralığındaki Likert tipi bir ölçek ile ölçülmüştür. Bu ölçekte 1 sosyal dışlanma algılarının düşük olduğu duruma karşılık gelmekte iken 5 sosyal dışlanma algısının yüksek olduğu duruma karşılık gelmektedir. Buna göre Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin sosyal dışlanma algılarının ortalaması $\bar{X}=2,70$ 'dir (SS=0,62).

Sosyal Dışlanma Ölçeğinin boyutları incelendiğinde, Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin sosyal dışlanma algıları yüksekten düşüğe doğru sıralandığında şöyledir: maddi yoksunluk boyutunda sosyal dışlanma algılarının ortalaması $\bar{X}=3,59$ 'dur (SS=1,38); sosyal haklar (uygun ev ve güvenli çevre) boyutunda sosyal dışlanma algılarının ortalaması $\bar{X}=3,39$ 'dur (SS=1,22); sosyal katılımcılık boyutunda sosyal dışlanma algılarının ortalaması $\bar{X}=2,98$ 'dir (SS=1,22); sosyal haklar (kurumlardan ve yardımlardan faydalanabilme) boyutunda sosyal dışlanma algılarının ortalaması $\bar{X}=1,85$ 'tir (SS=1,23); kültürel entegrasyon, normlara uyma boyutunda sosyal dışlanma algılarının ortalaması $\bar{X}=1,62$ 'dir (SS=0,75). Sonuç olarak, Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin, maddi yoksunluk ve sosyal haklar (uygun ev ve güvenli çevre) boyutlarında göreceli olarak daha yüksek bir sosyal dışlanma algısına sahip oldukları görülmektedir.

Aşağıda Araştırma Sorusu 1'e (Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin sosyal dışlanma algıları, sosyoekonomik ve demografik durumlarına göre farklılık göstermekte midir?) yanıt arayan başlıklar ile bazı nitel bulgular derlenerek yorumlanmaktadır.

4.4.3.1. Sosyoekonomik Faktörler

Sosyoekonomik faktörün belirleyici olması amacıyla katılımcılara gelir düzeylerinin ankette belirtilen hangi aralıklara denk geldiği sorulmuştur. Böylelikle elde edinilen gelir düzeyleri aralıkları ile birlikte Sosyal Dışlanma Ölçeğiyle ilişkili bazı analizler bu başlık altında ele alınmaktadır. Araştırma Sorusu 1a'ya (Tatlıcak Mahallesi'ndeki gelir düzeyi gruplarının sosyal dışlanma algılarında fark var mıdır?) aşağıda yanıt aranmaktadır. Bu amaçla, gelir düzeyi ve Sosyal Dışlanma değişkenleri ile Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin farklı gelir düzeyleri arasında sosyal dışlanma algısı bakımından anlamlı bir fark olup olmadığı test edilmektedir. Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere analiz anlamlıdır ($F=8,19$; $p=0,000<0,05$). Buna göre, Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin farklı gelir düzeyleri arasında sosyal dışlanma algısı bakımından anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bir diğer ifade ile, sosyal dışlanma algıları farklı gelir düzeyleri arasında farklılık göstermektedir.

Tablo 34. Gelir Düzeyi ile Sosyal Dışlanma Algısı İlişkisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri

Sosyal Dışlanma					
Gelir Düzeyi	N	$\bar{X}$	SS	F	p
0-699 TL	138	2,90	0,57	8,19	0,000
700-1399 TL	101	2,72	0,60		
1400-2099 TL	86	2,45	0,67		
2100-2799 TL	21	2,52	0,51		
2800-3499 TL	5	2,47	0,50		
Toplam	351	2,71	0,62		

Gelir düzeylerinin hangileri arasında sosyal dışlanma algısı bakımından anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymak amacıyla post-hoc bir test olan LSD (En Küçük Anlamlı Fark) testi

yapılmıştır. Bir çoklu karşılaştırma testi olan LSD testi, varyansların homojen ve örneklemin eşit olmadığı durumlarda uygulanabilmektedir (Kayri, 2009, s. 56). Araştırma sorusu 1a için yapılan varyans analizinin Levene testi istatistiğine göre varyanslar homojendir ($p=0,286>0,05$), ayrıca örneklemeler eşit değildir. Dolayısıyla LSD testi uygulanması için uygundur.

LSD testine göre en düşük gelir düzeyi olan 0-699 TL grubu ile 700-1399 TL ($p=0,022<0,05$); 1400-2099 TL ($p=0,000<0,05$); 2100-2799 TL ($p=0,008<0,05$) grupları arasında sosyal dışlanma algısı bakımından anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bu anlamlı farkların tümünde en düşük gelir düzeyi grubunun sosyal dışlanma algısı diğerlerinden yüksektir. Bununla birlikte 700-1399 TL grubunun sosyal dışlanma algısı, 1400-2099 TL grubunun sosyal dışlanma algısından anlamlı bir düzeyde yüksektir ($p=0,002<0,05$). Buradan yola çıkarak Tatlıcak Mahallesi'nde en düşük gelir düzeylerine sahip grupta sosyal dışlanma algısının yüksek olduğu görülmektedir. Bir diğer ifade ile, ekonomik açıdan yoksulluk düzeyi arttıkça sosyal dışlanma algısı da yükselmektedir. TÜİK (2016) Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'nda ekonomik yoksunluk için belirlenen bazı faktörler aşağıda belirtilmiştir.

çamaşır makinesi, renkli televizyon, telefon ve otomobil sahipliği ile beklenmedik harcamalar, evden uzakta bir haftalık tatil, kira, konut kredisi, borç ödemeleri, iki günde bir et, tavuk, balık içeren yemek ve evin ısınma ihtiyacının ekonomik olarak karşılanamama durumu

Yukarıda belirtilen bu faktörlerden en az dördünü karşılayamamanın maddi yoksunluk olarak kabul edildiği TÜİK araştırmasında Türkiye geneli maddi yoksunluk oranı %32,9 olarak belirlenmiştir (www.tuik.gov.tr). Bu oran Türkiye'nin neredeyse üçte birinin maddi yoksunluk içerisinde olduğunu göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında bu kapsamdaki birey ve ailelerin toplumsal yaşama yeterince katılamamalarının ve dolayısıyla ekonomik yoksunlukları nedeniyle dışlanma yaşayabilecekleri anlaşılmaktadır.

Sosyal politikanın ve sosyal hizmetin temel amacı toplumdaki gelir dağılımı adaletsizliklerinin önlenmesi, sosyal adaletin sağlanması ve toplumun her kesiminin asgari refah düzeyine ulaşmasını sağlamaktır. Bu doğrultuda sosyal politikaların gelir dağılımında en alt düzeyde olan toplum kesimlerine yönelik özel plan ve programlar geliştirmesi ekonomik yoksulluğun neden olduğu birey ve gruplarda sosyal dışlanma algısını azaltacağı söylenebilir.

4.4.3.2. Farklı Sosyal Grupların Sosyal Dışlanma Algıları

Farklı sosyal grupları ayırt etmede belirleyici bir soru olarak mahalle sakinlerine mahalleye nereden göç ettikleri sorulmuştur. Bu soru mahalle sakinlerinin göç kaynağına göre dağılımını göstermektedir.

Göç kaynağı değişkeniyle birlikte Sosyal Dışlanma Ölçeği bazı analizlere tabi tutulmuştur. Bu analizlerden yola çıkarak Araştırma Sorusu 1b'ye (Tatlıcak Mahallesi'ndeki sosyal grupların sosyal dışlanma algılarında fark var mıdır?) aşağıda yanıt aranmaktadır.

Tatlıcak Mahallesi'ne farklı göç kaynağından gelerek yerleşen sosyal gruplar arasında sosyal dışlanma algısı bakımından anlamlı bir fark olup olmadığı test edilmesi amacıyla göç kaynağı ile Sosyal Dışlanma değişkenlerinde Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Tablo 35. Göç Kaynağı ile Sosyal Dışlanma Algısı İlişkisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri

Sosyal Dışlanma					
Göç Kaynağı	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Yerli Tatlıcaklı	13	2,81	0,48	15,33	0,000
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	25	2,37	0,55		
Doğu Anadolu Bölgesi	98	2,71	0,57		
Yeni Mahalle	98	3,01	0,48		
Cihanbeyli	39	2,98	0,60		
Karapınar	18	1,87	0,46		
Afganistan	39	2,26	0,60		
Sedirler	14	2,90	0,42		
Aksaray	14	2,50	0,69		
Toplam	358	2,71	0,62		

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere analiz anlamlıdır ($F=15,33$; $p=0,000<0,05$). Buna göre, Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin farklı göç kaynakları arasında sosyal dışlanma algısı bakımından anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bir diğer ifade ile, sosyal dışlanma algılarının farklı göç kaynağı grupları arasında farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Göç kaynağı grupları arasında sosyal dışlanma algısı bakımından anlamlı farklılıkları daha ayrıntılı bir şekilde ortaya koymak amacıyla post-hoc bir test olan Duncan testi yapılmıştır. Bir çoklu aralık testi olan Duncan testi, varyansların homojen ve örneklemin eşit olmadığı durumlarda uygulanabilmektedir (Kayri, 2009, s. 56). Araştırma sorusu 1b için yapılan varyans analizinin Levene testi istatistiğine bakıldığında varyansların homojen olduğu görülmektedir ($p=0,263>0,05$), ayrıca örneklemeler eşit değildir. Bu değerler dikkate alındığında, sosyal dışlanma algılarının göç kaynağı olarak ifade edilen farklı sosyal grupların hangilerinde farklı olduğunu belirlemek üzere Duncan testinin yapılması uygundur. Duncan testi sonuçları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 36. Göç Kaynağı ile Sosyal Dışlanma Algısı İlişkisine Yönelik Duncan Testi İstatistikleri

Göç Kaynağı	N	Alt Küme			
		1	2	3	4
Karapınar	18	1,8728			
Afganistan	39		2,2585		
Güneydoğu Anadolu	25		2,3695		
Aksaray	14		2,5015		
Doğu Anadolu Bölgesi	98			2,7102	
Yerli Tatlıcaklı	13			2,8066	
Sedirler	14				2,9021
Cihanbeyli	39				2,9807
Yeni Mahalle	98				3,0072

Duncan testine göre sosyal dışlanma algısı en düşük olan Karapınar'dan göç eden grup kendi başına bir alt küme oluşturmaktadır. Karapınarlıların Konya'nın bir başka ilçesi olması, genel itibariyle Konya ile benzer gelenek göreneklere ve toplumsal değerlere sahip olmaları bakımından bu sosyal grubun sosyal dışlanma düzeyinin az olması anlaşılabilir bir durumdur. Sosyal dışlanma algıları Karapınarlılardan daha yüksek olan üç grup ikinci alt kümeyi oluşturmaktadır. Bunlar Afganistan, Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Aksaray'dan göç eden gruplardır. Sosyal dışlanma algısı bakımından üçüncü alt küme, Doğu Anadolu Bölgesi'nden göç edenler ve Yerli Tatlıcaklılardan oluşmaktadır. Yerli Tatlıcaklıların birçoğunun mahalleye göçlerle yerleşenler olduktan sonra Konya şehir merkezine yakın

yerlere taşınarak mahalleden göç etmeleri son durumda mahallede kalan Tatlıcaklıların diğer sosyal gruplar arasında azınlıkta kalmasına neden olmuştur. Bu nedenle diğer sosyal gruplara nazaran yerli Tatlıcaklıların sosyal dışlanmayı daha fazla hissediyor olması anlaşılabilir bir durumdur.

Duncan testine göre sosyal dışlanma algısı en yüksek olan üç grup son alt kümeyi oluşturmaktadır. Bunlar Sedirler'den, Cihanbeyli'den ve Yeni Mahalle'den göç eden gruplardır. Bir diğer ifade ile, Karapınarlıların sosyal dışlanma algıları en düşük iken, Sedirlerli, Cihanbeylili ve Yeni Mahallelilerin sosyal dışlanma algıları en yüksektir. Mahallede yaşayan sosyal grupların sorun algılarının belirlendiği tablo sonuçlarında işsizlik, yoksulluk, bir mesleğe sahip olmama ve eğitimsizlik sorunlarını en fazla algılayan sosyal grubun Cihanbeylililerin olması bu bağlamda önemli bir göstergedir. Aynı tablo sonuçlarına göre “eğitimsizlik, istihdama katılamama ve bundan kaynaklanan yoksulluk” sorunlarının Cihanbeylili, Yeni Mahalleli ve Sedirlerden gelen sosyal gruplarca en yüksek orana sahip sorun olması bu grupların maddi yoksunlukla ilişkili sosyal dışlanmalarının olabileceğini göstermektedir. Aşağıda sosyal dışlanmanın alt boyutlarına ilişkin yapılan varyans analizlerinde bu durum daha detaylı ele alınacaktır.

Tatlıcak Mahallesi'ndeki farklı göç kaynaklarından gelenlerle Sosyal Dışlanmanın alt boyutları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla sosyal dışlanma alt boyutlarının her biri için tek tek varyans analizleri yapılmıştır.

Tablo 37. Göç Kaynağı ile Sosyal Dışlanma Algısının Maddi Yoksunluk Boyutu İlişkisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri

Maddi Yoksunluk					
Göç Kaynağı	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Yerli Tatlıcaklı	13	3,82	1,18	30,02	0,000
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	25	2,47	0,96		
Doğu Anadolu Bölgesi	98	3,01	1,26		
Yeni Mahalle	98	4,51	0,71		
Cihanbeyli	39	4,54	0,80		
Karapınar	18	1,40	0,91		
Afganistan	39	3,36	1,50		

Sedirler	14	4,23	1,07		
Aksaray	14	3,18	1,44		
Toplam	358	3,59	1,39		

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere maddi yoksunluk boyutunda sosyal dışlanma algısı bakımından farklı göç kaynağı grupları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($F=30,02$; $p=0,000<0,05$). Örneklem ortalaması incelendiğinde en düşük maddi yoksunluk algısına sahip grup Karapınarlılar iken, en yüksek maddi yoksunluk algısına sahip gruplar Cihanbeyliler, Yeni Mahalleliler ve Sedirlerlilerdir. Bu sınıflandırmayı daha yakından incelemek amacıyla post-hoc bir analiz olan Dunnett C testi yapılmıştır. Bir çoklu karşılaştırma testi olan Dunnett C varyansların homojen olmaması ve örneklemelerin eşit olmaması durumunda uygulanabilmektedir (Kayri, 2009, s. 56). Bu analizde Levene testi istatistiklerine göre varyanslar homojen değildir ($F=16,280$; $p=0,000<0,05$) ve örneklemeler eşit değildir. Dolayısıyla Dunnett C testi uygulanabilmektedir.

Dunnett C testine göre Karapınarlıların maddi yoksunluk algıları diğer tüm grupların maddi yoksunluk algılarından daha düşüktür. Bununla birlikte, en yüksek maddi yoksunluk algısına sahip gruplar olan Cihanbeyliler, Yeni Mahalleliler ve Sedirlerlilerin maddi yoksunluk algıları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Cihanbeylililer maddi yoksunluk alt boyutunda sosyal dışlanma algısı en yüksek gruptur. Cihanbeylililerle yapılan görüşmelerin hepsinde Aslım katı atık toplama merkezinin mahalleden taşınması nedeniyle ekonomik anlamda güç durumda oldukları öğrenilmiştir. Araştırma sürecinde mahalleden göç eden Cihanbeylili aileler gözlemlenmiştir. Aslım katı atık toplama merkezinin taşındığı yere göç etmeyi planlayan aileler vardır. Aşağıdaki görüşmeden Aslım katı atık toplama merkezinin bu bireyler için geçim kapısı olmasının yanında atıklar arasından seçtikleri sağlam gıdaları aldıkları anlaşılmaktadır.

Aslım çöplüğündendi geçimimiz. O da kalktı buradan şimdi ötede bir hurdacımız var, karton kağıt toplar götürür satarız. Aslım kapanınca çoğu akrabamız gitti buradan. Aslımdan alırdık her şeyimizi de. O da kapanınca ne yapalım, kadınlar pazarına gideriz, o da (para) olunca. Aslımdandı hep yememiz içmemiz, oraya gelen artıklardan alırdık sağlamları seçerdik. Hiç çarşıdan alışveriş yapmadım. (Marketten de mi?) Marketten alışveriş yapmadım hiç. Çarşıya gitmek para. Otobüs para. Otobüs zaten uzak, dolmuş yok. (G28)

Bu ve diğer görüşmeler Cihanbeylili gruba mensup bireylerin çoğunun asgari düzeyde yaşamsal ihtiyaçlarını sağlıklı bir şekilde karşılayamadığını anlatmaktadır. Öyle ki dışarıdan

bakıldığında çöplerin toplandığı bir merkezden sağlam gıdaların aranarak temin edilmesi maddi yoksulluğu en çarpıcı özetleyen bir ifadedir.

Cihanbeylililerin marketten ya da pazardan alışveriş yapmak yerine katı atık merkezinden sağlam gıda arayışları onların sağlıklı beslenememe sorununa da işaret etmektedir. Marketten hiç alışveriş yapmamış bu kişilerin Tatlıcak Mahallesi'ndeki en yoksul sosyal grup olduğu da gözlemlerden anlaşılmaktadır.

Tablo 38. Göç Kaynağı ile Sosyal Dışlanma Algısının Sosyal Haklar Kurumlar Boyutu İlişkisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri

Sosyal Haklar (Kurumlardan ve yardımlardan faydalanabilme)					
Göç Kaynağı	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Yerli Tatlıcaklı	13	1,44	0,82	3,35	0,001
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	25	1,83	1,05		
Doğu Anadolu Bölgesi	98	2,11	1,25		
Yeni Mahalle	98	1,94	1,30		
Cihanbeyli	39	2,15	1,63		
Karapınar	18	1,02	0,08		
Afganistan	39	1,27	0,68		
Sedirler	14	1,93	1,26		
Aksaray	14	1,74	1,18		
Toplam	358	1,86	1,24		

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere sosyal haklar (kurumlardan ve yardımlardan faydalanabilme) boyutunda sosyal dışlanma algısı bakımından farklı göç kaynağı grupları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($F=3,35$; $p=0,001<0,05$). Örneklem ortalaması incelendiğinde, kurumlardaki sosyal haklardan yararlanma boyutunda sosyal dışlanma algısı en düşük grup Karapınarlılar iken, sosyal haklar (kurumlardan ve yardımlardan faydalanabilme) boyutunda sosyal dışlanma algısı en yüksek gruplar Cihanbeyliler, Doğu Anadolu lular ve Yeni Mahallelilerdir. Bu sınıflandırmayı daha yakından incelemek amacıyla post-hoc bir analiz olan Dunnett C testi yapılmıştır.

Dunnett C testine göre Karapınarlıların sosyal haklar (kurumlardan ve yardımlardan faydalanabilme) boyutunda sosyal dışlanma algıları, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Doğu

Anadolu Bölgesi, Yeni Mahalle ve Cihanbeyli'den göç eden grupların sosyal haklar (kurumlardan ve yardımlardan faydalanabilme) boyutunda sosyal dışlanma algılarından daha düşüktür. Bununla birlikte, Afganistan'dan göç eden grubun sosyal haklar (kurumlardan ve yardımlardan faydalanabilme) boyutunda sosyal dışlanma algıları, Doğu Anadolu Bölgesi ve Yeni Mahalle'den göç edenlerinkinden daha düşüktür.

Tablo 39. Göç Kaynağı ile Sosyal Dışlanma Algısının Sosyal Haklar Uygun Çevre Boyutu İlişkisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri

Sosyal Haklar (Uygun ev ve güvenli çevre)					
Göç Kaynağı	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Yerli Tatlıcaklı	13	4,21	0,60	17,48	0,000
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	25	2,95	1,31		
Doğu Anadolu Bölgesi	98	3,28	1,25		
Yeni Mahalle	98	3,71	0,89		
Cihanbeyli	39	4,07	0,82		
Karapınar	18	3,92	0,47		
Afganistan	39	1,93	1,11		
Sedirler	14	4,38	0,69		
Aksaray	14	2,60	1,42		
Toplam	358	3,40	1,22		

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere sosyal haklar (uygun ev ve güvenli çevre) boyutunda sosyal dışlanma algısı bakımından farklı göç kaynağı grupları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($F=17,48$; $p=0,000<0,05$). Örneklem ortalaması incelendiğinde, uygun ev ve güvenli çevreye ilişkin sosyal haklardan yararlanma boyutunda sosyal dışlanma algısı en düşük grup Afganistan'dan göç edenler iken, uygun ev ve güvenli çevreye ilişkin sosyal haklardan yararlanma boyutunda sosyal dışlanma algıları en yüksek olan gruplar Sedirlerden göç edenler, Yerli Tatlıcaklılar ve Cihanbeyli'den göç edenlerdir.

Mahalle sakinlerinin temel sorun algılarının sıralandığı analizde en yüksek oranlar mahallede uyuşturucu ve uyarıcı madde ticaretinin yaşanması olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda yapılan derinlemesine görüşmelerde bu sorunla birlikte mahallede güvenlik sorunlarının baş gösterdiği sıkça dile gelen sorunlardandır. Güvenli çevre sorununu hemen

hemen tüm görüşmelerde dile getirilmiştir. Bu sorunu mahallenin göç öncesi haline tanıklık eden yerli Tatlıcaklıların hissetmeleri anlaşılır bir durumdur.

İyi standartlara sahip konut ve yaşam çevresi koşulları, yaşam kalitesinin önemli bir göstergesidir. Konutun dört duvar ve bir çatıdan ibaret ele alınması orada yaşayanların refah ihtiyaçlarının karşılandığı anlamına gelmez. Konutun yaşanabilir donanımlarının olması bireyin refahı ve yaşam kalitesi için de önemlidir (Sapançalı, 2009, s. 154, 155). Temel sorun algılarının belirlendiği analizde sağlıksız konutlarda yaşamayı %42,8'lik oranla Sedirlerden gelenlerin sorun olarak görmesi ve yine bu grubun sosyal dışlanmayı sosyal haklar (uygun ev ve güvenli çevre) alt boyutunda yüksek düzeyde hissetmeleri verilerin birbirini desteklediğini göstermektedir.

Bu sınıflandırmayı daha yakından incelemek amacıyla post-hoc bir analiz olan Dunnett C testi yapılmıştır. Dunnett C testine göre Afganistan'dan göç edenlerin uygun ev ve güvenli çevreye ilişkin sosyal haklardan yararlanma boyutunda sosyal dışlanma algıları, Yerli Tatlıcaklılar, Doğu Anadolu, Yeni Mahalle, Karapınar ve Sedirler'den göç edenlerinkinden daha düşüktür.

Afganistan'dan gelen sosyal grubun anket sorularını cevaplarken Afganistan'daki yaşamlarıyla burada sahip oldukları imkanları ve refah düzeyini karşılaştırarak yanıtlamaları ve aynı zamanda Afganistan'dan gelenlerin çoğunlukla Tatlıcak 2 bölgesinde ikamet ediyor olmalarının bu sonucun çıkmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Tatlıcak 2 bölgesi daha önceki başlıklarda da ifade edildiği üzere suç olaylarının az yaşandığı bir bölge olup, Tatlıcak 1'e nazaran daha güvenli ve huzurlu bir ortama sahiptir. Bu nedenlerle Afganistan'dan gelen sosyal grubun mahallede sosyal dışlanmayı sosyal haklar (uygun ev ve güvenli çevre) alt boyutunda diğer sosyal gruplara nazaran daha düşük hissetmeleri anlaşılabilir bir durumdur.

Tablo 40. Göç Kaynağı ile Sosyal Dışlanma Algısının Sosyal Katılımcılık Boyutu İlişkisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri

Sosyal Katılımcılık					
Göç Kaynağı	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Yerli Tatlıcaklı	13	3,02	1,08	1,78	0,080
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	25	2,85	1,30		
Doğu Anadolu Bölgesi	98	3,27	1,15		
Yeni Mahalle	98	3,07	1,32		
Cihanbeyli	39	2,97	1,35		
Karapınar	18	2,47	1,17		
Afganistan	39	2,69	0,93		
Sedirler	14	2,54	0,91		
Aksaray	14	2,73	1,40		
Toplam	358	2,99	1,22		

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere sosyal katılımcılık boyutunda sosyal dışlanma algısı bakımından farklı göç kaynağı grupları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($F=1,78$; $p=0,080>0,05$). Dolayısıyla, Tatlıcak Mahallesi'ndeki farklı göç kaynaklarından göç eden grupların sosyal katılımcılığa ilişkin sosyal dışlanma algıları birbirlerinden farksızdır. Bu nedenle sosyal katılımcılık alt boyutu için farklı sosyal gruplar arasındaki farkı test edebilmek amacıyla ayrı bir test yapılmasına gerek yoktur.

Tatlıcak Mahallesi'nde yaşayan farklı sosyal grupların sosyal dışlanmanın kültürel entegrasyon ve normlara uyma alt boyutundaki algıları arasında fark olup olmadığını test etmek üzere göç kaynağı değişkeni ile kültürel entegrasyon alt boyutu arasında varyans analizi yapılmıştır.

Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere kültürel entegrasyon ve normlara uyma boyutunda sosyal dışlanma algısı bakımından farklı göç kaynağı grupları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($F=4,25$; $p=0,000<0,05$).

Tablo 41. Göç Kaynağı ile Sosyal Dışlanma Algısının Kültürel Entegrasyon ve Normlara Uyuma Boyutu İlişkisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri

Kültürel Entegrasyon					
Göç Kaynağı	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Yerli Tatlıcaklı	13	1,57	0,99	4,25	0,000
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	25	1,77	0,76		
Doğu Anadolu Bölgesi	98	1,87	0,83		
Yeni Mahalle	98	1,63	0,74		
Cihanbeyli	39	1,29	0,53		
Karapınar	18	1,16	0,13		
Afganistan	39	1,39	0,13		
Sedirler	14	1,69	0,93		
Aksaray	14	1,93	1,12		
Toplam	358	1,63	0,75		

Kültürel entegrasyon ve normlara uyma alt boyutunda sosyal dışlanma algısının farklı sosyal gruplar arasındaki farklılığının ne yönde olduğunu belirlemek amacıyla post-hoc bir analiz olan Dunnett C testi yapılmıştır.

Dunnett C testine göre Karapınar'dan ve Cihanbeyli'den göç eden grupların kültürel entegrasyon ve normlara uyma boyutunda sosyal dışlanma algıları, Doğu Anadolu Bölgesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Yeni Mahalle ve Afganistan'dan göç edenlerinkinden daha düşüktür.

4.4.3.3. Cinsiyete Göre Sosyal Dışlanma

Tatlıcak Mahallesi'nde yapılan saha araştırmasında kadın ve erkek katılımcılar arasında sosyal dışlanma algı durumu bu başlık altında ele alınmaktadır. Bu kapsamda Araştırma Sorusu 1c'ye (Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin sosyal dışlanma algıları cinsiyete göre değişmekte midir?) aşağıda yanıt aranmaktadır. Bu amaçla, cinsiyet ve Sosyal Dışlanma değişkenleri ile Bağımsız Örneklem t-Testi yapılmış ve cinsiyetler arasında sosyal dışlanma algısı bakımından anlamlı bir fark olup olmadığı test edilmiştir.

Tablo 42. Cinsiyet ile Sosyal Dışlanma Algısı İlişkisine Yönelik Bağımsız Örneklem t-Testi İstatistikleri

Sosyal Dışlanma					
Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Kadın	140	2,88	0,57	4,43	0,000
Erkek	218	2,59	0,62		
Maddi Yoksunluk					
Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Kadın	140	3,80	1,36	2,37	0,018
Erkek	218	3,45	1,38		
Sosyal Haklar					
Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Kadın	140	2,74	0,97	1,92	0,055
Erkek	218	2,55	0,87		
Sosyal Haklar (Kurumlar)					
Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Kadın	140	1,99	1,38	1,61	0,107
Erkek	218	1,76	1,13		
Sosyal Haklar (Uygun Çevre)					
Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Kadın	140	3,49	1,21	1,16	0,243
Erkek	218	3,33	1,22		
Sosyal Katılımcılık					
Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Kadın	140	3,42	1,05	5,78	0,000
Erkek	218	2,71	1,24		
Kültürel Entegrasyon					
Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Kadın	140	1,57	0,69	-1,02	0,308
Erkek	218	1,66	0,79		

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, Tatlıcak Mahallesi'nde yaşayan erkek ve kadınların sosyal dışlanma algıları anlamlı bir biçimde farklıdır ($t=4,43$; $p=0,000<0,05$). Örneklem ortalamaları karşılaştırıldığında, Tatlıcak Mahallesi'nde yaşayan kadınların maddi yoksunluk ve sosyal katılımçılık boyutlarında sosyal dışlanma algılarının, erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Sosyal dışlanmanın boyutları incelendiğinde, maddi yoksunluk ve sosyal katılımçılık boyutlarında, Tatlıcak Mahallesi'nde yaşayan kadınların sosyal dışlanma algıları, erkeklerden daha yüksektir. Bir diğer ifade ile, Tatlıcak Mahallesi'nde yaşayan kadınlar, maddi yoksunluk ve sosyal katılımçılığa ilişkin olarak erkeklerden daha yüksek sosyal dışlanma algılarına sahiptirler. Buradan kadınların yoksulluğun verdiği olumsuzlukları erkek katılımçılara nazaran daha fazla hissettikleri söylenebilir. Kadınların bu anlamda zorunlu ödemelerini yapmada, temel ihtiyaçlarını karşılamada sorunlar yaşadıkları ve maddi durumları hakkında erkeklere göre daha fazla endişelendikleri söylenebilir. Sosyal katılımçılık alt boyutunda da kadınların sosyal dışlanmayı erkeklere göre daha fazla hissetmesi, mahallede erkeklere nazaran daha fazla vakit geçiren kadınların toplumsal yaşamlarında sosyal ilişki kurabilecekleri, sırlarını paylaşabilecekleri, sosyal destek alabilecekleri kişilerin az ya da yetersiz olduğunu göstermektedir. Bu nedenle Tatlıcak Mahallesi'ndeki kadınlar erkeklere göre sosyal katılımçılık alt boyutunda sosyal dışlanmayı daha fazla algılamaktadır.

1998/1999 yıllarında İngiltere Ulusal İstatistik Kurumu Genel Hane Halkı Anketi'yle yapılmıştır. Bunun sonuçlarında da kadınların sosyal dışlanma algılarının erkeklere göre daha fazla olduğu belirlenmiştir (Gordon vd., 2000, s. 69). Bayram ve arkadaşlarının (2010) Bursa ilinde ikamet eden on sekiz yaş üstü 2493 bireyle yaptıkları bir araştırmada kurum ve sosyal yardımlardan yararlanma alt boyutunda erkek katılımçılarının kadın katılımçılara göre daha fazla sosyal dışlanma algısına sahip oldukları belirlenmiştir. Aynı araştırmada uygun ev ve güvenli çevre alt boyutunda ise kadın katılımçılarının erkeklere katılımçılara göre daha fazla sosyal dışlanma algısına sahip olduğu belirlenmiştir (s.89). Bu araştırmada ise kadın katılımçılarının maddi yoksunluk ve sosyal katılımçılık boyutunda erkeklere nazaran daha duyarlı oldukları, bu sorunların olumsuz etkilerini daha fazla hissettikleri söylenebilir.

4.4.3.4. Ekonomik Alandan Dışlanma

Maddi yoksunluk alt boyutunda algılanan sosyal dışlanmanın diğer alt boyutlara göre daha fazla olması içerik analizinde de karşılaşılan bir durumdur. Tatlıcak Mahallesi'nde yaşayan ve ekonomik alandan sosyal dışlanma yaşadıklarını yapılan görüşmelerde sıkça dile getiren Yeni Mahalleliler bu alandan dışlanmalarını kimlikleri nedeniyle dışlanmaya bağlı açıklamışlardır. Aşağıdaki görüşmelerde Yeni Mahalleli görüşmecilerin kimlik nedeniyle ekonomik alandan dışlandıklarına ilişkin ifadeleri yer almaktadır.

İş vermiyorlar, yok. Yani kimliğimizden, ikinci vatandaş olduğumuzdan dolayı, yaşam şeklimiz normal öyle ama yani bir çocuğa ne aşılırsan o çocuk onunla büyüyor. Zaten sen kadar değişirsen değiş neyi değiştirirsen değiştir, kafayı değiştiremediğin zaman her şey eksiktir. (G11)

Damadım cezaevinden çıktı, iş aradı bulamadı. Kapı kapı gezmediği yer kalmadı. Polislerin önüne bile geçti nolur memur bey bana bir iş bulun diye. İş vermiyorlar kuzum yani Yeni Mahalleli dedin mi iş bulunmuyor. Yeni Mahalleliyiz ama hepimiz aynı değiliz ki.. Kendin gördün bizi o kadar gün bildin bizi hepimiz bir değiliz ki. İyisi de var kötüsü de var öyle. Hepsini bir tutmamak gerekiyor. (G6)

Yeni Mahalleli görüşmecilerin yukarıdaki sözlerinden kendi sosyal gruplarına mensup bireylerin ekonomik alanda neden yer bulamadıklarını kısmen kendi ifadeleriyle açıklamaktadır. Bu görüşmelerden yola çıkarak Yeni Mahalleli bireylerin kimlikleri nedeniyle onlara karşı önyargılı olduğu ve bu nedenle istihdama katılamadıkları söylenebilir.

Tatlıcak Mahallesi'nde çalışan bazı meslek elemanlarıyla yapılan derinlemesine görüşmelerde ekonomik alandan sosyal dışlanmanın yaşanmasının gerekçesini Yeni Mahallelilerin ve Cihanbeylililerin çalışma disiplinine uygun hareket edememelerine bağlı açıklamaktadırlar. Bu insanların düzenli mesai takibi ve bir disiplin düzeni altında çalışmayı gerektiren işlere uyum sağlayamadıklarını ifade eden sözleri aşağıda yer almaktadır.

Biraz hazırcılığa düşkünler. Cebinde esrar, sokakta satıp üç beş lira alıyor. Patron derdi yok, rahat, özgür. Mesaiyi, emir almayı kimse istemez. Bir düzene, bir patrona uyum sağlamak zorunluluğunu istemiyorlar. Kafalarına göre takılıyorlar. Tembelliğe alışmışlar. Bize iş vermiyor diyorlar. Seni fabrikaya sokacağım diyoruz. Sabah sekiz akşam beş yok. Ama sokakta akşama kadar geziyor. (G2)

Yapılan bu görüşmeden bahse konu bireylerin kolay yoldan para kazanmayı alışkanlık haline getirdikleri, bir otorite altına girmeyi kabul etmedikleri anlaşılmaktadır. Yapılan bir başka görüşmede mahallede görev yapan eğitimcilerin bu gruplara mensup bireyler için düzenli

işe girmeleri için uğraş verdikleri ancak bu uğraş sonucu işe başlayan kişilerin otoriteye itaat etmeyi, mesaiye göre hareket etmeyi gerektiren bu iş ortamına uyum sağlayamadıkları hatta uyum içinde çalışan diğer insanları olumsuz etkiledikleri ve işverene güven sağlamadıkları aşağıdaki görüşmeden anlaşılmaktadır. Buradaki görüşme bu bireylerin çalışma ahlakı bağlamında yetersizliklerinin olduğunu göstermektedir.

Çalışma ahlakı, bireyin çalışmasına ilişkin sahip olduğu olumlu değer ve tutumları kapsayan kültürel bir norma işaret etmektedir (Ünal, 2011, s. 129). Bu norm bireyin yaptığı iş konusunda sorumluluk sahibi olmasını, kurallara riayet etmesini, çalışma arkadaşlarına ve işverenine güven sağlaması, hesap verebilir olmasını gerektirmektedir. Saha araştırmasındaki bazı sosyal grup üyelerinin çalışma ahlakındaki yetersizlikleri bu bireylerin istihdam alanında yer almalarını engellerken toplumsal düzeyde de bu kişileri damgalamaktadır.

20-30 velimiz var çöp işinde uğraşiyor. Cihanbeyli grup. Hurdacı kendi tabirleriyle. Zaten bunları işe almıyorlar. Bir fabrika var, burada ziyaret ettik onları. Mahallenin durumu belli dedik. Birkaçını işe alsan da eroine gitmeseler dedik. Sahibi, aldık zor kurtulduk dedi. Kendileri çalışmayıp, diğer çalışanları da örgütüyorlarmış, işe geç gelsinler diye... Çocukları sanayiye verelim, belediyeye verelim diyoruz almıyorlar. Doğru ama kendileri de kabahatlıler. Girdikleri işe devam etmiyor. Hırsızlık yapıyor. Kasayı soyuyorlar. Bunlar olunca da yayılıyor. Esnaf beziyor, bir daha bunlardan kimseyi işe almam diyor. (G3)

Esnafin bu insanlara başlarda önyargısız yaklaştığı ancak yaşanan olumsuz deneyimlerin duyulması ve yayılmasıyla bu insanlara karşı bir önyargının oluştuğu hakkında bir başka profesyonel meslek elemanı şu ifadeleri kullanmıştır:

Halkın önyargısı da sebepsiz yere oluşmuyor. Karşı taraf da bu önyargıyı kırma çabasında değil. İşe hasbelkader giren kişi, işimi çok iyi yapayım hiç kaytarmayayım, çalmayayım derdinde değil. İşyerinden hırsızlıktan genelde Yeni Mahallelilerden çıkarılıyor. Öyle olunca işveren almamayı tercih ediyor. Bir iki üç vaka değil ki. Bir sürü vaka bu şekilde. (G31)

Derinlemesine görüşme yapılan Cihanbeylili ve Yeni Mahalleli görüşmecilerin çoğu istihdama katılamama nedenlerinden birini Suriyelilerin ucuz işgücü olmasından kaynaklandığını şu sözlerle açıklamaktadırlar.

Şimdi bizim şu eski yıkılan yerde Yeni Mahalle'de birkaç delikanlı vardı, çalışıyorlardı, gidin bir hafta dinlenin sonra gelirsiniz demiş. Yerlerine Suriyeli almışlar. Adamları işten çıkarttılar. Bak amelenin günlüğü 150 milyonmuş, Suriyeli 60 milyona çalışıyor. Ee sen tutup verir misin 150 milyonu 60 milyon dururken. (G6)

Ülkemizde Suriyelilerin birçok ilde kayıt dışı, ucuz işgücü olarak istihdam alanında yer alması bazı kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır. Bu kaynaklarda Suriyeli ucuz işgücü nedeniyle istihdam olanaklarının kısıtlandığına da yer verilmiştir. 2015 Ocak ayında ORSAM - TESEV İşbirliği ile hazırlanan “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri” adlı raporda “sınır illerinde işini kaybedenlerin %40 ile %100’ü arasında değişen oranlardaki bölümü Suriyeliler nedeni ile işini kaybettiğine” inandığı belirtilmektedir (Orhan ve Gündoğar, 2015, s. 17). Suriyeli göçmenlerin ucuz ücret karşılığı çalışmaları halk arasında yerli insanların işlerini kaybetmelerine neden olduğu algısını oluşturmuştur.

Konya’da Yaşayan Suriyeliler: Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı Sonuç Raporu’nda (2017) Suriyelilerin Konya sanayisinde, mevsimlik ve geçici iş alanlarına (inşaat sektörü gibi) kayıt dışı ve asgari ücretin altında çalıştırıldıkları, işverenlerin ise vergi ödemeyerek kazanç sağlamak üzere haksız rekabete girdiği ve böylelikle ekonominin zarara uğramasının söz konusu olduğu ele alınmıştır (s. 4-5). Bu bilgilerden hareketle Tatlıcak Mahallesi’nde istihdam alanından bir şekilde kopan bireylerin ekonomik alandan dışlanmalarını Suriyelilerin ucuz işgücü olarak istismar edilmesini gerekçe göstermelerini anlamak mümkündür.

Tatlıcak Mahallesi’ndeki Yeni Mahalleli iki görüşmeci ise ekonomik alandan dışlanma nedeni olarak sorunun kendilerinde olduğunu açıklarken yine bunu eğitimsizliğe bağlı açıkladıkları aşağıdaki sözlerden anlaşılmaktadır.

Çalışana iş çok da. Bizim insanımız çalışmaz. Çalışana iş mi yok yani. Okumuş olmayınca da seni alır mı işe. (G26)

Gene içimizdekiler bizi bozuyor, tabi, iş olmayınca para olmayınca adam uyuşturucuya koşuyor. Koşunca buranın adı çıkıyor. (G6)

Ekonomik alandan dışlanmalarının sorumlusu olarak kendilerini gördüklerini belirtirken buna neden olan şeyleri eğitimsizlik ve işsizliğe bağlı olarak ifade etmişlerdir. Yukarıdaki ifadeler ekonomik alandan dışlanmanın eğitimsizlik nedeniyle olduğu, eğitimsizliğin işsizliğe, işsizlik nedeniyle yasa dışı işler yapmaya yönelme ve yasa dışı işler yapma nedeniyle yine istihdam alanından dışlanma şeklinde bir kısır döngü şeklinde yorumlanabilir. Yeni Mahalleli görüşmecilerden sekizi ekonomik alandan dışlanmalarının bireyleri yasa dışı işlere yönelttiğini şu sözlerle açıklamaktadır:

Gençlerin kötü işlere uyuşturucuya gitmelerinden bir tanesi işsizliktir. Çalışan insan kötülüğe gitmez. Aç insan ne yapar hırsızlık yapar. Çalışan insan sabah işe gittiği

zaman akşam geldiği zaman o eviyle bir olur. Dışarıyla işi olmaz. İş aş olmadığından insanlar hırsızlık da yapar, kötülük de yapar. (G11)

Yeni Mahalleli görüşmeciler, suçun işsizliğe bağlı işlendiğini, yasa dışı işlere bireylerin geçimlerini sağlamak zorunda oldukları için başvurduklarını ifade etmişlerdir.

İnsanlarımız maddeden kurtulamıyor. Satmak zorunda kalıyor. İşsizlikten dolayı kurtulamıyor. (İstihdam olanağı sağlansa bizim gençlerimiz işe düzenli gider gelir mi diyorsunuz?) gider gelir. Ama normal asgari ücretle geçinemiyor. Yani 1500 lirayla bir asgari ücretle geçinebilir misin söyle (?). (G25)

Karı koca hapiste veya koca hapiste kadın nasıl geçinecek. Ya fuhuşa ya hırsızlığa ya dilenmeye ya en kolayı esrara aracılık ettireceksin. Bize iş vermiyorlar filan diyerek onlar hep maddenin arkasına sığınıyor. Gel desen şurada çalış desen çalışmaz asgari ücrete. Öbür türlü iki tane aracılık yapsa adam o parayı alacak zaten. (G29)

Kendisine istihdam olanağı sağlandığı takdirde düzenli çalışıp çalışmayacakları sorulduğunda çalışacaklarını söyleyen görüşmeci, asgari ücretle geçinmenin mümkün olmadığını da eklemiştir. Eğitim düzeyleri düşük, herhangi bir mesleki vasfa sahip olmayan bu bireyler için asgari ücretten daha fazla ücret karşılığında çalışabilecekleri alanların sınırlı olduğu açıktır. Bu grubun ağırlıklı olarak uyuşturucu ve uyarıcı madde ticaretiyle kolay yoldan yüksek miktarda para kazandıkları düşünüldüğünde istihdam sağlansa dahi ücretlerin düşük olmasına bağlı olarak çalışmayı kabul etmedikleri ya da etmeyecekleri düşünülmektedir.

4.4.3.5. Sosyal Haklardan Kaynaklanan Sosyal Dışlanma

Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin sosyal haklar (uygun ev ve güvenli çevre) boyutlarında göreceli olarak daha yüksek bir sosyal dışlanma algısına sahip olduklarına önceki başlıklarda kısmen değinilmiştir. Bu başlık altında mahalle sakinlerinin sosyal haklardan kaynaklanan dışlanma algılarının ağırlıklı olarak mahalleye gelmeyen ya da yetersiz getirilen hizmetlerden kaynaklandığı yapılan derinlemesine görüşmelerden anlamak mümkündür.

Yeni Mahalleli ve Cihanbeylililerle yapılan derinlemesine görüşmelerin neredeyse tamamında ulaşım sorunu ve sağlık ocağının olmaması dile getirilmiştir.

Geçen kış gelinin sancısı tuttu, araba gitmedi karda, hamile var, sağlık ocağı yok. Kadın kışın çığlık çığlığa, gitti suyu filan kalmadı, ambulansı arıyoruz yetişin kadın ölüyor diye. İnan ki beş sefer aradım ambulansı, Allah aşkına yetişin kurban olayım ölüyor diye, o gelesiye iş işten geçiyor. Bir sağlık ocağı bir dolmuş olsa gene rahatlayacağız. (G6)

Dolmuş verseler ya da otobüsü sıklaştırsalar. Otobüsün saati belirsiz. Hiç saati saatine gelmez. Daha iki saat mi bekleyeceksin bir saat mi bekleyeceksin. Burayı o kadar önemsemiyorlar. Acil olsa. Sadece ambulansa haber veririz. (G10)

Mahalleden şehir merkezine ulaşım saat başı bir otobüsle sağlanmaktadır. Bu otobüsün güzergahında mahallenin tek ana caddesi yer almaktadır. Ancak Tatlıcak Mahallesi'nin çok geniş bir alana yayılmış olması nedeniyle bazı bireyler otobüs güzergahına ulaşabilmek için uzun süre yürümek zorundadır. Dolmuşun olmaması, ulaşımın saatte bir defa otobüsle olması ve bu saatlerin düzensizliği nedeniyle mahalle sakinlerinin sağlık kuruluşlarına ulaşmaları zaman zaman aksamakta bu durumda çağrılan ambulansın da mahallenin kent merkezine uzak oluşu nedeniyle uzun sürede mahalleye ulaştığı bilgilerine ulaşılmıştır. Mahallede çalışan bir görüşmeci ise sağlık ocağının nüfusun yetersiz olmasına rağmen belediye tarafından Tatlıcak 1 bölgesine kurulduğunu ancak bu merkeze ve merkezde çalışan sağlık personeline insanların şiddetle karşılık vermesi sonucu sağlık merkezinin kapatıldığı aşağıdaki sözlerden anlaşılmaktadır.

Sağlık Ocağı için üç dört kere gittik, yeterli nüfus yok dediler. Karatay Belediyesi önceden buraya tam teşekküllü sağlık ocağı yapmıştı. Ee taşladılar, hemşire içindeyken, kırdılar orayı. Doktor da vardı. Hemşireler acil müdahale yapıyordu. Zavalluları taşlamışlar camları kırmışlar. Bir değil iki değil beş değil. Sen olsan sen de durmazsın, ben de durmam. (G16)

Yapılan bu görüşmede Sağlık Ocağı'nda çalışanların güvenliğinin sağlanamaması, sağlık kurumuna zarar verilmesi gibi şiddet içerikli eylemlerin bu bölgede hem sağlık personelinin çalışmak istememesine hem de kurumun kapatılmasına neden olduğu anlaşılmaktadır. Mahalledeki güvenlik sorunu en çok dile getirilen sorunlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Aşağıda mahallede görev yapan meslek elemanlarıyla yapılan görüşmelerden bu soruna yönelik söylemler yer almaktadır.

Devlet bu okulu yaptı. İnşaata güvenlik, kamera, korkuluk koymayınca yerleştiler, kırıp dökmüşler. Sonra devlet tamir ettirdi yine. Okullarda güvenlik görevlisi yok. Olsa resmiyet kazanır, giriş çıkışlar belli olur. Kontrol altına alınır. Normal aileler de güvenlik sorunu nedeniyle okula çocuğunu yollamıyor. (G3)

İlaçlamaya da az geliyorlar. Bu arabayı kullanan şirket 1000 liraya bulamıyormuş şoför, bu işe girmiyormuş 6 araba var 2 si çalışıyormuş. Size açıklamadığıma bakma. İlaççı şoförünün camına vurdular, arabanın camını gece parça parça ettiler. Şoför gelmedi. Muhtar ben ayrı ayrı iki üç defa gittik gece şoförle. Nerede olursa olsun adı Tatlıcak. (G16)

Yapılan görüşmelerin neredeyse tamamında Tatlıcak Mahallesi'nin gece tehlikeli bir hal aldığı öğrenilmiştir. Bu görüşmelerde mahalleye ilaçlama için gelen görevlinin aracına,

sağlık ocağına ve orada görev yapan sağlık personeline, öğretmenlere saldırılması, çalışanların mahalleye hizmet etme motivasyonlarını olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır. Yeni Mahalleli ve Cihanbeylililerle yapılan görüşmelerde Mahallenin sanayi kuruluşlarının yoğun olduğu bir bölgede olmasından ve yerel yönetimlerin hizmetlerinin yeterli olmamasından kaynaklı deneyimlerine aşağıda yer verilmektedir.

Ben buraya geleli altı yedi ay oldu inan buranın tozu toprağı yemeğimizin içine giriyor, yeri geliyor yemeği döküyor, çayı döküyoruz. Toz, toprak, pislik, şuraya baksana (çöp yığınlarını gösteriyor), Allah seni inandırsın bu çöpler burada daha bir hafta on gündür kimse gelmiyor. (G22)

İmkânımız olsa Yeni Mahalle'ye dönmek isterdik. Arıtma var burada affedersin evlerimizde duramıyoruz. Koku geliyor arıtmadan, kanalizasyon kokusundan hep hasta çocuklar. Mahalle oturulacak şekilde değil, şurada kum ocaklarının tozu var, o geliyor mahvediyor her şeyimizi.. Mahallemize hizmet yok. (G20)

Sosyal haklar (güvenli ve uygun çevre) alt boyutunda katılımcıların neden sosyal dışlanmayı daha fazla hissettikleri yapılan bu görüşmelerden anlaşılmaktadır. Görüşmeler bütüncül bakış açısıyla ele alındığında sebep ve sonuçların birbirini devamlı tekrar ettiği anlaşılmaktadır. Öyle ki mahalleye hizmet vermek amacıyla giden meslek elemanlarının şiddet gördükleri için çalışma motivasyonlarının kırıldığı ve sonuç olarak daha önce var olan sağlık ocağının kapatıldığı öğrenilmiştir. Güvenlik sorunu nedeniyle bazı hizmetlerin aksadığı ya da verilemediği anlaşılmaktadır. Bazı hizmetlerin gelmemesinden kaynaklanan mağduriyetler güvenlik sorununun yaşanmasına bağlı açıklanabilir. Cihanbeylili ve Yeni Mahallelilerle yapılan görüşmelerde yerel yönetimlerce karşılanması beklenen bazı hizmetlerin eksikliğini farklı mahallelerden örneklerle açıklayan sözler aşağıda yer almaktadır.

Başakşehir Mahallesi var %80 i doğuludur. Yolları asfaltlı, kaldırımlı en güzel yer yapılmış. Mesela taziye evi var. Burada yok. Orada her yer asfalt burada yok. Sokaklar komple çukur. Sorun dışlanma oldu mu böyle olur. (G11)

Çoğu satıp gitti, kimi Karaaslana, kimi Saraçoğluna kimi Başak Mahallesi'ne. Oraların muhitleriyle bura bir değil. Oralar çok güzel. Yeşilliği asfaltı var, camisi onların dibinde, okulu var, taziye evleri var yani sana ne söyleyeyim çocuk parkları var, pazarları var. Her şeyleri var. Oraya gidince benim gönlüm gülüyor, ben gitmeyeyim diyorum burada kalayım diyorum. Çevreleri çok temiz. Ama bir oraya bakın bir de buraya bakın. Sanki ben mezarın içine giriyorum burada. (G12)

Yukarıdaki görüşmelerden Tatlıcak Mahallesi'nin yerel yönetimler tarafından sunulması gereken temel hizmetler ve sosyal tesisler bakımından eksik kaldığı anlaşılmaktadır. Temiz çevre, yol bakımı, çevre düzenlemeleri ile pazar yeri, taziye evi, cami gibi tesislerin varlığını

çevre mahallelere giderek görmekte ve diğer mahallelerle yaşadıkları çevreyi karşılaştırdıklarında güvenli ve uygun çevre anlamında sosyal haklar bakımından sosyal dışlanma yaşadıklarını daha çok hissetmektedirler. Eğitimcilerle yapılan görüşmelerin çoğundan sosyal tesis eksikliğinin mahalledeki çocuk ve gençlerin boş vakitlerini aktif ve yararlı bir şekilde geçiremediklerine, bu grupların rekreasyon etkinliklerinden yoksun kaldıklarına ve başı boş dolandıkları olumsuz çevrelerde yasa dışı işlerle uğraşan insanlarla yakınlaşmalarına hatta madde kullanımına kadar sorunlarla karşılaşmalarına neden olduğu anlaşılmaktadır. Aşağıda bu görüşmelerden birine yer verilmiştir.

Belediye bir spor kompleksi yapsın çocuklar oyalansın eroine bulaşmasın. Galaport'u yaptılar Karatay'a ee esmer vatandaş almıyoruz buraya. Dışlıyorsun. Nasıl düzelecek? Mahalleye (Tatlıcak) yapmıyor. Neden? Kırılır dökülür diye. Ee kırılсын yine yaparsın. (G3)

Yukarıdaki görüşmeden yerel yönetimlerin mahalleye bu tür tesisleri yapmama nedeni olarak bu bölgedeki insanların eşya kullanma bilincinden uzak olması, yapılan hizmetlere zarar vermeleri nedeniyle hizmet götürülmemesi bölge insanının bu şekilde cezalandırılması şeklinde de algılanabilmektedir.

Cihanbeylili ve Yeni Mahallelilerle yapılan görüşmelerde sosyal yardım alanların onları ekonomik anlamda kısmen rahatlattığı aşağıdaki sözlerden anlaşılmaktadır.

(Evde Bakım) Aylığı aldık alalı şükür rahatız, yalan yok. O 900 lirayı alıyoruz. O gene de bize yeter hiç olmasa ne edeceğiz. Gene o olunca elektrik paramızı veriyoruz, su paramızı veriyoruz. Gene tüpümüzü değiştiriyoruz, şükürler olsun. Gene şükürler olsun ki kömürümüzü veriyor kaymakamlık. (G6)

Allah razı olsun ben belediyeden hiç kötülük görmedim. Aylığımı da kömürümü de gıda mı da verdi. Ekmek fişini verirdi, çocuklarımın aylıklarını verirdi. Aldık. Bir astım makinasını vermedi sigorta göründü diye. Onun vereceği 100-150 milyon beni zengin de etmez fakir de etmez. (G8)

Yukarıdaki görüşmelerden görüşmecilerin Sosyal Hizmet Merkezi tarafından bakım ihtiyacı olan kişilerin bakımını üstlenen vasisi ya da akrabasına nakdi olarak sağlanan evde bakım maaşı yardımı ve belediye yardımlarından yararlandıkları anlaşılmaktadır. Evde bakım maaşından yararlanan görüşmeci yardım parası olarak 900 lira aldıklarını ifade etmiştir. Ancak evde bakım maaşının görüşmenin yapıldığı dönemde asgari ücret esas alındığında 900 liradan daha fazla olduğu bilinmektedir. Görüşme yapılan kişinin aldığı yardımı az göstermesi muhtemelen araştırmacının sosyal yardım sağlayabileceği düşüncesinden kaynaklanmaktadır.

Anket uygulaması ve derinlemesine görüşme yapmak üzere görüşülen Yeni Mahalleli ve Cihanbeylili ailelerin evlerinin avlularında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından verilen kömür çuvalları gözlemlenmiştir. Bazı görüşmecilere sosyal yardım alıp almadıkları sorulduğunda almadıklarını söyleyen kişilere yardım çuvallarının kendilerine gelip gelmediğini sorulmuştur. Bu kişilerin Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nün Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla yaptığı yakacak yardımını bir sosyal yardım olarak görmedikleri anlaşılmıştır. Sosyal yardım başvurusunda bulunup da yardım alamayanların tepkilerine aşağıda yer verilmektedir.

Gidiyorlar bir gıdaya kömüre yazalım diyor, orada oturuyorum dedin mi yok sana. Eşim sigortalı dediler. Eşim 1 milyon 100 liraya çalışıyor, eşim motorla gider günlük on milyon benzin parası verir, gelinin çocuğu var, hangisini becerirsin onla. (G10)

Yukarıda yapılan görüşmelerden sosyal yardım alamayanların kamu kurumlarının sigortalı olma durumuna bağlı olarak yardım yapmamaları sebebiyle mağdur olduklarını ifade ettikleri anlaşılmaktadır. Bilindiği üzere Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları şartlı nakit transferi gibi bazı sosyal yardım türlerinden yararlanmak isteyenlerin “kendilerinin ya da eşinin herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna tabi olmamaları” şartıyla yardım yapmaktadır (Ustabaşı, 2013, s. 163). Dolayısıyla ailelerin herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna tabi olması bazı yardım türlerinden yararlanamamalarına neden olmaktadır.

Sosyal haklar (kurumlardan ve yardımlardan faydalanabilme) boyutunda sosyal dışlanma algısı en yüksek bir grup olan Cihanbeylilerin bu durumunu açıklayan bir görüşmeye aşağıda yer verilmektedir.

En yakın kaymakama gidiyoruz, neymiş efendim senin oğlunun üstünde araba var. Ee bana ne varsa, kapımın numarası ayrı, benim üstümde varsa o zaman de ki senin üzerinde mal varlığı var ondan vermiyorum. Gidiyorum geliyorum e benim yol param mı var da kaymakamın yanına gideceğim. Verirlerse de Allah razı olsun vermezlerse de Allah razı olsun. Bizi aynı evde yaşıyorlar sanıyorlar. Sabah ekmeğimi bulamadım ister inan ister inanma. Ben gün olur bulur yerim bazen olur bulamam aç açına dururum. Yardım eden yok. (G12)

Yukarıdaki görüşmede sosyal yardım için başvuruda bulunan görüşmecinin aynı evde yaşamadığı oğlunun mal varlığı nedeniyle sosyal yardımlardan yararlanamadığı için güç durumda olduğuna ilişkin ifadeleri yer almaktadır. Sosyal inceleme için evlerine gelen olmadığını belirten görüşmecinin sosyal yardımlardan yararlanamaması bu insanların sosyal haklar (kurumlardan ve yardımlardan faydalanabilme) alt boyutunda neden dışlanmayı hissettiklerini açıklar niteliktedir.

4.4.3.6. Kimlik Nedeniyle Sosyal Dışlanma

Kimlik nedeniyle sosyal dışlanmaya uğradıklarını en fazla Yeni Mahalleli grup dile getirmektedir. Bu söylemlerden birine aşağıda yer verilmektedir.

Şimdi ben hanımla kalksam bir ev almaya, bana kimlik ver diyor, kimliği veriyorum bana ev yok diyor ki. Peşin varlığım vardı, vermiyorlar işte. Geçen akrabamın birine daire aldık başka birini vesile koyduk işin içine, biz olunca olmuyor. Bizim adımızdaki bu kara leke silinmiyor. İşte aptalsın şusun busun. Bu kaynaklanmış bizlere bu leke bizlere sürülmüş silinmiyor. En büyük sorunumuz kimliğimiz. Kimliğimizde Yeni Mahalle yazdığı sürece bize vermiyorlar. Tatlıcak deyince de aynı. (G11)

Konya şehir merkezinden yeterli ekonomik güce sahip olsalar dahi ev veya işyeri açmak üzere bir dükkan satın alma girişiminde bulduklarında kimlik engeliyle karşılaştıkları anlaşılmaktadır. Yeni Mahalleli on iki katılımcıyla derinlemesine görüşme yapılmıştır. Görüşmelerin tümünde katılımcılar kimlik nedeniyle dışlanmalarına ilişkin deneyimlerini paylaşmışlardır. Yeni Mahalleli görüşmecilerin tamamı kimlik nedeniyle dışlandıklarını ifade etse de Konya halkının Yeni Mahallelilere olan mesafeli tutumlarına ilişkin mahallede çalışan profesyonel bir meslek elemanı günlük deneyimini şu şekilde açıklamaktadır:

Halkın da onlara genel bakış açısı farklı. Hala (Konya) halk onlara ikinci sınıf insan muamelesi yapmaya devam ediyor. Geçenlerde şahit olduğum bir şeyi paylaşayım hastaneden çıkıp dolmuşa bindim ikili koltuğun birinde roman (Yeni Mahalleli) vatandaştan biri oturuyordu. Anneyle kız bindi kız ayakta zor duruyor hasta. Yer var arkada buyurun oturun dediler. Kız tam oturacaktı annesi bağırdı hayır oraya oturmuyorsun diye. Başkası yer verdi de kız oturdu. Yani o vatandaşın yanına oturtmadı kızını kadın. Ben geçip oturdum. (G30)

Yeni Mahallelilerin kimlikleri nedeniyle dışlandıkları söylemleri yukarıda günlük deneyim anlatısında bir meslek elemanının bakış açısından açıklanmıştır. Meslek elemanı bu insanları ve sahip oldukları dezavantajları bildiği için önyargılı bir tutumda bulunmamıştır. Ancak birçok Konyalının bu önyargıyı taşıdığı yapılan görüşmelerden anlaşılmaktadır.

Aşağıda Araştırma Sorusu 8. (Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin mahalle dışında kimliğini gizleme durumları nasıldır?) sorusuna cevap aranmak üzere bazı testler yapılmıştır. Bu sorunun soruluş amacı mahalle sakinlerinin sosyal dışlanma deneyimlerinin önüne geçmek amacıyla kimliklerini gizleme yolunu tercih edip etmediklerini belirlemektir. Bu doğrultuda öncelikle Tatlıcak Mahallesi sakinlerine ‘size nasıl hitap edilsin?’ sorusu sorularak kendilerini nasıl kimliklendirdikleri belirlenmiştir. Mahalle sakinlerinin mahalle dışında kimliklerini gizleme durumlarına ilişkin bazı testler aşağıda yer almaktadır.

Tablo 43. Mahalle Dışında Kimliğini Gizleme Değişkeninin Normallik Testi İstatistikleri

Mahalle dışına çıktığında kimliği gizleme	Kolmogorov-Smirnov		Shapiro-Wilk	
	İstatistik	p	İstatistik	p
	0,504	0,000	0,433	0,000

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere “Mahalle dışına çıktığında kimliğini gizleme” değişkeninin normal bir dağılıma sahip olup olmadığını test etmek amacıyla Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri yapılmıştır. Yapılan normallik testlerinin ikisi de istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000<0,05$). Dolayısıyla, “Mahalle dışına çıktığında kimliğini gizleme” değişkeninin dağılımı ile normal dağılım arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlemlenmiştir. Bir diğer ifade ile, değişken normal bir dağılıma sahip değildir. Bu sebeple, farklı sosyal grupların mahalle dışında kimliğini gizleme durumlarının karşılaştırılması non-parametrik bir analiz olan Kruskal-Wallis H testi ile yapılacaktır.

Tablo 44. Farklı Sosyal Grupların Mahalle Dışında Kimliğini Gizleme Durumlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi

Mahalle dışına kimliği gizleme	Ki-Kare	Serbestlik Derecesi	p
	35,772	8	0,000

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere farklı sosyal grupların mahalle dışında kimliğini gizleme durumlarını karşılaştırmak için yapılan Kruskal-Wallis H testi istatistiksel olarak anlamlıdır. Dolayısıyla, Tatlıcak Mahallesi’nde yaşayan farklı sosyal grupların mahalle dışında kimliğini gizleme durumları birbirlerinden farklıdır. Hangi sosyal grupların mahalle dışında kimliğini gizleme durumlarının ne yönde olduğunu ortaya koymak amacıyla non-parametrik bir test olan Wilcoxon İşaretli Sıralar testi yapılmıştır.

Tablo 45. Farklı Sosyal Grupların Mahalle Dışında Kimliğini Gizleme Durumlarına Yönelik Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi

Göç Edilen Yer	N	t	p
Yerli Tatlıcaklı	13	2,496	0,013
Güney Doğu Anadolu	25	4,264	0,000
Doğu Anadolu	98	9,065	0,000
Yeni Mahalle	98	6,754	0,000
Cihanbeyli	39	2,333	0,020
Karapınar	18	4,424	0,000
Afganistan	39	6,245	0,000
Sedirler	14	3,742	0,000
Aksaray	14	3,606	0,000

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere tüm sosyal grupların mahalle dışında kimliğini gizleme durumları pozitif yönlü t istatistiği ile anlamlıdır. Dolayısıyla tüm sosyal gruplar, mahalle dışında kimliğini gizleme sorusuna hayır yönünde yanıt vermişlerdir. Cihanbeylililer ve Yeni Mahallelilerle yapılan görüşmelerde de bu doğrultuda yanıtlar alınmıştır.

Dışardan gelenlerin yaptıklarından mahallenin adı kirlendi. Kimliğimizi gizlemeyiz. Yeni Mahalleliyiz saklamayız. Doğruyu söyleyeceksin. Dedin mi de sorun yaşıyorsun. (G20)

Biz niye böyle olduk biliyor musun? Bu Kürt'tür, bu aptaldır bu çingendir diye. Bu kimlikle ilgili. Bak hele bu Konya'mızda çok büyük yobazlık var. Eskiden beri böyle. Bizim insanlarımız at arabasıyla gezerken biz çocuktuk, çoğunu taşarlarda böyle aptallar geçiyor diye. Bak askerliğimi yapıyorum, vergimi veriyorum, vatandaşım, vatanımı seviyorum, bayrağımı seviyorum. Neden sen böyle yobazlık yapıyorsun? Bundan dolayı insanlarımız böyle. (G25)

Yapılan görüşmelerden Yeni Mahallelilerin geçmişten bugüne kadar kimlikleri nedeniyle dışlandıkları, dışlanmaya neden olan ve Konya halkının onlara yönelttiği olumsuz söylemlerin kuşaktan kuşağa aktarıldığı anlaşılmaktadır. Yeni Mahalleli olarak kendilerinin de her insan gibi vatandaşlık görevlerini yerine getirdiklerini belirten görüşmeciler Konyalıların kendilerine olan haksız itham ve ayrımcı tutumlarını hak etmediklerini ifade etmektedir.

Konya'da Yeni Mahalle gibi adı sıkça asayiş olaylarıyla anılan, yaşayış tarzı olarak Yeni Mahallelilerle benzerlik gösteren Doğanlar Mahallesi'nin sakinleri mahallenin adının asayiş

olaylarıyla anılması, insanların mahalleye yönelik olumsuz algıları, iş başvurularında ve okullarda olumsuz hissiyata kapılmalarından duydukları rahatsızlık nedeniyle mahallenin adını değiştirme yönünde bir girişimde buldukları yerel haberlere yansımıştır (<http://www.merhabahaber.com>). Bu girişimlerin Konya halkından farklı yaşam süren, adı asayiş olaylarıyla anılan mahalle sakinlerinin kendilerine karşı gösterilen olumsuz tutum ve tavırlar karşısında yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu girişimler sosyal dışlanmayla mücadelenin birer göstergesi olarak örnek verilebilir.

4.4.3.7. İnanç Nedeniyle Sosyal Dışlanma

Yeni Mahalleli beş görüşmeci inançları nedeniyle dışlanma yaşadıklarını dile getirmiştir. Yeni Mahalleliler Alevi olmalarından dolayı Konyalılar tarafından dışlandıklarını çeşitli deneyimleri üzerinden şu şekilde açıklamışlardır:

İnsanımızı ötekileştiriyorlar. Adam tertemiz çalışıyor tanıdığımız. 28 yaşında, camiye gitmiyor Cuma günleri diye, çıkarttılar mesela. Ben akşama kadar tespih çekerim mesela camiye gitmek mecburiyetinde miyim ya. Ağzımdan düşürmüyorum Allah adını. Camiye gitmeyle ben size şey mi yapacam. Ötekileştiriyorlar. (G27)

Bugün adam kiliseye gidiyor, ibadetini en güzel şekilde yaşayabiliyorsa, ben de ibadetimi en güzel şekilde yaşayacam kardeşim. İslam dini bir tanedir. Ama dini herkese bir tane diyemezsin. Bu dinin çeşitliliği vardır. İslam bayrağının altında Musevilik vardır, Alevilik vardır, bilmem şeycilik vardır. Ama hepsi Muhammed, Ali'ye dayanır yolu. Bayrak olarak değil mi. Cem yapıyorum değil mi ben bir vatandaşım. Ben ibadet şeklimi böyle yapacam diyorum buna saygı duymazsan nasıl olacağım ben yani nasıl ben senin vatandaşın oluyorum. Demek ki ben senin vatandaşın değilim. (G25)

Yukarıda görüşmelerden Yeni Mahallelilerin mensup oldukları inanç sistemi nedeniyle ekonomik alandan dışlandıklarına yönelik ifadeleri yer almaktadır. Yeni Mahallelilerle yapılan görüşmelerde ibadetlerini yapabilecekleri bir cem evlerinin olmadığı dile getirilmiştir. Aynı görüşmelerde cem evlerinin önemi ve Alevi dedelerinin toplumsal bağlamda insanları yönlendirmede etkili bir görev üstlendiklerine değinilmektedir. Bu doğrultuda yapılan bir görüşmeye aşağıda yer verilmiştir.

Perşembe günleri dedelerimiz bizim için anlatıyor işte bu uyuşturucunun kötü olduğunu, aile yapılarını kötü yaptığını, yuvaların yıkıldığını bunun devlet tarafından cezasının olduğunu anlatıyor ama anlamıyorlar cahillikten dolayı. (Geleneklerinizi yaşatabiliyor musunuz?) yaşatamıyoruz. Cem evimiz yok. (G11)

Yapılan görüşmelerden Alevi dedelerinin kendileri için yönlendirici bir lider olduğu, cem evi olmadığı için başkalarının evlerini kullandıkları öğrenilmiştir. Görüşmeler bütün olarak değerlendirildiğinde Yeni Mahalleli sosyal gruba mensup bireyler, Konya halkının kendi inanç sistemlerine saygı duymadıkları ve bu nedenle mahallelerine cem evi yapılmadığı görüşüne sahiptirler.

4.4.4. Sosyal Mesafe

Tatlıcak Mahallesi sakinleriyle yapılan anket uygulamasında Sosyal Mesafe Ölçeği'ne verilen cevaplar bu başlık altında analiz edilmektedir. Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin Sosyal Mesafe Ölçeği sorularına verdikleri yanıtların tanımlayıcı istatistikleri (N, Ortalama, Standart Sapma) aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 46. Tatlıcak Mahallesi Sakinlerinin Sosyal Mesafe Tutumu İstatistikleri

Ölçek/Boyut	N	$\bar{X}$	SS
Sosyal Mesafe	353	4,03	1,05

Yukarıdaki tabloya göre Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin sosyal mesafe tutumlarının ortalaması $\bar{X}=4,03$ 'tür (SS=1,05). Sosyal mesafe tutumu 1 ile 5 aralığındaki Likert tipi bir ölçek ile ölçülmüştür. Bu ölçekte 1 sosyal mesafe tutumunun yüksek olduğu duruma karşılık gelmekte iken 5 sosyal mesafe tutumunun düşük olduğu duruma karşılık gelmektedir. Bu bakımdan Sosyal Mesafe Ölçeği, Sosyal Dışlanma Ölçeğinin tam aksi yönlü bir mantıksal kurguya sahiptir. Bir diğer ifade ile, Sosyal Mesafe Ölçeği, Sosyal Dışlanma Ölçeğine göre ölçüm düzeyinin aralıkları bakımından ters yönlüdür.

Aşağıda Araştırma Sorusu 2'ye (Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin sosyal mesafe tutumları, sosyoekonomik, sosyokültürel ve demografik durumlarına göre farklılık göstermekte midir?) cevap aranmak üzere bazı testler yapılmıştır. Bu sorunun soruluş amacı mahalle sakinlerinin sosyal mesafe tutumlarının farklı değişkenlerle olan ilişkisini ortaya koymaktır.

4.4.4.1. Sosyoekonomik Faktörler

Araştırma Sorusu 2a'ya (Tatlıcak Mahallesi'ndeki gelir düzeyi gruplarının sosyal mesafe tutumlarında fark var mıdır?) aşağıda yanıt aranmaktadır. Bu amaçla, gelir düzeyi ve Sosyal

Mesafe ile Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Gelir düzeyleri arasında sosyal mesafe tutumları bakımından anlamlı bir fark olup olmadığı test edilmiştir.

Tablo 47. Gelir Düzeyi ile Sosyal Mesafe Tutumu İlişkisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri

Sosyal Mesafe					
Gelir Düzeyi	N	$\bar{X}$	SS	F	p
0-699 TL	134	3,90	1,05	3,92	0,004
700-1399 TL	101	4,08	1,04		
1400-2099 TL	85	4,28	0,93		
2100-2799 TL	21	4,03	1,17		
2800-3499 TL	5	2,68	1,91		
Toplam	346	4,04	1,06		

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere analiz anlamlıdır ($F=3,92$; $p=0,004<0,05$). Buna göre, Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin farklı gelir düzeyleri arasında sosyal mesafe tutumu bakımından anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bir diğer ifade ile, sosyal mesafe tutumu, farklı gelir düzeyleri arasında farklılık göstermektedir. Gelir düzeylerinin hangileri arasında sosyal mesafe tutumu bakımından anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymak amacıyla post-hoc bir test olan Dunnett C testi yapılmıştır.

Dunnett C testine göre, 0-699 TL gelir aralığındaki grubun sosyal mesafe tutumu, 1400-2099 TL gelir grubununkinden daha yüksektir. Bu durum yoksulluğun daha keskin olduğu gelir gruplarında sosyal mesafenin daha fazla hissedilen bir tutum olduğunu göstermektedir. Bir diğer ifadeyle Tatlıcak Mahallesi sakinlerinden en alt gelir düzeyine sahip olan bireylerin Konyalılara olan sosyal mesafe tutumu daha yüksektir. Burada ekonomik durumun toplumsal mesafede etkili olduğu söylenebilir.

4.4.4.2. Sosyokültürel Faktörler

Araştırma Sorusu 2b'ye (Tatlıcak Mahallesi'ndeki sosyokültürel grupların sosyal mesafe tutumlarında fark var mıdır?) aşağıda yanıt aranmaktadır. Bu amaçla, kimlik algısı ve Sosyal

Mesafe ile Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Farklı sosyokültürel kimlikler arasında sosyal mesafe tutumları bakımından anlamlı bir fark olup olmadığı test edilmiştir.

Tablo 48. Algılanan Kimlik ile Sosyal Mesafe Tutumu İlişisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri

Sosyal Mesafe					
Algılanan Kimlik	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Abdal	2	3,75	0,35	4,77	0,000
TC Vatandaşı	171	4,27	0,93		
Alevi	48	3,72	1,29		
Böyle bir gruplamaya ihtiyaç duymuyorum	83	3,69	1,08		
Diğer	4	2,84	1,74		
Türkmen	16	4,73	0,54		
Afgan	6	4,54	0,51		
Kürt	21	3,88	0,89		
Özbek	2	4,00	1,41		
Total	353	4,04	1,06		

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere analiz anlamlıdır ($F=4,77$; $p=0,000<0,05$). Buna göre, Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin farklı sosyokültürel grupları arasında sosyal mesafe tutumu bakımından anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bir diğer ifade ile, sosyal mesafe tutumu, farklı sosyokültürel gruplar arasında farklılık göstermektedir. Sosyokültürel grupların hangileri arasında sosyal mesafe tutumu bakımından anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymak amacıyla post-hoc bir test olan Dunnett C testi yapılmıştır. Dunnett C testine göre, kendilerini TC Vatandaşı olarak tanımlayan sosyokültürel grubun sosyal mesafe tutumu, kimlik algısına dair bir gruplamaya ihtiyaç duymayan grubun sosyal mesafe tutumundan daha düşüktür.

Türkiye’de sosyal mesafe konusunda yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Erzurum’da yapılan bir sosyal mesafe araştırmasında, “vatandaşlık olgusunda Erzurum insanının kavmi ve dini bir milliyetçilik bakışına sahip olması farklı din ve milliyete daha fazla sosyal mesafe konmasına sebep olduğu”na değinilmiştir (Akpolat, 2008, s. 60). Buna benzer bir bulgu Karşlı’nın (2012) Kahramanmaraş’ın Göksun ilçesi örneğinde gerçekleştirdiği sosyal mesafe

çalışmasında “farklı gruplarla birlikte yaşama konusunda önemli bir tutum olan aynı ülkenin vatandaşı olmak da bütün gruplara karşı yakın olarak ölçülmüştür” şeklinde karşımıza çıkmaktadır (s. 256). Bu araştırmada ise Tatlıcak Mahallesi sakinlerinden kendilerini herhangi sosyokültürel bir sınıflandırmaya ihtiyacı olmadığını ifade eden üyelerin kendilerini TC Vatandaşı olarak tanımlayanlardan, Konya halkına daha uzak bir sosyal mesafe tutumunda bulunduğu belirlenmiştir.

4.4.4.3. Farklı Sosyal Grupların Sosyal Mesafe Tutumları

Araştırma Sorusu 2c’ye (Tatlıcak Mahallesi’ndeki sosyal grupların sosyal mesafe tutumlarında fark var mıdır?) aşağıda yanıt aranmaktadır. Bu amaçla, göç kaynağı ve Sosyal Mesafe Tutumu değişkenleri ile Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Farklı göç kaynağından gelen sosyal gruplar arasında sosyal mesafe tutumları bakımından anlamlı bir fark olup olmadığı test edilmiştir.

Tablo 49. Göç Kaynağı ile Sosyal Mesafe Tutumu İlişkisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri

Sosyal Mesafe					
Göç Kaynağı	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Yerli Tatlıcaklı	13	4,46	0,83	7,94	0,000
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	24	3,22	1,22		
Doğu Anadolu Bölgesi	97	3,68	1,08		
Yeni Mahalle	95	4,03	1,08		
Cihanbeyli	39	4,46	0,37		
Karapınar	18	4,75	0,66		
Afganistan	39	4,62	0,60		
Sedirler	14	4,15	1,27		
Aksaray	14	3,77	1,25		
Toplam	353	4,04	1,06		

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere analiz anlamlıdır ($F=7,94$; $p=0,000<0,05$). Buna göre, Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin farklı sosyal grupları arasında sosyal mesafe tutumu bakımından anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bir diğer ifade ile, sosyal mesafe tutumu, farklı

sosyal gruplar arasında farklılık göstermektedir. Sosyal grupların hangileri arasında sosyal mesafe tutumu bakımından anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymak amacıyla post-hoc bir test olan Dunnett C testi yapılmıştır.

Dunnett C testine göre Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden göç edenlerin sosyal mesafe tutumu, Yerli Tatlıcaklılardan ve Cihanbeyli, Karapınar ve Afganistan'dan göç edenlerin sosyal mesafe tutumlarından yüksektir. Bununla birlikte, Doğu Anadolu Bölgesi'nden göç edenlerin sosyal mesafe tutumu, Cihanbeyli, Karapınar ve Afganistan'dan göç edenlerin sosyal mesafe tutumlarından yüksektir. Kısaca ifade edilecek olursa, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden göç eden sosyal gruplar, Cihanbeyli, Karapınar ve Afganistan'dan göç eden gruplara göre Konya halkına yönelik olarak daha uzak bir sosyal mesafe tutumuna sahiptir.

4.4.4.4. Cinsiyete Göre Sosyal Mesafe Tutumu

Araştırma Sorusu 2d'ye (Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin sosyal mesafe tutumları cinsiyete göre değişmekte midir?) aşağıda yanıt aranmaktadır. Bu amaçla, cinsiyet ve Sosyal Mesafe değişkenleri ile Bağımsız Örneklem t-Testi yapılmış ve cinsiyetler arasında sosyal mesafe tutumu bakımından anlamlı bir fark olup olmadığı test edilmiştir.

Tablo 50. Cinsiyet ile Sosyal Mesafe Tutumu İlişisine Yönelik Bağımsız Örneklem t-Testi İstatistikleri

Sosyal Mesafe					
Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Kadın	137	3,93	0,99	-1,14	0,159
Erkek	216	4,10	1,08		

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere sosyal mesafe tutumu bakımından Tatlıcak Mahallesinde yaşayan kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($t=-1,14$; $p=0,159>0,05$). Dolayısıyla, Tatlıcak Mahallesinde yaşayan kadın ve erkeklerin sosyal mesafe tutumları birbirlerinden farksızdır.

Karlı (2012) Göksun örneği araştırmasında “sosyal hayatta görünürlülük farklılığından dolayı bütün gruplara karşı erkeklerin sosyal mesafe yakınlığı kadınlardan yüksek”

olduğunu bulmuştur (s. 257). Akpolat (2008) Erzurum örneğindeki araştırmasında ise cinsiyetin kamusal alanda yer alan ilişkilerde belirleyici olmadığı sonucuna varmıştır (s. 52). Bu araştırma sonucuna benzer olarak Tatlıcak Mahallesi'nde sosyal mesafe tutumunda cinsiyetin herhangi bir etkiye sahip olmadığı belirlenmiştir.

4.4.4.5. Sosyal Mesafe Tutumu ile Sosyal Dışlanma Algısı Arasındaki İlişki

Sosyal mesafe tutumu ile sosyal dışlanma algısı arasındaki ilişki korelasyon analizi ile test edilmektedir. Bu bağlamda, sosyal dışlanma algısının boyutları ile sosyal mesafe tutumu arasındaki ilişki korelasyon analizleriyle aşağıda tek tek incelenmektedir.

Tablo 51. Sosyal Mesafe Tutumu ile Sosyal Dışlanma Algısı Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi İstatistikleri

Sosyal Mesafe		
Ölçek/Boyut	Pearson r	p
Sosyal Dışlanma	-0,17	0,002
Maddi Yoksunluk	0,04	0,406
Sosyal Haklar (Kurumlar)	-0,25	0,000
Sosyal Haklar (Uygun Çevre)	0,05	0,392
Sosyal Katılımcılık	-0,13	0,017
Kültürel Entegrasyon	-0,27	0,000

Yukarıda görüldüğü üzere sosyal mesafe tutumu ile sosyal dışlanma ve sosyal dışlanmanın boyutları olan sosyal haklar (kurumlar ve yardımlardan faydalanma), sosyal katılımcılık, kültürel entegrasyon ve normlara uyma arasındaki ilişkilerin anlamlı oldukları bulunmuştur. Bu ilişkilerin tümü negatif yönlüdür. İki ölçeğin birbirleriyle ters yönlü kurgulanışları göz önünde bulundurulduğunda sosyal mesafe tutumunun sosyal dışlanma ve ilişkili olan alt boyutlarıyla aynı yönlü değiştiği görülmektedir. Ancak anlamlı bulunan dört korelasyon ilişkisinin de -0,13 ila -0,27 arasında değişiyor olması bu ilişkilerin zayıf kabul edilebilecek bir düzeyde olduğunu göstermektedir.

4.4.4.6. Kimliği Gizleme ve Sosyal Mesafe İlişkisi

Tatlıcak Mahallesi sakinlerinden “mahalle dışında kimliğinizi gizler misiniz” sorusuna evet ve hayır yanıtı verenlerin sosyal mesafe tutumlarının karşılaştırılması amacıyla Mann-Whitney U testi yapılmıştır.

Tablo 52. Mahalle Dışında Kimliğini Gizleme ile Sosyal Mesafe Tutumu İlişkisine Yönelik Mann-Whitney U Testi İstatistikleri

Sosyal Mesafe Tutumu					
Mahalle dışında kimliğini gizleme	N	Ortalama Sıra	Sıraların Toplamı	Z	p
Evet	27	208,30	5624	-2,69	0,007
Hayır	301	160,57	48332		

Tatlıcak Mahallesi dışında kimliğini gizleyenlerin ve gizlemeyenlerin sosyal mesafe tutumlarının farklı olup olmadığına yönelik Mann-Whitney U Testi sonuçlarına göre örneklem istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklıdır ($p=0,007<0,05$). Bu sonuçlara göre örneklem ortalamaları karşılaştırıldığında mahalle dışında kimliğini gizleyenlerin ortalama sırasının mahalle dışında kimliğini gizlemeyenlerin ortalama sırasından yüksek olduğu görülmektedir. Bir başka ifade ile mahalle dışında kimliğini gizlemeyenlerin Konya halkına yönelik sosyal mesafe tutumları mahalle dışında kimliğini gizleyenlerinkinden daha yüksektir. Dolayısıyla mahalle dışında kimliklerini gizleyenlerin Konya halkına karşı daha uzak bir sosyal mesafe tutumu geliştirdikleri sonucuna varılabilmektedir. Bir diğer ifadeyle mahalle dışında kimliğinin bilinmesini istemeyenler Konya halkı ile daha mesafeli olmayı tercih etmektedirler.

Yeni Mahallelilerle yapılan derinlemesine görüşmelerde bu kişilerin inanç kimlikleri nedeniyle sosyal dışlanmaya maruz kaldıkları ve dolayısıyla Konya halkının onlara mesafeli bir tutum sergiledikleri aşağıdaki sözlerden anlaşılmaktadır.

Konyalılarımız bize göre iyiler ama tabii dışlıyorlar. Adam Yeni Mahalleliyim deyince ya aptalsın diyor ya çingensin diyor. Çingenliği kabul etmiyoruz biz. Aynı Müslümanız. Bizde ayrımcılık yok ama onlarda ırkçılık var. Dışlıyorlar. (G19)

Yapılan görüşmelerde Konya halkının Yeni Mahallelilere olan önyargıları olduğu kadar görüşmecilerin de Konya halkına karşı bazı yargılarının olduğu anlaşılmaktadır. Bu ayrımcı

düşüncelerin farklı inanç sistemlerine mensup olma nedenine bağlı geliştiği görüşmelerde ifade edilmektedir. Mensup olunan inanç sistemleri üzerinden Yeni Mahallelilerin ve Konya halkının birbirlerine mesafeli oldukları anlaşılmaktadır.

Konya'nın insanı Müslüman da değil. Gündüz koşa koşa camiye gidiyorlar gösteriş namazı kılıyor akşam bir bakıyorum camide gördüğüm adam gazinoda oturmuş alkol içiyor. Gerçek Müslümanlık bu değil ki. Geçen cezaevinin önündeyiz arkadaş, abi diyor biz İslam'ın i'sini bilmiyoruz ki diyor. Üniversiteye gitmişsiniz hangi şeyde imam Hüseyin'den hazreti Ali'den bahsedildiğini gördünüz mü? Yani insanlara hakiki İslam öğretilmiyor. Öğretilse yani bu şekilde olmayız. Asıl sorun burada, hiçbirimiz tam manasıyla İslam'ı yaşadığımız yok. (G23)

Yukarıdaki görüşmede dini kimliğin yarattığı sosyal mesafenin yetersiz dini eğitim olduğuna bağlı açıklama yapılmıştır. Çoğu görüşmeci Aleviliğin ve İslam'ın birbirinden farklı olmadığını öne sürerken, yukarıda sözleri geçen görüşmeci kimlik nedeniyle dışlanmayı yetersiz din eğitime bağlı açıklamaktadır.

4.4.5. Yaşam Doyumu

Yaşam kalitesi, içinde bulunduğumuz yaşam standardını, yaşam şartlarını, sağlık, mutluluk, refah gibi söylemlerle aynı anlama karşılık gelecek şekilde kullanılmaktadır (Sapançalı, 2009, s.14). Yaşam doyumu ise birey ve grupların genel olarak hayatlarına karşı duydukları memnuniyetin değerlendirmesine karşılık gelmektedir. Birey ve grupların, sanayileşme, göç, kente uyum ve bunun gibi karşılaştıkları birçok değişiklikler onların yaşamlarında çeşitli etkiler bırakmaktadır. Böylesi süreçlerle karşı karşıya kalan birey ve gruplarda yaşam doyumu tespitlerinin yapılmasının, karşılaştıkları değişimlerin ve deneyimlerin onlarda ne yönde bir etki bıraktığına ilişkin fikir vermesi beklenmektedir.

Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin sahip olduğu olumsuz çevre koşulları ve barındırdığı dezavantajlı gruplar düşünüldüğünde yaşam doyumlarının nasıl olduğu konusunda elde edilen bulgular bu başlık altında ele alınacaktır. Bu kapsamda Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin Yaşam Doyumu Ölçeği sorularına verdikleri yanıtların tanımlayıcı istatistikleri (N, Ortalama, Standart Sapma) aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 53. Tatlıcak Mahallesi Sakinlerinin Yaşam Doyumu İstatistikleri

Ölçek/Boyut	N	$\bar{X}$	SS
Yaşam Doyumu	357	2,49	1,28

Yukarıdaki tabloya göre Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin yaşam doyumlarının ortalaması $\bar{X}=2,49$ 'dur (SS=1,28). Yaşam doyumu, 1 ila 5 aralığındaki Likert tipi bir ölçek ile ölçülmüştür. Bu ölçekte 1, yaşam doyumunun düşük olduğu duruma karşılık gelmekte iken 5, yaşam doyumunun yüksek olduğu duruma karşılık gelmektedir. Yaşam doyumu ortalaması (2,49) Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin yaşamlarından duydukları memnuniyetsizliği göstermektedir.

Aşağıda Araştırma Sorusu 3'e (Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin yaşam doyumları, sosyoekonomik, sosyokültürel ve demografik durumlarına göre farklılık göstermekte midir?) yanıt aramak üzere gerçekleştirilen analizlere verilmektedir.

4.4.5.1. Sosyoekonomik Faktörler

Araştırma Sorusu 3a'ya (Tatlıcak Mahallesi'ndeki gelir düzeyi gruplarının yaşam doyumlarında fark var mıdır?) aşağıda yanıt aranmaktadır. Bu amaçla, gelir düzeyi ve Yaşam Doyumu değişkenleri ile Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Gelir düzeyleri arasında yaşam doyumları bakımından anlamlı bir fark olup olmadığı test edilmiştir.

Tablo 54. Gelir Düzeyi Yaşam Doyumu İlişkisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri

Yaşam Doyumu					
Gelir Düzeyi	N	$\bar{X}$	SS	F	p
0-699 TL	138	2,30	1,37	2,47	0,044
700-1399 TL	101	2,51	1,29		
1400-2099 TL	86	2,80	1,21		
2100-2799 TL	21	2,63	0,85		
2800-3499 TL	5	1,76	0,17		
Toplam	351	2,50	1,29		

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere analiz anlamlıdır ($F=2,47$; $p=0,044<0,05$). Buna göre, Tatlıcak Mahallesi'ndeki farklı gelir düzeyleri arasında yaşam doyumu bakımından anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bir diğer ifade ile, yaşam doyumu, farklı gelir düzeyleri arasında farklılık göstermektedir. Gelir düzeylerinin hangileri arasında yaşam doyumu bakımından anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymak amacıyla post-hoc bir test olan Dunnett C testi yapılmıştır.

Dunnett C testine göre, 0-699 TL gelir aralığındaki grubun yaşam doyumu, 1400-2099 TL gelir grubunununkinden daha düşüktür. Bu bulgu en düşük gelir düzeyine sahip bireylerin yaşam memnuniyetlerinin de düşük olduğunu göstermektedir. Ekonomik yoksulluğun bireyin sosyal hayata katılımını ve dolayısıyla sosyal refahını olumsuz etkileyen faktörlerin başında gelir. Bu durumda en düşük gelir grubundaki insanlar ekonomik yoksulluğu şiddetli hissetmeleri sebebiyle yaşam doyumları diğer gelir gruplarına nazaran daha düşük olduğu söylenebilir.

4.4.5.2. Sosyokültürel Faktörler

Araştırma Sorusu 3b'ye (Tatlıcak Mahallesi'ndeki sosyokültürel grupların yaşam doyumlarında fark var mıdır?) aşağıda yanıt aranmaktadır. Bu amaçla, algılanan kimlik ve Yaşam Doyumu değişkenleri ile Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Farklı sosyokültürel gruplar arasında yaşam doyumları bakımından anlamlı bir fark olup olmadığı test edilmiştir.

Tablo 55. Algılanan Kimlik ile Yaşam Doyumu İlişisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri

Yaşam Doyumu					
Algılanan Kimlik	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Abdal	2	2,70	2,40	9,37	0,000
TC Vatandaşı	172	2,35	1,22		
Alevi	49	2,02	1,42		
Böyle bir gruplamaya ihtiyaç duymayan	83	2,61	0,98		
Diğer	5	2,04	0,97		
Türkmen	16	4,76	0,40		

Afgan	6	1,90	0,77		
Kürt	22	2,77	1,14		
Özbek	2	3,00	2,83		
Toplam	357	2,49	1,28		

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere analiz anlamlıdır ($F=9,37$; $p=0,000<0,05$). Buna göre, Tatlıcak Mahallesi'ndeki farklı sosyokültürel gruplar arasında yaşam doyumu bakımından anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bir diğer ifade ile, yaşam doyumu, farklı sosyokültürel gruplar arasında farklılık göstermektedir. Sosyokültürel grupların hangileri arasında yaşam doyumu bakımından anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymak amacıyla post-hoc bir test olan Dunnett C testi yapılmıştır. Dunnett C testine göre Türkmenlerin yaşam doyumları, kendilerini TC Vatandaşı, Alevi, Afgan, Kürt, Diğer olarak tanımlayan ve bir sınıflandırmaya ihtiyaç duymayanlardan daha yüksektir.

Farklı kültürlerin birarada yaşadığı toplumlarda göçmenler kimliklerini korumada ve içinde buldukları kültüre uyum sağlamada bazı kültürleşme stratejilerini izlerler. Kültürleşme stratejisini etkileyen ayrımcılık, aynı zamanda bireylerin yaşam doyumlarını da olumsuz etkilemektedir (Vedder, Van de Vijver ve Leibkind, 2006).

Afganistan'dan gelenlerin % 41'lik çoğunluğu kendisini Türkmen olarak tanımlamaktadır. %30,8'lik ikinci çoğunluk ise kendisini Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı olarak, %15,4'lük kesimi ise Afgan olarak, %5,1'lik kısmı Özbek olarak kendilerini tanımlamaktadır. Kendilerini Türkmen olarak tanımlayan kişiler Yaşam Doyumu Ölçeğine verdikleri cevapları yıllarca savaşın sürdüğü Afganistan'daki imkanları ve oradaki sosyal refahlarıyla karşılaştırarak yanıtladıklarında buradaki yaşamlarından memnuniyet duymaları anlaşılır bir bulgudur.

4.4.5.3. Farklı Sosyal Grupların Yaşam Doyumu

Araştırma Sorusu 3c'ye (Tatlıcak Mahallesi'ndeki sosyal grupların yaşam doyumlarında fark var mıdır?) aşağıda yanıt aranmaktadır. Bu amaçla, göç kaynağı ve Yaşam Doyumu değişkenleri ile Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Farklı göç kaynağından gelen sosyal gruplar arasında yaşam doyumu bakımından anlamlı bir fark olup olmadığı test edilmiştir.

Tablo 56. Göç Kaynağı ile Yaşam Doymu İlişisine Yönelik Varyans Analizi İstatistikleri

Yaşam Doymu					
Göç Kaynağı	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Yerli Tatlıcaklı	13	2,20	0,76	11,27	0,000
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	24	2,77	1,05		
Doğu Anadolu Bölgesi	98	2,59	0,95		
Yeni Mahalle	98	1,97	1,32		
Cihanbeyli	39	2,44	1,40		
Karapınar	18	2,54	0,97		
Afganistan	39	3,91	1,25		
Sedirler	14	1,69	0,93		
Aksaray	14	2,13	1,10		
Toplam	357	2,49	1,28		

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere analiz anlamlıdır ($F=11,27$; $p=0,000<0,05$). Buna göre, Tatlıcak Mahallesi'ndeki farklı sosyal gruplar arasında yaşam doymu bakımından anlamlı bir fark bulunmaktadır. Sosyal grupların hangileri arasında yaşam doymu bakımından anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymak amacıyla post-hoc bir test olan Dunnett C testi yapılmıştır. Dunnett C testine göre Afganistan kökenlilerin yaşam doymuları, diğer sosyal grupların tümünden istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde yüksek düzeydedir. Bununla birlikte, Doğu Anadolu Bölgesinden göç edenlerin yaşam doymuları, Yeni Mahalle'den göç edenlerin yaşam doymundan daha yüksektir.

Afganistan'dan gelen sosyal grubun yaşam memnuniyetlerinin her testte anlamlı bir şekilde yüksek çıkması bu insanların geldikleri ülkede savaşa bağlı olarak huzur ve güven ortamının Tatlıcak Mahallesi'ne görece çok daha kötü durumda olmasına bağlı açıklanabilir. Afganistan'daki yaşamlarıyla karşılaştırdıklarında bu bireylerin yaşam memnuniyetleri burada daha yüksektir.

Doğu Anadolu Bölgesi'nden göçle gelenler Tatlıcak Mahallesi'nde eğitim düzeyi diğer sosyal gruplara nazaran daha yüksek olan bir sosyal gruba işaret etmektedir. Bu sosyal grup üyelerinden gelir durumu diğer sosyal gruplara nazaran daha yüksek olanların olması yaşam doymularını Yeni Mahallelilere göre olumlu yönde etkilemiş olabilir. Yeni Mahallelilerin

çoğunlukla düzensiz işlerde çalışıyor olması, suç potansiyellerinin yüksek olması, her aileden en az bir kişinin cezaevinde olması, parçalanmış aile sorunun yaygın olduğu bu sosyal grubun yaşam doyumlarının Doğu Anadolu Bölgesi'nden gelenlerin yaşam doyumundan daha düşük olması anlaşılır bir bulgudur.

4.4.5.4. Cinsiyete Göre Yaşam Doyumu

Araştırma Sorusu 3d'ye (Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin yaşam doyumları cinsiyete göre değişmekte midir?) aşağıda yanıt aranmaktadır. Bu amaçla, cinsiyet ve yaşam doyumu değişkenleri ile Bağımsız Örneklem t-Testi yapılmış ve cinsiyetler arasında yaşam doyumu bakımından anlamlı bir fark olup olmadığı test edilmiştir.

Tablo 57. Cinsiyet ile Yaşam Doyumu İlişisine Yönelik Bağımsız Örneklem t-Testi İstatistikleri

Yaşam Doyum					
Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Kadın	139	2,28	1,27	-2,49	0,013
Erkek	218	2,62	1,27		

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, Tatlıcak Mahallesi'nde yaşayan erkek ve kadınların yaşam doyumları anlamlı bir biçimde farklıdır ($t=-2,49$; $p=0,013<0,05$). Örneklem ortalamaları karşılaştırıldığında, Tatlıcak Mahallesi'nde yaşayan kadınların yaşam doyumlarının, erkeklerden daha düşük olduğu görülmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (2017) yapmış olduğu yaşam memnuniyeti araştırması sonuçlarına göre kadınlarda mutluluk oranı 2017 yılında %62,4 olarak belirlenmiştir. Erkeklerdeki mutluluk oranının kadınların mutluluk oranından kısmen az olduğu tespit edilmiştir (www.tuik.gov.tr). Bu çalışmada ise Tatlıcak Mahallesi'ndeki kadınların erkeklerden daha mutsuz oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

4.4.5.5. Sosyal Dışlanma Algısı ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki

Yaşam doyumu ve sosyal dışlanma algısı arasındaki ters ilişkiyi açıklayan araştırmalar literatürde mevcuttur. Araştırmalarda maddi yoksunluk ile sosyal haklar kurumlar ve

yardımlardan faydalanma ve sosyal katılımcılık boyutlarında sosyal dışlanmanın yaşam doyumunu ile olumsuz yönde ilişkili olduğu bulunmuştur (Bayram vd. 2010, s. 89). Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin sosyal dışlanma algıları ve yaşam doyumları arasındaki ilişki bu başlık altında ele alınacaktır.

Araştırma Sorusu 4'e (Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin sosyal dışlanması onların yaşam doyumunu nasıl etkilemektedir?) aşağıda yanıt aranmaktadır. Bu amaçla, sosyal dışlanma algısı (ve boyutları) ile yaşam doyumunu arasındaki ilişki korelasyon analizi ile test edilmiştir.

Tablo 58. Yaşam Doyumu ile Sosyal Dışlanma Algısı Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi İstatistikleri

Yaşam Doyumu		
Ölçek/Boyut	Pearson r	p
Sosyal Dışlanma	-0,36	0,000
Maddi Yoksunluk	-0,28	0,000
Sosyal Haklar (Kurumlar)	-0,20	0,000
Sosyal Haklar (Uygun Çevre)	-0,42	0,000
Sosyal Katılımcılık	-0,09	0,104
Kültürel Entegrasyon	-0,04	0,491

Yukarıda görüldüğü üzere yaşam doyumunu ile sosyal dışlanma ve sosyal dışlanmanın boyutları olan maddi yoksunluk, sosyal haklar (kurumlar ve yardımlardan faydalanma), sosyal haklar (uygun ev ve güvenli çevre) arasındaki ilişkilerin anlamlı oldukları bulunmuştur. Bu ilişkilerin tümü negatif yönlüdür. İki ölçeğin birbirleriyle aynı yönlü kurgulanışları göz önünde bulundurulduğunda yaşam doyumunu ile sosyal dışlanma ve anlamlı olan boyutlarını ters yönlü değiştiği görülmektedir. Bir başka ifadeyle, sosyal dışlanma algısı ve boyutları olan maddi yoksunluk, sosyal haklar (kurumlar ve yardımlardan faydalanma), sosyal haklar (uygun ev ve güvenli çevre) kaynaklı sosyal dışlanma algısı arttıkça yaşam doyumunu azalmaktadır.

Sosyal katılımcılık ve kültürel entegrasyon ve normlara uyma boyutlarında sosyal dışlanma algısı Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin yaşam doyumlarıyla ilişkili değildir. Bayram ve arkadaşlarının (2010) Bursa'da yaptıkları araştırmada benzer şekilde yaşam doyumunu ile kültürel entegrasyon ve normlara uyma boyutunda sosyal dışlanma arasında anlamlı bir ilişki

bulunmamıştır (s. 87). Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin maddi yoksunluk, sosyal haklar ve genel anlamda sosyal dışlanma algılarının mutsuzluk ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

4.4.5.6. Sosyal Dışlanma Algıları ve Yaşam Doyumları Arasındaki İlişkide Sosyal Mesafenin Düzenleyici Etkisi

Tatlıcak Mahallesi'nde saha araştırması kapsamında Sosyal Dışlanma Ölçeği, Sosyal Mesafe Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçekleri kullanılmıştır. Literatürdeki araştırmalarda sosyal dışlanma algısı ile yaşam doyumu arasında ters ilişki olduğu, bir diğer ifade ile sosyal dışlanma arttıkça yaşam doyumunun azaldığına ilişkin çalışmalar mevcuttur. Bu başlık altında sosyal dışlanma algısı ile yaşam doyumu arasındaki ilişki üzerinde sosyal mesafe tutumunun düzenleyici etkisinin var olup olmadığı ile test edilmektedir. Bu bağlamda aşağıda Araştırma Sorusu 5'e (Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin sosyal dışlanma algıları ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi sosyal mesafe tutumları nasıl etkilemektedir?) yanıt aranmaktadır.

Sosyal dışlanma ve yaşam doyumu ilişkisindeki sosyal mesafenin düzenleyici rolünü sorgulamak amacıyla hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 59. Sosyal Mesafe Tutumunun Yaşam Doyumu ve Sosyal Dışlanma İlişkisi Üzerindeki Düzenleyici Etkisine Yönelik Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Model	R ²	SH	ΔR ²	ΔF	p
1	0,125	0,938	0,125	50,135	0,000
2	0,129	0,939	0,000	0,169	0,682
3	0,129	0,939	0,003	1,137	0,287

Yukarıdaki tabloda hiyerarşik regresyon analizi kapsamında analiz edilen üç modele dair istatistikler verilmiştir. Modellerin bağımlı değişkeni bireylerin yaşam doyumlarıdır. Hiyerarşik regresyon analizinin üç aşamasında, modele sırasıyla açıklayıcı değişkenler eklenmiştir. İlk modeldeki açıklayıcı değişken, bireylerin sosyal dışlanma algılarıdır. Hiyerarşik regresyonun ikinci adımında, bireylerin sosyal mesafe tutumları düzenleyici değişken olarak modele eklenmiştir. Üçüncü adımda ise etkileşim terimi son açıklayıcı değişken olarak modele eklenmiştir.

Analiz sonucunda, değişim istatistikleri incelendiğinde, ikinci aşamada sosyal mesafe tutumunun modele dahil edilmesi ile R^2 'de istatistiksel olarak anlamlı bir artış meydana gelmemektedir. İkinci modelde elde edilen kısmi F değeri ($F = 0,169$, $p = 0,682 > 0,05$), değişimin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermektedir. Üçüncü aşamada, etkileşim teriminin (sosyal mesafe tutumu ile sosyal dışlanma algılarının çarpımları) modele dahil edilmesi ile R^2 'de (0,003) artış görülmektedir. Üçüncü modelde elde edilen kısmi F değeri ($F=1,137$, $p=0,287 > 0,05$), değişimin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermektedir. Hiyerarşik regresyon analizinden elde edilen sonuçlar, sosyal mesafe tutumunun, sosyal dışlanma ve yaşam doyumu arasındaki ilişkide düzenleyici bir değişken olarak etki etmediğini ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar, bireylerin sosyal dışlanma algılarından kaynaklanan yaşam doyumlarındaki değişimin, sosyal mesafe tutumlarının etkisiyle güçlenmediği veya zayıflamadığı anlamına gelmektedir.

4.4.5.7. Geleceğe Dair Umut ve Beklentiler

Tatlıcak Mahallesi'nde saha araştırmasına katılanların yaşam doyumu ortalaması (2,49) bu insanların yaşam kalitesinden, yaşam standartlarından duydukları memnuniyetsizliği göstermektedir. Bu başlık kapsamında katılımcıların mahallede yaşanan sorunların çözümlüne yönelik beklentileri ele alınmaktadır. Aşağıda Araştırma Sorusu 11'e (Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin gelecek beklentileri nasıldır?) yanıt aranmaktadır. Farklı sosyal grupların sorunların çözümlüne dair beklentileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki kare bağımsızlık testi ile sorgulanmaktadır.

Tablo 60. Mahallede Yaşanan Sorunların Gelecekte Çözüleceğine Dair Beklenti Değişkeninin Normallik Testi İstatistikleri

Mahallede yaşanan sorunların gelecekte çözüleceğine dair beklenti	Kolmogorov-Smirnov		Shapiro-Wilk	
	İstatistik	p	İstatistik	p
	0,255	0,000	0,787	0,000

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere "Mahallede yaşanan sorunların gelecekte çözüleceğine dair beklenti" değişkeninin normal bir dağılıma sahip olup olmadığını test etmek amacıyla Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri yapılmıştır. Yapılan normallik testlerinin ikisi de istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000 < 0,05$). Dolayısıyla, "Mahallede yaşanan

sorunların gelecekte çözüleceğine dair beklenti” değişkeninin dağılımı ile normal dağılım arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlemlenmiştir. Bir diğer ifade ile, değişken normal bir dağılıma sahip değildir. Bu sebeple, farklı sosyal grupların mahallede yaşanan sorunların gelecekte çözüleceğine dair beklentilerinin karşılaştırılması non-parametrik bir analiz olan Kruskal-Wallis H testi ile yapılacaktır.

Tablo 61. Farklı Sosyal Grupların Mahallede Yaşanan Sorunların Gelecekte Çözüleceğine Dair Beklentilerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi

Mahallede yaşanan sorunların gelecekte çözüleceğine dair beklenti	Ki-Kare	Serbestlik Derecesi	p
	21,298	8	0,006

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere farklı sosyal grupların mahallede yaşanan sorunların gelecekte çözüleceğine dair beklentilerini karşılaştırmak için yapılan Kruskal-Wallis H testi istatistiksel olarak anlamlıdır. Dolayısıyla, farklı sosyal grupların mahallede yaşanan sorunların gelecekte çözüleceğine dair beklentileri birbirlerinden farklıdır. Hangi sosyal grupların mahallede yaşanan sorunların gelecekte çözüleceğine dair beklentilerinin ne yönde olduğunu ortaya koymak amacıyla non-parametrik bir test olan Wilcoxon İşaretli Sıralar testi yapılmıştır.

Tablo 62. Farklı Sosyal Grupların Mahallede Yaşanan Sorunların Gelecekte Çözüleceğine Dair Beklentilerine Yönelik Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi

Göç Edilen Yer	N	t	p
Yerli Tatlıcaklı	13	1,414	0,157
Güney Doğu Anadolu	25	0,728	0,467
Doğu Anadolu	98	2,673	0,008
Yeni Mahalle	98	2,363	0,018
Cihanbeyli	39	0,000	1,000
Karapınar	18	0,302	0,763
Afganistan	39	-3,441	0,001
Sedirler	14	1,265	0,206
Aksaray	14	0,333	0,739

Tatlıcak Mahallesi'ne Doğu Anadolu Bölgesi'nden göç ederek gelenler ile Yeni Mahalle'den gelerek yerleşenlerin gelecekte mahalledeki sorunlarının çözülmesine ilişkin umutsuz oldukları bulunmuştur. Doğu Anadolu Bölgesi'nden gelenlerin eğitim düzeylerinin diğer sosyal gruplara nazaran yüksek olması bu sosyal grup üyelerinin mahalledeki sorunlara ilişkin farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğunu düşündürmektedir. Farkındalık düzeyi yüksek olması karşılaşılabilecek sosyal riskler ve vereceği zararlar hakkında bilgi sahibi olan bu grubun sorunların çözümüne ilişkin beklentisinin düşük olması ya da olmaması anlaşılabilir bir durumdur. Yeni Mahallelilerin bir kısmının geçimini yasa dışı işlerden sağlaması, bu sorununun köklü ve kurtulması zor olması nedeniyle sorunların çözümünde umutsuz oldukları düşünülmektedir.

Afganistan'dan gelenlerin ise Tatlıcak Mahallesi'ndeki sorunların çözümüne ilişkin umutlu oldukları belirlenmiştir. Büyük çoğunluğu Tatlıcak 2 bölgesinde ikamet eden Afganistan'dan gelen katılımcıların mahallenin bu bölgesinde çok fazla suç olaylarına tanık olmamaları, Tatlıcak 1 bölgesine göre bu bölgenin daha sakin ve yaşanabilir özelliklere sahip olması ve buradaki yaşamlarını Afganistan'daki yaşamlarıyla karşılaştırarak sorulara cevap verdikleri dikkate alındığında, mahalledeki sorunların çözüleceğine ilişkin gelecek beklentilerinin yüksek olması anlaşılabilir bir durumdur. Mahalledeki diğer sosyal grupların ise mahalledeki sorunların çözümüne yönelik umutlu ya da umutsuz olma durumlarında anlamlı bir sonuca ulaşamamıştır.

Mahallede diğer sosyal gruplara göre suç potansiyeli yüksek, eğitim düzeyi düşük ve dezavantajlı özellikleri fazla olan Cihanbeylililer ve Yeni Mahallelilerle yapılan derinlemesine görüşmelerde katılımcıların gelecekte mahallenin sorunlarının çözüleceğine dair umutlu olmadıkları öğrenilmiştir. Bu bağlamda Yeni Mahalleli bir katılımcı umutsuzluğunu aşağıdaki gibi dile getirmiştir.

Benim gelecekte beklediğim bu mahalle için yok. Devlet el atmış olsa kurtarma şansımız var. Bugün her kötülük olur, çünkü adam batağın içine düştü mü çırpındıkça iyice batacak birini daha çekecek birini daha çekecek olacak. (G25)

Yukarıdaki görüşme gibi Cihanbeylili ve Yeni Mahalleli bireylerle yapılan birçok görüşmede mahalledeki sorunların çözüleceğine ilişkin beklentilerin düşük olduğu anlaşılmaktadır. Derinlemesine yapılan görüşmeler beklentilerinin bu denli düşük olması maddi yoksunluklarına ve kamusal hizmetlerin gelmeyeşine bağlı açıklamaktadırlar. En düşük gelir düzeyine sahip bireylerin yaşam memnuniyetlerinin de düşük olduğunu gösteren

bulgular bu söylemleri güçlendirmektedir. Aynı zamanda Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin maddi yoksunluk, sosyal haklar ve genel anlamda sosyal dışlanma algılarının mutsuzluk ile ilişkili olması sorunların gelecekte çözüleceğine dair beklentinin düşük olmasını destekler niteliktedir. Tatlıcak Mahallesi'nde derinlemesine görüşme yapılan bir meslek elemanı ise mahallenin yerli halkının çoğunluğunun Konya şehir merkezine yakın mahallelere taşındığını belirtirken bu insanların mahalleye yönelik ümitlerinin, beklentilerinin olmadığını mahallenin ağır sanayi alanına çevrilmesini beklediklerini böylelikle sahip oldukları toprakları yüksek fiyatlara satmayı hedeflediklerini ifade eden sözleri aşağıda yer almaktadır.

Ben bunu söylediğimde buranın Sünni halkı, yerlisi, gözü ağır sanayinin geleceği günde, 300 bin ise bir evin bulunduğu yer, yarın burada 1,5-2 trilyona satıp gitmek. Adamın buraya lojman verilmiş, din iman anlatılmış umurunda değil. (G29)

Yukarıdaki sözlerden yerlilerin mahallenin düzelmesi için herhangi bir mücadele göstermediği, mahallede sahip oldukları topraklarının rantından yararlanmak üzere mahallenin ağır sanayi bölgesi haline getirilmesini bekledikleri anlaşılmaktadır.

4.4.6. Aile ve Çocuk Sorunları

Çocuğun korunması ve refahın sağlanması kapsamında aile ve çevresel faktörler, çocuğu etkileyen gelişimsel ihtiyaçlar ve ebeveynlik kapasitesinde bulunması gereken faktörler aşağıdaki şekilde göstermektedir.

Çocuğun içerisinde yaşadığı ailenin ve sosyal çevresel faktörler dikkate alındığında, ailenin yapısı, fonksiyonlarının işleyip işlemediği, geçimin sağlanıp sağlanmadığı, topluma uyumlarının olup olmadığı gibi durumlar, çocuğun refahını nasıl etkilediği hakkında bilgi vermektedir. Ebeveynlerin temel bakımı ve güvenliği sağlaması, sevgiyle hareket etmesi, rehberlik ve gerekli uyarılarda bulunması ve dengeli davranması çocuğun refahını olumlu etkileyen faktörlerdir. Çocuğun gelişimsel ihtiyaçları arasında sağlık, eğitim, duygusal ve davranışsal gelişim, kimlik, sosyal ilişkiler, sosyal sunum ve öz bakım becerileri bulunmaktadır.

Şekil 7. Çocuk Refahını için Teşvik Edici Faktörler

Kaynak: Pierson, J., 2010

Çocuk refahı denildiğinde ailenin ve içerisinde bulunan sosyal çevrenin bir bütün halinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle aile odaklı sosyal hizmet müdahaleleri çocuk refahını sağlama, aile refahını sağlama ve dolayısıyla toplum refahını sağlama açısından önem teşkil etmektedir. Yukarıdaki şekil dikkate alındığında, Tatlıcak Mahallesi'nde eğitim düzeyinin düşük olması, olumsuz sosyal çevre koşulları, yasa dışı işlerin çokça yaşanması ve birçok farklı risklerle karşı karşıya olmaları bu mahalledeki çocukların ve ailelerin refahını olumsuz etkilemektedir.

Tatlıcak Mahallesi'nde aktif çalışan profesyonel meslek elemanı ile yapılan derinlemesine görüşmede ailelerin kültür adını verdikleri alışkanlıklarının toplumsal yaşama uygun olmadığı aşağıda örneklerle açıklanmaktadır.

Ailenin kültür adını verdiği alışkanlıkları şehir yaşamına çok uygun değil, bundan kaynaklı çocukların birçok suça kayabildiğini görüyorsunuz yani Tatlıcak'a gidiyorsunuz, adam kızını sokakta dilenmeye göndermiş yıllarca, 15 yaşından sonra bizim kız asfalta ayak basmaz modunda. Ama 16 yaşında evlendirebiliyor kızını. Böyle bir çok şey var. (G31)

Meslek elemanlarıyla yapılan görüşmelerde Tatlıcak Mahallesi'nde dezavantajlı sosyal grupların geleneksel uygulamalarının ve alışkanlıklarının uygun olmayışı ve aile içi eğitim eksikliğinin neden olduğu bir takım sorunlar dile getirilmiştir. Ailelerin, Tatlıcak Mahallesi'nde uyuşturucu madde ticaretinin ve kullanımının yaygın olmasından kaynaklı olumsuz çevre koşullarından ve mevcut risklerden çocuk ve gençleri korumaları için birçok sorumluluğu üstlenmeleri gerekmektedir. Ailelerde olması gereken bu sorumluluklara bir meslek elemanı şu şekilde değinmiştir:

Aileler çocuklarına sınır koyduğunda, çocuğa değerlerini öğrettiğinde, iyi ya da kötü kavramını oluşturduğunda, yurttaşlık bilinci geliştirdiğinde, onu izlediği takip ettiğinde, açık bir iletişim kurduğunda, kapasitesi kadar sorumluluklar verdiğiğinde uygun disiplin yöntemleri gerçekleştirdiğinde, bilmeyerek de aslında aileler bağımlılıkla mücadele ediyor. Ailelerle bağımlılıkla mücadele çalışmasından aslında ebeveynlik becerilerinin gelişimini kastediyoruz. Dolayısıyla sosyal hizmet uzmanının aile odaklı çalışmaları son derece önemli. (G32)

Sosyal dışlanmanın yaşandığı, temel ve refah hizmetlerinden yeterince yararlanılmadığı, suç potansiyelinin yüksek olduğu, eğitim düzeyinin düşük olduğu, parçalanmış aile sorununun olduğu, yasadışı işlerin yaygın olduğu ve sosyokültürel bütünleşme sağlayamamış farklı sosyal gruplar gibi birçok dezavantajın bir arada bulunduğu olumsuz çevre koşulları yoğun olan mahallelerde ailelerin çocuklarını bu risklere karşı korumaları gerekmektedir. Bu kapsamda ailelerin çocuk eğitiminde ve iletişimde yetkin olmaları gerekmektedir. Ancak mahalle sakinleri genel olarak değerlendirildiğinde ailelerin bu konuda yeterli olamayabileceği, mahallede aile odaklı çalışmaların yürütülebilmesi için çeşitli refah kurumlarına ihtiyacı olabileceği görülmektedir. Yapılan görüşmelerde mahalledeki ailelerin güçlendirilmesi gerektiğine değinilmiştir.

4.4.6.1. Aile Boyu Suç

Saha araştırması sürecinde anket ve derinlemesine görüşme yapmak üzere ev ziyaretlerinde bulunulan Cihanbeylili ve Yeni Mahallelilerin suç potansiyeli yüksek iki grup olmasına yönelik bazı örneklerle karşılaşılmıştır. Özellikle Yeni Mahalleli ailelerle çalışma yapmak üzere evlerine girilen hemen her ailede en az bir aile üyesinin cezaevinde olması dikkat çekmektedir. Bazı ailelerde suçun aile boyu organize bir şekilde işlendiğini cezaevinde bulunan alt ve üst soylara ait aile üyelerinden anlamak mümkündür. Anne ve babası da cezaevinde olan bir Yeni Mahalleliyle yapılan görüşmeye aşağıda yer verilmiştir.

Daha yeni çıktım cezaevinden. Bir hafta oldu, altı sene kaldım içeride. Eşim de cezaevinde. Ben cezaevine girdiğimde çocuklardan biri 4,5-5 yaşındaydı şimdi biri birini okula gönderdim biri 11 biri 12 yaşında. Eşim de cezaevinde. (Ne kadar daha kalacak?) Eşimin çok. Ne yapısın kadın mecburiyetten. (G23)

Bana 6 sene verdiler. 3 yıl yattım çıktım. Eşimin bir senesi var. Oğlanın bir senesi var, biri bir ay sonra çıkacak öbür küçük olan 21 sene aldı. (G22)

Yukarıdaki görüşmeler uyuşturucu madde nedeniyle cezaevinden yeni çıkan Yeni Mahallelilere aittir. Suçun üç kuşak boyu işlendiğini göstermesi açısından örnek olacak ifadeler paylaşılmıştır.

“Model alma birlikte yaşanan ortamlarda belirli kişilerin çeşitli özelliklerinin, davranışlarının diğerlerince örnek alınması” olarak tanımlanmaktadır (Kılıç vd., 2004). Böyle bir sosyal çevrede büyüyen çocukların suç işleyen anne, baba, dede, nine, kardeş gibi birinci ve ikinci dereceden yakınlarını rol model almaları, onların suç işlemesine bakışlarını normalleştirmektedir. Çevresinde cezaevine girip çıkmayı çok fazla gören bir birey bu durumu gelişim süreci içerisinde içselleştirerek normalleştirebilir. Uygun rol model eksikliği halinde, çocuklar yetiştikleri ailedeki algı ve anlayışları benimseyecektir. Bu doğrultuda meslek elemanlarıyla yapılan bir görüşmeye aşağıda yer verilmiştir.

Sokaktaki çocuklar en çok uyuşturucu sorunuyla karşı karşıyalar. Özellikle Tatlıcak bölgesinde ailelerin çoğu, ya baba ya abi içer. Onlar için çok büyük bir suç değil. Geçende biriyle görüşme yaptık, nüfusta Tatlıcak, Yeni Mahalle'yi kimlikte görünce kimse iş vermiyorlar diyor. Biz çok temiz aileyiz diyorlar. Ee oğlun nerede (?) içeride diğer oğlun (?) o da içeride ben de yeni çıktım diyor. Ama temiz aile işte yani (!) Temiz aile anlayışları bu. Uyuşturucu satmamış gasptan içeri girmiş olmak onlar için temiz yani. Gasp, hırsızlık yani işte ufak tefek onlar artık standart olacak yani (!) (G31)

Yukarıdaki görüşmede bu aileler için suç türlerine göre temiz aile olmayı etkileyen bir ayrıma işaret ettiği anlaşılmaktadır. Bu ailelere göre uyuşturucu kullanımı ve gasp gibi ufak çaplı hırsızlıklar, uyuşturucu ticareti kadar kötü bir suç olarak algılanmamaktadır. Böyle bir algının hakim olduğu ve aile üyelerinin uyuşturucu kullandığı ailelerde madde kullanımı ve ufak çaplı suçların işlenebilirliği normalleştirilmektedir. Böyle bir ailede kişilik gelişimini tamamlayan bireyin suç işleme potansiyelinin ve dolayısıyla her an cezaevine girme ihtimalinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

4.4.6.2. Parçalanmış Aile

Çocuklar, kişiliğin gelişiminde etkili olan çocukluk döneminde anne baba tutumlarının çocukla ilgili ve sevgi dolu bir şekilde ve yeterli düzeyde disiplin ortamında büyümeleri sayesinde içten kontrollerini sağlayan olumlu bir kişilik geliştirebilirler (Yeşilyaprak, 1993, s. 8). Ancak saha araştırması sürecinde aile üyelerinin cezaevine girdiklerinde, çocukların aile üyelerinden ayrı kaldığı ve aile bütünlüğünün sarsıldığı durumlarda çocukların bakımının akrabaları tarafından sağlandığı öğrenilmiştir. Yukarıda bahsedilen tutum ve duygulardan yoksun kalması nedeniyle, Tatlıcak Mahallesi gibi bir sosyal çevrede tek ebeveynli ya da ebeveynlerinin her ikisinin de yanında olmadığı parçalanmış bir ailenin çocuğun kişilik gelişiminin olumsuz yönde etkilenmesi beklenen bir durumdur. Yapılan görüşmelerde bu aile çocukları hakkında söylenenlerden bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Annesi, babası yok, cezaevinde çoğunun. Şimdi bir insanın anasından babasından biri olmasa kim ilgilenir bu çocukla. (Çok var mı böyle ailelerden?) Tabi çoğu aile böyle. % 80-90 böyle. Şimdi ben torunum sekiz yaşında var, yanımda kalıyor. Annesi var ama babası cezaevinde. Onunla ilgilenen bir kişi olmasa bu çocuk okula da gitmeyiverir. Annesi babası olmazsa başında her şeye gider o çocuk. Ana baba şefkati görmeden yaşıyorlar. Özgüven yok çocukta. Muhakkak gidecek haylazlık edecek, yarın sigara içecek ondan sonra esrar içecek ondan sonra hap atacak en büyüğe doğru çıkacak. Parayı bulamayacak gidecek satacak. (G25)

Yukarıdaki ifadeler Tatlıcak Mahallesi'ndeki suç döngüsünü açıklamaktadır. Parçalanmış aile çocuklarıyla ilgilenilmediğinde, sağlıklı ilişkilerden yoksun kalındığında ve çocuklar başıboş bırakıldığında, şefkatten yoksun bireyler ergenlik dönemine geldiklerinde zaten olumsuz sosyal çevrede yetişmiş olmanın verdiği düşük öz benlikle birlikte suça sürüklenecektir. Böyle çevresel özelliklerin olduğu bir ortamda yetişen çocuk ve ergenlerin madde kullanımını deneyerek bağımlı olmaları mümkündür. Madde kullanımıyla bağımlı hale gelen bireyler yoksunluklarını gidermek üzere madde ticaretine yönelecek ve daha fazla kişinin madde kullanmasına sebebiyet vereceklerdir. Suç döngüsü daha fazla kişinin yasadışı işlere karışmasıyla beslenen ve giderek büyüyen bir toplumsal sorun haline gelmektedir.

Yapılan bir başka görüşmede uyuşturucu ticareti yapanların cezaevine girmeleriyle geride kalan aile üyelerinin bu işi devam ettirdiği, ailelerin bu şekilde parçalandığı ifade edilmiştir. Parçalanmış aile çocuklarıyla devlet kurumlarının ilgilenilmesi gerekliliği üzerine söylenenlere aşağıda yer verilmiştir.

Aileler cezaevinde, parçalanmış aileler. Çocukları işte esrar eroin taşıyıcısı olarak haberci gözcü olarak kullanıyorlar. Şu bir gerçek cezaevindekilerin çocukları perişan. Küçük çocukları anne cezaevine kendi götürüyor. Bunları 10-12 yaşında nereye götüreceksin. Böyle bir perişanlık var. (G29)

Gayri meşru iş yapmış bu adam tamam eyvallah cezasını çekecektir. Geliyor babayı hapse tikiyor, geride anne kalıyor. Aynı suçtan anne de giriyor içeri, oğlu kalıyor, oğlunu alıyor, o da gidiyor. Öbür çocuklar kalıyor çok yani aile paramparça oluyor. Sen bunun annesini, babasını aldın, bu kalan çocuklar ne oldu. Bunlar ne yer ne içer? Çocuk kalıyor çocuk da aynı işi yapıyor. Bu kalan çocukları bazı uyanıklar kullanıyor. Onlara kuryelik yaptırıyorlar. (G1)

Yapılan görüşmelerden bir çocuğun gelişimini sağlıklı bir şekilde tamamlayabilmesi için bilinçli bir aileye, uygun rol modeline, sosyal kontrole, eğitime, ilgiye ve bunun gibi birçok desteğe ihtiyacı olduğu anlaşılmaktadır. Parçalanmış aile çocuklarına kamusal bir müdahalede bulunulmayıp bu çocuk ve ergenlerin başıboş bırakılması, yaşadıkları çevrede yasadışı iş yapanlarla karşı karşıya kalmalarına, kandırılmalarına ve onların da bu işler için kullanılmalarına sebebiyet verebilmektedir.

Annesi cezaevine giren bir çocuğun eğitim çağına kadar bakacak kimsesi yoksa cezaevinde annesiyle beraber kalmasına izin verilebilmektedir. Ancak annesiyle cezaevine giremeyen çocuklar bakacak kimseleri yoksa kurum bakımı altına alınmaktadırlar. Tatlıcak Mahallesi'ndeki bu durumda olan çocuklar akrabalarının yanında yaşamaktadır. Yapılan görüşmelerde parçalanmış aile çocuklarına bakan yakınlarına Sosyal Hizmet Merkezi tarafından sosyal ve ekonomik destek kapsamında sosyal yardım yapılmaktadır. Yukarıdaki görüşmelere göre parçalanmış aile çocukları geçimlerini sağlamak üzere ailelerinden devraldıkları suçu işlemeye devam etmekteydiler. Bu durum aile sorunlarının bireyi suça yönelttiğini göstermektedir.

4.4.6.3. Aile İçi İletişim

Tatlıcak Mahallesi'nde eğitimcilerle ve profesyonel meslek elemanlarıyla yapılan görüşmelerde mahalledeki çocukların saldırgan oldukları, ailelerinde var olan kavga kültürünü benimsedikleri, kendilerini savunma ihtiyacı duyduklarında şiddete başvurdukları, sorunlarının çözümünde barışçıl ve akılcı bir yöntem izlemedikleri öğrenilmiştir. Çocukların aile üyelerini ve yaşadıkları sosyal çevredeki insanları rol model aldıklarına ve bu modellerin sağlıklı iletişim kurabilen ve barışçıl özelliklere sahip

olmamaları nedeniyle çocukların da aynı iletişim türünü benimsedikleri aşağıdaki görüşmelerde yer verilmektedir.

Anneleri nasıl mahalle kavgası ederse, öyle küfür ediyor küçük çocuklar. Ailede göremediği bu diyalogu bende görüyor, bu nedenle buraya geliyor. Çocuk bana sarılıp annem diyor, ben de hayır yavrum senin annen bir tane ben senin öğretmenim, sen annenin hakkını ödeyemezsin diyorum. He evet doğru diyor. Sokağın başında annesi küfrederek çağırıyor, bilmem ne y... kızı gel buraya diyor, öğrettiğim her şey kaybolup gidiyor. Önce mahallenin kadınlarını, annelerini çocuğa nasıl davranılır, eşler arasında ilişkiler nasıl olmalı bunun dersinin verilmesi gerekmekte. Sonra bu toplum düzelir. Çocukla nasıl konuşulur, çocuğun yanında nasıl hareket edilir bilmiyorlar. Bu adamlar özel hayatını dahi çocuğun yanında paylaşabiliyor. 10 yaşındaki çocuk özel hayat nasıldır biliyor. (G15)

Yukarıdaki görüşmede ailelerde özellikle kadının eğitilmesi ve çocuk yetiştirme konusunda bilinçlendirilmesi gerektiğine değinilmiştir. Aileler, çocuklarıyla iletişim kurmada kullandıkları sözlü ve sözsüz iletişim türlerinde dahi örnek olmalıdır. Sağlıklı iletişim, ebeveynlerin birbirlerine karşı açık ve net olmalarıyla birlikte çocuğun sevgi ihtiyacını karşılayacak şekilde gerçekleştirilmelidir. İletişim sürecinde kullanılan sözcükler ve ses tonu gibi nitelikler çocuğun benliğinde yer etmekte ve iletişim modelini belirlemektedir.

Uzby (2009) aile içinde çocuklarla diyaloga açık olmanın ve onların kendilerini rahatça ifade edebilmelerine imkan sağlamanın çocuk ve ergenlerin bağımlılık yapıcı maddeleri deneme riskini azaltan önemli bir önlem olduğunu ifade etmiştir (s. 14). Bu bilgidan yola çıkarak sosyal riski yüksek olan Tatlıcak Mahallesi'nde ailelerin, aile eğitimleriyle uygun ve etkili iletişim kurabilme, çocuk yetiştirme, disiplin anlayışı gibi konularda bilinçlendirilmesi toplumsal açıdan koruyucu ve önleyici bir çalışmanın temellerini oluşturabilir.

4.4.6.4. Aile İçi Mahremiyet Sorunu

Aile sorunları bütün olarak incelendiğinde birbirine bağlı bir zincir gibidir. Ailenin çocuklarının yanında eşleriyle, çevresiyle kurdukları iletişimi çocuklara örnek teşkil etmektedir. İnsanların birbirlerini izleyerek öğrenmesine dikkat çeken sosyal öğrenme kuramı çocuk ve ergenlerin yetiştikleri ortamdaki öğeleri benliklerinde içselleştirdiklerini açıklamaktadır.

Tatlıcak Mahallesi'nde bazı sosyal gruptaki alışkanlıklar ve çarpık ilişkiler nedeniyle bu grup üyelerinde erken yaşta evliliklerin, kaçma, kaçırılma, gayri resmi birlikteliklerin, henüz

olgunlaşma dönemini tamamlamamış bireylerin erken yaşta çocuk sahibi olmalarının yaygın olduğu bilinmektedir. Gerekli olgunluğa erişememiş, kimlik gelişimini tamamlayamamış bireylerin çocuk sahibi olmalarıyla hem kendileri hem de çocukları birlikte büyüme sürecine devam etmektedirler. Bu durum aile olma bilincine sahip olmayan ebeveynlerin varlığına işaret etmektedir. Bu ebeveynlerin çocuklarının yanında nasıl davranmaları, nasıl iletişim kurmaları, onları nasıl yetiştirmeleri gibi birçok konuda yetersiz kalmaları çocuklarının da kendileri gibi ne çocuk ne ebeveyn olarak ara bir evrede gelişimlerini sürdürmelerine neden olmaktadır. Eğitimcilerle yapılan görüşmelerde bu ailelerde eşler arası mahrem konuların çocukların yanlarında konuşulduğu ve bunun çocukların yaşlarına uygun olmayan konuşmalarından anlaşıldığı öğrenilmiştir. Aşağıda çocuklar arasında yaşanan mahremiyet sorununa ilişkin bir görüşmeye yer verilmektedir.

Bir eve görüşme için gidince karşılaştık o durumla, on yaşlarında bir erkek çocuğu beş yaşlarında bir kız çocuğu battaniyenin altında, köşede battaniye hareket ediyor ne oluyor dedik, ee bizim çocuklar işte oyun oynuyorlar filan dedi. Kız çıkınca çıplak çıkmıştı mesela. Giydirelim dedik annesi amaan o giymez, giydiremeyiz, söz geçiremeyiz diyor. Mevzu bu. İsteseler pek ala söz geçirilebilir. Tabiri caizse kabile yaşantısı devam ediyor oralarda. (G30)

Bu gibi durumlarla sık karşılaşıldığını dile getiren görüşmeciler ebeveynleri cezaevinde olan çocuk ve ergenlerin aynı evde toplandıklarını, kardeş, kuzen, yaş ve cinsiyet fark etmeksizin aynı odada hatta aynı yatakta kıyafetsiz yattıklarına şahit olduklarını ifade etmişlerdir. Bu örneklerin fazlalığı karşısında ailelerin mahremiyet konusunda yetersiz bilgiye sahip oldukları düşüncesinden hareketle ailelere eğitim vermek üzere onları kurumlarına davet ettiklerini belirten bir başka profesyonel meslek elemanı, mahremiyet eğitimi sırasında yaşadığı bir durumu şu şekilde paylaşmıştır:

Ailelere mahremiyet hakkında bilgilendirme eğitimi verirken öndeki iki kadından biri diğerine sırtım kaşınıyor kaşısana dedi, sırtını açtı herkesin önünde kaşıttırdı yani biz mahremiyet eğitimi verirken daha böyle şeylerle karşılaştık. O gün öğrendik ki hijyendi mahremiyetti ne bileyim pek çok anlamda eğitim vermek çok zor bu kesime. Çünkü belli bir kültür, belli bir yaşayış var ve siz onu böyle birkaç saatle birkaç günle değiştiremezsiniz. (G31)

Mahrem kelime anlamıyla gizli, bireyin kendine özel durumlarına ait olan; mahremiyet ise gizlilik anlamlarına gelmektedir. Bireyin mahremiyeti kendine özel olan alana karşı saygı duyulmasını, dokunulmaması ve müdahale edilmemesini gerektiren alana işaret eder. Bir diğer ifadeyle mahremiyet bireye ait olup orada bir özerkliğe sahip olduğu alandır. Diler'e (2014) göre mahremiyet insanın dokunulmazlığı, özellikle cinsel dokunulmazlık alanı

anlamına gelmektedir (s. 72). Bu konu toplumsal ilişkiler bağlamında düşünüldüğünde, kişisel mesafe ve özel alan kavramlarının korunması olarak anlaşılmalıdır. Ailede ebeveynlerin evde giyimlerine dikkat etmesi, çocukların yanında özel konuların konuşulmaması, tuvalet ve banyo gibi alanların kullanımı öncesi kapının çalınması ve boş ise kullanılması, aynı özenin ebeveynlerin odalarına ve çocukların odalarına girerken göstermesi ve girmeden önce müsait olup olmadığına yönelik izin istenilmesi gibi birçok örnek mahremiyet eğitimi kapsamında ele alınabilir.

Tatlıcak Mahallesi'nde yapılan görüşmelerde paylaşılan deneyimlerden aile içinde, kamusal ve toplumsal alanda korunması gereken mahremiyet hakkında bu insanların yeterince bilgi sahibi olmadığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda ailelere yönelik etkili bir eğitim için uzun süreli çalışma gerektiren bir eğitim modeline ihtiyacın olduğu anlaşılmaktadır.

4.4.7. Eğitim Alanındaki Sorunlar

Tatlıcak Mahallesi'nde yapılan saha araştırmasında katılımcıların %25,1'inin okuryazar olmadığı, %15,1'inin okuma yazma bildiği ancak ilkökul mezunu olmadığı, %27,4'ünün ilkökul mezunu olduğu, %17,3'ünün ise ortaokul mezunu olduğu öğrenilmiştir. Bu bilgiler katılımcıların %84,9'unun ortaokul ve altı eğitim düzeyinde olması mahalle genelinde eğitim düzeyinin oldukça düşük seviyede olduğunu göstermektedir. Tatlıcak Mahallesi'nin eğitim düzeyinin bu denli düşük olması, mahallenin göçlerle oluşması, farklı sosyokültürel değerlere sahip grupları barındırması, suçun ve yasadışı işlerin yaygın olması ve mahallenin sosyal refah hizmetlerinden yeterince yararlanamaması gibi risklerin varlığı düşünüldüğünde, böyle bir toplumda sosyal bütünleşmenin ve sosyal dayanışmanın sağlanması ve birlik ve beraberlik duygusunun verilmesi gibi insani değerlerin kazandırılması kısacası sağlıklı bir toplumsal birliğin kurulabilmesi için birlikte yaşama kültürünün oluşturulabilmesi mümkün değildir.

Tatlıcak Mahallesi'nde eğitimcilerle yapılan görüşmelerde, mahalledeki suç ve yasadışı olaylar gibi birçok sorunun nedeninin eğitimsizlik ve ona bağlı sorunlar olduğu dile getirilmiştir. Eğitimsizlik sorununu genel olarak ifade eden bir görüşmeye aşağıda yer vermiştir.

Sekiz çocuklu anne okumayı bilmiyor. Baba cezaevinde. O aileden bir vatansever çıkar mı, öğretmen çıkar mı? Neredeyse imkânsız. (G2)

Eğitim, toplumda sosyal dışlanmanın ve maddi yoksunluğun önlenebilmesi, sosyal katılımcılığın, sosyalleşmenin ve sosyal refahın sağlanabilmesi için birey ve gruplarda olması gereken alt yapıyı oluşturmada önemli bir yere sahiptir. Tatlıcak Mahallesi'nde eğitim alanındaki sorunlar temalarına göre aşağıda ele alınmaktadır.

4.4.7.1. Tatlıcak Mahallesi'ndeki Okullardan ocukları Alma

Tatlıcak 1 bölgesinde çoğunlukla Yeni Mahalle, Cihanbeyli, doğu bölgeleri, Sedirler ve Aksaray'dan gelenler ve yerli Tatlıcaklılar ikamet etmektedir. Dolayısıyla Tatlıcak 1'deki okullara bu ailelerin çocuklarının gitmesi beklenmektedir. Karapınarlıların yoğun olarak yaşadığı Tatlıcak 3 bölgesinin coğrafi olarak buraya yakın olması nedeniyle bu ailelerin çocuklarının da Tatlıcak 1'deki okullara gitmesi gerekmektedir. Saha araştırması sürecinde birçok katılımcının Yeni Mahalleli ocukların gittiği Tatlıcak 1'deki okullara kendi çocuklarının gitmelerini istemedikleri ve bu nedenle onları bu okullardan alarak mahalle dışında başka okullara yazdırdıkları renilmiştir. Bu bağlamda yapılan bazı görüşmelere aşağıda yer verilmiştir.

Benim ocuğum teşekkür alıp geliyordu. O zaman Yeni Mahallenin halkı yoktu. Ben ona bağlıyorum şimdi öyle değil ki ondan şu an bir an önce biz çocuğu okuldan alıp başka bir yere vermek zorunda kaldık. (G1)

Çocukları arabayla Karşehir'e (okula) götürüp getiriyoruz. Buradaki okula Yeni Mahallelilerin çocukları geldiğinden göndermiyoruz. Çocuklarımız Kürtlerle okudu hiç sorun yaşamadık. Bizim ocuklarımız burada gitti okula. Ama şimdi burdaki okulda bir gün duramam. (G16)

Yapılan görüşmelerde Yeni Mahalleli ailelerin eğitime önem vermedikleri, bu ailelerin çocuklarının kural tanımaz, ilgisiz, saldırgan, düzensiz, akademik başarılarının düşük olmasına sürekli olarak vurgu yapılmıştır. Eğitimcilerle yapılan görüşmelerde doğu bölgelerinden gelen ailelerin çocuklarını farklı okullara göndermek suretiyle bu okullardan aldıkları, son durumda okullarda Cihanbeylili ve Yeni Mahalleli ailelerin çocuklarının çoğunluğu oluşturduğu renilmiştir.

Tatlıcak 2 bölgesinde çoğunlukla doğu bölgelerinden gelen aileler ve Afganistan'dan gelen aileler ikamet etmektedir. Bu bölgedeki okuldaki eğitimcilerle yapılan görüşmede ise kendilerine daha önce gelen Yeni Mahalleli  öğrenciyle ilişkili yaşadığı deneyimi şu şekilde aktarmıştır:

Yeni Mahalleli üç çocuğumuz vardı. Sınıflara dağıttık onları. Diğer öğrencilerin velileri okula gelip, eğer çocuğumuzun sınıfından (Yeni Mahalleli öğrenciyi) çıkarmazsanız, çocuğumu okuldan alırım diyorlardı. O çocuklar bu okulda tutunamadı. Zaten devam sorunu olan öğrencilerdi. Bir şekilde bıraktılar. (G7)

Tatlıcak 2 bölgesindeki okulda eğitim alan ve diğer sosyal gruplara mensup öğrencilerden sayıca az olan üç Yeni Mahalleli öğrenci nedeniyle okul idaresi velilerin tepkisini toplamıştır. Okul idaresi bu üç öğrenciyi farklı sınıflara yerleştirerek okuldaki düzenin bozulmamasını amaçlamıştır. Ancak Tatlıcak 2 bölgesindeki yoğunluğu oluşturan ve doğu bölgelerinden gelen ailelerin kendi çocuklarının Yeni Mahalleli çocuğun davranışları karşısında olumsuz etkilenecekleri endişesiyle okul idaresine çocuklarını okuldan alacaklarını söyleyerek baskıda buldukları bilgisi alınmıştır. Bu ailelerin çocuklarının sınıfında eğitim gören Yeni Mahalleli yalnızca bir çocuk için yaptıkları bu baskı düşünüldüğünde, diğer sosyal gruplara mensup ailelerin Tatlıcak 1 bölgesindeki okullardan azınlıkta kalan çocuklarını almaları anlaşılır bir durumdur. Tatlıcak 2 bölgesindeki eğitimcilerle yapılan görüşmelerde okullarında son durumda Yeni Mahalleli öğrenci olmadığı, yoğunlukla doğu bölgelerinden ve Afganistan'dan gelen ailelerin çocuklarının olduğu ve uyum sağlama konusunda ciddi sorunların yaşanmadığı şu şekilde dile getirilmiştir:

Afganistan'dan göçle geldikleri için çocukların okula kaydını alırken birtakım güçlükler yaşandı. Hiç okula gitmemiş, okulu ilk defa burada görmüş öğrenciler vardı. Yaş itibarıyla çocukları kendi yaşlıtlarının altındakilerle aynı sınıfa kaydetmek durumunda kalındı. Ancak uyum konusunda hiçbir sorun yaşanmadı. Afganistanlı öğrenciler diğerlerine nazaran daha mazlum olup kurallara riayet etmekte. Ekonomik olarak daha düşük seviyedeler. Bir de Afgan aileler kız çocuklarını ortaokuldan sonra okutmak istemiyorlar. (G7)

Tatlıcak 2 bölgesindeki eğitim sorunlarının Tatlıcak 1 bölgesine nazaran daha az olduğu yapılan görüşmelerden anlaşılmaktadır. Tatlıcak 2'deki eğitim sorunlarının başında Afganistan'dan yeni gelen çocukların okula ilk defa burada başlıyor olması, bu nedenle yaşlıtlarıyla aynı sınıfta eğitime başlayamamaları ve Afganistan'dan gelen ailelerin ortaokul sonrası kız çocuklarını okula göndermek istememeleri gelmektedir.

4.4.7.2. Okul Güvenliği

Tatlıcak Mahallesi'ndeki okullar Tatlıcak 1 ve Tatlıcak 2 bölgelerinde yer almaktadır. Tatlıcak 2 bölgesi Tatlıcak 1 bölgesiyle karşılaştırıldığında daha sakin, asayiş olaylarının

daha az karşılaştığı ve çoğunlukla Afganistan'dan ve doğu bölgelerinden gelen ailelerin ikamet ettiği bir bölgedir. Tatlıcak 1 bölgesinin mahalledeki sorunların yoğun yaşandığı bölge olması nedeniyle okulla ilgili güvenlik sorunlarıyla da ağırlıklı olarak burada karşılaşılmaktadır. Mahallede çalışanlarla yapılan görüşmelerde daha önce okullara güvenlik personelinin getirilmesi konusunda mücadele veren öğretmenlerin olduğu, onların döneminde güvenlik personelinin getirildiği ancak o öğretmenlerin başka yerlere gitmesiyle okul güvenliğinin de kaldırıldığı öğrenilmiştir. Bu konuya ilişkin yapılan görüşmelerden bazılarına aşağıda yer verilmektedir.

Bir kulübe koydular (güvenlik personeli için) okulun önüne, bir yıl boyunca herkes rahat etti. Okula giden çocuklar da aileler de rahat etti. Çünkü güvenlik okul kapısını kapattı yabancı kimseyi içeri sokmuyordu. Okulun etrafında bir sürü gayri resmi iş yapan insanlar var. M. hoca gittikten sonra güvenlik de gitti. Güvenlik olsa resmiyet kazanır, giriş çıkışlar belli olur. Kontrol altına alınır. Normal aileler de güvenlik sorunu nedeniyle okula çocuğunu yollamıyor. (G1)

Okulda öğrencilerin ve okul personelinin güvenliğini sağlamak üzere güvenlik personeline ihtiyaç duyulduğu yapılan görüşmelerde sıkça dile getirilmiştir. Yapılan altı görüşmeden eğitimcilerin Yeni Mahalleli velilerin saldırgan özellikler göstermesinden tedirgin oldukları, bu nedenle olumsuz etkilendikleri ve daha önce birkaç defa saldırıya uğrandığı öğrenilmiştir. Aşağıda bu soruna ilişkin yapılan görüşmelerden birine yer verilmektedir.

Mesela adamın biri geldi öğretmeni dövdü gitti. Kanuni yönden cezalar hafif kalıyor. Polisi arasan, serbest kalır diyorlar. 3 ay 6 ay mahkeme sürer. Suçlu bulunursa belki tutuklanır. Ee biz nasıl eğitim yapacağız. Bunu diğerleri de görüyor. (G3)

Yapılan bu görüşmelerden eğitim alanında güvenlik sorununun öğretmenleri ve eğitimin işleyişini olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır. Okul çevresinde yasadışı işlerle uğraşan, uyuşturucu uyarıcı madde dağıtan ya da satan kişilerin bulunmasının da öğrenciler için ciddi bir risk oluşturması ve okul personelinin saldırılara uğrayabilme ihtimali düşünüldüğünde, okul girişinde güvenlik personeline ihtiyacın olduğu açıktır.

4.4.7.3. Eğitimde Disiplin ve İletişim

Yeni Mahalleli ailelerde var olan ve onların sorunlarını çözme yolu olarak algıladıkları kavga kültürünün yansıması olan saldırgan söylemler Tatlıcak Mahallesi'nde sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Bu insanların kendi aile üyeleriyle ve yaşadıkları çevre ile kurdukları iletişimin kaba olması, argo sözler içermesi ve duygularını aktaramamaları

sağlıklı bir iletişim kuramadıklarını göstermektedir. Bu ailelerin çocuklarının kavga kültürünün hakim olduğu ortamda yetişmeleri onların da aynı iletişim yöntemlerini kullanmalarına neden olmaktadır. Scheldon ve Epstein'a (2002) göre birey olarak öğrencinin ve ailesinin özelliklerinin yanında ailelerin ikamet ettikleri ve okulun yer aldığı mahallelerdeki sosyal ve kültürel örgütlenme öğrencinin davranışlarına etki etmektedir (s. 8). Tatlıcak 1 bölgesinde bu çocukların yoğun olduğu okullarda öğretmenlerle yapılan görüşmelerde dile getirdikleri sorunlardan biri de bu öğrencileri disiplin altına alamamalarından dolayı derse başlayamamalarıdır. Bununla ilgili bir profesyonel meslek elemanı şu sözleri sarf etmiştir:

Öğretmenler de ciddi çok baskı altında. Öğretmenler çocuğu bir şekilde disiplin etmek zorunda. Çocuğun adını yüksek sesle söyleyen ailesi hemen dava açıyor. Çocuğun kafasına uzatma oğlum diye şöyle ufaktan bir dokundum, kaç gün disiplin soruşturması geçirdim diyor. Çocukları iyice cam vazo gibi yaptılar şunu yap kırılır bunu yap kırılır. Bu çocuğu nasıl sınıfta sakinleştirip disipline edeceksin. (G31)

Öğretmenlerin disiplin amaçlı kullandıkları yöntemlerin çoğu zaman velilerin tepkisini çektiği ve öğrencilerine uyarı mahiyetli yüksek sesle konuşan bir öğretmenin veli tarafından fiziksel saldırıya maruz kaldığı yapılan görüşmelerde verilen örneklerdendir. Ayrıca daha önceki başlıklarda ele alınan otorite eksikliği konusu eğitim alanında da karşılaşılan bir sorundur. Öğretmenler çoğunlukla parçalanmış aile çocuklarının otoriteye alışkın olmamaları nedeniyle okulun gerektirdiği sisteme uyum sağlayamadıklarına şu şekilde değinmişlerdir.

Birinci sınıfta bir tane bile olması yetiyor. Disiplin sağlanamıyor. Akademik başarı olumsuz etkileniyor. 15 dakika derse hazırlık. Koşma, otur, kalkma yerinden demekle geçiyor. Sorumsuzluk fazla. Evde ilgilenen olmayınca okuldan aldığı kadarıyla. İlk 6 yaşta zaten karakter oluşur. Boş olana ne koyarsan koy dökülüyor. (G5)

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerden bu çocuklardaki sorunun okul öncesi dönemindeki eksikliklerden ve sonraki yaşlarda ailede otorite eksikliğinden ve disiplin ve düzen anlayışının aile içinde verilmemesinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Tatlıcak 1 bölgesinde özellikle Yeni Mahalleli ve Cihanbeylili çocukların sosyal gelişimleri için bir takım eğitim faaliyetleri gerçekleştiren dernek temsilcisiyle yapılan görüşmede şu sözler geçmiştir:

Bu insanların asıl sorunu eğitimsizlik. Buradaki insanların yol gösterenleri yok. Eğer sen buradaki çocuklara bir abla gibi anne gibi yaklaşmazsan onlar sana bir evlat gibi yaklaşmazlar. Ben burada her gün ders işlemiyorum. Ayda 3-4 defa ders işlerim burası tamamen sevgi üzerine. Annesinde göremediği bu diyalogu bende görüyor, bu nedenle buraya geliyor. (G15)

Çocuk ve ergenlerin eğitimi bütüncül bir şekilde değerlendirildiğinde, çocuğun eğitimini etkileyen her türlü kaynak ele alınmalıdır. Bunların başında aile faktörü gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında “aile faktörünün, çocuğun eğitiminde en fazla etkiye sahip olduğu açıktır (Erdoğan ve Demirkasımoğlu, 2000, s. 402). Yapılan görüşmeler değerlendirildiğinde eğitim düzeyi düşük olan bu ailelerin aile üyelerine ve çevresine karşı kullandığı dil kendi duygularını iletmede, yaşadıkları sorunu anlamada ve çözümede yeterli olmamaktadır.

Kavga kültürünün hakim olduğu, akılcı düşünmenin yerini şiddetin ve güç göstermenin aldığı böyle bir ortamda, ailelerin her bir tutum ve tavrının çocuklara yansıdığı açıktır. Ailedeki yaşayış, anlayış ve algılayış biçimleri çocuğun kişiliğini de şekillendirdiği için eğitim ve diğer alanlarda yaşanan sorunlar birbirine bağlı bir şekilde gelişmekte ve adeta bir zincirin halkalarına karşılık gelmektedir. Ailedeki iletişim ve disiplin çocuğun okuldaki hal ve hareketlerine de yansımaktadır. Okulda disiplinin sağlanamaması nedeniyle dersin işlenememesi, çocuğun ailesindeki kaosu yansıtmaktadır. Bu bulgular, ailelerin çocuklarıyla ve okulda öğretmenleriyle ilişkilerinde sorunun ne olduğunu anlamaya çalışmadıkları, sorunu şiddet yoluyla çözmeye çalıştıklarını, çocuklarına gerekli ilgiyi, özeni, sevgiyi veremediklerini ve ebeveyn olmanın getirdiği görev ve sorumlulukları yerine getiremediklerini göstermektedir.

4.4.7.4. Okulların Fiziksel Yetersizliği ve Devamsızlık Sorunu

Tatlıcak 1 bölgesindeki devamsızlık sorunu eğitimcilerle yapılan görüşmelerde sıklıkla gündeme gelmiştir. Saha araştırması sürecinde hemen her gün okul çağında olup da okul saatlerinde sokaklarda başı boş gezen çocukların olduğu gözlemlenmiştir. Bu gözlemler okula devamsızlık sorununun bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Bir eğitimci ortalama sayılarla devamsızlığı şu şekilde anlatmaktadır:

160 küsur öğrencimiz var. 50 küsuru hiç gelmiyor. Yarısı ancak düzenli gelir diyebiliriz. Devamsızlık 20 gün olmuşsa kalma durumu söz konusu. Devamsızlık çok fazla. Pazartesi gelir, Salı gelmez mesela. Cezayı sanırım yıllardır devlet vermiyor. Bu ceza anında yaptırım olan bir ceza değil. (G3)

Okula devam etmeyen çocuklar için cezai yaptırım, kısmen aileleri çocuklarını okula göndermeleri için bir unsur olsa da bu cezanın bazı aileleri harekete geçiremediği yapılan

görüşmelerde dile getirilmiştir. Eğitimciler okulu çocuklar için eğlenceli kılmak adına müfredat dışı bir takım faaliyetler yaptıklarını aşağıdaki görüşmelerde dile getirmişlerdir.

Ailenin durumu çocuğa yansıyor. Biz okulu cazibe merkezi haline getirmeye çalışıyoruz. Kaymakamın da desteği var. Buraya çocukların bir şekilde gelmesini teşvik etmek için doğum günü faaliyetleri yapıyoruz. Yapmazsak gelmezler. Okula ne kadar gelirse o kadar suça bulaşmaktan uzak dururlar. Aileler çocuklarının devamsızlığından ceza yemeyeceklerini bilseler onları okula göndermezler. Kendileri de bilmediklerinden çocuklarının okumasıyla ilgilenmiyorlar. (G2)

Eğitimcilerle yapılan görüşmelerde çocukların okula devamını sağlamak üzere her öğrenciye doğum günü gelmesi bile doğum günü partisi yapıldığı, böylelikle çocukların kendilerini değerli hissettiği, aileleriyle yapmadıkları bu kutlamayı akranlarıyla beraber yaptıklarında önemsendiklerini hissetmelerinin sağlandığı öğrenilmiştir. Bunun yanında sportif etkinliklerin düzenlenmesi öğrencilerin sosyalleşmeleri ve enerjilerini atmaları için etkili bir faaliyettir. Eğitimciler sportif etkinliklerin sürekliliğinin sağlanamaması nedeniyle öğrencileri okula çekemediklerini ifade etmişlerdir. Bazı eğitimcilerin okulların fiziksel yetersizlikleri nedeniyle öğrencileri okula çekemediklerini ifade eden sözleri aşağıda yer almaktadır.

Ortaokula gelince hiçbir etkinlik yok. Spora yer yok. Toplantı salonu yok. Kapalı spor salonu yok. Normal çocuklar bile gelmek istemez böylesi yere. Okul aile birliği denen bir şey yok. Sosyal etkinlikler de bizlerden karşılanıyor. Desteğe ihtiyaç var. Kapalı spor tesisi, spor salonu, seminer için toplantı için salonu, küçük aletler mesela tenis masasına, langırt gibi oyun malzemelerine ihtiyaç var. (G5)

Yukarıdaki ifadeler çocuk ve ergenlerin okula istekli bir şekilde gelmeleri için okulu cazip kılan bazı ihtiyaçlardır. Bu mahalledeki çocukların dezavantajlı bir grup olması ve mahallede boş zaman etkinliği yapabilecekleri gençlik merkezi, toplum merkezi, meslek edindirme kursu, spor salonu gibi herhangi bir refah kurumunun ya da tesisin olmaması bu öğrencilerin sokaklarda başı boş dolanmaya yönelten sebeplerdendir. Okulda öğretmenlerin öğrencilere okulu çeşitli etkinliklerle sevdirmeye çalışmaları imkanların sınırlı olması nedeniyle etkili olamamaktadır. Bazı eğitimcilerle yapılan görüşmelerde ailelerle çocuklarıyla ilgilenmeleri için görüşüldüğü ancak ailenin bu ilgiyi yanlış algıladığı şu sözlerle dile getirilmektedir:

Ailelerden çocuklarıyla ilgilenenler var. İlgilenenler de ilgiyi yanlış anlıyor. Aşırı şımartıyorlar. En büyük problem devamsızlık. Çocuk ben hastayım diyor. Tamam kızım sen bugün gitme diyor. Çocuklar derse okula karşı çok ilgisizler. Okula gidip gitmemek onların keyfine kalmış bir seçenek. (G5)

Yukarıdaki görüşmede ailelerin çocuklarıyla ilgilenmeyi çocuklarının her dediğini yapma ve onları şımartma, kararları çocuklarına bırakma şeklinde anladıkları görülmektedir. Bazı eğitimciler, ailelerin eğitimsiz ya da eğitim seviyelerinin düşük olması nedeniyle eğitimin öneminin farkında olmadıklarına ve bu nedenle çocuklarını eğitim almaları konusunda yönlendirmediklerine değinmiştir. Burada, ebeveynlerin çocuklarının gerçek ihtiyaçlarını göremediği, eğitimlerine yeterince önem vermedikleri, çocukları üzerinde sağlıklı bir otorite kuramadıkları ve çocuklarını neyin doğru neyin yanlış bir karar olacağına dair yönlendiremedikleri anlaşılmaktadır. Eğitimcilerin okula devamsızlığın azaltılması yönünde devamsızlık sorunu olan öğrenci için ailesini ziyaret ettikleri şu görüşmelerde dile getirilmiştir.

Ev ziyaretleri çat kapı şeklinde oluyor, çok oturmayız. Neden gelmediklerini sorarız. Yalan çok. En çok sosyoekonomik durumdan yakınrlar. Bir diğer neden de bazılarında okulun uzak olması. (G5)

Yapılan görüşmeler, mahalledeki diğer sorunlarla okula devamsızlığı bazı noktalarda birleştirmektedir. Öyle ki, mahallede uyuşturucu madde satışı nedeniyle madde kullanımına yeltenmesinden korkarak çocuklarını okula göndermeyen ailelerin yanında okulun evlerine uzak olması ve ücretsiz servis hizmetinin olmaması gibi nedenlerle de çocuklarını okula göndermeyen aileler vardır.

Burada okul çok uzak, kızım küçük, okula gitmesi gelmesi çok zor. Mecburiyetten yolluyorum, eve kağıt geldi. Ceza gelecek diye. Ulaşım zor. Burada dolmuş yok. Otobüs oradan giriyor oradan çıkıyor. O da saatte bir. Daha doğrusu pisliğin içindeyiz yani. Korkuyoruz bir şeye bulaşır diye. (G22)

İki çocuğum var. Onları okula yollamak istiyorum. Çocuklar çekiniyor. Gitmek istemiyor. Okula giderken naylon poşete koymuş defterleri. Okuldakilerin çantası varmış tabi bizim çocuklar onları görünce gitmek istemediler okula. Utaniyorlar. (G28)

Yapılan görüşmelerde ekonomik yetersizlikler nedeniyle okul malzemeleri karşılanamayan çocukların okula gitmek istemedikleri öğrenilmiştir. Bazı görüşmeciler ise ceza ödemek zorunda kalmamak için çocuklarını okula gönderdiklerini ifade etmişlerdir. Sonuç olarak, devamsızlık sorunu mahalledeki diğer sorunlardan birçoğuna bağlı olarak yaşanmaktadır.

4.4.7.5. Veli Toplantıları ve Veliler İçin Eğitimler

Ailenin çocuk ve ergenlerin eğitiminde başarılı olmalarında en önemli faktör olduğu yapılan birçok çalışmada dile getirilmektedir. Epstein (2010) öğrencilerin, okul desteğine ek olarak aileden ve toplumdan destek aldıkları takdirde eğitimin amaçlarını tam anlamıyla kavrayacaklarını, kendi potansiyellerini bileceklerini ve bunun için çalışacaklarını, olumlu tutumlar ve okul davranışları geliştireceklerini, kendilerini güvende hissedeceklerini ve önemseyeceklerini ifade etmektedir (s. 83). Bu bilgilerden hareketle çocukların eğitim ve buna bağlı olarak gelecekte başarılı olmalarının ailelerinin ve toplumun desteğinden geçtiği açıktır. Tatlıcak Mahallesi'nde eğitim alanında sorunların olduğu yapılan görüşmelerde açıkça ifade edilmiştir. Bu sorunlar dikkate alındığında velilerin sorunun çözümü noktasında nerede yer aldıklarına yönelik yapılan görüşmelerden bazılarında aşağıda yer verilmektedir.

Veli toplantısı hiç yapmadık. Hurdacılar, eroinciler gece çalışır, gündüz yatar. Bu nedenle kimse gelmez toplantıya. Çocuklarının eğitimi için hiç destekleri yok. Söylemlerinde aman okusunlar derler ama okula cezadan korkmasalar yollamazlar. Çocuklar ders görmek istemiyorlar. Yeni Mahallelilerden uyum sağlayan çok az. Diğerleri uyumda iyi. Hırçınlar. Doğruyu öyle görüyorlar. Döğüş kavga. (G3)

Daha önceki yapılan görüşmelerde Tatlıcak 1 bölgesindeki aileler incelendiğinde ebeveynlerin eğitim seviyelerinin düşük olması, erken yaşta evlilik yapmaları, ebeveynlik vasıflarını kazanmadan neredeyse çocuk denecek yaşta çocuk sahibi olmaları ve kavga kültürünün hakim olduğu bir sosyal çevrede yaşamaları nedeniyle eğitimin öneminin yeterince anlaşılamadığı görülmektedir. Profesyonel bir meslek elemanı bu aileler için şu ifadeleri kullanmıştır:

Eğitim düzeyi iyi olan birine, kardeşim senin kendi aklın yok mu biz seninle ilgilenmeden sen doğru olanı yapamıyor musun diye kızma hakkın var ama Tatlıcak'taki adam bilmiyor, şurada tam gözüniün önünde bir yol olabilir ama o orada bir yol olabileceğini bilmiyor. Bir yola girmiş olsa deriz ki önünde yol var işte yürü git deriz ama bu insanların bir yolun varlığından haberi yok. İşte okuma yazma yok, eğitim düzeyleri çok düşük, okullardan aldıkları eğitim çok yetersiz halbuki çok ufak tefek dokunuşlarla sadece birtakım insan gayretiyle çözülebilecek bazı şeyleri. (G31)

Yapılan görüşmelerde Tatlıcak 1'de özellikle Yeni Mahalleli ve Cihanbeylili ailelerin eğitim düzeylerinin düşük olmasının bu insanlara yaşadıkları sorunların nedenini açıklamalarına ve çözüm bulmalarına engel olduğu ve bu nedenle eğitimcilerin girişimleriyle hafta sonu veliler için okuma yazma kursunun açıldığı öğrenilmiştir.

Onlara da okuma yazma kursu açtık ama pek talep yok. Hoca bulmada da sorun yaşıyoruz. Hafta sonu ders verecek hoca bulamadık ben kendim verdim. Burada temel amaç büyüklerin otobüse binip, çarşıya gidip işlerini halledip gelebilmeleri. Kendi işlerini kendileri yapabilsin istiyorum. Kursun faydası da oldu. Kuran kursu açtık. İlk hafta kimse gelmedi. Bir erkek bir kadın hoca bulduk. Onları getirtmek de zor oldu. Cami mikrofonundan anons yaptım. Belediyeden yardım kolisi, hediyeler. Kırk kişiyi çekebildik. Sonra onları pikniğe götürdük. Bu insanları bu şekilde çekmek mümkün. Doğum günü etkinliği, turnuvalar, geziler düzenliyoruz çekmek için. (G2)

Eğitimcilerle yapılan görüşmelerde mahalle sakinlerinin okuma yazma, Kuran gibi kurslarla eğitimin öneminde farkındalık yaratmaya çalıştıkları, bu yolla mahalle sakinlerinin birbirleri arasındaki ve okul, cami gibi merkezlerle olan iletişimlerini olumlu yönde değiştirmeye çalıştıkları öğrenilmiştir. Ancak eğitimcilerin mahalle sakinlerinin kurslara katılımını sağlamak için sürekli ödüllendirme yöntemini kullanmalarının bu insanlar için yapılacak her etkinlik karşısında bir beklentiye sahip olmalarına neden olmaktadır. Mahalle sakinlerinin kendi faydalarına olsun veya olmasın onlara yönelik bir etkinlik gerçekleştirileceğinde buna katılım sağlamaları için fayda, sosyal yardım, hediye, gezi benzeri bir istekte buldukları yapılan görüşmelerde karşılaşılan bir başka sorundur.

4.4.7.6. Okul Sosyal Hizmeti İhtiyacı

Tatlıcak 1 bölgesindeki özellikle dezavantajlı sosyal gruplara mensup çocukların okula devamsızlığının çok yüksek olduğu eğitimcilerle yapılan görüşmelerde öğrenilmiştir. Profesyonel meslek elemanı ile yapılan bir görüşmede mahallede sorunların kalıcı anlamda çözülebilmesi için okullara odaklanılması gerektiğine, mahalledeki okulların proje okul haline getirilmesine ve öğrenci ve ailesini de kapsayan geniş bir çalışmaya olan ihtiyaca vurgu yapılmıştır.

Bölgedeki okullar proje okulları yapıp oradaki öğretmenlerin ev ziyaretleri yapmaları işi çok değiştirir. Bu kişiler birebir çalışma gerektiriyor. En azından devamsızlığı olan çocukların ailelerine gitseler ya da hiçbir şey olmasa emniyete bildirseler. Öyle bir uygulama yok yani çocuk okula geliyor mu gelmiyor mu pek ilgilenmiyorlar. (G31)

Yukarıdaki görüşmede eğitim kurumlarının mahalledeki risklerden çocukların olumsuz etkilenmemeleri için birtakım görevler üstlenmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Öyle ki eğitim kurumlarındaki öğretmen, rehber öğretmen, müdür ve diğer idari kadro çalışanlarının devamsızlık sorunu yaşayan öğrencilere yönelik sorumluluk üstlenmesi ve bu doğrultuda ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla koordineli çalışmaları gerektiği anlaşılmaktadır. Bir

başka profesyonel meslek elemanı ile yapılan görüşmede ise okul sosyal hizmeti uygulamalarının ülkemizde başlatılması ihtiyacının olduğunu ve bu kapsamda okullardaki rehberlik ve psikolojik danışman görevlileriyle sosyal hizmet uzmanlarının çalışmalarının örtüşmeyeceği üzerinde durulmuştur. Meslek elemanı sosyal hizmet uzmanlarının çevresi içinde birey yaklaşımını esas aldıkları ve öğrencilerin çevreleriyle etkileşim noktalarına müdahale ettiklerini ve bu nedenle yaptıkları işlerin öğrencinin direkt hayatına dokunmayla ilgili bir iş olduğu dolayısıyla rehberlik ve psikolojik danışman görevlileriyle işlerinin tam anlamıyla örtüşmediği şu şekilde açıklanmıştır:

Okullarda sadece bireye psikolojik destek verilmesi söz konusu, ama onun dışındaki böyle sosyal kökleri olan sorunlara sadece terapatik ya da bireysel görüşmelerle yaklaşılması sonuç vermiyor. Ailelerin, çocukların, çevrelerinin, akran gruplarının okulun bir bütün olarak etkileşimde buldukları diğer sistemlerin de bu sürece dahil edilmesi gerekiyor. Dezavantajlı grup diyoruz. Bu grupla tabii ki sosyal hizmet uzmanları daha çok çalışacak. Sadece çocuğa yönelik müdahalelerle bizim bağımlılığı önlememiz mümkün değil. Orada anneye, babaya müdahaleler, toplum kaynağından yararlanma son derece önemli. Ailede bir engelli birey var belki. Ona yönelik bir müdahale önemli olabiliyor. Dolayısıyla bütüncül bir şekilde bakmamız lazım. (G32)

Yukarıdaki görüşmede okuldaki rehberlik ve psikolojik danışmanların sadece öğrencinin bireysel sorunlarına yönelik görüşmeler gerçekleştirmesinin okul sosyal hizmeti açısından yeterli olmayacağı, özellikle de böyle dezavantajlı mahallelerde, madde kullanımının ve ticaretinin yaygın olduğu, parçalanmış aile sorununun fazlaca olduğu bir ortamda okul sosyal hizmetine ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır. Okullardaki rehberlik ve psikolojik danışmanların öğrencinin ailesine ve sosyal çevresine yönelik bir saha araştırmasını yapmaması halinde öğrencinin devamsızlık sorununu ve madde kullanma riskini tam anlamıyla önleyemeyecektir. Bu nedenle öğrencinin kendisini, akran gruplarını, ailesini ve yaşadığı sosyal çevreyi de içine alan bütüncül bir sosyal hizmet perspektifinin geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Bu doğrultuda, rehberlik ve psikolojik danışmanın yüzeysel olarak ele aldığı veya doğrudan konsültasyon kapsamına aldığı ihmal, istismar vakaları, aile sorunları gibi durumlarda, okul sosyal hizmetinin devreye girmesi, hem yerinde müdahalede edilmesine hem bu alandaki boşluğu doldurmasında etkili olabilir. Sosyal hizmet uzmanlarının sosyal bağlantı kurucu olarak, kaynaklara ulaşma, hizmet fırsat sağlama, sistemlerle bağlantı kurma, öğrenciler için savunucu olma, okul dışında aileyle çevreyle ve diğer sosyal sistemlerle bütüncül bakış açısıyla çalışılma gibi görevlerinin olduğu düşünüldüğünde okullardaki rehberlik ve psikolojik danışman görevlisinden öğrenciye ve sorunlarına daha fazla etki edeceği açıktır.

4.4.8.Tatlıcak Mahallesi'nden Taşınma İsteği

Tatlıcak Mahallesi'nde saha araştırması sürecinde katılımcıların birçoğunun imkanları olsa mahalleden taşınıp başka bir yere gitmek istediğine, bazılarının ise gitme planları yaptıklarına tanık olunmuştur. Bu başlık altında Araştırma Sorusu 7'ye (Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin mahalleden taşınma isteğine etki eden faktörler nelerdir?) yanıt aramak üzere gerçekleştirilen analizlere ve nitel araştırma bulgularına yer verilmektedir. Bu bağlamda ilk olarak farklı sosyal grupların Tatlıcak Mahallesi'nden taşınmayı isteme sebepleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığının belirlenmesi amacıyla aşağıda ki kare bağımsızlık testi yapılmıştır.

Tablo 63. Başka Bir Mahalleye Taşınma İsteği Değişkeninin Normallik Testi İstatistikleri

Başka bir mahalleye taşınma isteği	Kolmogorov-Smirnov		Shapiro-Wilk	
	İstatistik	p	İstatistik	p
	0,382	0,000	0,651	0,000

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere “Başka bir mahalleye taşınma isteği” değişkeninin normal bir dağılıma sahip olup olmadığını test etmek amacıyla Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri yapılmıştır. Yapılan normallik testlerinin ikisi de istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000<0,05$). Dolayısıyla, “Başka bir mahalleye taşınma isteği” değişkeninin dağılımı ile normal dağılım arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlemlenmiştir. Bir diğer ifade ile, değişken normal bir dağılıma sahip değildir. Bu sebeple, farklı sosyal grupların başka bir mahalleye taşınma isteklerinin karşılaştırılması non-parametrik bir analiz olan Kruskal-Wallis H testi ile aşağıda yapılmıştır.

Tablo 64. Farklı Sosyal Grupların Başka Bir Mahalleye Taşınma İsteklerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi

Başka bir mahalleye taşınma isteği	Ki-Kare	Serbestlik Derecesi	p
	67,16	8	0,000

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere farklı sosyal grupların başka bir mahalleye taşınma isteklerini karşılaştırmak için yapılan Kruskal-Wallis H testi istatistiksel olarak anlamlıdır. Dolayısıyla, farklı sosyal grupların başka bir mahalleye taşınma istekleri birbirlerinden

farklıdır. Hangi sosyal grupların başka bir mahalleye taşınma isteklerinin ne yönde olduğunu ortaya koymak amacıyla non-parametrik bir test olan Wilcoxon İşaretli Sıralar testi yapılmıştır.

Tablo 65. Farklı Sosyal Grupların Başka Bir Mahalleye Taşınma İsteklerine Yönelik Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi

Göç Edilen Yer	N	t	p
Yerli Tatlıcaklı	13	-2,887	0,004
Güney Doğu Anadolu	25	2,132	0,033
Doğu Anadolu	98	-0,965	0,335
Yeni Mahalle	98	-2,155	0,031
Cihanbeyli	39	-5,925	0,000
Karapınar	18	-3,771	0,000
Afganistan	39	0,822	0,411
Sedirler	14	-3,051	0,002
Aksaray	14	1,604	0,109

Yukarıdaki tabloya göre Yerli Tatlıcaklılar, Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nden gelenler, Yeni Mahalleliler, Cihanbeylililer, Karapınarlılar, Sedirlerliler mahalleden taşınmak istemektedirler. Doğu Anadolu Bölgesi'nden gelenler, Aksaraylılar ve Afganistan'dan gelenlerin ise mahalleden taşınmak istemedikleri anlaşılmaktadır. Afganistan'dan gelenlerin yaşam memnuniyetlerinin diğer sosyal gruplara göre yüksek olması, buradaki yaşamlarıyla Afganistan'daki yaşamlarını karşılaştırarak sorulara yanıt vermeleri onların mahalleden taşınmak istememelerini kısmen açıklar niteliktedir. Doğu Anadolu Bölgesi'nden ve Aksaray'dan göç ederek gelenlerin ise çoğunlukla büyükbaş hayvancılıkla uğraşmaları ve mahalledeki kırsal yaşamın bu işleri yapmalarına uygun olması nedeniyle buradan taşınmak istemiyor olmalarını açıklar niteliktedir.

Araştırmada mahalleden taşınmak isteyenlerin birden fazla seçeneği işaretlemelerine izin verilen “neden taşınmak istiyorsunuz” sorusuna verdikleri yanıtların sayı dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 66. Mahalleden Taşınma İsteğinin Sebebine Göre Kişi Sayısı

Mahalleden Taşınma İsteğinin Sebebi	N
Olumsuz sosyal çevre koşulları	176
Uyuşturucu madde ticareti	164
Daha sorunsuz bir mahallede yaşama isteği	164
Daha iyi eğitim ve sağlık hizmeti alabilme	128
Daha iyi bir statü edinebilme	97
İş bulabilme	94
Komşularla iyi geçinememe	49

Yukarıdaki tablo sadece mahalleden taşınmak isteyenlerin, mahalleden taşınma isteklerine etki eden nedenleri işaretlenme sayısına göre dağılımını göstermektedir. En fazla işaretlenenden en az işaretlenene doğru tabloda sıralanmıştır. Taşınmak isteyenlerin oranı %58,7, kısmen taşınmak isteyen katılımcıların oranı %5,9'dur. Tatlıcak Mahallesi'nden taşınmak istemeyenler ise %35,5'lik orana karşılık gelmektedir. Katılımcıların %64,6'mın mahalleden taşınmak istediği düşünüldüğünde buna en fazla sırasıyla olumsuz sosyal çevre koşulları, uyuşturucu madde ticareti, daha sorunsuz bir mahallede yaşama isteği, daha iyi eğitim ve sağlık hizmeti alabilme isteği, daha iyi bir statü edinebilme, iş bulabilme ve komşularla iyi geçinememe sebep olarak gösterilebilir.

Tatlıcak Mahallesi'nde yaşanan temel sorunların mahalleden taşınma isteği ile ilişkisini istatistiksel olarak ortaya koymak amacıyla non-parametrik bir analiz olan Mann Whitney U testi yapılmıştır. Mahallede yaşanan temel sorunlardan hangilerinin mahalleden taşınma isteğine en çok ettiği yönelik yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 67. Mahallede Yaşanan Temel Sorunlar ile Mahalleden Taşınma İsteği İlişkinde Yönelik Mann Whitney U Testi İstatistikleri

Mahalleden Taşınma İsteği						
Temel Sorunlar	N		Ortalama Sıra		Z	p
	Var	Yok	Var	Yok		
Uyuşturucu madde ticareti	249	109	152	242,33	-8,757	0,000
İşsizlik	215	143	170,08	193,67	-2,343	0,005
Eğitimsizlik	197	161	171,8	188,92	-1,794	0,073
Yoksulluk	170	188	169,14	188,86	-2,074	0,038
Bir mesleğe sahip olmama	153	205	153,65	198,79	-4,704	0,000
Beraber hareket edememe	105	253	145,29	193,7	-4,642	0,000
Sağlıksız Konutlarda Yaşama	102	256	176,91	180,53	-0,344	0,731
Yaşam tarzından dolayı dışlanma	77	281	150,34	187,49	-3,216	0,001
Diğer	36	322	194,08	177,87	-1,027	0,304

Tabloya göre sırasıyla uyuşturucu madde ticareti, işsizlik, yoksulluk, bir mesleğe sahip olmama, beraber hareket edememe ve yaşam tarzından dolayı dışlanma sorunlarının mahalleden taşınma isteğine etki etmektedir.

Araştırma Sorusu 9'a (Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin rahatsızlık kaynakları nelerdir ve taşınma isteğine etkisi nasıldır?) yanıt aranmaktadır. Bu kapsamda ilk olarak mahalle sakinlerinin rahatsızlık kaynaklarına ilişkin frekans testi sonuçları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 68. Mahalle Sakinlerinin Rahatsızlık Kaynaklarının Sayı ve Yüzdeleri

Rahatsızlık Kaynakları	N	Yüzde (%)
Uyuşturucu madde ticaretinin olması	189	52,79
İyi bir sosyal çevrenin olmayışı	55	15,36
Eğitim, sağlık, ulaşım gibi hizmetlerin yetersiz oluşu	43	12,01
Diğer	36	10,06
Hırsızlık, gasp gibi olayların yaşanması	24	6,70
Komşularla geçinememe	7	1,96
Cevapsız	4	1,12
Toplam	358	100

Yukarıdaki tabloda mahallede yaşayanların rahatsızlık kaynaklarını belirlemek üzere sorulan soruda sadece tek bir şık işaretlemeleri istenmiştir. Tabloya göre katılımcıların %52,7'si uyuşturucu madde ticaretinin olmasından, %15,3'ü iyi bir sosyal çevrenin olmamasından, %12'si eğitim, sağlık, ulaşım gibi hizmetlerin yetersiz olmasından rahatsızlık duymaktadır. Katılımcıların %10'una denk gelen “Diğer” şikkına cevap verenlerin çoğunluğu mahallede çöplerin sık toplanmamasından ve koku sorunundan rahatsızlık duyduklarını ifade etmiştir. Katılımcıların %6,7'si hırsızlık, gasp gibi olayların yaşanmasından ve %1,9'u komşularla geçinememekten dolayı rahatsızlık duyduğunu belirtmektedir.

Mahalle sakinlerinin rahatsızlık kaynakları ile mahalleden taşınma isteği ile ilişkisini ortaya koymak amacıyla non-parametrik bir analiz olan Kruskal Wallis H testi yapılmış ve alt kümelerin örneklem sıra ortalamaları karşılaştırılmıştır.

Tablo 69. Mahalle Sakinlerinin Rahatsızlık Kaynaklarına Göre Mahalleden Taşınma İsteklerine Yönelik Sıra Ortalaması İstatistikleri

Rahatsızlık Kaynakları	Sıra Ortalaması
Uyuşturucu madde ticaretinin olması	150,22
Hırsızlık, gasp gibi olayların yaşanması	165,00
İyi bir sosyal çevrenin olmayışı	197,818
Eğitim, sağlık, ulaşım gibi hizmetlerin yetersiz oluşu	204,465
Komşularla geçinememe	218,857
Diğer	257,750

Yukarıdaki tabloda verilen sonuçlara göre mahalle sakinlerinin mahalleden taşınma istekleri ile en çok ilişkili olan rahatsızlık kaynağı mahallede uyuşturucu madde ticaretinin yapıyor olmasıdır. İkinci sıradaki rahatsızlık kaynağı mahallede hırsızlık, gasp gibi olayların yaşanmasıdır. Sonraki rahatsızlık kaynakları sırasıyla iyi bir sosyal çevrenin olmaması, eğitim, sağlık, ulaşım gibi hizmetlerin yetersiz olması, komşularla geçinememe ve diğer rahatsızlık kaynakları olarak belirlenmiştir.

4.4.8.1. Kentsel Dönüşümün Çözüm Olmaması

Tatlıcak Mahallesi'nden taşınmak isteyen katılımcıların oranı %58,7, kısmen taşınmak isteyen katılımcıların oranı %5,9'dur. Tatlıcak 1 bölgesinde Yeni Mahallelilerle yapılan görüşmelerde daha önce yaşadıkları mahallede de benzer sorunların yaşandığı ve bu sorunların çözümü için kentsel dönüşümün yapıldığı ancak yer değiştirmenin de bir faydasının olmadığını ifade ettikleri sözlere aşağıda yer verilmektedir.

Yeni Mahalle de aynı burası da. Değişen hiçbir şey yok. Orada da eroin vardı burada da var. Her önüne gelen satıyor. Tabi satmayan, Allah yolunda giden de var. Yeni Mahalle'yi dağıttılar da ne oldu. Tatlıcak'ı yıksalar yine çıkacak. Sonuçta bunlar birleşir. Çünkü bizim insanlarımıza ölüme de dirimize de aptal Alevi diyorlar. Ölümlü dıştan bir insan gelip de kaldırmayacak, kendi mahallemizin bir insanı kaldıracak. Ondan öyle atamıyorlar birbirlerini anlayacağını. (G8)

Yeni Mahallelilerle yapılan görüşmelerin tamamında kentsel dönüşümün mahalledeki sorunların çözümü için etkili olmayacağı dile getirilmiştir. Bunu açıklarken kendilerine yine kendilerinden olan insanların yardım edebileceğini örnek vermişlerdir. Zor günlerinde kendi sosyal gruplarına mensup üyelerin yanlarında olacağını, farklı sosyal gruplara mensup üyelerin ya da Konyalıların kendilerine destek olmayacaklarını düşündüklerinden kendi aralarındaki birlik ve dayanışmanın kentsel dönüşüm olduktan sonra da devam edeceğini ifade etmişlerdir. Bu görüşme yasadışı iş yapan ve yapmayan Yeni Mahallelilerin her zaman ve her durumda birlik ve beraberliklerini koruyacaklarını göstermektedir. Ancak Yeni Mahalleli olup da mensup olduğu sosyal grup üyelerinden Tatlıcak Mahallesi'ne daha önce göç ederek yerleşen bir başka görüşmecinin farklı sosyal gruplarla olan ilişkilerinin mahalleye yasadışı işlerle uğraşan grupların gelmesiyle bozulduğuna yönelik sözleri aşağıda yer almaktadır.

Keşke gelmeselerdi Yeni Mahalleliler, biz geldiğimizde kimse yoktu. Biz buraya çok önceden geldik. 10 seneyi geçti, ilk gelenlerdeniz. İlk geldiğimizde bu mahalle çok iyiydi. Beş on komşuyduk burada gene siz Türkler vardı. Onlarla otururduk dururduk ama Yeni Mahalle yıkıldı onlar gelince her şey karıştı. (G10)

Yukarıdaki görüşmeden aslen Yeni Mahalleli olmasına rağmen Tatlıcak Mahallesi'ne ilk yerleştikleri dönemde yerlilerle iyi ilişkiler kurdukları ancak Yeni Mahalle'nin tamamen kentsel dönüşümüne uğramasıyla yasadışı iş yapan grup üyelerinin de Tatlıcak Mahallesi'ne gelerek yerleşmesiyle önceki iyi ilişkilerinin bozulduğu anlaşılmaktadır.

4.4.8.2. Mahalleden Taşınmak Çözüm Değil

Tatlıcak Mahallesi her ne kadar Yeni Mahallelilerin kentsel dönüşüm sonrası mahalleye yerleşene kadar farklı sosyal grupları içerisinde barındırsa da asıl sorunların Yeni Mahallelilerin büyük kısmının mahalleye yerleşmesiyle başladığı yapılan görüşmelerden anlaşılmaktadır. Yasadışı işlerle, asayiş olaylarıyla adı sıkça anılan Yeni Mahalleliler Tatlıcak Mahallesi'ne yerleşmeleriyle artık Tatlıcak Mahallesi'nin adının asayiş olaylarıyla anılmaya başlamıştır. Bu sosyal grubun mahalleye taşınmasıyla ortaya çıkan güvenlik sorunları ve buna bağlı huzursuzluk nedeniyle doğu bölgelerinden gelen ailelerin zamanla mahalleden taşınarak başka mahallelere yerleştikleri şu sözlerden anlaşılmaktadır.

Yeni Mahalleliler gelince Kürtler rahatsız olmuşlar, evlerine hırsız girmesinden, çocuklarının mahallede maddeye başlama riskinden dolayı buradan taşınanlar oldu. Çocuklarını bahçeye dahi, kaçıırırlar korkusuyla salmamaya başlamışlar. (G5)

Yukarıdaki görüşmede ifade edilen endişeler birçok görüşmede de gündeme gelmiştir. Yerli Tatlıcaklılarla, Karapınarlılarla, Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerinden gelenlerle saha çalışması sürecinde bu mahalleden taşınma planları yapanların olduğu öğrenilmiştir. Yapılan bazı görüşmelerde taşınma planlarına ilişkin söylemleri dile getiren görüşmeciler taşınmanın mahalleden tam anlamıyla kopma anlamına gelmediğini aşağıdaki sözlerle ifade etmişlerdir.

Karatay'a doğru taşınacağız. Adliye civarı olabilir. (Çok uzaklaşmıyorsunuz aslında) Evet. Çocukları oraya götüreceğim, kendi yerim var burada hayvancılık için gider gelirim. Çocukları uzaklaştırma da çare değil aslında, bizim mahallede oturmayan yüzlerce genç var burada. Tam tersi oluyor. (G1)

Biz çarşıdan ev aldık, anlaşmalı kira sözleşmesi yaptık. Zamanı geldiğinde göçeceğim oraya. Göçsem ne ederim orada, işim burada, çocuklarım burada. Nereye giderim. Biz burayı ne zorluklarla yaptık. (G16)

Taşınma planları yapanların kendilerini mahalleye bağlayan işi ya da yakınları olması onların mahalleden tam anlamıyla uzaklaşamayacaklarını göstermektedir. Bazı katılımcılar çocuklarının mahalleden uzaklaşması amacıyla mahalleden uzaklaşmayı isterken mahalleden uzaklaşmanın da çözüm olmadığını dile getirmektedirler. Yapılan bu görüşmelerde mahalledeki uyuşturucu ve uyarıcı madde ticaretinin tüm Konya için risk teşkil ettiği anlaşılmaktadır.

4.4.8.3. Hizmetlerin Sunumunda Eşitsizlik

Tatlıcak Mahallesi'nden taşınma isteğinde madde ticaretinin yapıyor olması en etkili neden olarak yapılan testlerde karşımıza çıkmaktadır. Yapılan görüşmelerde katılımcılar farklı mahallelerden örnekler göstererek soruna yönelik çözüm önermektedirler.

Sık sık polis kontrol etsin satabilirler mi, şimdi cezalar da çoğaldı, o pislik bir kesilse düzelir. Tüm o sorun o Tatlıcak'ta. Doğanlar da öyleydi, el atıldı oraya. Keşke burayı da öyle yapsalar. Herkes katılır. (G10)

Yukarıdaki görüşmede örnek verilen Doğanlar Mahallesi sakinleri Yeni Mahallelilerle yerleşme, yaşayış ve sosyokültürel değerler bakımından benzer özellikler taşıyan bir mahalledir. Doğanlar Mahallesi de uyuşturucu madde ticaretinin yaygın olduğu bir mahalledir. Yakın zamanda bu mahalle sakinleri uyuşturucu ticaretini önlemek amacıyla mahallede gece gündüz nöbet tutmaya başlamıştır. Bu durum yerel ve ulusal haberlerde yer almaktadır (<http://www.cumhuriyet.com.tr>). Bir yerel haberde mahalledeki bir derneğin faaliyetleriyle sosyokültürel bir dönüşüm yaşandığı anlatılmaktadır. Dernek tarafından özellikle kadın ve çocuklara yönelik sohbet etkinlikleri yapılmakta, erkeklere yönelik Kuran ve ilmihal dersleri verilmekte ve madde bağımlısı ve suça karışmış gençlerle özel olarak çalışılmaktadır (<http://www.merhabahaber.com>). Doğanlar Mahallesi'nin kent merkezinde yer almasının, göz önünde olan bir mahalle olmasının ve mahalle sınırları içerisindeki emniyet binasının varlığının güvenlik sorunlarının kısmen önüne geçildiği söylenebilir. Bu olumlu gelişmeler Tatlıcak Mahallesi'nin de iyileştirilmesi için örnek gösterilse de yapılan görüşmelerde coğrafi olarak Tatlıcak Mahallesi'ne yakın olan Başak Mahallesi en fazla örnek gösterilen mahallelerden biridir. Aşağıda Yeni Mahalleli katılımcıyla yapılan görüşmede bu mahalleye yapılan temel hizmetlerin örnek olarak gösterilmesine yer verilmektedir.

Buraya yakın Başak Mahallesi var %80 i doğuludur. Yolları asfaltlı, kaldırımli en güzel yer yapılmış. Mesela taziye evi var. Burada yok. Sokaklar kıştan çıktık, komple çukur. Sorun dışlanma oldu mu böyle olur. (G11)

Yukarıda Yeni Mahalleli katılımcı sosyal dışlanmanın bir boyutu olan sosyal haklardan hizmetlerden yararlanamamadan kaynaklı dışlanmaya kendi mahallelerine yapılmayan ama kendilerine coğrafi olarak çok yakın bir başka mahalleye yapılan hizmetleri örnek göstererek değinmiştir. Cihanbeylili bir katılımcıyla yapılan görüşmede yakınlarının farklı mahallelere taşındığına ve o mahallelerle Tatlıcak Mahallesi'ni karşılaştırmasına değinilmiştir.

Çoğu satıp gitti bizden. Kimi Karaaslan'a, Saraçoğlu'na, Başak Mahallesi'ne gitti ama oraların muhitleriyle bura bir değil. Oraya gidip geliyorum, benim gönlüm gülüyor, ben gitmeyeyim burada kalayım diyorum. Çevreleri çok temiz, yeşillik var asfaltı var, çocuk parkları ayaklarının altında, belediye otobüsleri her saat yanlarında, taziye evleri var, pazarları, camileri var. Her şeyleri var. Ama bir oraya bakın bir de buraya bakın. Sanki ben mezarın içine giriyorum burada. (G12)

Tatlıcak Mahallesi'nde sosyal haklar boyutunda güvenli ve uygun çevre anlamında sosyal dışlanmayı hissediliyor olmaları yukarıdaki sözlerden de anlaşılmaktadır. Yukarıdaki görüşmelerde anlaşıldığı üzere görüşmeciler örnek verdikleri mahallelere götürülen hizmetlerin kendi mahallelerine de gelmelerini istemektedirler. Yapılan bu ve buna benzer görüşmelerde hizmetlere yönelik verilen örnekler Konya'da mahalleler arası hizmet sunumunda farklılıkların olduğunu göstermektedir.

4.5. Mahallenin Hizmet İhtiyaçları ve Talepleri

Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin hizmetlerin sunumunda mahalleden mahalleye farklılık göstermesi nedeniyle sosyal dışlanmanın bir boyutu olan sosyal haklardan yararlanma uygun ev ve güvenli çevre bağlamında sosyal dışlanmayı hissediyor olduklarına daha önceki başlıklarda değinilmiştir. Bu başlık altında ise Araştırma Sorusu 10'a (Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin mahallede ihtiyaç duyulan hizmet algıları nelerdir?) yanıt aranmak üzere bazı testler yapılmaktadır.

Tablo 70. Mahalleye Hizmet İsteği Yanıtlarının Sayı ve Yüzdeleri

Hizmet Alanı	N	Yüzde (%)
Ulaşım	250	69,83
İş imkanı	239	66,76
Sağlık	219	61,17
Eğitim	210	58,66
Güvenlik	208	58,10
Kültürel faaliyetler	155	43,30
Konut	76	21,23
Diğer	33	9,22

Yukarıdaki tablo saha araştırmasında birden fazla şık işaretlenmesine izin verilen "Tatlıcak Mahallesi'nde hangi hizmetlere ihtiyaç duyulmaktadır" sorusunun her bir şıkkının ayrı ayrı

sorular olarak kabul edilip analiz edilmesiyle oluşturulmuştur. Tabloya göre en fazla işaretlenen ulaşım hizmeti % 69,8'e sonra sırasıyla % 66,7 ile iş imkanı, % 61,1 ile sağlık, % 58,6 ile eğitim, % 58,1 ile güvenlik, %43,3 ile kültürel faaliyetler, %21,2 ile konut ve %9,2 ile diğer alanlarda hizmet ihtiyacının olduğu anlaşılmaktadır. Yukarıdaki tabloda ihtiyaç duyulan hizmet türleri belirtilmiştir. Aşağıdaki tabloda ise hangi sosyal grubun hangi tür hizmete ihtiyaç duyduklarını gösteren tablo yer almaktadır. Buna göre hangi hizmet türüne hangi sosyal grubun en fazla ihtiyaç duyduğunu vurgulamak üzere ilgili kısımlar koyu renkle gösterilmektedir.

Tablo 71. Farklı Sosyal Grupların İhtiyaç Duydukları Hizmet Türleri

		Konut	İş İmkanı	Eğitim	Kültürel Faaliyetler	Sağlık	Ulaşım	Güvenlik	Diğer
Yerli Tatlıcaklı	N	0	5	8	7	9	3	10	1
	%	0,00	38,46	61,54	53,85	69,23	23,08	76,92	7,69
G. Doğu Anadolu	N	2	12	16	5	9	17	5	3
	%	8,00	48,00	64,00	20,00	36,00	68,00	20,00	12,00
Doğu Anadolu	N	15	51	59	15	39	55	35	3
	%	15,31	52,04	60,20	15,3	39,80	56,12	35,71	3,06
Yeni Mahalleli	N	30	88	62	49	75	82	81	16
	%	30,61	89,80	63,27	50,00	76,53	83,67	82,65	16,33
Cihanbeylili	N	12	38	28	28	33	35	34	2
	%	30,77	97,44	71,79	71,79	84,62	89,74	87,18	5,13
Karapınarlı	N	3	4	15	12	11	12	14	1
	%	16,67	22,22	83,33	66,67	61,11	66,67	77,78	5,56
Afganistan'dan gelenler	N	6	20	5	27	26	25	11	2
	%	15,38	51,28	12,82	69,23	66,67	64,10	28,21	5,13
Sedirlerli	N	6	12	8	5	9	12	10	3
	%	42,86	85,71	57,14	35,71	64,29	85,71	71,43	21,43
Aksaraylı	N	2	9	9	7	8	9	8	0
	%	14,29	64,29	64,29	50,00	57,14	64,29	57,14	0,00

Yukarıdaki tabloya göre farklı sosyal grupların en fazla ihtiyaç duydukları hizmetlere değinilecek olursa Cihanbeylili katılımcıların %97,4'ünün, Yeni Mahalleli katılımcıların

%89,9'unun ve Sedirlerlilerin %85,7'sinin iş imkanı sunulmasına ihtiyaç duyduğu, Sedirlerli katılımcıların %85,7'sinin ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden gelenlerin %68'inin ulaşım hizmetine ihtiyaç duydukları, Karapınarlı katılımcıların %83,3'ünün ve Doğu Anadolu Bölgesi'nden gelenlerin %60,2'sinin eğitim alanında hizmet ihtiyacının olduğu, Yerli Tatlıcıkların %76,9'unun güvenlik hizmetlerine ihtiyaç duyduğu, Afganistan'dan gelenlerin %69,2'sinin kültürel faaliyetler alanında hizmet ihtiyacının olduğu, Aksaraylıların ise %64,2'i hem iş imkanı hem eğitim hem de ulaşım hizmetlerine ihtiyaç duydukları söylenebilir.

Ulaşım en fazla ihtiyaç duyulan hizmet alanı olarak yukarıdaki analizlerde karşımıza çıkmaktadır. Yapılan derinlemesine görüşmelerde de bu sorun sıkça dile getirilmiştir. Mahalleye ulaşımın her saat bir otobüsle sağlanması, dolmuş imkanının olmaması, saat başı gelen otobüsün mahalledeki her sokaktan geçmemesi ve mahallenin de coğrafi olarak geniş bir alana yayılması ve otobüs duraklarına olan uzaklık yapılan görüşmelerde dile getirilen ulaşım sorunlarından. Ulaşım hizmetlerine olan ihtiyaç mahallede otobüs durakları güzergahında oturmayan birçok sosyal grup üyesi tarafından dile getirilmiştir. Yerli Tatlıcıkların ulaşım güzergahı üzerinde ikamet ediyor olmaları onların bu hizmet alanına diğer sosyal gruplar kadar ihtiyaç duymadıklarını gösterse de diğer yedi sosyal grubun birçoğu % 60 ve üzeri oranlarda bu hizmete ihtiyaç duydukları belirlenmiştir. Ulaşım hizmetinin hiç olmadığı değil sadece bu mahalle için yeterli olmadığı, mahalledeki her sosyal grubun ulaşımına yakın yerlerden güzergahın belirlenmesi gerektiği söylenebilir.

İstihdam olanaklarının artırılmasına yönelik hizmet ihtiyacı olduğunu en fazla sırasıyla Cihanbeylili, Yeni Mahalleli ve Sedirlerli sosyal gruplar dile getirmektedir. Daha önce sosyal dışlanmanın maddi yoksunluk boyutunda en fazla dışlanma yaşayanların da bu üç sosyal grup üyelerinin olması bu veriyi destekler niteliktedir.

Yukarıdaki tablo daha detaylı incelendiğinde katılımcıların sağlık hizmetlerine olan ihtiyaçlarından daha önce gelen farklı ihtiyaçlarının olduğu görülmektedir. Ancak hizmet ihtiyacı sıralamasında üçüncü sırayı %61,1'lik oranla alması mahallede sağlık hizmetlerine olan ihtiyacı göstermektedir. Sağlık hizmetlerine erişim konusu da mahalleden taşınma isteğine etki eden bir başka faktördür. Korkmaz ve arkadaşlarının (2015) 2004-2014 yılları arasını kapsayan dönem için "yaşam memnuniyeti bileşenlerinin birbirleriyle ilişkisini uygulamalı olarak" incelemişlerdir. Sonuç olarak ailelerin genel mutluluğunu en çok sağlık

hizmetlerinin etkilediğine ulaşmışlardır (s. 97). Bu araştırmada sağlık hizmetlerine erişim sorunu nitel bulgularda da karşımıza çıkmaktadır.

Eğitim hizmetlerine olan ihtiyacın en fazla Karapınarlı katılımcılar tarafından hissedildiği tabloda vurgulanmıştır. Karapınarlı katılımcılar mahalledeki okullara çocuklarını göndermemelerine gerekçe olarak Yeni Mahalleli çocukların bu okullarda yoğunluklu olmasını göstermektedir. Mahallede okul ihtiyacının olmadığı bellidir. Ancak Karapınarlıların bu noktadaki taleplerinin kendi çocuklarının sosyokültürel bakımdan benzer olan ve ailelerinden disiplin ve düzen eğitimi alan çocuklarla bir arada eğitim almaları istekleriyle ilgili olduğu söylenebilir. Eğitim hizmetlerine ihtiyaç olduğunu belirten diğer gruplardaki bir başka sebep ise okulun ikamet ettikleri bölgeye uzak olması ve buna bağlı eğitime erişememe sorunu olduğu söylenebilir.

Güvenlik sorunu %58,1'lik oranla ihtiyaç duyulan bir hizmet alanı olarak burada belirlenmiştir. Güvenlik hizmetlerine olan ihtiyaç aşağıdaki sözlerle açıklanmaktadır.

Tatlıcak'ın girişinde bir karakol olsun. Karakol, polis korkusu olduğu zaman ne olacak onu alacak bunu alacak. Çözülür. Mesela polisler sokaklarda gezdikleri zaman ha polis geziyor diyor hani (uyuşturucu) satsa dahi satmıyor. Bırakıyor. Ama polis de olmadı mı cıvkı cıvanadan çıkıyor. Polis olsa 24 saat devriye geziyor ama polis olmadı mı polis çarşıdan gelecek de iş laylay geçecek. Her tarafında kamera var. Bakkalın caminin kameraları komple çekiyor. Durak var ya durağın oraya koca mobese taktılar hani dört bir yanı çekiyormuş hani çekse ya. (G8)

Yapılan hemen her görüşmede güvenlik sorununun dile getirildiği düşünüldüğünde birçok mahalle sakini madde ticaretinin yaygın olduğu mahalle girişine ve eğitimcilerle yapılan görüşmelerde de okulların çevrelerine güvenlik personeli ihtiyacının olduğunu ifade etmişlerdir.

Kültürel faaliyetler anlamında hizmete en çok ihtiyaç duyan sosyal grup Afganistan'dan gelenlerdir. Afganistan'dan gelenlerin %69,2'si bu anlamda mahalleye hizmet getirilmesini istemektedir. Anket uygulaması sürecinde Afganistan'dan gelenler özellikle meslek edindirme kurslarının verildiği merkezlerin olması halinde kadınların bu merkezlere giderek dikiş, nakış gibi el becerilerini geliştirmeye yönelik kurslara gitmek istediklerini anket formunda açık uçlu sorularda belirtmişlerdir. Bu anlamda Yeni Mahalleli katılımcılarla yapılan bir görüşmede bu gibi kursların kendileri için eğitici ve bir gelir getirme aracı olabileceğine dair şu sözler sarf edilmiştir.

Belediyeden kaymakamlıklardan burada hanımlarımıza kızlarımıza iş eğitimi, işte dikiş işidir bunlar verilse iyi olur, mesela gençlerimize bir sanat eğitimi verilmiş olsa hem parasını kazanır, hem meslek sahibi olmuş olur. Başak Mahallesi'nde tesisi hepsi var. Ama bizim burada yok. (G11)

Bize bir düğün salonu yapılırsa, herkes düğününü yapar gidip çarşıda birilerine soyulmazlar. Belediye bir kapalı Pazar yapıverse vatandaş ihtiyacını daha iyi görür. Sosyal tesis. Çocuk parkları eksik. Benim on tane torunum var bir park olsa torunlarımla ben de gidip oynayacağım. (G16)

Konut hizmetlerine olan ihtiyaç da sağlık hizmetlerine olan ihtiyaç gibi diğer hizmet ihtiyaçlarından daha sonra gelmektedir. Bu hizmet alanında Sedirlerlilerin %42,8'i konut hizmetlerinden faydalanmak istediklerini belirtmişlerdir. Yukarıdaki bulgular anket formunda belirlenen hizmet alanlarına yönelik getirilen hizmet ihtiyaçları ve görüşmelerde bu doğrultuda getirilen isteklerden oluşmaktadır. Aşağıdaki başlıklarda ise daha çok nitel araştırmadan edinilen bulgulara yer verilmektedir.

4.5.1. Sosyal Refah Kuruluşlarına İhtiyaç

Tatlıcak Mahallesi'nde yapılan saha araştırmasının nitel bulgularında mahalle sakinlerinin mahallede çalışan profesyonel meslek elemanlarının sorunların çözümünde bu mahalleye her türlü yerel ve sivil desteğin sağlanması gerektiği yönündeki görüşleri yer almaktadır. Bu bağlamda mahalledeki sorunların çok çeşitli, birinden farklı ama birbirinin hem nedeni hem sonucu niteliğinde olması sorunların bir zincirin halkaları gibi görünmesine neden olmaktadır. Bu sorun zincirinin kırılabilmesi için herhangi bir halkadan müdahaleye başlanması gerektiği açıktır. Profesyonel bir meslek elemanı ile yapılan görüşmede sosyal hizmetin bakım ve kontrol fonksiyonunun önemine değinilerek sosyal refah kurumlarının varlığına ihtiyacın olduğu, bu kurumların organize bir şekilde çalışmalarını halinde mahalledeki sorunların çözüme kavuşabileceğine şu şekilde değinilmiştir:

Problemleri olan çocuklar bir yerde ağa takılsın ki biz müdahale edelim. Eğer çocuğun riskli davranışlarını toplum merkezinde görebiliyorsam orada müdahale etmem lazım. Gençlik merkezindeyse orada, okulda akran zorbalığını görüyorsam orada müdahale etmeliyim. Bu kurumlar yoksa, evlere de gitmiyorsan çocuklara nasıl ulaşılır, devamsızlık yapan çocuğa bir model geliştirilmiyorsa ben o çocuğa nereden ulaşacağım. Bunu kurumlar aracılığıyla yapacağım. Bir genel cerrah neşter kullanarak hastaya müdahale edebiliyorsa, benim de enstrümanlarım bunlar sosyal refah ve sosyal hizmet kurumlarıdır. Bunlarla toplumu dönüştürecek, değiştirecek. Tüm refah aktörlerinin organize, sistemli, kaynakları harekete geçiren, koordineli ve ileride case management vaka yönetimi sistemine geçmeli.

Çocuk koruma açısından son derece önemli politikaların, hizmetlerin olması gereken bir yer, çocuklar risk altında ve o çocukları gelecekte cezaevinde göreceğiz. (G32)

Yukarıdaki görüşmede toplumu değiştirmek ve dönüştürmek için sosyal hizmet ve sosyal refah kurumlarına ihtiyaç olduğu ve bu kuruluşların sorunların takıldığı birer ağ işlevi görmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu konuda hali hazırdaki kurumlardaki çalışanlara önemli roller düşmektedir. Tatlıcak Mahallesi'ndeki okullarda akran zorbalığının sıkça gözlemlendiği eğitimcilerle yapılan görüşmelerde dile getirilen sorunlardandır. Bu sorun okulda profesyonel meslek elemanları tarafından çözümlenmez ve olumlu davranış değişikliği için öğrencilerle ve velileriyle çalışma yapılmazsa çözümü mümkün değildir. Ancak mahalledeki tek kurumun bu olması ve bunun da öğrencilerde değişim ve dönüşüm gerçekleştirme konusunda yeterli olmadığını göstermektedir.

Tatlıcak Mahallesi toplum temelli sosyal hizmet müdahalesi gerektiren bir mahalledir. Öyle ki bu gibi mahallelerde sosyal sorunlar oluşmadan önce risklerin tespit edileceği ve bu risklere karşı çocuk, ergen, kadın ve ailelere yönelik koruyucu ve önleyici sosyal hizmet modellerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Ancak halihazırda riskin olgudan olaya dönüşmesinin söz konusu olduğu böylesi mahallelerde, sosyal hizmet kuruluşlarının gerekliliği hissedilmektedir. Bu ihtiyaç, toplumun her kesiminden bireylerin yararlanabileceği toplum merkezlerinden, gençlik merkezlerinden, danışmanlık merkezlerinden, rehabilitasyon merkezlerinden, meslek ve beceri edinme merkezlerinden, sosyal tesislerden ve sivil toplum kuruluşlarından da karşılanabilir.

Katılımcıların bazıları sosyokültürel faaliyetler kapsamında mahalle sakinleri için eğitici ve ileride kazanç elde etmeleri bazı meslek ve beceri kurslarının onlar için faydalı olacağını şu şekilde ifade etmiştir.

Mahallede toplumun özelliklerine göre sosyokültürel kurslar iyi olur. Halk oyunları, meslek kursları mesela. Para kazandıracak kurslar lazım. Kaynakçılık gibi kurslar olsa. Hazıra alışmadıkları müddetçe çalışırlar. Ergenlik dönemleri önemli. Suça bulaştıkça geri dönüşü çok zor. (G2)

Bu merkezler özellikle çocukları ve gençleri başıboşluktan, yasadışı işlerle uğraşan insanlardan ve madde kullanmayı denemekten uzak tutabilir. Bu gibi kuruluşların bireylerin kötü alışkanlıklar edinmelerini önleyerek bağımlılıkla mücadelede koruyucu önleyici bir misyon taşıdıkları söylenebilir. Bu durumu profesyonel bir meslek elemanı aşağıdaki sözlerle açıklamaktadır.

Mesela sosyal beceri, hayır deme becerisi kazandırdığınızda çocukları sportif sanatsal kültürel etkinliklere kattığınızda yani benlik saygılarını güçlendirdiğinizde hayatta hedefleri olan bireyler haline getirdiğinizde güçlü yanlarını açığa çıkardığınızda da bağımlılıkta bir mücadele yapmış oluyorsunuz. (G32)

Tatlıcak Mahallesi çocuk ve gençlerin boş vakitlerini değerlendirebilmeleri için hiçbir sosyal donanımına sahip değildir. Mahallede okul saatlerinde sokakta başıboş dolaşan çocuk ve gençler birer madde bağımlısı adayı olarak riskler karşısında savunmasızdırlar. Bu insanların hayatlarındaki yenilik ve heyecan arayışları, onları kötü niyetli insanların boyunduruğu altına sokmaktadır. Bu insanlara müdahale edilmediği müddetçe birer madde bağımlısı olacak, maddeye ulaşmak için hırsızlık, gasp, fuhuş gibi suçlara bulaşacak ve cezaevine gireceklerdir. Bir sosyal tesis bile gençleri bu risklerden uzaklaştırmak için yeterli olabilecektir. Böyle bir ihtiyaç ile ilgili olarak bir eğitimciyle yapılan görüşmeye aşağıda yer verilmektedir.

Okulun bahçesine top oynamak için sivil gençler giriyor. Almıyoruz onları. Okul bitsin gelir oynarsınız diyoruz. Bahçedeki kale direğini bize verin ilerde boş alan var dikelim diyorlar. Belediye buraya el atmalı işte. Halı saha vesaire spor kompleksi lazım. (G3)

Devamlılığı olan sosyal tesis lazım. Kurslar, çocukların vakit geçirebileceği yer lazım. Halı saha gerekli. Orada burada uyuşturucu içeceğine top oynasin. Ama bu paralı mı olacak bedava mı? Paralı olsa gelmezler bedava olsa öyle. Ufak bir meblağ olmalı. Bunlar düşünülmemeli. Canlı tutmada devlet müdahalesi gerekli. İŞKUR destekli kurslar açılmalı, reklamının yapılması lazım. Bunların sorunu on yıldır var, çözülmezse 100 yıl daha devam edecek. (G2)

Eğitimcilerle yapılan görüşmelerde gerek öğrenciler için gerekse mahalledeki diğer gençler için sosyal tesislere ve İŞKUR destekli kurslara ihtiyacın olduğu anlatılmaktadır. Bu mahalleye kurulması gereken tesislerin sürekliliği için farklı çalışmaların yürütülmesi gerekmektedir. Daha önce mahalle sakinlerine yönelik düzenlenen okuma kurslarında dahi kursa katılım için beklenti içerisine giren mahalle sakinlerinin, maddi yoksunlukları nedeniyle sosyal tesislere ücret karşılığında gelmeyecekleri açıktır.

4.5.2. Organize Hareket Edebilme Kabiliyeti ve Takip Etme

Tatlıcak Mahallesi'ndeki sorunlar tek bir nedene bağlı olarak gelişmemektedir. Bu sorunlara genel olarak bakıldığında, yapıları gereği, hem birbirlerinin sebebi hem de birbirlerinin sonucu olduğu anlaşılmaktadır. Mahalledeki sorunların mahalleye son göç ederek gelen sosyal grupla daha da artmış olması, mahallenin şehir merkezine uzak olması, ulaşımın sınırlı olması, suç potansiyelinin yüksek, eğitim düzeyinin düşük olması, içerisinde ondan

fazla sosyokültürel değerlere sahip grubu barındırması ve mahalledeki bu farklı sosyal gruplar arasında birlik ve beraberlik duygusunun olmaması mahalledeki refah, güven ve huzur ortamını olumsuz etkilemektedir. Tüm bu sorunlara genel olarak bakıldığında çözüm için birçok yerel ve sivil aktör akla gelmektedir. Yapılan derinlemesine görüşmelerde Yeni Mahallelilere yaşayış tarzı itibariyle benzerlik gösteren Doğanlar Mahallesi'nin iyileştirilmiş olduğu örnek verilmektedir. Aşağıda bu örneğin verildiği görüşmelerden birine yer verilmektedir.

Doğanlar Mahallesi de böyleydi. O mahalleye önce karakol kuruldu, sivil toplum kuruluşları, devlet herkes el verdi çok çalıştı. Şimdi mahallede her ay umre turlarına katılan oluyor. Bütün herkes çalışacak, okulu, imamı, bakkalı, valisi, kaymakamı. Ama bunlar burayı hiç duymamış gibi davranıyorlar. (G3)

Yukarıdaki görüşmede vurgulanan durum tüm yerel ve sivil aktörlerin Doğanlar Mahallesi'nin refaha kavuşturulması amacıyla etkin rol almasıdır. Mahallede refahı sağlama yolunda, iyileşme çalışmalarına her kesimin aktif bir şekilde katılarak Tatlıcak Mahallesi için de benzer çalışmaların gerçekleştirilmesi halinde burada da düzelmelerin yaşanacağı yönünde bir düşüncenin olduğu görülmektedir. Bundan farklı olarak yapılan görüşmelerden birinde organize hareket etmenin yanında takip fonksiyonunun önemine değinilmektedir. Profesyonel bir meslek elemanı ile yapılan görüşmede mahallede sosyal değişimin sağlanabilmesi için takip mekanizmasının işleme geçmesi gerektiğine şu şekilde açıklık getirilmiştir:

Uzun soluklu, kesin çözüm için birçok kişinin müdahil olması gerek. Mesela, derneklerin yardım yaptığı Tatlıcaktakilere odaklanmak gerek. Yani yardım yapılan evleri sadece maddi yardım bırakıp gitme değil belli bir süre sonra vakıftaki gönüllüler tekrar o insanların evlerine gidebilir, üniversitelerdeki gönüllü öğrenciler o ekibe katılabilir. Birileri tamamen oraya odaklandığı zaman olur bu değişim. Öncelikli çözüm için yardım alanların değil de verenlerin bilinçlendirilmesi gerekiyor. (G31)

Tatlıcak Mahallesi'ndeki sorunların çözülmesi, mahalle sakinlerinin topluma uyumlarının sağlanması ve sosyal değişimlerinin gerçekleştirilebilmesi için kurum ve kuruluşların organize hareket etmelerinin önemli olduğuna değinilmiştir. Organize hareket etmenin yanı sıra gerek sosyal yardım uygulamalarında gerekse sosyal hizmetlerin sunumu sonrasında buradaki insanların bırakılmaması ve belirli periyotlarla takip edilmesi gerektiği bir başka önemli husustur. Böylelikle yapılan yardım ve hizmetlerin yeterli olup olmadığı kontrol edilebilecek diğer bir deyişle eylemlerin sosyal etki analizi yapılmış olacaktır. Bu süreçte mahalle sakinleri kamu, yerel ve sivil aktörlerin varlığını hissedebilecek ve kendi içinde sosyal kontrol mekanizmasını harekete geçirebilecektir.

4.5.3. Devletin Varlığını Hissettirmesi

Tatlıcak Mahallesi'nde ihtiyaç duyulan hizmetlerin başında sosyal refah ve sosyal hizmet kurumlarının olmasının geldiğine önceki başlıklarda yer verilmiştir. Burada ise mahallede halihazırda bulunan kuruluşlarda devletin varlığının hissedilememesi sorunu ele alınmaktadır. Bu bağlamda kamu kurumlarının Tatlıcak Mahallesi'ne yönelik duyarsızlığına ilişkin mahallede çalışanların ve eğitimcilerin ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

Öğretmen gönderiyorsun, arkasında durmuyorsun. İmam gönderiyorsun müftü arkasında durmuyor. Vatandaş okulda öğretmeni dövüyor. Öğretmen şikayetçi olamıyor yarın gelirler bana daha da fenasını yaparlar diyor. Defalarca gittim, gelin bu mahalle için bir şey yapalım dedim. İmam pazarlık yapıyor müftüyle ben üç vakit gelir burada namaz kılarım, ikisini gelmem diyor. Müftü tamam diyor. Yani hiçbir Allah'ın kulu daha kapımızı açıp siz ölü müsünüz sağ mısınız demiş değildir. (G1)

İşte neden mahalleyi kurtaramıyoruz, devlet politikası lazım. Kimse elini taşın altına sokmak istemiyor. Doğulular, Afganlılar mahalleyi terk ediyor. Tatlıcaklıların çoğu gitti. Biz mahallede veli ziyaretleri yapıyoruz. Bu insanların hepsi önemli hepsine gidilmeli ama problemlili olana gitmek daha önemli. (G2)

Yukarıdaki görüşmeler mahalledeki birçok sorunun iç içe geçmiş bir yapıda olduğunu göstermektedir. Tüm bu sorunlara kamu kurumlarının yeterli ilgiyi göstermemesi, mahallenin sorunlarının çözülmesi amacıyla mücadele eden bu kişilerin çabalarının yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Görüşmeciler, mahallenin sorunlarının çözümü için her kurumun gerekli sorumluluğu üstlenerek buraya yaklaşması, mahallede yaşayanların ve çalışanların güvenliğinin sağlanması ve cezai müeyyidelerin yaptırım gücünün arttırılması gibi birçok eksikliğin giderilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Tüm bunlar birden fazla kamu kuruluşunun aktif olmasını gerekli kılmaktadır.

Yapılan görüşmelerden anlaşılığ üzere Tatlıcak Mahallesi birçok meslek elemanının gelip hizmet etmek istemediği bir yer haline gelmiştir. Mahalleye tayini çıkan memurların bir şekilde buradan ayrıldıkları ve hizmet veremediklerini şu şekilde ifade edilmiştir.

Şubat'ta görev başı yaptım, burada oturmuyorum. Lojman çok eski, oturulacak durumda değil zaten. İki oda bir de şu kadar bir banyo, mutfuğu var işte o kadar. Lojmanda Suriyeli oturuyor. Müftülük oranın lojmanı var diyor. Gelmezler hiç. Burası unutulmuş veyahut da unutulması istenen bir yer olmuş. Çünkü gelen imam da durmamış. Kalıcı 15 senelik bir imamlık yapmış, Aleviler gelince adam çekmiş gitmiş. Ondan sonra gelenler de altı ay üç ay kalıp torpili bulan gitmiş. (G29)

Yukarıdaki görüşmede Tatlıcak Mahallesi'nde kamunun varlığını hissedemeyen çalışanların da mahalleden ayrıldıkları öğrenilmiştir. Mahalledeki lojmanın bakımsızlıktan

kalinamayacak durumda olması karşısında “oranın lojmana ihtiyacı yok” şeklinde yanıt alınmasından mahallede çalışanların önemsenmediği ve kamunun buradaki ihtiyaçlara duyarsız kaldığı anlaşılmaktadır.

4.5.4. Cem Evinin Fonksiyonları

Tatlıcak Mahallesi’ne yerleşen ve çoğunun Alevi olduğu Yeni Mahallelilerin birkaç dedeye bağlı hareket ediyor oldukları düşünüldüğünde bu dedelerin kendi sosyal grupları için bir lider olduğu, yönlendirme, danışma, örnek olma gibi görevler üstlendikleri açıktır. Bu sosyal gruptaki toplumsal değişim ve dönüşümlerde Alevi dedelerinin önemli bir rol üstlenebileceği düşünülmektedir. Alevilerle yapılan görüşmelerde mahallede cem evinin olmadığı, dedelerinin evlerinin cem yapmak için uygun olmadığına değinilmiştir.

Saha araştırmasında Yeni Mahallelilerin tam anlamıyla Aleviliğe hakim olmadıkları dikkat çekmiştir. Anket ve görüşmelerde Aleviliği “eline, diline ve beline hakim olmak”, “Hazreti Ali’nin yolundan gitmek”, “yalan söylememek, harama bulaşmamak” olarak açıklamışlardır. Ancak katılımcıların ibadet boyutunda camilere hiçbir surette gitmedikleri bunun yerine dedelerin uygun gördüğü büyük evlerde cem yaptıkları öğrenilmiştir.

Cem evlerinin olmaması nedeniyle mahalledeki derneğin, iki haftalık bir süre için bu insanlara cem yapabilmeleri üzere dernek binasını tahsis edildiği dernek gönüllüsünden öğrenilmiştir. Dernek gönüllüsü dernek binasını Yeni Mahalleli Alevilerin derneğe olan algılarını olumlu yönde etkilemek ve çocuklarını dernek faaliyetlerine göndermelerini sağlamak amacıyla verdiklerini ifade etmiştir. Yapılan görüşmelerden Alevi dedelerinin herhangi bir eğitim almadıkları ve kendi dedelerinden gördükleri, duydukları geleneksel bilgileri aktarmaya çalıştıkları öğrenilmiştir. Bazı dedelerin yakınlarının uyuşturucu madde ticareti yapmaları nedeniyle Alevi topluluğunun onlara karşı olan yaklaşımları olumsuz yönde etkilenmiştir. Alevi dedelerinin kendi toplulukları için itibarları bu nedenle zedelenmiştir. Mahallede görevli bir çalışanla yapılan görüşmede dedelerin eğitilmesi konusu ele alınmıştır.

Aleviliğin İslam’ın dışında bir mezhep, tarikat, yol olmadığını bilmeleri lazım. Gerçek Aleviliğin gerçekten güzel öğretilmesi lazım okullarda ders olarak bunlara öğretilmesi lazım. Bir zamanlar Doğuda, Güneydoğuda medreseden mezun olan hocaları yerleştirdiler. Mele deniyor onlara. Çok da güzel oldu yani niye olmasın ki. İslam’ı öğrettikten sonra. Bunun imtihanı var, imtihanından geçirirsin adamı imamlığın

şartlarını yerine getiriyorsa okuması kıraati düzgünse, şart değil ilahiyat mezunu. Medrese mezununu aldılar işte belki ilkokul bile bitirmedi. Medresede eğitim aldı ama. Okuma yazması var efendim işte oradan hafızlığı da var çoğunun. Tefsir yapıyor, e bu adamların Arapçası da olduktan sonra Kuran'da ezberlerini yerine getiriyorlarsa adamlar imam işte. (G29)

Alevi dedelerinin kendi toplulukları için önemli bir tebliğ görevi üstlendikleri yapılan diğer görüşmelerde dile getirilmiştir. Bu kişilerin kendi sosyal grupları için etkili, sözü geçen, toplumsal sorunları çözebilen, kapsayıcı bir lider vasfı üstlenebilmesi onların eğitilmiş olmalarıyla, halka hitap etme güçlerinin geliştirilmesiyle yakından ilgilidir. Aksi takdirde tebliğleri kendileri için faydalı olmayacaktır. Bu insanların bir eğitim ve denetim mekanizmalarına dahil edilmesi mahalledeki alt sosyal grupların sosyal takibini kolaylaştıracaktır.

4.5.5. Farkındalık Kazandırma Çalışmaları

Tatlıcak Mahallesi'nde yaşanan ve mahalle sakinlerinin Konya'daki bazı faaliyetleri üzerine bu başlık altında farkındalık ve bilinçlendirme konuları ele alınmaktadır. Tatlıcak Mahallesi'nde sosyal dışlanmayı yaşayan alt sosyal gruplara mensup bireyler bunun önlenmesi için sosyal mesafenin azaltılması ve Konya halkıyla iletişimi arttırmaya yönelik birtakım faaliyetlerin gerekliliğine şu şekilde değinmektedir:

Gelin üç beş bayan toplantı yapın. O kilitleri kiralım, zincirleri kiralım. Bir araya gelelim, bu tabular yıkıldığı zaman aradaki kötü şeyler kalkar. Zaman olursa hanımlarımızla bir araya gelinsin, onlar da anlatsın dinlensinler. (Buluşma toplantıları mı?) Evet yani. O zaman denir ki bunlar böyle değişmiş. Kulaktan duymayla olmaz. Ama o insanı gördüğün zaman daha ikna oluyorsun. (G11)

Yukarıdaki görüşmede Yeni Mahalleli bir katılımcı, Konya halkının kendilerine olan mesafeli duruşunun önyargılarından kaynaklandığını ve bunun önüne geçmek için kendilerini tanıtabilecekleri bazı sosyal faaliyetlerin gerektiğine değinmektedir. Böylelikle etkinliklerle bir araya gelerek kendilerini tanıtmaya imkanı bulacakları ve Konya halkının onlara karşı olan olumsuz yargılarının önüne geçilebileceği ifade edilmiştir.

Tatlıcak Mahallesi'ndeki bazı sosyal grup üyelerinin çocuklarının Konya'nın merkez mahallelerinde sokakta çalışmaları ve bu grup üyelerinin sokaklarda dilendikleri bilinmektedir. Sokakta çalışan, dilenen çocuk ve yetişkinlere karşı Konya halkına yönelik bilinçlendirme çalışmalarının yapılması gerektiğine dair bir profesyonel meslek elemanı şu şekilde değinmektedir:

Toplumsal farkındalığın temel eğitimden başlanarak yapılması gerek. Uzun vadeli çözüm için bu gerekli. Bizim en büyük önerimiz parayı veren kişilerin bitirilmesi yani çok iyi bir kamu çalışması yapılması, kamu spotu çalışması yapılmalı. Toplumda çok güçlü bir yardım kültürü var ama bu bilinçli bir yardım kültürü değil. Dernekler, vakıflar, diyanet ve diğer sosyal yardım kuruluşları üzerinden yapılırsa çok daha sağlıklı olabilir. Herkes diyor ki bir lira yardım nedir ki. Ama siz o bir lirayla çocuğun sokakta kalmasını sağlıyorsunuz. (G31)

Yukarıdaki görüşmede özelde sokakta çalışan, dilenen Tatlıcak Mahallesi çocuklarının, yetişkinlerinin genelde ise ülkemizde var olan bu meseleye toplumsal bir farkındalık getirilmesi gerektiğine değinilmektedir. İnsanların filantropik bir anlayışla yaptıkları bu yardımlar, sokakta çalışan ve dilenenlerin sürekliliğini sağlamaya ve bu insanların sokakta her türlü riske açık olmasına neden olmaktadır. Bu sorunun önlenmesi için toplumla çalışma modellerinin geliştirilmesine ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır.

Tatlıcak Mahallesi'nde uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanmayan çocuk ve ergenlerin olması ve bu bireylerin madde ticaretinin yoğun olduğu olumsuz sosyal çevre koşullarından etkilenmemeleri için koruyucu önleyici nitelikte çalışmaların olmasına yönelik bir profesyonel meslek elemanı şu sözleri sarf etmiştir:

Çoğu madde bağımlısı bağımlılığın sinsice gelişen, kontrol edilemez bir süreç olduğunu bilmeden başlamakta. Burada bağımlılıkla ilgili bir farkındalık kazandırılması bağımlılık sürecinin anlatılması önemli. Toplumla çalışmada burada madde kullanmayan gençliği toplumda sinerji yaratması için bir güç unsuru olarak göreceğiz, hem kendilerine yardımcı olacaklar hem dinamizmelerini farklı dezavantajlı gruplara aktararak bir dönüşüm yaratacaklar. Konya'da Yeşilay grupları vesaire gidiyor. Ergenler bizim üniversite gençlerimiz çocuklara en güzel rol model bu. Onların abileri ablaları modelinde sivil gruplar, sivil girişimler çok daha etkili ve esnek, daha iyi bir model oluşturuyor. (G32)

Yukarıdaki görüşmede madde kullanmayan gençlere başkaları için itici bir güç oluşturması ve rol model teşkil etmesinin yanında kendilerinin de bu şekilde madde kullanma riskine karşı korunmalarının sağlanabileceği belirtilmiştir. Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımıyla mücadelede sivil toplum kuruluşlarının, derneklerin, gönüllü çalışmaların kamu kuruluşlarına nazaran daha esnek çalışma modelleri geliştirebileceklerinin önemine değinilmiştir.

4.5.6. Madde Bağımlılığıyla Mücadele

Saha araştırması sürecinde madde ticareti nedeniyle özellikle Yeni Mahalleli ailelerin en az bir yakınlarının cezaevinde olduğu öğrenilmiştir. Özellikle ergenlik çağına yeni girenlerin

madde kullandıkları, bazı gençlerin bağımlılıkta maddeye ulaşamaması sonucu krize girdikleri, bazılarının suça yöneldiği ve bazılarının ise çıkmaza girerek intihar girişiminde bulunduğu ve bu şekilde hayatını kaybettiği öğrenilmiştir. Madde bağımlılığıyla mücadelede profesyonel meslek elemanı ile yapılan bir görüşmede birincil ve ikincil koruma önleme hizmetlerinin önemine şu şekilde değinilmiştir:

Bu kapsamda risk altındaki çocuklara, ailelere yapılacak sosyal hizmet müdahaleleri, aile eğitim programları, danışmanlık ve rehberlik hizmetleri yapılmalı. Böylelikle çocukların gelişimlerinin takip edilmesi sağlanır. Çünkü bağımlılıkta yani birincil koruma önleme esastır. Hiç bulaşmamış ama bulaşma riski taşıyan çocuklarla yapılacak çalışmalar önemli. İkincil önleme de çok önemli. En başarılı olduğumuz vakalar henüz bir iki kere maddeyi denemiş ama bir şekilde ya sağlık sistemine ya da sosyal hizmet kurumlarının ağına takılıp müdahale edilen çocuklar. (G32)

Yukarıdaki görüşmede madde bağımlılığıyla mücadelede bir önceki başlıkta ele alınan farkındalık çalışmalarının koruyucu ve önleyici sosyal hizmet fonksiyonlarının önemine değinilmiştir. Madde bağımlılığıyla mücadelede birincil önlemler madde kullanmayan ama bu riskle karşı karşıya olanlarla yapılan çalışmalardır. İkincil önleme çalışmaları ise madde kullananlarla yapılmakta olup, bağımlılığın gelişmesini önlemek ve bireyi madde kullanmadan önceki sağlık haline kavuşturmaktır. Yukarıda bahsedilmeyen ancak üçüncül önleme çalışmaları ise bağımlılığın uzun süreli bedensel, ruhsal, sosyal, ekonomik zararlarını önlemek için yapılmaktadır (<http://www.zehraarican.com>). Yukarıda bahsedilen her üç önleme grubunda hedef kitlenin gençler olması birey odaklı sosyal hizmet müdahale modellerinin çeşitlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Tatlıcak Mahallesi'nde çalışmalar yapan profesyonel meslek elemanları ve genel olarak madde bağımlılığı alanında çalışan uzmanlarla yapılan görüşmelerde Türkiye'de tedavi olmak isteyenlere yönelik izlenen tedavi uygulamalarının yetersiz ve istismara açık olduğu öğrenilmiştir. Buna yönelik yapılan bir görüşmeye aşağıda yer verilmektedir.

Konya'da ÇEMATEM de yok. Avrupa'daki uygulamada kişi kendi rızasıyla uyuşturucu için tedaviye ailesiyle beraber gelip doktor gözetimine girdiği zaman, doktor gerekli görene kadar onu içerde tutma hakkına sahip. Türkiye'de öyle değil, giriyor çıkıyor. Hatta bazı meslektaşlardan duyduk şahıs içeri bırakacağım diye giriyor, orada uyuşturucu yoksunluğunu giderecek Suboxone adlı ilaç veriyorlar. Onu alıyor tamam ben çıkıyorum diyebiliyor, çıkıp onun satışını bile yapıyorlar. Aynı şekilde torbacı denen kişiler biz de kullanıyoruz deyip AMATEM'e yattırıyor Suboxone alıp tekrar çıkıyor, kontrol zayıf bununla ilgili ciddi çalışma gerekli. (G31)

Suboxone, uyuşturucu uyarıcı madde bağımlılarının tedavisinde yoksunluk belirtilerini gidermede kullanılan bir ilaçtır. Bu ilacın alınması için madde bağımlısının kliniğe yatmış

olması ve doktorun bu ilacı hastanın kullanması için uygun görmesi gerekmektedir. Doktorun kırmızı reçeteye verdiği bu ilaç düşük dozda bazı uyarıcı maddeleri içermektedir. Yukarıdaki görüşmede bu ilacın AMATEM'e tedavi olma isteğiyle geldiğini söyleyerek giren ve doktordan bu ilacı alarak dışarıda satan torbacılar tarafından istismar edildiği anlatılmaktadır. Bu görüşmeden madde bağımlılığına yönelik geliştirilen tedavi modellerinin yeniden gözden geçirilmesi ve istismara konu ilacın kullanımının denetlenmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Tatlıcak 1 bölgesi madde ticaretinin ve kullanımının yoğun olmasının yanı sıra özellikleri itibariyle dezavantajlı bir mahalledir. Böyle bir ortamda tedavi olma kararı vermek dahi zor iken, madde kullanımının bu denli kolay ulaşılabilir olduğu ortamda madde bağımlılarının tedavi görmesi tedavi sürecinin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi neredeyse imkansızdır. Aşağıda mahallede çalışan bir meslek elemanının bu duruma yönelik önerileri yer almaktadır.

Bazısı çip tedavisi olmuş ama o çipten sonra çevreyi değiştiremiyorlar. Zaten sigarada da alkolde de kumarda da sorun bu. Bu insanların çip takmayla beraber çevrelerinin değişmesi lazım. Çip takılır takılmaz bu insanlara iş verilmesi lazım asgari ücret olsun, boşluktan kurtarılması lazım, meşgul olacak, devlet cezaevinde adama iş öğretip iş vermiyor mu marangozluk, el sanatları. Meşgul olacak o melanet çevreye girmeyecek. O yüzden çevreyi değiştirmeleri lazım. En önemlisi bir çip, ikincisi çevreyle iş. (G29)

Yukarıda yapılan derinlemesine görüşmede verilen önerilere benzer olarak mahalle sakinleri de uyuşturucu uyarıcı madde kullananlar ve satanlar için taleplerde bulunmaktadır. Madde bağımlılığıyla mücadelede sosyal hizmet perspektifi gereği çevresi içinde birey anlayışıyla hareket etme, bireyleri potansiyelleri doğrultusunda güçlendirme, sosyal çevrede var olan riskleri ortadan kaldırma, kaynakları harekete geçirme ve bu insanların toplumla bütünleşmelerine yönelik sosyal içerme politikalarının tasarlanması gerekmektedir (Polat, 2014, s. 147). Profesyonel meslek elemanı ile yapılan bir görüşmede madde bağımlılığıyla mücadelede birincil önleme çalışmalarından toplumla çalışmanın önemine şu şekilde vurgu yapılmıştır:

Bu insanları bir şekilde AMATEM'de tedavi edersiniz. Yeniden aynı topluma gönderdiğinizde aynı çevresel yeşertici faktörlere gidecek ve kullanacak. Bu, bireysel görüşmelerle ve tıbbi tedavilerle çözümlenemeyecek kadar sosyal kökleri olan bir sorun. Toplum merkezlerinde alternatif bir yaşam önermemiz gerek. İş eğitimlerinden, çok basit sağlık bilincinin farkındalığının olduğu eğitimlere, annelere babalara ebeveyn olma becerilerine kadar, yaşlı kitlelerin vakit geçirebilecekleri etkinliklere kadar, gençler için sportif etkinlikler düzenlenmeli. Gençlik merkezleri yine öyle.

Çocuklar dedik ya sosyalizasyon sürecinde sosyal kültürel bir yapı içine girmeli bağımlılıkla mücadele bu zaten. Yoksa hayır deme becerisini kazandıramayız. (G32)

Yukarıdaki görüşme sosyal refah kurumlarının toplumu değiştirme, dönüştürme açısından önemini açıklar niteliktedir. Toplum merkezlerinin yaygınlaştırılarak topluma bütüncül bakış açısıyla kadınlara, ergenlere, çocuklara, yaşlılara ve diğer dezavantajlı gruplara uygun programlar sunması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu noktada ekolojik yaklaşımda vurgulanan sosyal çevre faktörünün önemi karşımıza çıkmaktadır. Bu çevre “maddenin erişilebilirliği, maddeye ilişkin normlar, madde kullanımının yaygınlığı ve sosyal kontrolün düşüklüğü gibi özellikler aracılığıyla ergen için bir risk teşkil etmektedir” (Polat, 2012, s. 273). Bu bağlamda düşünüldüğünde toplum merkezleri ve gençlik merkezlerindeki programlar aracılığıyla toplumsal yaşamdaki boşluklar doldurulabilecektir. Çocukların ve gençlerin sokakta vakit geçirmek yerine bu merkezlerde çeşitli faaliyetlere katılımlarıyla, madde kullanımı ve sokağın risklerine karşı korunmaları sağlanabilir.

Tatlıcak Mahallesi’nde görev yapan bir başka meslek elemanı ile yapılan görüşmede madde bağımlılığıyla mücadelede inanç boyutunun önemli olduğunu şu sözlerle anlatmıştır:

Yalnız inanç noktasını boş bırakmamak lazım, yani dini yönü muhakkak ki sacayaklarından biri, tabi bu işi önlemek için emniyet, istihbarat sacayaklarından biri olacak ama bir sacayak da din olacak. Yani Allah korkusunu verecek, haramları anlatacak, ahireti. Hocam nasıl kurtulacağız diyor. Ben diyorum ayeti kerimede namazla ve sabırla Allah’tan yardım isteyen diyor. Bunun anlatılması gerek. (G29)

Tatlıcak Mahallesi’nde Yeni Mahallelilerin cem evlerinin olmaması, dedelerin eskisi kadar etkili olamayışı gibi nedenlerle inanç sistemine olan bağlılıklarının azaldığı ya da tam olarak dini öğeleri bilmemeleri nedeniyle suça yöneldiklerini açıklayan görüşmeler yapılmıştır. Bu doğrultuda dinin bireylerin madde ticaretini yapmayı, maddeyi kullanmayı ve suça yönelmelerini önlemede bir sosyal kontrol unsuru olduğuna değinilmektedir. Literatürde din ve suç ilişkisine yönelik açıklama getiren birçok çalışma yer almaktadır. Keskin (2004) bir makalesinde dinin toplumsal kontrol işlevi olduğu ve insanları inanç sistemleri, değerlerden beslenerek var olan toplumsal normlara uymaya teşvik ettiğine değinmiştir (s. 15). Kızmaz (2005) gençlerde güçlü bir inanç sistemine bağlılığın olmamasının onları sapkın gruplarla bir araya gelerek suç davranışına yönelmelerini arttırdığını ifade etmektedir (s. 197). Yukarıda yapılan bu görüşme dinin toplumsal kontrol aracı olabilmesi için insanların bu anlamda bilinçlendirilmesi gerektiğini öne sürmektedir.

4.5.7. Toplumsal Kontrol Aracı Olarak Müeyyidelerin Yetersizliği

Sosyal kontrol birey ve grupların toplumsal düzene uygun şekilde davranmalarını sağlamaya yönelik normlara işaret eder. Sosyal kontrol, bir toplum tarafından hukuk ve yaptırımlarının yanında kültür yoluyla aktardıkları örf, adet, gelenek gibi toplumsal normlarla birey ve grupların ilişkilerini yönlendirir ve onları onaylanmayan tutumlardan resmi hukukta olmayan yaptırımlarla uzaklaştırır. Bottomore (1977) toplumsal kontrol türlerini âdetler, kanaat, hukuk, din, ahlâk, eğitim, eğitim sistemi, siyasal sistem, din kurumu, aile olarak sıralamaktadır (s. 241).

Toplumsal kontrol araçları genel olarak üç grupta değerlendirilebilir. İlki hukuk kurallarıdır. Hukuk kurallarıyla bireylerin iyi, kurallara riayet eden insanlar olmaları amaçlanır. Eğer kuralların aksi yönünde hareket edilirse ceza ve infaz süreciyle karşı karşıya kalınacaktır. İkinci sosyal kontrol aracı olarak din kuralları akla gelmelidir. Her inanç sisteminin insanlara iyiyi emrettiği kutsal kitaplarında ya da öğretilerinde çeşitli öğelerle ifade edilir. Burada kurallara riayet edenler cennetle mükafatlandırılırken, kurallara riayet etmeyenler ise inanç sistemi gereği cezalandırılır. Kızmaz (2005) dinselliğin/dindarlığın sosyal kontrol teorisinin ön kabullerine göre bireylerin suça ve diğer sapma davranışlara yönelimini engelleyici bir işlevi olduğunu ifade etmektedir (s. 193). Sosyal kontrol araçlarından üçüncüsü toplumdur. Toplumda var olan örf, adet ve geleneklerin insanların davranışlarına yön verdiği bir gerçektir. Bu doğrultuda toplumsal refahı tehdit eden, düzene aykırı hareket eden bireyler toplumsal bir baskıya tabi tutulur. Hukukun yeterince işlemediği durumlarda birey, hukuk kurallarını ihlal edebilir. Kanuni olarak yaptırımların yetersiz kalması veya uygulanmaması vatandaşın suçlara eğilimini arttırabilmektedir. Tatlıcak Mahallesi'nde inanç sisteminin zayıf kalması dinin sosyal kontrolü sağlama işlevini zayıflatmaktadır. Alevi dedelerinin Yeni Mahallelilere yönelik uyarı ve tavsiyelerinin eskisi kadar etkili olmadığı yapılan görüşmelerden öğrenilmiştir.

Madde ticareti yapan bireylerin ait oldukları sosyal grup üyelerince korunmaları, emniyet ve diğer kamu görevlilerine bilgilerinin paylaşılmaması diğer ifadeyle suçlu olanın korunması söz konusudur. Bu durum özellikle Tatlıcak 1'de toplumsal baskı unsurunun suç ve sapma davranışlarını önlemede yeterli caydırıcılığının olmadığını göstermektedir. Bu durumda hukuk kurallarının işlerliği gündeme gelmektedir. Mahallede yapılan görüşmelerde

cezaların yeterli olduğu yönünde gerçekleştirilmiştir. Bunlardan bazılarına aşağıda yer verilmektedir.

Devletin verdiği ceza yeterli olmaz mı (?). On yıl on beş yıl yirmi yıl ceza veriyor. Oradan çıkanların ailesi dağılmış yuvası dağılmış her şeyi darmaduman olmuş öyle bir rezilliği çekiyor, çıkıp tekrar başlarsa o insan oradan hak almamış demektir. 15 yıl ceza az mı (?). Bu ufak gün değil on gün değil bir ay değil altı ay değil. Şuanda cezaevinde yatan komşularımız var hep kalp hastası olmuş 24 yaşında. 4-5 kişi çıkınca kanserden öldü. (G11)

Yalnız cezalar caydırıcı, yani o caddede (mahalle girişinde) alan satan ana baba günüydü şuan temizlendi, bu işle uğraşanların %70'i içeride şimdi. Şu an esrar da eroin de aynı terör suçu gibi oldu. Yani en ufak bir mal yakalatmada 15-16 seneden başlıyor. Ömür gidiyor. 15-16 sene dile kolay ya. Bir hayat. (G29)

Yukarıdaki görüşmelerin ilki Yeni Mahalleli bir sakine diğeri de bir meslek elemanına aittir. Uyuşturucu madde ticareti yapanlara ve madde kullananlara uygulanan cezai müeyyidelerin yeterli olduğu görüşünde olduklarını göstermektedir.

Mahallede yapılan görüşmelere genel olarak bakıldığında toplumsal kontrolü sağlamada toplumsal baskı unsurunun ve inanç sisteminin insanları suça yönelmekten alıkoyma noktasında yeterli olmadığı görülmektedir. Yapılan görüşmeler hukuki müeyyidelerin diğer sosyal kontrol faktörlerine göre daha etkili olduğunu göstermektedir. Yeni Mahalleli bir katılımcı hukuki müeyyideleri kendileri üzerindeki baskı algısını şu şekilde yansıtmaktadır:

Adam içebilir git adamı al adliyeye mi götüreceksin hastaneye mi, al götür. Adam şuraya bira almaya gelmeye korkuyor. Baskı çok. Dışlama var. Polisten devletten burada baskı çok. Tamam kardeşim uyuşturucuysa uyuşturucu. Al götür onu tedaviye, adliyeye. Burada yapma yani milletin gözü önünde. Tatlıcak'ın yarısı polis. Senin polis olmadığını, savcı olmadığını nereden bileyim. Şurada simit satıyor, o polis. (G27)

Yukarıdaki görüşmede katılımcı, mahalledeki sivil emniyet güçlerinin mahalle sakinlerinin güvenliği için orada olduklarını bildiği halde varlıklarından rahatsız olduğunu belirtmektedir. Görüşme esnasında araştırmacıdan, polis ya da savcı olup olmadığına yönelik şüphe duyduğunu da belirtmiştir. Katılımcının bu davranışının altında üzerindeki kontrolü fazlasıyla hissetmiş olabileceği düşünülmektedir.

Profesyonel meslek elemanlarıyla yapılan görüşmede Tatlıcak Mahallesi sakinlerinin üzerindeki kontrolün onlara daha fazla hissettirilmesinin bu insanların suç işlemelerinin önüne geçmede etkili olabileceğine yönelik sözlerine aşağıda yer verilmektedir.

Her şey takibe bakıyor. Bu aileler devletin gözüünün üzerlerinde olduğunu hissettiği zaman daha dikkatli davranıyor, devlet burada dediği zaman 3-4 ay çocuğunun ayağını sokaktan çekiyor. Ailelerin kesinlikle eğitilmesi şart. (G31)

Yukarıdaki görüşmede devletin gözüyle ifade edilmek istenen toplumsal kontrolün hukuki ayağıdır. Bunu hisseden ailelerin çocuklarını başıboş bir şekilde sokağa bırakmayacakları düşünülmektedir. Görüşme toplumsal kontrolü sağlamada hukuki yaptırımların yarattığı baskı gücüne vurgu yapmaktadır. Bir başka profesyonel meslek elemanı hukuki yaptırıma uğrayarak denetimli serbestlik kapsamına alınanlara uygulanan programları şu şekilde değerlendirmektedir:

Denetimli serbestliğe baktığımda denetim ve takibin olmadığını düşünüyorum. Buralarda profesyonelle düşen dosya sayısı çok. Vaka yönetimi ya da vaka yöneticisi sisteminin oturmadığını görüyoruz. Programlar çok standardize edilmiş. Bireyin sorununa özel, çevresini de içine alan bir müdahale planı oluşturulmuyor. Düşünün bir profesyonel yüzlerce dosyayla çalıştığı zaman daha mekanik bir sürece dönüşüyor. Sosyal hizmet yaklaşımları son derece etkisiz kalıyor bu durumda. Formlar üzerinden giden bir uygulama olamaz. Aileyle, çevreyle çalışmanın, takip ve izlemenin yapılmadığı etkili bir denetimli serbestlik müdahalesi olamaz. (G32)

Yukarıdaki görüşmede toplumda cezai müeyyide uygulamalarından biri olan denetimli serbestliği nitelik bakımından yeterli olmadığı açıklanmaktadır. Öyle ki denetimli serbestlik kapsamında infazını gerçekleştiren birey sayısının çok fazla oluşunun, profesyonel meslek elemanları üzerindeki baskıya neden olduğu, etkili bir sosyal hizmet müdahalesinin yapılamadığı açıktır. Profesyonel meslek elemanı ile yapılan bu görüşmede halihazırdaki denetimli serbestlik uygulamalarının formlar üzerinden standardize bir şekilde yürütülmesi nedeniyle sosyal hizmetin çevresi içinde bireyle çalışma ilkesinin ve bireye özgü müdahale planının geliştirilmesinin göz ardı edilmesi eleştirilmektedir.

Profesyonel meslek elemanlarıyla yapılan bir başka görüşmede cezaevine giren bireylere yönelik bu cezanın ıslah etmenin aksine suçu öğretilme üzerinde etkili olabileceğine yönelik şu eleştiri dile getirilmiştir:

Cezaevinde çocuk yaşta ve ileri yaşta insanlar var. 18 yaşında gasp yüzünden içeri giren çocuklar içeride ıslah olup çıkmıyor, suç makinesi olup dışarı çıkıyorlar. İçeride bu işin ustalarıyla karşılaşıyor o işi daha iyi öğreniyor. Dışarı çıktığında gözü kara oluyor. Halbuki içeride çok güçlü ıslah çalışmaları yapılırsa, psikolojik desteğinden iş eğitimine kadar. İçeride kendini geliştiren mahkumlar yok mu var, bunu biliyoruz ama çoğu öyle değil. Devletin bu konuda projeler yaparak bu kapsamda değerlendirilmeyi bekleyen birçok meslek elemanı var bu alana yönlendirebileceği. (G31)

Tatlıcak Mahallesi’nde uyuşturucu madde ticaretini, madde kullanımını ve buna bağlı diğer suçları önlemeye yönelik cezai yaptırımların güçlü olduğuna bazı görüşmelerde değinilmiştir. Madde ticareti nedeniyle uzun yıllar hapis cezası alanların cezaevinde tutularak ıslah edilmelerinin yeterli olmadığı yukarıdaki görüşmelerden anlaşılmaktadır. Cezaevinde olanlara yönelik esnek uygulanabilir sosyal hizmet müdahaleleriyle dışarıdaki yaşama hazırlanmalarına yönelik çalışmalara ihtiyaç olduğuna değinilmektedir. Bu kapsamda yürütülebilecek psikososyal destek programlarının, meslek ve beceri kazandırma kurslarının, değerler eğitimlerinin verilmesinin faydalı olacağı açıktır.

4.5.8. Sosyal Hizmet Uygulamalarının Gerekliliği

Sosyal hizmet mesleğindeki “sosyal” boyut insanların toplumsal yaşamlarında kurdukları ilişkileri ve etkileşimleri ifade ederken, aynı zamanda sosyal politikada dezavantajlı bireylerin, ailelerin, grupların ve toplumların yardıma, desteğe ve müdahaleye ihtiyaç duydukları toplumsal yaşamın sosyal boyutuna karşılık gelir (Adams vd., 2015, s. 37). Tatlıcak Mahallesi suç olaylarının ve sapma davranışların yaygın olduğu, eğitim düzeyinin düşük, sosyal donatıların ve yerel hizmetlerin yetersiz olduğu bir sosyal çevreye sahiptir. Burada her yaştan mahalle sakinlerinin çeşitli risklere açık olduğu önceki başlıklarda dile getirilmiştir. Mahallede dört okul ve bir sivil toplum kuruluşunun olması sosyal refah ve sosyal hizmet kuruluşlarının sınırlı olduğunu göstermektedir.

Tatlıcak Mahallesi’ndeki “sosyal” boyut ele alındığında karşımıza risk altındaki gruplar çıkmaktadır. Mahallede özellikle Yeni Mahalleli hemen her ailede en az bir yakının cezaevinde oluşu, madde ticaretinin sürüyor olması ve madde bağımlılarının olması burada madde temin etme ve buna bağlı gelişen diğer suçlara yönelimi arttırmaktadır. Mahallede hiç madde kullanmayan çocuk ve ergenler bu riskle karşı karşıyadır.

Sosyal hizmet, tabiatı gereği toplumdaki dezavantajlı ve riskli gruplarla çalışmayı, onları her türlü riske karşı korumak için mikro, mezzo ve makro boyutlarda müdahaleler geliştirmeyi esas almaktadır. Sosyal hizmet göçlerle oluşmuş toplumlarda sosyal uyumu sağlamayı, insanların kendilerine yeterli hale gelmelerini, toplumla bütünleşebilmelerini, birey ve grupların sosyal refahını sağlamayı amaç edinir. Bu doğrultuda Tatlıcak Mahallesi odağında düşünüldüğünde, sosyal hizmetin risk faktörü yoğun olan böyle bir ortamda bireylerle, ailelerle, gruplarla ve toplumla çalışma boyutlarında birçok görev ve sorumluluğu vardır.

Profesyonel meslek elemanlarıyla yapılan bir görüşmede refah kuruluşları yetersiz olan bu mahallede risk altındaki bireylerin evlerine bizzat giderek hizmet götürmenin önemi şu şekilde anlatılmıştır:

Klinik becerilerle donatılmış birey, aile, grup ve toplum düzeyinde müdahalelerde bulunabilecek sosyal hizmet uzmanları kendilerine ve çevrelerine zarar verme riski olan çocukları zaten bulabilirler. Biz bu tür yerlerde çocuklara ve ailelerine ulaşalım. Beklemeyelim yani bizim devlet olarak böyle bir yapımız var. Yani esnek sosyal hizmet modelleri olmalı. Biz girelim hanelerine, iletişim kuralım kapılarını çalalım hanedeki insanlar kimler nerede bilelim ancak böyle mücadele edebiliriz. Yoksa sosyal hizmet kurumlarına risk altındaki bölgelerin grupların dışında bir yerde konumlandırıp masalarımızda oturup bunların bize gelmesini beklemek olmaz. İsteksiz ve gönülsüz sosyal dışlanmaya maruz kalan grupları beklersek orada tıkanma yaşayacağımız aşikâr. (G32)

Yukarıdaki görüşmede sosyal refah kuruluşları bakımından sınırlı olan bu gibi mahallelerde var olan imkanları zorlamak gerektiğine değinilmiştir. Öyle ki önceki görüşmelerde sorunlu bireyler için bir ağ işlevi görmesi beklenen sosyal refah kurumları sınırlı olsa da sorun yaşanmadan önce risk altındaki bölgelerde birey ve aile odaklı çalışmaların başlatılması gerektiğine değinilmiştir. Aynı görüşmede klinik becerileri olan profesyonel meslek elemanlarının “değişim ajanı rolünü” oynayabilmesi, birey, grup, aile ve toplum düzeylerinde değişim ve dönüşümü gerçekleştirebilecek becerilere sahip olması gerektiğine değinilmiştir.

Nitelikli ya da profesyonel saydığınız o kitle acaba değişim ajanı veya klinik düzeyde müdahale yapabilecek düzeyde midir? Bunu tartışmak önemli. Bir yere bu sözde profesyonelleri gönderiyorsunuz ama asla bir dönüşüm ve değişim yaratamıyorsunuz hele ki bağımlılık gibi böyle risk grupları gibi hassas incinebilir daha hassas gruplarla çalışabilmek gerçekten mesleki deneyim ve donanım gerektirmektedir. (G32)

Aynı meslek elemanı ile yapılan görüşmede toplumda incinebilir gruplarla çalışma için özel klinik donanımların gerektiğine değinilmektedir. Toplumda müdahale gerektiren bu sosyal gruplarla çalışabilmek için bireyle, aileyle, gruplarla ve toplumla çalışmada esnek müdahaleler geliştirebilme, çeşitli görüşme tekniklerine ve alanın gerektirdiği bilgi ve değer donanımına sahip olmanın yanında tüm bu bilgi ve değer mekanizmasını uygulamada kullanabilme becerisine sahip olmayı gerektirmektedir. Bu nedenle halihazırda görev yapan meslek elemanlarının sosyal hizmetin bilgi, beceri ve değer temellerine hakim olmaları, toplumda değişim ve dönüşümü gerçekleştirebilmek üzere “değişim ajanı” rolünü gerçekleştirebilmeleri gerekmektedir. Ayrıca bireye çevresini de dahil eden bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşma, gerektiğinde ihtiyaca uygun müdahale stratejilerini belirleyebilme,

karşılanamayan ihtiyaçları belirleyebilme ve bu doğrultuda toplumdaki kaynakları harekete geçirebilme, refah karması aktörlerinin ortak hareket etmesi için kamuoyu oluşturma gibi görevlerin de icra edebilme becerisine sahip olmaları gerekmektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tatlıcak Mahallesi, Konya şehir merkezine 15 kilometre uzaklıkta, yer yer kırsal yaşam özellikleri gösteren, iç ve dış göçlerle şekillenen, yaşam ve yerleşme bakımından Konya'nın genelinden farklı olan, yerel ve kamusal hizmetlerin sınırlı bir şekilde götürüldüğü, içerisinde ondan fazla farklı sosyokültürel değerlere sahip grubun barındığı, eğitim düzeyinin düşük, suç potansiyelinin yüksek, adının asayiş olaylarıyla haberlere konu olduğu, çeşitli bakımlardan sosyal dışlanmanın yaşandığı, yaşam doyumunun ve sosyal refah seviyesinin düşük olduğu bir mahalledir.

Tatlıcak Mahallesi'ne uzaktan bakıldığında gecekondu mahallesini andırmakta, ancak mahalle içerisinde yapılan gözlemlerde mahallenin ne tam anlamıyla gecekondu ne de banliyö, getto, slum, fravelas gibi diğer çöküntü mahalle türlerine karşılık gelmediği anlaşılmıştır. Tatlıcak Mahallesi yerleşim ve yaşam tarzı itibariyle yer yer kırsal özellikler taşıyan, içerisinde tapulu olan gecekondu benzeri derme çatma yapıların yanında lüks inşa edilmiş, kameralarla çevrili dubleks evlerin de olduğu, çoğunlukla evlerin avlularının yüksek duvarlarla ve bu duvarların üzerinde jiletli ya da çivili telle çevrili olan kendine öz heterojen bir yapıdadır. Mahalledeki sosyal gruplardan nüfus olarak çoğunluğu doğu bölgelerinden gelenler oluşturmaktadır. İkinci çoğunluğu kentsel dönüşümle yerlerinden edilen Yeni Mahalleliler oluşturmaktadırlar. Cihanbeylililerin ve Afganistan'dan gelen ailelerin hane sayısı neredeyse birbirine eşit durumda olup üçüncü çoğunluğu beraber oluşturmaktadırlar. Sonrasında sırasıyla Karapınarlılar, Sedirlerliler, Aksaraylılar gelmektedir. Mahallede son durumda yerli Tatlıcaklılar en azınlıkta olan sosyal grubu oluşturmaktadırlar. Bu grupların dışında mahallede geçici koruma altında olan Suriyeliler de ikamet etmektedir. Mahalle göçlere dayalı ondan fazla farklı sosyokültürel değerlere sahip gruptan oluşmaktadır. Bu gruplar birbirleriyle sosyal etkileşimleri sınırlı olan bireylerden oluşmaktadır. Mahalle sınırlı hizmetlerin götürüldüğü, sosyal donatılarının yetersiz olduğu, sosyal refah ve hizmet kuruluşlarının ihtiyaca cevap vermediği, madde bağımlısı bireylerin sayıca çok olduğu, uyuşturucu ve uyarıcı madde ticaretinin yapıldığı ve güvenlik sorunlarının yaşandığı bir

görüntü içindedir. Ayrıca eğitim çağındaki çocukların sokakta başboş gezdiği sosyal risklerin ve çete türü organizasyonların yapılabilmesine uygun zeminlerin bulunduğu bir ortamdır. Bu sorunlar mahallede yaşayan bireyler, aileler ve Konya şehri için risk teşkil etmektedir.

Mahallede tespit edilen sorunlar toplumun farklı bölgelerinde yaşayan insanları bekleyen neredeyse tüm sorunları bünyesinde barındırmaktadır. Sosyal sorunların yoğun olduğu bu bölge sosyal hizmet ve sosyal politika için önemli bir örnektir. Bu bölgedeki sosyal sorunların oluşmasına temel sebeplerden hareketle toplumun diğer bölgelerinde oluşabilecek sorunlara ışık tutulabileceği düşünülmektedir. Koruyucu önleyici hizmetlere yönelik politikaların geliştirilmesine zemin oluşturacak olan bu bulgular Türkiye'nin sosyal politika üretiminde kullanabileceği bir laboratuvar niteliğindedir.

Bu araştırmanın amacı sosyal açıdan çok fazla risk taşıyan, asayiş olaylarıyla sıkça gündeme gelen bu mahalleden hareketle sosyal sapmalara konu olan unsurlara dayalı olarak toplumla bütünleşemeyen, sosyal dışlanma yaşayan, bulunduğu bölgeye sosyal mesafesini ayarlayamayan ve gelecek beklentileri düşük düzeyde olan toplumsal gruplar hakkında sosyal içerme politikaları geliştirmektir.

Araştırma karma metotla planlanmış olup, araştırmanın nicel uygulamasında sosyal dışlanma, sosyal mesafe, yaşam doyum ölçekleri kullanılmıştır. Araştırmada amaca uygun şekilde demografik özellikleri ortaya çıkaran, ölçekleri açıklayan, serbest soru tipine dayalı olarak hazırlanan anket formu kullanılmıştır. Nicel bulguları ve bölgesel sorunları daha net ortaya koymak üzere bölge halkı, kanaat önderleri, eğitimciler ve meslek elemanları ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Anket uygulaması ve görüşmeler esnasında bölgenin taşıdığı riskler dolayısıyla oldukça sorunlar yaşanmış ve araştırmaya gölge düşürmemek açısından bütün sorunlar bertaraf edilerek araştırma tamamlanmıştır.

Nicel veriler SPSS Programı aracılığıyla bağımsız örneklem t testi, varyans analizi, parametrik post hoc testleri, normallik testleri, Mann Whitney U, Kruskal Wallis H, Wilcoxon işaretli sıralar testi, korelasyon analizi, hiyerarşik regresyon, keşifsel faktör analizi ve içsel tutarlılık analizi yapılmıştır. Nitel veriler ise gömülü teori yöntemiyle analiz edilmiştir.

5.1. Araştırma Sorularından Çıkarımlar

Araştırmanın amacı doğrultusunda belirlenen araştırma sorularına cevap veren nicel ve nitel bulgular biraraya getirilmiştir. Bu doğrultuda belirlenen araştırma sorularına ve bu soruların cevaplarından edinilen çıkarımlara aşağıda sırasıyla yer verilmektedir.

Sosyal dışlanma algısı ile sosyoekonomik ve demografik durumları arasındaki farklılığı ölçen soruya göre mahalle sakinlerinin gelir düzeyleri ve sosyal dışlanma algıları hakkında yapılan testte en düşük gelir düzeylerine sahip grupta sosyal dışlanma algısının yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum maddi yoksunluğun sosyal dışlanmaya neden olduğunu göstermektedir. Ekonomik alanda yer alamayan, gelir düzeyi düşük bireylerin, gelir düzeyi yüksek bireylere göre toplumda var olmalarını sağlayıcı imkanlardan yoksun kalmakta ve dolayısıyla topluma katılımları da sınırlanmaktadır.

Mahalledeki sosyal grupların sosyal dışlanma algılarındaki farklılığı ölçmek üzere Duncan testi yapılmıştır. Test sonucunda sosyokültürel gruplar arasında önemli farklar bulunmuştur. Bölge halkından oluşan sosyal gruplar (Karapınarlılar) arasında kültür ve değer farkı olmadığı için sosyal dışlanma algıları düşüktür. Bölgeye göç yoluyla gelen grupların etnik (Cihanbeylili) ve inanç bağlamında (Yeni Mahalleli) diğerlerinden farklı oldukları ve sosyal dışlanma risklerinin yüksek olduğu görülmüştür. Bununla birlikte etnik veya inanç bakımından farklı olmadığı halde sosyoekonomik düzeyi düşük olan grubun (Sedirlerli) maddi yoksunluk kaynaklı sosyal dışlanma algısına sahiptir. Farklı sosyokültürel ve sosyoekonomik gruplar arası bütünleşmenin kısa vadede gerçekleşmeyeceği anlaşılmaktadır.

Farklı cinsiyete sahip insanların sosyal dışlanma algılarındaki farkı ölçen soruyu çözümlmek üzere Bağımsız Örneklem t-Testi yapılmıştır. Mahallede yaşayan kadınlar, maddi yoksunluk ve sosyal katılımcılığa ilişkin olarak erkeklerden daha yüksek sosyal dışlanma algılarına sahiptirler. Bu sonuç kadınların ekonomik yoksunluk ve buna bağlı topluma katılma konusunda erkeklerden daha fazla dışlanmayı hissettiklerini göstermektedir. Gordon ve arkadaşları'nın (2000) işgücü piyasasından dışlanmanın, hem hizmetlerden dışlanma hem de sosyal ilişkilerden dışlanma için önemli bir risk faktörü olduğunu belirtmiştir (s. 69). Bu alanda geliştirilecek olan istihdam odaklı sosyal içerme politikaları kadınların maddi yoksunluklarının giderilmesi halinde toplumdaki varlıkları,

hizmetlere erişimleri, sosyal aktivitelere katılımları ve sosyal etkileşimlerinin gelişeceği hatta istihdam edilebilirliklerinin arttırılabilecektir.

Mahalle sakinlerinin sosyal mesafe tutumları, sosyoekonomik, sosyokültürel ve demografik durumlarına göre farklılığı belirlemek üzere yapılan Dunnett C testi yapılmıştır. Buna göre en alt gelir düzeyine sahip olan bireylerin Konyalıları olan sosyal mesafe tutumu daha yüksektir. Bu sonuç gelir düzeyi düşük olan sosyal grubun sosyal dışlanma algısının yüksek olması sonucuyla birbirini destekler niteliktedir. Öyle ki gelir düzeyi birey ve grupların sosyal yaşama katılımlarını büyük ölçüde etkileyen bir faktör olduğu literatürde birçok çalışmada karşımıza çıkmaktadır. Gelir seviyesi yaşamsal ihtiyaçları karşılamanın dışında toplumsal yaşama katılımlarını sağlama noktasında yetersiz kalan insanların toplumdan dışlanma algılarına sahip olması beklenen bir sonuç iken bununla birlikte katılım sağlayamayan, sosyal ilişkileri sınırlı olan birey ve grupların topluma karşı sosyal mesafesinin uzaklaştığı sonucuyla karşılaşılmaktadır.

Dunnet C testi sonuçlarına göre sosyokültürel bir sınıflandırmaya ihtiyacı olmadığını ifade eden grup, kendisini TC Vatandaşı olarak tanımlayan gruba göre Konya halkına daha uzak bir sosyal mesafe tutumuna sahiptir. Yani kendisini TC Vatandaşı olarak tanımlayanlar Konya halkına daha yakın bir sosyal mesafe tutumuna sahiptir. Bu durum farklı kimlik algısına sahip mahalle sakinlerinin sosyal mesafe tutumlarında farklılıkların olduğu sonucunu göstermektedir.

Kendisini herhangi bir sosyal kimlikle ifade etmeyen ve bulunduğu yere yabancı olarak hisseden insanlar her ne kadar kendilerini bir sosyal kimlikle tanımlamasalar da diğer üst kimliklere karşı yine mesafeli olurlar. Sosyal kimlik tanımı yapmamak aslında ayrışmanın bir ifadesidir. Bu bireyin kendisini ne bulunduğu yere ne de göçle geldiği yere ait hissetmediğini gösterir. Aidiyet duygusu zayıf olan insanların ise topluma katılımı zordur. Toplumda birlikte yaşam kültürü ancak o toplumda yaşayan alt ve üst kimlik gruplarına mensup insanların aynı noktada buluşmasıyla sağlanabilir. İnsanlar arası ilişkilerin iyileştirilmesi, bireylerin topluma katılımlarını arttırılması ve ortak yaşam kültürü oluşturma yolunda insanların ortak paydada buluşabilecekleri bir gönül bağının kurulmasına yönelik toplumsal çalışmalar önemli bir yer tutacaktır.

Mahalledeki sosyal grupların sosyal mesafe tutumlarındaki farklılığı ölçmek üzere Dunnett C testi yapılmıştır. Buna göre Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden göç

eden sosyal gruplar, Cihanbeyli, Karapınar ve Afganistan'dan göç eden gruplara göre Konya halkına yönelik olarak daha uzak bir sosyal mesafe tutumuna sahiptir. Bu sonuç Türkiye'nin doğu bölgelerinden gelenlerinin bir başka ülke olan Afganistan'dan gelen sosyal grup üyelerinden bile daha uzak sosyal mesafe tutumuna sahip olması ülke içinde de milli kimlik bağlamında farklı sosyal mesafe tutumlarının gelişebildiğini göstermektedir.

Farklı kimlik algılarına sahip insanlar aynı ortamda yaşasalar da sosyal mesafe açısından aralarında farklılıklar oluşmaktadır. Her insan kendi beslendiği alt kültürden beslenerek çevresine karşı tavır ve tutum geliştirir. Aynı ortamda yaşamak insanları birleştirmek, bütünleştirmek adına yeterli olmamaktadır. Mahalledeki sorunların çözümünde mahalle içinde ve Konya halkına olan sosyal mesafeyi daraltmak için insanların duygusal bir dönüşümle yakınlaşmalarının sağlanması gerekmektedir.

Sosyal mesafe tutumları cinsiyete göre farklılığını ölçmek üzere Bağımsız Örneklem t-Testi yapılmıştır. Buna göre kadın ve erkeklerin sosyal mesafe tutumları birbirlerinden farksızdır. Öyleyse sosyal mesafeyi azaltmada kadın ve erkeklere özel farklı uygulamaların planlanması gerekmemektedir.

Mahallede gelir düzeyi gruplarının yaşam doyumlarındaki farklılığı belirlemek üzere Dunnet C Testi yapılmıştır. Buna göre en düşük gelir düzeyine sahip bireylerin yaşam memnuniyetlerinin de düşük olduğu görülmektedir. Bu bulgu daha önce tespit edilen en düşük gelir düzeyine sahip grubun diğerlerine nazaran sosyal dışlanma algısı ve Konyalılara uzak sosyal mesafe tutumuna sahip olmaları bulgularıyla paralel bir seyirde karşımıza çıkmıştır. Öyle ki en düşük gelir düzeyindeki grup daha fazla sosyal dışlanma algısına ve Konyalılara daha uzak sosyal mesafe tutumuna sahip olup aynı zamanda diğer sosyal gruplara göre daha az yaşam doyumuna sahiptir. Öyleyse gelir seviyesi sosyal dışlanma algısında, sosyal mesafe tutumunda ve yaşam doyumunda belirleyici bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Farklı sosyokültürel grupların yaşam doyumlarındaki farklılığı belirlemek üzere Dunnet C Testi yapılmıştır. Buna göre Türkmenlerin yaşam doyumları, kendilerini TC Vatandaşı, Alevi, Afgan, Kürt, Diğer olarak tanımlayan ve bir sınıflandırmaya ihtiyaç duymayanlardan daha yüksektir. Türkmenlerin yaşam doyumları, diğer sosyal grupların tümünden istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde yüksek düzeydedir. Bununla birlikte, Doğu Anadolu Bölgesinden göç edenlerin yaşam doyumları, Yeni Mahalle'den göç edenlerin yaşam

doyumundan daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Yaşam doyumunu anlamında en yüksek düzeye Afganistan'dan gelenlerin sahip olduğu görülmekte, bu sonucun çıkmasında bu bireylerin mahallede suç olaylarının pek yaşanmadığı Tatlıcak 2 bölgesinde ikamet ediyor olmaları ve geldikleri ülke koşullarıyla karşılaştırarak cevap vermelerinin etkili olduğu söylenebilir. Farklı sosyokültürel değerlere sahip gruplar farklı düzeyde yaşam doyumlarına sahiptir.

Cinsiyete göre yaşam doyumlarının değişip değişmediğini belirlemek üzere Bağımsız Örneklem t-Testi yapılmıştır. Buna göre mahallede yaşayan kadınların yaşam doyumlarının, erkeklerden daha düşük olduğu belirlenmiştir. Tatlıcak Mahallesi'ndeki olumsuz çevre koşulları, yetersiz kamusal hizmetler, uyuşturucu ve uyarıcı madde ticaretinin yapıyor olması, mahallede güven ve huzur ortamının, dayanışma ve birlik ruhunun olmaması dezavantajlı konumda olan kadınların bu sosyal sorunları erkeklere nazaran daha fazla hissediyor olabileceği düşünüldüğünde mahalledeki kadınların yaşam memnuniyetlerinin erkeklere göre az olması beklenen bir sonuçtur.

Mahallesi sakinlerinin sosyal dışlanmasının onların yaşam doyumunu nasıl etkilediğini belirlemek üzere korelasyon analizi yapılmıştır. Buna göre mahalle sakinlerinin maddi yoksunluk, sosyal haklar ve genel anlamda sosyal dışlanma algılarının mahalle sakinlerinin mutsuzluğuyla ilişkilidir. Sosyal katılımcılık ve kültürel entegrasyon ve normlara uyma boyutlarında ise sosyal dışlanma algısı mahalle sakinlerinin yaşam doyumlarıyla ilişkili değildir. Bu sonuç mutluluğunun, maddi yoksunlukların giderilmesiyle, sosyal haklardan yeterince faydalanmayla ve genel olarak toplumdan dışlanmanın önlenmesiyle sağlanabileceğini göstermektedir. Bu sonuç bize sosyal içerme politikalarının maddi yoksunluğun giderilmesi, sosyal hakların temin edilmesi ve genel anlamda sosyal dışlanmanın önlenmesi üzerine kurulu olması gerektiğini göstermektedir.

Mahalle sakinlerinin sosyal dışlanma algıları ve yaşam doyumunu arasındaki ilişkiyi sosyal mesafe tutumlarının nasıl etkilediğini belirlemek üzere hiyerarşik regresyon yapılmıştır. Buna göre sosyal mesafe tutumunun, sosyal dışlanma ve yaşam doyumunu arasındaki ilişkide düzenleyici bir değişken olarak etki etmemektedir. Literatürde birçok araştırma sosyal dışlanmanın yaşam memnuniyetini olumsuz yönde etkilediğini ispat etmektedir. Bu araştırmada diğer araştırmalardan farklı olarak sosyal dışlanmayla yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkide sosyal mesafe tutumunun güçlendirici ya da zayıflatıcı etkisinin olup olmadığı test edilmiş ancak, sonuçlar sosyal dışlanma ve yaşam doyumunu arasındaki negatif

ilişkiye sosyal mesafe tutumunun etki etmediğini göstermektedir. Bu sonuç bize sosyal dışlanma algısını azaltmanın yaşam memnuniyetini arttırabileceğini ancak bu noktada sosyal mesafe tutumunun ise değişmeyebileceğini göstermektedir.

Mahalle sakinlerinin mahallede sorun algılarını belirlemek üzere temel sorunlar için frekans testi yapılmıştır. Yapılan frekans testi katılımcıların en fazladan aza doğru sırasıyla %69,5'i "uyuşturucu madde ticareti"ni, %60'ı "işsizlik"i, %55'i "eğitimsizlik"i, %47,4'ü "yoksulluk"u, %42,7'si "bir mesleğe sahip olmama"yı, %29,3'ü "beraber hareket edememe"yi, %28,4'ü "sağlıksız konutlarda yaşama"yı, %21,5'i "yaşam tarzından dolayı dışlanma"yı sorun olarak gördüğünü göstermektedir. Yeni Mahalleli, Cihanbeylili, yerli Tatlıcaklı sakinlerle yapılan derinlemesine görüşmelerde de benzer sonuçlarla karşılaşmıştır. Bu sonuç bize için tasarlanacak sosyal içerme uygulamalarının öncelikle uyuşturucu madde ve bununla ilişkili sorunları da içerecek boyutta olması gerektiğini göstermektedir.

Katılımcıların %64,6'nın mahalleden taşınmak istediği (%58,7 istiyor ve %5,9 kısmen istiyor) düşünüldüğünde en fazla sırasıyla olumsuz sosyal çevre koşulları, uyuşturucu madde ticareti, daha sorunsuz bir mahallede yaşama isteği, daha iyi eğitim ve sağlık hizmeti alabilme isteği, daha iyi bir statü edinebilme, iş bulabilme ve komşularla iyi geçinememe faktörlerinin taşınma istekleri nedeni olarak belirlenmiştir. Mahalle sakinlerinin olumsuz çevre koşulları, uyuşturucu madde ticareti ve daha sorunsuz bir mahallede yaşama istekleri taşınma isteğine en fazla etki eden üç faktördür. Öyleyse tasarlanacak sosyal içerme uygulamalarının sosyal sorunların çözümlerine odaklanması gerekmektedir. Bu doğrultuda bölgenin suç olaylarından arındırılmış, hizmetlerden yeterince faydalanabilen, çevre koşullarının insan onuruna yakışır ve yaşanabilir düzeye getirilmesi gerekmektedir. Yapılan derinlemesine görüşmelerde de bu sonucu destekler nitelikte karşımıza çıkmaktadır.

Mahalle dışında kimliğini gizleme durumları incelendiğinde tüm farklı sosyal grupların, mahalle dışında kimliğini gizlemedikleri test edilmiştir. Derinlemesine görüşmelerde sadece Yeni Mahalleli sosyal grup üyelerinin kimlik nedeniyle sosyal dışlanmaya uğradıkları sıkça dile getirilmiştir. Yeni Mahalleliler hem mahalle kimliği hem de Alevi kimlikleri nedeniyle gerek ekonomik gerekse sosyal alandan dışlandıklarını yapılan tüm görüşmelerde dile getirmişlerdir. Bu sonuç bize toplumda kimlikleri ve ait oldukları inanç sistemi nedeniyle damgalanan (Yeni Mahalleli) birey ve grupların sosyal içerilmeleri için tasarlanacak uygulamalarda pozitif bir ayrımcılık yoluna gidilmesi gerektiğini göstermektedir.

Mahalle sakinlerinin rahatsızlık kaynakları ve taşınma isteğine etkisi nasıldır?) yanıtı için öncelikle katılımcıların rahatsızlık kaynakları belirlenmiştir. Buna göre katılımcıların %52,7'si uyuşturucu madde ticaretinin olmasından, %15,3'ü iyi bir sosyal çevrenin olmamasından, %12'si eğitim, sağlık, ulaşım gibi hizmetlerin yetersiz olmasından rahatsızlık duymaktadır. Mahalle sakinlerinin mahalleden taşınma istekleri ile en çok ilişkili olan rahatsızlık kaynağı mahallede uyuşturucu madde ticaretinin yapıyor olmasıdır. Bunu mahallede hırsızlık, gasp gibi olayların yaşanması ve iyi bir sosyal çevrenin olmaması, eğitim, sağlık, ulaşım gibi hizmetlerin yetersiz olması, komşularla geçinememe ve diğer rahatsızlık kaynakları takip etmektedir. Bu sonuç bizlere mahalledeki en öncelikli sorunun uyuşturucu madde ticaretinin olduğunu göstermektedir. Sonraki iki rahatsızlık kaynağı olan hırsızlık, gasp gibi olayların yaşanması ve iyi bir sosyal çevrenin olmaması da ilk sorunla ilişkili olarak gelişen diğer sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tasarlanacak sosyal içerme uygulamalarının uyuşturucu madde ticaretinin önlenmesini de kapsamı gerekmektedir. Öte yandan madde bağımlılığı da uyuşturucu madde ticareti dahil mahalledeki suç unsurlarıyla yakından ilişkili bir başka olumsuz sosyal çevre bileşenidir. Yapılan derinlemesine görüşmeler de bunu destekler niteliktedir. Öyle ki madde bağımlılığının önlenmesiyle madde yoksunluğunun bireye yaptırdığı hırsızlık, gasp gibi suçların da kısmen önüne geçilebilecektir. Sosyal çevrenin iyileştirilmesi noktasında temel hizmetlerden faydalanma konusunda birçok iyileştirmelerin yapılması gerektiği açıktır. Eğitim kurumları Tatlıcak Mahallesi'nde her ne kadar yeterli sayıda olsa da nitelik bakımından yeterli olmadığı, farklı faktörlerden olumsuz etkilendiği yapılan derinlemesine görüşmelerde dile getirilmiştir. Özellikle Yeni Mahalleli sosyal grup üyelerinde kavga kültürünün hakim olması, ebeveynlerin erken yaşta evlenmeleri, ebeveynlik rolünü yeterince yerine getirememeleri, aile içi yetersiz iletişim ve eğitim, düzensiz yaşam biçimi gibi nedenlerde bu ailelerin çocukları olumsuz bir ortamda yetişmektedir. Böyle bir aile ortamında yetişen çocukların sapma davranışlarda bulunmaları, otorite altına girememeleri, okulda disiplinsiz hareket etmeleri gibi nedenlerle bu çocuklarla diğer sosyal grup üyeleri kendi çocuklarının aynı okulda eğitim görmesini istememektedir. Bu sonuç bize sosyal sorunların yoğunlaştığı (Yeni Mahalleli) ailelerle birebir sosyal çalışmaların gerçekleştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bazı derinlemesine görüşmelerde ise mahalledeki okullara uzak bölgelerde oturanların eğitime erişimdeki sorunları da gündeme getirilmiştir.

Mahallede ihtiyaç duyulan hizmetlerde en fazla işaretlenen sırasıyla ulaşım hizmeti % 69,8'e sonra sırasıyla % 66,7 ile iş imkanı, % 61,1 ile sağlık, % 58,6 ile eğitim, % 58,1 ile güvenlik, %43,3 ile kültürel faaliyetler, %21,2 ile konut ve %9,2 ile diğer alanlardaki hizmetlerdir. Derinlemesine görüşmelerde çoğunlukla güvenlik sorununun giderilmesi için mahallede bir emniyet kuruluşuna sonrasında ise iş sahibi olma ihtiyaç olarak dile getirilmiştir. Bu bulgular ve sonuçlar uygulanabilir sosyal içerme politikalarının hizmetlere erişimin sağlanması ve içermeci istihdam uygulamaları üzerinde odaklanması gerektiğini göstermektedir.

Mahalle sakinlerinin gelecek beklentileri incelendiğinde Doğu Anadolu Bölgesi'nden göç ederek gelenler ile Yeni Mahalle'den gelenlerin gelecekte mahalledeki sorunlarının çözülmesine ilişkin umutsuz oldukları, Afganistan'dan gelenlerin ise sorunların çözümüne ilişkin umutlu oldukları belirlenmiştir. Mahalle sakinleriyle yapılan derinlemesine görüşmelerin genelinde mahalledeki sorunların çözümünden umutsuz oldukları, meslek elemanlarıyla yapılan görüşmelerde ise mahallenin ancak uygun sosyal politikalarla iyileştirilebileceği anlaşılmaktadır. Bir meslek elemanı mahalleyi "burası unutulmak istenen bir mahalle" sözleriyle tanımlarken, kamu kuruluşlarının buraya olan duyarsızlığına vurgu yapmıştır. Bu söz aslında kamu kuruluşlarının olduğu kadar yerel, sivil örgütlerin ve diğer refah karması aktörlerinin bu mahalleye karşı mesafeli duruşunu göstermektedir. Bu sonuç bize sosyal refahın sağlanmasında refah karmasına dahil olan tüm aktörlerin sorumluluk üstlenmesi gerektirdiğini göstermektedir.

Sonuç olarak içerisinde ondan fazla farklı sosyokültürel değere sahip grupları barındıran Tatlıcak Mahallesi'nin insan onuruna yakışır, yaşanabilir, ortalama refah seviyesine kavuşturulabilmesi için mahalle sakinlerinin maddi yoksunluklarının giderilmesi gerekmektedir. Araştırma sonuçları en düşük gelir düzeyine sahip grubun sosyal dışlanma algısına, Konya halkına olan uzak sosyal mesafe tutumuna ve düşük yaşam memnuniyetine sahip olması burada maddi yoksunluk faktörü doğrultusunda iyileştirmelerin yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bunun yanında hizmetlere eşit erişimin sağlanması sosyal dışlanmanın önlenmesinde ve topluma katılımın sağlanmasında gereklidir. Mahalledeki temel sorunlar sırasıyla uyuşturucu ve uyarıcı madde ticaretinin yapıyor olması, işsizlik, eğitimsizlik, yoksulluk, meslek sahibi olmama, beraber hareket edememe, sağlıksız konutlarda yaşama ve yaşam tarzından dolayı dışlanma ayrı ayrı müdahale edilmesi gereken hususlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu sorunlara genel olarak bakıldığında ve derinlemesine görüşmelerden de edinilen sonuçlar birleştirildiğinde mahalledeki sorunların birbirlerini

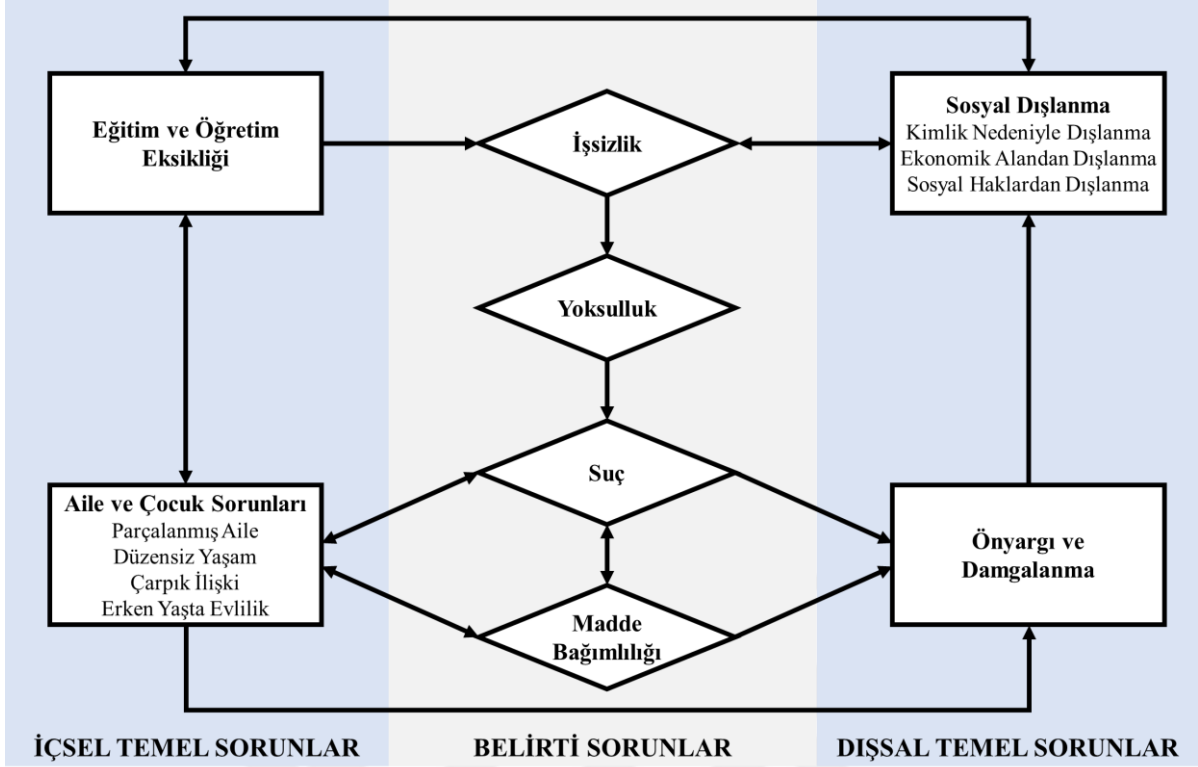
etkileyen, birbirlerine bağlı gelişen kompozit bir yapıda olduğu anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda karşımıza çıkan yapıya nasıl müdahale edilebileceği açıkça görülebilecektir.

5.2. Sosyal Sorunların Kompozit Yapısı

Kompozit, kelime itibariyle malzeme bilimi terimidir. Kompozit birden fazla maddenin fiziksel olarak bir araya gelmesiyle oluşan karışımı ifade eder (Baş, 2012, s. 3). Bir başka tanımda ise kompozit, farklı gruptaki malzemelerin birlerini değiştirmeden bir araya gelerek makro seviyede birleştirilmesiyle yeni bir yapı oluşturmastır (Ergül ve Yürüsoy, 2004, s. 43). Sosyal bilimlerde pek sık kullanılmayan bu kavram, Dutton ve Levine (1989) tarafından sosyoekonomik statüyü açıklarken “sosyoekonomik durum ekonomik, sosyal ve mesleki statünün kompoziti” şeklinde kullanılmıştır (Adler vd., 1994, s. 15). Tatlıcak Mahallesi’ndeki içsel ve dışsal temel sorunların bir araya gelerek birbirlerini değiştirmeden toplumsal yaşamdaki sosyal risk kümesini oluşturmastır bakımından yorumlandığında kompozit kelimesi sorunların birleşik yapısını daha doğru bir biçimde ifade edebilme gücüne sahiptir.

Tatlıcak Mahallesi’ndeki sorunların birbirleriyle ilişkisini ortaya koymak ya da bir başka ifadeyle mahalledeki sorunların kompozit yapısını anlayabilmek amacıyla araştırmanın nitel ve nicel bulguları gömülü teori yöntemiyle ele alınmıştır. Bulgulardan yola çıkarak kuram üretme amacı güden gömülü teori (Ilgar ve Ilgar, 2013, s. 206) Tatlıcak Mahallesi’nde elde edilen bulguların analiz edilmesi için izlenen bir araştırma stratejisidir.

Gömülü teori yöntemiyle bu sorunların birbirleriyle ilişkileri ve ilişkilerin örüntüsü bir model oluşturmaktadır. Aşağıdaki şekil mahalledeki sorunların toplumdaki işleyiş mekanizmasını ortaya çıkarmaya yönelik olarak tasarlanmıştır.

Şekil 8. Sosyal Sorunların Kompozit Yapısı

Yukarıdaki şekilde kare ile gösterilen eğitim ve öğretim eksikliği, aile ve çocuk sorunları, önyargı ve damgalanma, sosyal dışlanma temel sorunlar olup, şeklin içinde yer alan işsizlik, yoksulluk, suç ve madde bağımlılığı mahalledeki belirti sorunlarıdır. Soldaki temel sorun olan eğitim-öğretim eksikliği ve aile-çocuk sorunları yalnızca mahalle sakinlerine ait olup içsel temel sorunlar olarak adlandırılmaktadır. Öte yandan önyargı-damgalanma ve sosyal dışlanma sorunları ise mahalle dışındaki insanlar üzerinde kendisini gösteren sorun olması sebebiyle dışsal temel sorunlar olarak belirlenmiştir. Bu bakımdan dışsal temel sorunlar içsel temel sorunların mahalle dışındaki insanlar üzerindeki yansımasıdır. İçsel temel sorunlar ve belirti sorunlar mahalle sınırları içerisinde gözlemlenen sorunlar olarak sosyal çevreyi olumsuz etkileyen önemli unsurlardır. Olumsuz sosyal çevre içsel temel sorunlar ve belirti sorunlardan oluşmaktadır.

Mahallede açığa vurulmuş sorunlar belirti sorunlar iken temel sorunlar belirti sorunların sebebi ve mahalledeki tüm sorunların başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Yani temel sorunlar mahalledeki sorunların sebebi iken belirti sorunlar sonucudur. Temel sorunlar ve belirti sorunlar arasında sebep sonuç ilişkisi vardır. Ancak birtakım sorun ilişkilerinde bu nedensel ilişki iki yönlü veya ters yönlüdür. Bu özellik sorunları karşılıklı olarak

pekiştirmekte, sorunların örüntüsünü kompozitleştirmekte ve en önemlisi tüm sorunları döngüsel bir yapıya dönüştürmektedir. Bir başka ifadeyle mahalledeki sorunlar bütünleşik olarak bir döngü oluşturmaktadır. Sorun döngüsüne giren birey ve aileler bu sarmal yapıda bir sorun çıkmazına girerek nesiller boyunca birçok sorunu iç içe geçmiş bir şekilde yaşamaktadırlar. Üstelik içsel ve dışsal temel sorunlar da kendi başlarına ayrı bir döngü oluşturmaktadır. Bu sebeple sorunların başlangıcı niteliğindeki temel sorunlar kendi içinde girift bir yapıya sahiptir.

Mahalledeki yaşam kalitesinin artırılması için tasarlanacak sosyal içerme uygulamalarında öncelikli olarak temel sorunların çözülmesi gerekmektedir. Böylelikle belirti sorunlara da çözüm bulunmuş olacaktır. Temel sorunlardan eğitim-öğretim eksikliği, aile-çocuk problemleri, önyargı-damgalanmanın çözümü için uzun zamana ihtiyaç vardır. Eğitim-öğretim eksikliği, aile-çocuk sorunlarını ve mahalle dışındaki insanların önyargılarını ve bu insanları damgalamalarının önüne geçmek için aceleci davranmamak gerekir.

Sosyal dışlanma sorunu bu sorun sarmalının kırılma noktası olarak ele alınmalıdır. Mahalledeki sosyal dışlanma sorununun temelinde kimlik sorunu yamaktadır. Kimlik temelli ekonomik alandan dışlanma ve sosyal haklardan dışlanma kaynaklı sorunlara kamusal politikalarla çözümlenmelidir. Sosyal dışlanmaya uğrayan insanların pozitif ayrımcılık yoluyla istihdama katılımları sağlanması maddi yoksunluklarının önlenmesini sağlayacaktır. Şekilde gösterilen temel sorunların bir halkasının kırılmasıyla bu halkaya bağlı gelişen diğer sorunların çözümü için başlangıç yapılmış olacaktır. Mahalle sakinlerinin ekonomik alandan dışlanmalarının önlenmesiyle işsizlik sorunu çözülecek ve böylece yoksulluktan kaynaklanan sorunlar azaltılabilecektir.

Eğitim-öğretim eksikliği ve aile-çocuk sorunlarının birbirlerinin nedeni ve sonucu olması bu sorunların çözümünün iki taraflı olduğunu göstermektedir. Sosyal dışlanmanın sosyal haklardan dışlanma boyutunda eğitime erişememe ya da bu hizmetten faydalanamama eğitim-öğretim eksikliğine, bu da aile ve çocuk sorunlarına yol açmaktadır. Kimlik nedeniyle dışlanma mahalle sakinlerinin ekonomik alandan da dışlanmalarına neden olmaktadır. İşsiz kalan bu bireyler yoksullukla karşı karşıya kalmakta ve yasadışı işlere yönelmektedir. Nitel bulgular uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti gibi yasadışı işlerle uğraşanların aynı zamanda madde kullanmaya başladıklarını ve dolayısıyla suçun madde bağımlılığına olan etkisini de göstermektedir. Suçun, madde bağımlılığının, aile ve çocuk sorunlarının ve eğitimsizliğin olduğu bir sosyal çevrenin damgalanması ve bu çevre insanına önyargılı yaklaşılması

beklenen bir sonuçtur. Damgalanma ve buna bağlı gelişen önyargı da mahalledeki sorun sarmalını sosyal dışlanmaya etki ederek tamamlamaktadır.

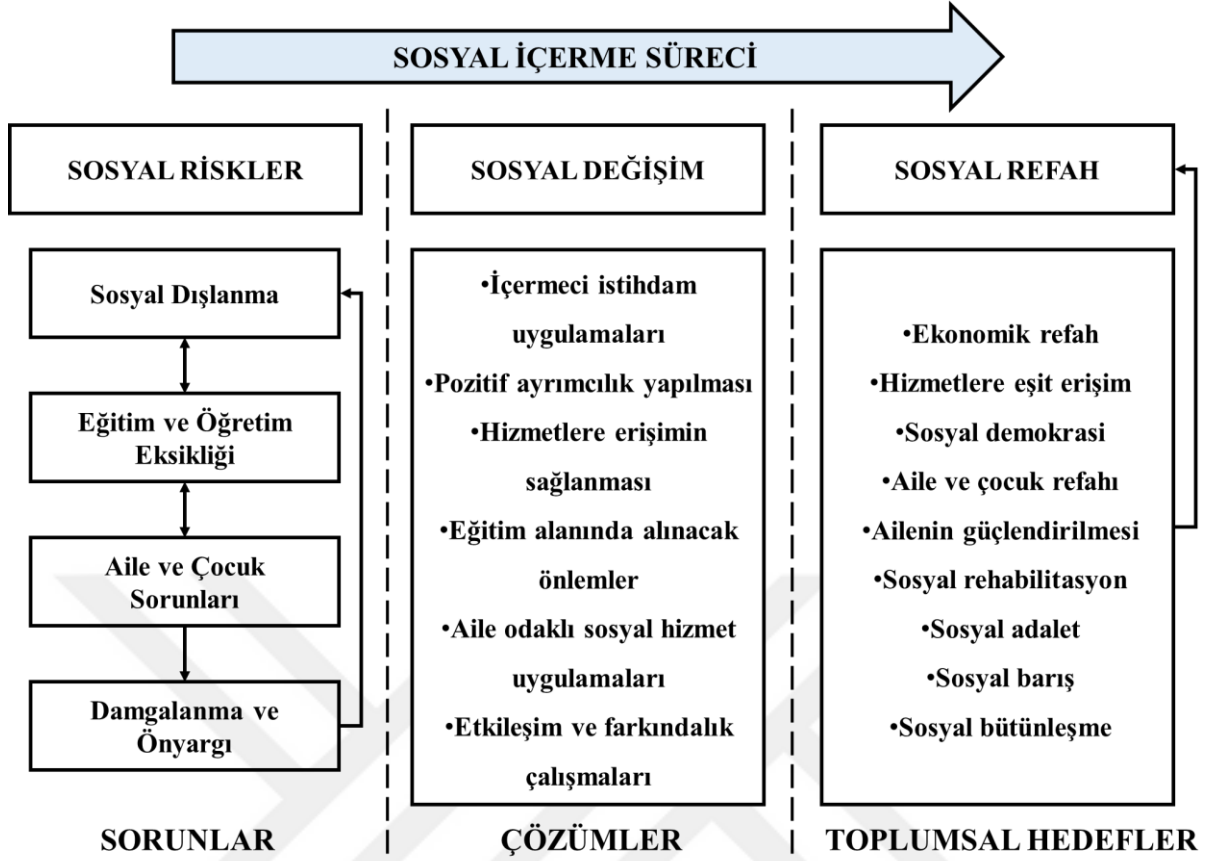
5.3. Sosyal İçerme Politikaları ve Uygulama Önerileri

Tatlıcak Mahallesi'nde gerçekleştirilen saha araştırması sonucu izlenen gömülü teori araştırma stratejisiyle mahalledeki sorun sarmalı Şekil 8'de gösterilmektedir. Temel ve belirti sorunların birbirleriyle olan ilişkisine yukarıda yer verilmektedir. Tatlıcak Mahallesi'ndeki temel ve belirti sorunlar hem mahalle sakinleri hem de Konya halkı için sosyal risk teşkil etmektedir. Bu riskler gerekli önlemlerin alınmaması ve müdahalelerin gerçekleştirilmemesi halinde belirti sorunlara yol açmaya devam edecektir. Bu doğrultuda mahalle sakinlerine uygulanacak sosyal içerme politikaları mahalledeki sosyal risk teşkil eden temel sorunların çözümüne yönelik şekillendirilmelidir.

Yetersiz eğitim ve öğretim düzeyinin sorunların başında geldiği ve birbirine bağlı gelişen sarmal yapıları sorunların olduğu ortamda sosyal refahın artırılabilmesi için birden fazla kaynağın harekete geçirilmesi gerekir. Bu sorunun giderilmesi uzun soluklu bir uygulama olup kalıcı çözümler oluşturabilecek niteliktedir. Eğitim ve öğretim sorununun çözülmesiyle birlikte buna bağlı olarak aile-çocuk sorunları, işsizlik, yoksulluk, suç ve madde bağımlılığı sorunları da zamanla çözülecektir. Çünkü aile ve çocuk sorunları eğitimsizliğe bağlı olarak suç işlemeyi ve madde bağımlılığını doğuran sorunlar üretmektedir.

Risk oluşturan davranışlar ve buna bağlı işlenen suçlar damgalanma ve önyargıları hızlandırdığından bu tür sorunların kısa sürede çözüme kavuşturulması mümkün olmadığından toplum düzeyinde etkileşimi arttırmaya yönelik farkındalık çalışmaları yapmayı zorunlu kılmaktadır.

Smith (2005) bir sosyal problemin tanımlanma şeklinin o problemin çözümünü içinde barındırdığını ve etkili bir sosyal politikanın pratik çıkarımlardan oluşturulduğunu ifade eder (s. 41). Bu bilgidен de hareketle ilk olarak mahallede yapılan karma metotlu saha araştırmasıyla sorunların kompozit yapısı belirlenmiştir. Bu yapı temel sorunların çözümüne nereden başlanması gerektiğine ışık tutmakta ve temel sorunların etki ettiği diğer sorunlar için de bir çözüm girişimi olacağını göstermektedir. Bu doğrultuda önerilmekte olan izlenmesi gereken sosyal içerme süreci aşağıdaki şekilde açıklanmaya çalışılmaktadır.

Şekil 9. Sosyal İçerme Süreci

Tatlıcak Mahallesi'ndeki kompozit yapılı sosyal sorunların çözümü sosyal sorunlardan hareketle buna benzer yaşam alanlarındaki sorunların çözümü sosyal dışlanma sorununu gidermekle mümkün olacaktır. Şekil 9'da şema halinde gösterilen sosyal içerme süreci; sosyal refaha ulaşılabilmesi için sosyal risklerin belirlenmesi ve sosyal değişimin sağlanmasını gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda sosyal içerme politika ve uygulama önerileri aşağıda sırasıyla ele alınmaktadır.

5.3.1. Sosyal Dışlanmaya Kamu Müdahalesi

Sosyal dışlanma sorunu Tatlıcak Mahallesi ve benzer yaşam alanlarında ağırlıklı olarak kimlik üzerinden gelişebilmektedir. Nitel bulgular, mahallede ikinci çoğunluğu oluşturan sosyal grup olan Yeni Mahallelilerin Alevilik inanç sistemine mensup olması Konya toplumunda aşına olunan bir dini kimlik olmaması nedeniyle ağırlıklı olarak bu grubun sosyal dışlanma yaşadıklarına işaret etmektedir. Kimliklerinde Yeni Mahalle yazan bu insanlar iş kurmada zorlanmakta ve istihdam edilme konusunda ekonomik alandan

dışlanmaktadır. Bu tür özelliklere sahip mahallelerde düzenli bir işe ve gelire sahip olmayan insanların ekonomik alandan dışlanmasını önlemek amacıyla istihdama katılımlarını sağlayacak içermeci uygulamalar teşvik edilmelidir.

Düzenli işe ve gelire sahip olmama durumu bu kişilerin hem kimlik nedeniyle dışlanmalarından hem de eğitim seviyelerinin düşük olması dolayısıyla vasıflı olmamalarından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle öncelikle bu bireylerin meslek edindirme kursları aracılığıyla vasıflandırılarak istihdama katılımları sağlanmalıdır. Bu bireylerin Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüklerinin istihdam garantisiyle desteklediği Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Halk Eğitim Merkezleri ve yerel yönetimlere bağlı Meslek Edindirme Kurslarında eğitim alarak istihdama katılımları sağlanabilir.

Kimlikleri nedeniyle ekonomik alandan dışlanan bireyler için pozitif ayrımcılık yapılarak istihdama katılımlarının önündeki engel kaldırılmalıdır. Bireylerin istihdama katılımları onların yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayabilmelerinin yanında toplumsal yaşama katılımlarının artırılmasını da olumlu yönde etkileyecektir. İstihdama katılımlarıyla bu bireylerin ve bakmakla yükümlü oldukları aile üyelerinin Amartya Sen'in söylemiyle "yapabilirlikten yoksunluk"larının önüne geçilmiş olacaktır.

Nicel bulgular mahalle sakinlerinin sosyal haklardan dışlandıklarını da göstermektedir. Silver'e (1995) göre sosyal haklardan dışlanma kaynakların eksikliğinden ya da sosyal hakların reddedilmesinden kaynaklanan dinamik bir süreçtir. Bu durum aile bağlarının zayıflaması, sosyal ilişkiler, kimlik ve amaç kaybı gibi birden fazla soruna neden olmaktadır. (s. 9). Sosyal Dışlanma Ölçeğinin bir boyutu olarak yer alan sosyal haklar, bireylerin yararına olacak uygulamalardaki haklarına, kamu kurumlarından ve yardımlarından faydalanmaki haklarına ile bireylerin kendilerini güvende hissedebilecekleri uygun ev ve güvenli çevre koşullarına sahip olunmayla ilgili olarak ele alınmıştır (Bayram vd., 2010, s. 84). Sosyal haklardan yeterince faydalanamama toplumda sosyal adaletin ve sosyal demokrasinin sağlanmasındaki aksaklıklara işaret etmekle birlikte görev odaklı sosyal hizmet uygulamalarına ihtiyacın olduğunu göstermektedir.

Sosyal haklardan dışlanma konusunda eğitime, sağlık kuruluşlarına, Konya şehir merkezindeki diğer hizmetlere ve kuruluşlara erişememe sorunu dikkat çekmektedir. Tüm bu hizmetlere eşit erişimin sağlanmasıyla sosyal haklardan yararlanmanın önündeki engeller kısmen kaldırılmış olacaktır. Bunun yanında bu ve benzeri nitelikteki yerleşim yerlerinde

güvenliğin sağlanması, “tehlikeli bir yer” algısının kırılması için sosyal donatıların artırılması gerekmektedir.

Mahalle sakinlerinin sosyalleşme imkanlarını arttırmak ve fiziki altyapının iyileştirilmesi kapsamında kamunun ve yerel yönetimlerin bir takım müdahalelerde bulunması zorunludur. Bu kapsamda bu yerleşim alanlarına oyun parklarının inşa edilmesi, sosyal gelişim merkezleri, gençlik merkezleri açılması, toplum merkezleri kurulması gerekmektedir.

Gençlik merkezleri ya da sosyal gelişim merkezleri sayesinde çocuk ve gençlere akranlar arası iletişimin iyileştirilme, güçlendirilme, karşılıklı saygı hoşgörü çerçevesinde hareket edebilme gibi değerler kazandırılabilir. Buradaki kazanım ve değerler çocuk ve gençlerin içerisinde yetiştikleri olumsuz sosyal çevrede hakim olan kavga kültürünün olumsuz etkilerini kırıcı bir rol oynayacaktır.

Göçle şekillenmiş ve farklı sosyokültürel değerlere sahip toplulukların yaşadığı heterojen özelliklere sahip bu yerleşim yerlerinde toplumun her kesiminden kadınlara, gençlere, engellilere, yaşlılara yönelik hizmet verebilecek çok amaçlı hizmet veren toplum merkezleri açılmalıdır.

Toplum merkezlerinde meslek ve beceri kazandırma kursları açılarak bu insanların sosyal ve kültürel alanda farkındalık kazanmaları, tüketicilikten üreticiliğe geçmeleri ve temel beceriler kazanmaları sağlanacaktır.

Yaşlılara, engellilere ve diğer dezavantajlı gruplara yönelik doğa, kültür gezileri düzenlenebilir, hobi kursları düzenlenebilir hatta bu kurslarda ürettikleri ürünlerle aile ekonomisine katkıda bulunabilirler. Böylelikle toplumsal yaşama katılımları arttırılabilecektir.

Toplum merkezleri bünyesinde aile danışmanlığı birimlerinin kurulmasıyla aile içi sorunların çözümünde rehberlik hizmetleri, çocuk ve ergen sorunlarında ebeveynlere danışmanlık hizmeti, bireysel sorunlarla baş etme becerilerinin geliştirilmesinde, ailelerin ve çiftlerin yaşadıkları uyum, öfke kontrolü, çatışma ve diğer sorunlarla mücadele etmeleri gibi birçok konuda destek almaları sağlanacaktır.

Çok amaçlı toplum merkezleri buldukları yerde toplumun her kesiminden insanın fiziksel, ruhsal, sosyal, ekonomik ve kişisel yönlerden geliştirilmesinde, toplumsal uyumlarının ve topluma katılımlarının sağlanmasında önemli bir rol üstlenecektir.

Sosyal haklardan faydalanma kapsamında yerel yönetimlerin hizmetlerinden yeterince faydalanamayan göçle şekillenen bu yerleşim yerlerinde peyzaj düzenlemeleriyle yeşil alanların kazandırılması, ulaşım olanaklarının iyileştirilmesi, konut ve altyapı sorunlarının giderilmesi, çöplerin daha sık toplanması da önemli bir yer tutmaktadır.

Coğrafi olarak geniş bir alana yayılmış ve ulaşım imkanları sınırlı olan yerleşim yerlerinde ekonomik yoksunluk içerisinde olan ve eğitime erişimde sorun yaşayan öğrencilere ücretsiz servis uygulamalarıyla sosyal yardımda bulunmalıdır.

Hizmetlere erişimin sağlanması, fiziksel ve kurumsal iyileştirmelerin gerçekleştirilmesi farklı sosyokültürel değerlere sahip bireylerin topluma katılımlarının önündeki engellerin kaldırılması ve sosyal eşitsizliklerin giderilmesi sosyal gelişmenin birer göstergesi olmanın yanında sosyal adaletin ve sosyal demokrasinin sağlanmasına da katkı sağlayacaktır.

5.3.2. İçermeci Eğitim ve Öğretim Politikaları

Farklı sosyokültürel değerlere sahip toplulukların yaşadığı, sosyal dışlanma sorununun yaşandığı yerleşim alanlarında sosyal bütünleşmenin sağlanmasında eğitim oldukça önemli bir yere sahiptir. Eğitim ve öğretim devletin toplumda birlikte yaşama tasavvurunu benimseteceği önemli bir ideolojik aygıttır. Althusser'in (2014) iktidardaki egemen kesimin ideolojisinin devletin ideolojik aygıtlarına yansıdığı (s. 57) söylemi eğitim ve öğretim alanının ideolojiyi yayma ve benimsetme konusunda önemli bir alan olduğunu göstermektedir. Buradan hareketle sosyal devlet olma toplumda ayrılıklara yol açmadan, her kesimi kucaklayan, farklılıklara karşı esnek ve birlikte yaşama tasavvurunu benimsetecek ideolojide bir eğitim öğretim modeli gerektirdiğini söylemek mümkündür.

Kimlikleri nedeniyle dışlanma yaşayan çocuk ve ergenlerin topluma kazandırılması yine eğitim yoluyla sağlanabilir. Bu tür çocuk ve ergenler diğer sosyal grup üyelerine göre okul düzenine uygun hareket etmede, okula uyum sağlamada daha çok sorun yaşamaktadırlar. Diğer öğrencilerle karşılaştırıldığında aynı fırsatlara sahip olmadıklarından akademik başarıları düşük seviyededir. Okula devamsızlık, okul otoritesine karşı gelme, disipline riayet etmeme gibi sorunlar bu çocuk ve ergenlerin eğitim ve öğretim süreçlerini tamamlamadan okuldan ayrılmalarına, aile sorunlarına, toplumdan dışlanmalarına, suça ve madde kullanımı gibi birçok sorunla buluşmalarına neden olmaktadır.

Farklı sosyal grupların göçlerle oluşturduğu, toplumla bütünleşme sorunlarının yaşandığı yerleşim alanlarında çocuk ve gençlerin toplumla bütünleşebilmeleri, iyi birer vatandaş olabilmeleri, kent kültürü paydasında buluşabilmeleri ancak eğitimle sağlanabilir. Bu yerleşim alanlarındaki eğitim kuruluşlarında, farklı sosyokültürel gruplara ve inanç sistemlerine mensup her çocuk ve gencin eşit derecede kucaklandığı içermeci bir eğitim politikası uygulanması gerekmektedir.

İçermeci eğitim bağlamında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı tüm eğitim öğretim kuruluşlarında her türlü farklılığa sahip grupları ortak paydada buluşturacak, birlikte yaşama kültürünü benimsetebilecek bir kültürleme eğitimine ihtiyaç vardır. Kültürleme eğitimi aynı toplumda yaşayan farklı sosyokültürel değerlere sahip birey ve grupları ortak paydada buluşturma, birlikte yaşama kültürünü benimsetmeyi, birlikte bütünleşerek daha güçlü bir toplum oluşturma bilinci kazandırır.

Farklı sosyokültürel değerlere mensup toplulukların yaşadığı, göçle şekillenmiş ve çoğunluğu informel sektörde çalıştığı yerleşim alanlarında bazı sosyal grup üyelerine çalışmaya karşı olumlu tutum geliştirme, otorite altına girme, mesai saatlerine uyma gibi konularda çalışma ahlakı kazandırması gerekmektedir.

Çalışma ahlakındaki yetersizlikleri giderebilmek üzere bu bireylerin mesleki eğitimlerle vasıflandırılması ve kendilerine çalışma ahlakı kazandırılması için özel olarak yapılandırılmış meslek kursları gerekmektedir. Vasıflı hale gelme ve çalışma ahlakı kazanma bu kesimin bireysel ve toplumsal refahları için önemli bir gelişme olacaktır.

Arslan (2012) çalışma ahlakına sahip olup olmamanın kişilik özelliği olduğu kadar aynı zamanda kültürel bir olgu olduğunu ve her kültürel olgu gibi eğitimle nesilden nesle aktarılabilirdiğini ifade etmiştir (s. 80). Tatlıcak Mahallesi özelinde düşünüldüğünde bazı sosyal grupların iş ve çalışma yaşamına dair olumsuz tutum ve tavırları onların çalışma kültürü ve ahlakının uygun koşullarda gelişmediğini göstermektedir. Cherrington (1976) çalışma ahlakının bireylerde 6 ile 16 yaşları arasındaki süre içinde bireylerin sahip olduğu deneyim ve beklentilerle şekillendiğini ifade etmektedir (Sumola ve Sutton, 2002, s. 366). Bireyin gelişim sürecinde içerisinde bulunduğu evde, ailede ve kendilerini çepeçevre saran sosyokültürel çevrede çalışma ahlakı da şekillenmektedir. Sosyal dışlanmanın hakim olduğu, suç olaylarının yoğun yaşandığı bir sosyal çevrede toplum düzeyinde çalışmalar yürütülerek bu yerleşim yerlerinde yaşayan insanlara iş ve çalışmaya yönelik olumlu bir

yaşam felsefesi kazandırılabilir. Bu doğrultuda ilköğretimde, ortaöğretimde ve diğer eğitim süreçlerinde birey ve gruplara ortak çalışma anlam, değer ve felsefesi kazandırma eğitimleri verilmelidir. Bu eğitimler kapsamında Arslan'ın (2012) çalışmanın anlamı üzerine getirdiği aşağıdaki hususlar ele alınarak olumlu tutum ve tavırlar kazandırılabilir;

- Çalışma, öz kimlik, özsaygı ve sosyal statü açısından temel bir kaynaktır.
- Çalışma hayatın en merkezindeki faaliyettir ve boş zamandan daha önemlidir.
- Çalışma, karşılığında sağladığı maddi kazanımlardan daha fazla ödüllendirici ve içsel değer taşıyan bir uğraştır.
- Çalışma, çekirdek aile dışında sosyal ilişkiler kurmak için önemli bir ortam oluşturur.
- Çalışma sosyal bir görevdir.
- Çalışma zamanı düzene sokan bir eylemdir.
- Çalışma kişisel hedeflere ve psikolojik tatmine ulaşmada bir araçtır.
- Çalışma bir gelir ve kontrol kaynağıdır (s. 80).

Çalışma ahlakı kazandırılmış bireylerin istihdama dahil olduklarında hem kişisel yaşamlarına hem de aile yaşamlarına düzen gelecek ve toplumsal yaşamda değerleri artacaktır. Bu da onların özsaygılarını ve özgüvenlerini arttırarak insan onuruna yakışır bir şekilde topluma katılımlarını arttıracaktır.

Eğitim öğretim alanında içermeci yöntemler toplumda farklılıkları nedeniyle sosyal dışlanmaya uğrayan birey ve grupların sosyal uyumlarını, topluma katılımlarını kolaylaştıracaktır.

Güvenlik sorunlarının yaşandığı yerleşim alanlarındaki okullarda güvenlik önlemlerinin sağlanması gerekmektedir. Bu kapsamda özellikle uyuşturucu ve uyarıcı madde ticaretinin yaygın olduğu bölgelerde eğitim kuruluşlarında güvenlik personelinin bulundurulması, okullara giriş çıkışların kontrol altına alınması gerekmektedir.

Eğitimde okul sosyal hizmetinin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Böylelikle risk altındaki çocuk ve gençlerin ihtiyaçları belirlenebilecektir. Davranış problemi, devamsızlık, akran zorbalığı, madde kullanımı gibi sorunları olan öğrenciler ve aileleriyle birebir çalışılabilecektir. Bu kapsamda danışmanlık, ev ortamında sosyal inceleme, grup çalışmaları, toplumla bağlantı kurma, uygun hizmet türüne yönlendirme gibi birtakım uygulamalar gerçekleştirilebilecektir.

Okul sosyal hizmeti kapsamında şiddet, madde bağımlılığı, ihmal, istismar konularında programlar düzenlenebilecektir. Böylelikle sosyal riski yüksek bölgelerdeki çocuklar için koruyucu ve önleyici çalışmalar gerçekleştirilebilecektir.

Öğretmenlerin ve idarecilerin çocuk ve ergenlerin içinde buldukları sosyal çevre koşullarını, ailelerin özelliklerini, iletişim kurma tekniklerini göz önünde bulundurarak eğitim öğretim alanında daha esnek modelleri kullanılmaları gerekmektedir. Böylelikle çocuk ve ergenlerin önemli ve değerli oldukları onlara hissettirilerek eğitim sürecine katılımları kolaylaştırılmalıdır. Okul sosyal hizmeti ve rehberlik servisi okul, aile ve toplum odaklı çalışmalar yürüterek eğitimin önemi hakkında bilinçlendirme çalışmaları yapmalıdır.

Okul sosyal hizmeti ekolojik sistem yaklaşımıyla çocuk ve ergenleri içerisinde yaşadıkları sosyal çevrenin sorunlarıyla birlikte ele alarak bütüncül bir bakış açısıyla sorun ve ihtiyaçlarını değerlendirecektir. Bu sorunlar üzerinde farklı sistemlerin etkileri belirlenebilecektir. Bununla birlikte çocuk ve ergenlerin akademik başarılarını, sosyalleşmelerini ve gelişimlerini olumsuz etkileyen, madde kullanımının, sapma davranışların, okula ve akranlarına uyum sorunlarının, aile ve diğer sorunlarının önüne geçilebilecektir.

Okula devamsızlıkları azaltmak, öğrencilerin okula istekli bir şekilde gelmelerini sağlamak amacıyla okul bağlantılı etkinliklerin artırılması gerekmektedir. Bu kapsamda öğrenciler için sportif, kültürel etkinlikler düzenlenmelidir.

Okullarda düzenlenecek olan gezi, oyun grupları, müzik, tiyatro, spor turnuvaları ve çeşitli klüp faaliyetleri ile çocuk ve gençlerin fiziksel ve ruhsal sağlıklarının iyileştirilmesinin yanı sıra okula olan bağlılıkları, akran ilişkilerinin gelişmesi sağlanabilecektir.

5.3.3. Aile Odaklı Sosyal Hizmet Müdahaleleri

Pierson (2010) çocuğun içerisinde bulunduğu ortamın geniş bir perspektifle yani kurumlar, topluluklar ve gruplarla birlikte dikkate alınarak bir ailenin karşı karşıya olduğu stres unsurlarının belirlenebileceğini ve bunların üstesinden gelmenin planlama yapmayı gerektirdiğini ifade etmektedir (s. 77). Sosyal politika bağlamında ele alındığında planlamanın yapılmasında sosyal hizmetin önemli bir alan olduğu anlaşılmaktadır.

Aile odaklı sosyal hizmet müdahaleleri çocuk, aile ve toplum refahını sağlamada önem teşkil etmektedir. Tatlıcak Mahallesi ve buna benzer yerleşim alanlarında farklı sosyokültürel değerlere sahip toplulukların yaşadığı, sosyal dışlanmanın olduğu, sosyal haklardan yeterince yararlanılamayan ve olumsuz sosyal çevre koşullarının olduğu yerleşim alanlarında ailenin ve çocukların sosyal risklere karşı korunması, güçlendirilmesi gerekmektedir.

Sosyal dışlanmanın yaşandığı, eğitimin yetersiz olduğu, çalışanların çoğunluğunun formel iş alanlarında olmadığı, suç olaylarının sık yaşandığı, olumsuz sosyal çevre koşullarının hakim olduğu bölgelerde aile odaklı sosyal hizmet modellerini hayata geçirmek önemli bir görevdir. Bu noktada ailelerin ve çocuklarının açık olduğu sosyal risklere karşı bilinçlendirilmesi ve farkındalık düzeylerinin artırılması gerekmektedir.

Ailenin eğitiminin yetersiz olması; bireyin istihdama katılımını, çalışma yaşamındaki istikrarını, ekonomik gücünü ve sosyal yaşamını olumsuz etkilediği gibi aile içi sorunlara da yol açmaktadır. Bu sorunlar suça ve/veya madde bağımlılığına kadar varan bir sonucu da doğurmaktadır. Ailenin güçlendirilmesinde aile eğitimi ciddi bir önem taşımaktadır. Bu yerleşim alanlarındaki ailelere yönelik aile içi iletişim, temel bakım eğitimi, çocuk eğitimi, hijyen ve mahremiyet gibi birçok konuda eğitici seminerler verilmelidir. Aile odaklı sosyal hizmet müdahaleleri birebir çalışmayı gerektirmektedir.

Aile sorunlarının çözümü için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) kapsamında aile ziyaretleri gerçekleştirilerek sorunların tespiti, çözümü ve ailelerde sosyal değişim sağlamaya yönelik vaka analizleri gerçekleştirmelidir. Bu uygulamaların daha etkili bir şekilde yürütülebilmesi için sahada çalışan profesyonel meslek elemanlarının birer sosyal değişim ajanı anlayışıyla hareket etmesi gerekmektedir.

Yerel yönetimlerde görev yapan meslek elemanlarının bu yerleşim yerlerine yaptıkları sosyal incelemelerle ailelere bütüncül bir bakış açısıyla hizmet vermeleri, problem çözücü, danışmanlık, savunuculuk gibi roller üstlenmeleri sağlanmalıdır. Aile odaklı sosyal hizmet müdahaleleri gerçekleştirmek üzere sosyal hizmet bölüm mezunları bu alanda istihdam edilmelidir.

Sahada çalışan meslek elemanlarının meslek içi eğitimlerde çalıştıkları sahadaki kültürel farklılıkları, ihtiyaçları, sorunları, engelleri tespit edebilmelerinin yanında farklılıklara saygı

duyan, sözlü sözsüz iletişim kanallarını etkili kullanabilen, sorumluluk alabilen, planlı değişimi gerçekleştirebilmek üzere kaynakları harekete geçirebilen profesyonel meslek elemanı haline getirilmeleri gerekmektedir.

Sosyal sorunların toplumsal yaşamda herhangi bir ağa takılması sosyal refah ve sosyal hizmet kuruluşlarının yaygınlığına bağlıdır. Bir yerleşim alanında herhangi bir kamu veya özel kuruluş sorunların takılacağı bir ağ görevi üstlenmez ise o bölgedeki sosyal sorunların çözümü için ihbar mekanizması işlemeyecektir. Bu doğrultuda yerel yönetimlerin, okulların ve sivil toplum kuruluşlarının dezavantajlı bölgelerde daha kontrollü çalışmalar yapmaları gerekmektedir. Bu kontrol mekanizması sosyal sorunların tespiti ve çözümü için koordineli ve planlı hareket etmelidir.

Sosyal kontrolün sınırlı olduğu, sosyal donatıların, kurum ve kuruluşların yetersiz olduğu yerleşim alanlarında sorunların çözümünde refah karması kavramıyla ifade edilen her aktöre görev düşmektedir. Okullarda, toplum ve gençlik merkezlerinde, emniyete intikal eden her türlü sosyal sorunun odağında aile yer almaktadır. Girift ilişkilerin ve sosyal sorunların çözümünde aile odaklı sosyal hizmet müdahaleleri devreye girmelidir.

Çocuk ve ergenler odağında düşünüldüğünde okulda sosyal hizmet uygulamalarının hayata geçirilmesi gerekmektedir. Duman ve Snoubar (2016) okulda sosyal hizmet uzmanının, çocukların okuldaki öğrenme zorluklarının ve davranış problemlerinin nedenlerini incelemek ve bunlara çözüm bulmak için okul personelinin ve velilerin birlikte hareket etmesini sağladığını ifade etmektedirler (s. 192). Okul sosyal hizmeti kapsamında uyum, eğitim, parçalanmış aile, ekonomik, akran zorbalığı gibi birçok sorun karşısında öğrenciyi ve ailesini bulunduğu sosyal çevre odağında ele alarak bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmeli ve sorun çözümü için uygun sosyal hizmet modelleri önerilmelidir. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı tüm eğitim öğretim kuruluşlarında sosyal hizmet mezunlarının istihdam ettirilmesi ve okul sosyal hizmetinin hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Okul sosyal hizmetinde görev yapan meslek elemanları öğrenciler ve aileleri için problem çözüme, savunuculuk yapma, toplum kaynaklarını harekete geçirme, danışmanlık ve rehberlik yapma, kaynaklarla bağlantı kurmak gibi rolleri aktif bir şekilde kullanmalıdır. Böylelikle olumlu yönde davranış değişikliği, aile üyeleriyle iletişimin iyileştirilmesi, ailenin güçlendirilmesi, okula ve akranlara uyum, farkındalık gibi birçok koruyucu önleyici ve rehabilite edici sosyal hizmet modelleri uygulanabilecektir.

Sokak sosyal hizmeti kapsamında çocuk ve ergenlere yönelik sokağın risklerine karşı ailelerinin bilgilendirilmesi, gerekli durumlarda bakım tedbirlerinin alınması çalışmaları yürütülmelidir. Bunun gibi birçok sosyal hizmet uygulamaları dezavantajlı yerleşim alanlarında hayata geçirilmesi, devletin bu bölgelerde kendini hissettirmesi sosyal kontrolün ve takibin artırılması gerekmektedir.

Sosyal risklerin yoğun olduğu bölgelerde ailelerin çocuklarının madde kullanımına ve madde bağımlılığından korunmaya yönelik bilinçlendirilmesi çalışmalarına ağırlık verilmelidir. Bu eğitimler sayesinde aileler, çocuk veya gençte madde kullanım belirtisi varsa, erken tespit edebilecekler ve bu doğrultuda koruyucu ve önleyici faaliyetlerden faydalanma yollarını öğreneceklerdir.

Ailede madde bağımlısı üyenin olması durumunda aile odaklı sosyal hizmet uygulamalarının gerçekleştirilmesi ve bu uygulamaların izlenerek takip edilmesi gerekmektedir. Madde bağımlısı üyeye sahip ailelerde bağımlılıkla mücadele ve tedavi olanakları hakkında bilgilendirmenin yanı sıra ailelerle bağımlı bireye olan yaklaşım konusunda motivasyonel birey ve grup çalışmaları yapılmalıdır.

5.3.4. Toplumsal Değişim İçin Genel Öneriler

Sosyal risklerin yoğunlaştığı yerleşim alanlarına, şehrin diğer yerleşim alanlarından daha farklı bir yaklaşımla hizmetlerin götürülmesi gerekmektedir. Her şeyden önce ekonomik alandan dışlanmanın önlenmesi sosyal risklerden bir nebze korunmayı sağlayacaktır. Etnik ve dini kimlikleri, yaşayış biçimleri nedeniyle sosyal dışlanmaya uğrayan birey ve grupların damgalanarak önyargılı tutumun benimsenmesi bu sosyal grupların topluma katılımını engelleyecektir. Bu engellenme eğitimsizliğe, aile sorunlarına, işsizliğe, yoksulluğa, suça ve madde bağımlılığına kadar varan, kökleri derin bir dizi sosyal soruna neden olacaktır. Bu sorunlar sonucu ortaya çıkacak olan sosyal dışlanma bu grupları toplumdan daha da uzaklaştıracaktır.

Sosyal sorunların toplumda bir döngü halini almadan kırılması ancak kamu müdahaleleriyle sağlanabilir. Kamu müdahalesini gerçekleştirmek üzere tasarlanacak sosyal politikalar toplumsal değişimi sağlayarak toplumsal kalkınmayı güçlendirecektir.

Bir toplumda olumlu yönde değişim ve gelişim, o toplumun ihtiyaç duyduğu hizmetlere erişiminin sağlanmasıyla, hizmetlerin dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesiyle, ekonomik temelli eşitsizliklerin giderilmesiyle, sosyal dışlanmanın azaltılmasıyla, o toplumdaki bireylerin toplumdaki sosyal ve ekonomik süreçlere katılımının artırılmasıyla ve farklılıklara karşı saygıyla yaklaşma, birlikte hareket edebilme, birlikte yaşama kültürünün benimsenmesiyle sağlanabilir. Bu nedenle Tatlıcak Mahallesi ve buna benzer heterojen özelliklerin bir arada bulunduğu yerleşim alanlarında toplumsal değişimi ve gelişimi sağlamak sosyal demokrasiyi, sosyal adaleti, sosyal bütünleşmeyi ve sosyal barışı getirecek önlemlerle gerçekleştirilebilir. Bunun için refah karmasını oluşturan tüm aktörlerin harekete geçirilmesi ve toplumsal örgütlenmesinin sağlanması gerekmektedir.

Sosyal risklerin yoğunlaştığı yerleşim alanlarında sosyal çevreyi değiştirmek için kamu politikalarıyla maddi yoksunluğa, hizmetlere erişememeye, eğitim-öğretim alanındaki sorunlara yönelik çözüm girişimleri uygun bir başlangıç olacaktır.

Etnik ve dini azınlıkta olmalarının yanı sıra, yoksulluk nedeniyle de ekonomik alana dahil olamayanların içermeci istihdam politikalarıyla önce mesleki eğitimlerinin verilmesi sonrasında istihdama dahil edilmeleri sağlanmalıdır.

Tatlıcak Mahallesi ve benzer yerleşim alanlarında istihdama dahil edilen bireylerin ekonomik temelli sorunlarına çözüm bulunmuş olsa da bu bireylerin iş yaşamına uyumlarının sağlanması bir başka çalışmanın gerekli olduğunu göstermektedir. Bu bireylerin iş ve çalışmanın değerli olduğu bilinci zaman zaman yapılan eğitici seminerlerle tazelenmelidir.

İş yaşamında bireyin tutunabilmesi, bulunduğu iş ortamındaki düzene, otoriteye, iletişim kanallarını kullanabilmeye, ast üst ilişkilerinde uygun tavır ve tutumunu belirleyebilmesi gibi birçok konuda uyum sağlayabilmesi için endüstriyel sosyal hizmet çalışmalarının yürütülmesi gerekmektedir.

Bireye çalışma hayatını ve özel yaşamını olumsuz etkileyebilecek sorunlara yönelik çözüm önerileri getirebilecek, bireyin sorunlarla baş etme kapasitesini arttıracak, gerektiğinde ona rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sunabilecek endüstriyel sosyal hizmet uygulamaları Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüklerince görevlendirilecek sosyal hizmet uzmanları tarafından sağlanabilir.

Hizmetlere eşit erişim sağlanamaması sorunu kamu kuruluşlarının taşra teşkilatlarının ve yerel yönetimlerin odaklanması gereken önemli bir sorun alanıdır. Bu kapsamda sağlık hizmetlerinin, kolluk birimlerinin, sosyal yardım ve sosyal hizmet merkezlerinin, kültür, spor, gelişim merkezi gibi birçok kuruluşun her bölgenin ihtiyacını karşılayacak şekilde dengeli dağılımı sağlanmalıdır.

Tatlıcak Mahallesi ve buna benzer şehir merkezinden uzak kırsal yaşam alanlarındaki insanlara, şehir merkezinde yaşayan bireyler kadar bu hizmetlerden eşit derecede yararlanma imkanı sağlanmalıdır. Bu yerleşim alanlarında temel hizmet kuruluşlarının yanında sosyal donatı anlamında da gerekli yatırımların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. İhtiyaç halinde bu kuruluşlarda güvenliğin sağlanabilmesi için özel güvenlik personellerinden yararlanılmalıdır.

Eğitim öğretim alanında çocuk ve ergenlere içerisinde yaşadıkları toplumu oluşturan farklı sosyokültürel değerlere sahip birey ve grupların toplumdaki zenginlikler olduğu, bu insanlarla empati kurma yoluyla rahatça iletişim kurabilecekleri, farklılıklarla tanışmayı özendirici çalışmalar gerçekleştirilmelidir. Bunun yanında her insanın değerli olduğu ve herkese eşit tutum ve davranışların sergilenmesi gerektiği birlikte hareket edebilmenin önemli olduğu ve toplumu güçlendirdiği, birlikte yaşam kültürünü benimsetecek değerler kazandırılmalıdır.

Öğrencilerin içerisinde yaşadıkları toplumda saygı, güven, huzur ortamında hakim kılınması gerekmektedir. Bunun için farklı sosyal gruplar arasında iletişimi, kültürlerarası etkileşimi, toplumsal dayanışmayı, hoşgörüyü arttırıcı ve sosyal sermayeyi güçlendirici nitelikte programlar düzenlenmelidir. Bu kapsamda çok amaçlı toplum merkezleri, gençlik merkezleri rol alabilmelidir. Örneğin gençlik merkezlerinde bir takım lideri önderliğinde farklı sosyal gruplardan oluşturulacak takımla müsabakalar düzenlenebilir. Böylelikle takımı oluşturan her genç gruba aidiyet bağı kuracaktır. Ayrıca takımdaki dayanışma ruhu bu gençlerin günlük yaşamlarında farklılıklara saygı ve hoşgörü ve birlikte hareket etme yetilerini geliştirecektir. Bir başka örnek meslek ve beceri kazandırma kursları üzerinden verilebilir. Burada farklı sosyal gruplardan bir araya gelen bireyler aynı kurs içerisinde öğrenme ideali doğrultusunda birlikte hareket etme ve dayanışma ruhunu benimseyeceklerdir. Bu yerleşim alanlarındaki sosyal donatı kuruluşları bu örnekleri çeşitlendirebilir, arttırabilir. Tüm bu etkinlik ve faaliyetler farklı sosyal grupların önce kendi

içlerindeki birlik ve dayanışma ruhunu kurmalarına daha sonra topluma katılımlarını ve toplumla bütünleşmelerine hizmet edecektir.

Refah karmasının bir aktörü olan özel kuruluşlar bölge insanların kendi bünyelerinde istihdama katılımlarını destekleyebilir. Bu kuruluşların buldukları yerleşim alanına karşı toplumsal sorumlu oldukları düşünüldüğünde bu kuruluşlar insan kaynakları hizmetlerini harekete geçirerek bölgedeki sorunların çözümüne yönelik çalışmalar yürütmelidir.

Tatlıcak Mahallesi ve onun gibi birçok sosyal sorunu bünyesinde barındıran bölgelerde yer alan sosyal sorunlardan erken yaşta evlilik, uyuşturucu uyarıcı madde bağımlılığı, çocuk ve ergenlerin eğitimden kopmaları gibi sorunların çözümünde sosyal sorumluluk projeleri geliştirebilmelidir. Bu kapsamda eğitimin önemini, madde bağımlılığıyla mücadeleyi anlatan farkındalık çalışmaları yürütülebilir, bazı çocuk ve ergenlerin eğitim masrafları, madde bağımlılarının tedavi masrafları üstlenebilir. Bu bölgelerdeki özel kuruluşların farkındalık çalışmaları yanında bölgedeki çocuk ve gençlere eğitimde, sporda, kültürel faaliyetlerde, bilimsel etkinliklerde sponsor olmaları desteklenebilir.

Toplumla bütünleşme sorunları yaşayan, önyargılı tutumla yaklaşılan, damgalanan bu ve benzeri yerleşim alanlarındaki insanların topluma katılımlarının teşvik edilmesi ve toplumsal ilişkilerin kurulmasını destekleyici programlar düzenlenmelidir. Bu kapsamda yerel yönetimlere bağlı hizmet veren Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlıkları'nın farklı sosyokültürel değerlere sahip birey ve grupların yaşadıkları bölgelerde farklı sosyal gruplarla çalışmalar yürüterek bu insanların tanınmalarını ve toplumla ilişkilerinin artırılmasını sağlayıcı etkinlik ve programlar düzenleyebilir. Tatlıcak Mahallesi'nden örnek verilecek olursa Konya şehir merkezinde bir fuar alanı oluşturulabilir. Bu fuar alanında farklı sosyal grupların yemeklerini, kültürlerini, değerlerini, göçle geldikleri yerlerin turistik özelliklerini kısacası kendilerini topluma tanıtabilecekleri programlar düzenlenebilir. Bu kapsamda örnek olarak Yeni Mahalleliler Alevi kültürünü tanıtabilir, Afganistan'dan gelenler el işi halılarını sergileyebilir, Doğu bölgelerinden gelenler yöresel yemeklerini sunabilir.

Yerel yönetimler ve diğer sosyal yardım sağlayıcı örgütler bu yerleşim alanlarında ekonomik yoksunlukları olan ailelerle birebir çalışmalar yürütmelidir. Bu kapsamda temel ihtiyaçlarının kendilerine yeterli hale gelene kadar bu insanların desteklenmesi gerekmektedir.

Farklı sosyokültürel değerlere sahip grupların yaşadığı bölgelerde sivil toplum kuruluşları da toplumda farkındalık kazandırıcı, toplumu eğitici, toplumsal etkileşimi sağlayıcı nitelikte çalışmalar yürütebilir. Bu yerleşim alanlarında çocuklara yönelik kültürel eğitsel, kaynaştırma faaliyetleri, gençler için evlilik öncesi eğitim, aileler için ebeveynlik eğitimleri, mahremiyet eğitimleri gibi birçok konuda aileyi güçlendirici nitelikte eğitimler düzenleyebilir.

Madde bağımlılığıyla mücadele eden derneklerin sosyal risklerin yoğun olduğu yerleşim alanlarında konumlandırılması gerekmektedir. Örneğin Yeşilay sosyal riskin yoğun olduğu bölgelerde madde bağımlılığını önleyici nitelikte afiş ve broşür çalışmaları yürütebilir. Bağımlı bireylerle motivasyonel birey ve grup çalışmaları yürütülmelidir. Bağımlılıktan kurtulan bireylerin bu bölgelerde rol model olarak bağımlılıkla mücadele programlarına katılmaları sağlanmalıdır.

Çocuk ve ergenlerin olumsuz sosyal çevre koşullarından korunmaları için onlara yönelik kültür, eğitim, sportif etkinlikler düzenlenebilir. Kadınların bilinçlendirilmeleri için temel bakım, çocuk eğitimi, aile içi iletişim gibi eğitici kurs ve faaliyetler düzenlenebilir.

Önyargı ve damgalanmanın, eğitim ve öğretim eksikliğinin, aile sorunlarının, sosyal dışlanmanın oluşturduğu sorun sarmalının kısa bir sürede kırılması mümkün değildir. Sosyal risklerin yoğunlaştığı yerleşim alanları özellikle kamunun öncelikli müdahale alanlarının başında gelmelidir.

Kamu varlığının sosyal riskin yoğun olduğu bölgelerde hissettirilmesi, sorun çözme ve takip mekanizmalarının aktif kılınması, yerele özel esnek müdahale planlarının gerçekleştirilmesi bu yerleşim alanları için önemli ihtiyaçlardır.

Toplumda farklı sosyal gruplara karşı önyargının kırılması uzun vadede çözüm gerektiren bir sosyal sorundur. Bu önyargıyı besleyen aile sorunları, eğitim öğretim eksikliği ve belirti sorunların giderilmesinde başka kamu müdahaleleri önemli bir yere sahiptir. Bunun yanında yerel yönetimlerin, kamunun taşra kuruluşlarının, özel sektörün ve sivil toplum kuruluşlarının da sorumluluk üstlenmesi uzun vadede de olsa sorunun çözümüne hizmet edecektir.

Farklı sosyal grupların topluma katılımlarını arttırmak, sosyal haklardan eşit derecede yararlanmaları ve ekonomik alanda var olmalarıyla sağlanabilir. Sosyal sermayeyi

güçlendirmek için toplumdaki farklı sosyokültürel değerlere sahip birey ve grupların yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, sosyal haklarının tesis edilmesi, hizmetlerden eşit yararlanmalarının sağlanması, sosyal dışlanmanın önlenmesi, toplumsal dayanışmanın kurulması kısacası toplumsal değişimin sağlanması için refah karması aktörlerinin aktif sorumluluk üstlenmesi gerekmektedir. Tüm bunlar sosyal adalete, sosyal demokrasiye, sosyal barışa, toplumsal kalkınmaya ve sosyal refaha hizmet edecektir.

5.4. Akademik Öneriler

Tatlıcak Mahallesi, içerisinde her yaştan farklı kültürlerden insanın başına gelebilecek her türlü sosyal sorunu barındırması nedeniyle bir laboratuvar özelliği taşımaktadır.

Tatlıcak Mahallesi ve buna benzer güvenlik sorunlarının yaşandığı yerleşim alanlarında araştırma öncesi kolluk birimlerine hangi gün ve saatlerde bölgede bulunulacağına dair bildirim yapılması ve gerektiğinde sivil güvenlik ekibiyle araştırma sahasına gidilmesi araştırmacı güvenliği açısından önemlidir. Ancak araştırma kapsamında sağlıklı verilerin alınabilmesi için bölgede sivil güvenlik ekibinden bağımsız hareket edilmelidir.

Alan araştırmasına başlamadan önce bölgeyi tanıyan muhtar, muhtar azası, toplum liderleriyle ön görüşmelerin yapılması, bölgedeki farklı sosyal grupların hassasiyetleri hakkında ön bilgi edinilmesi araştırma sürecinde dikkat etmesi gereken durumlar hakkında önlem almayı sağlayacaktır.

Araştırmacının anket ve görüşme tekniklerini mahalle sakinlerinin güvenini kazandıktan sonra uygulaması verinin güvenilirliğini arttıracaktır. Güven sağlama süreci araştırmacının insanlarla olan yakın mesafeli iletişimiyle sağlanabilir. Bu süreçte araştırmacı ailelerin evlerine misafir olmalı, kapılarının önlerindeki kaldırımlarda onlarla beraber oturabilmeli, kahvehanede onlarda beraber oyun oynayabilmeli, onlarla beraber yemek yiyebilmeli, onları yargılamadan empati kurmalı, onlara kendilerini anladığını hissettirmelidir. Bu kapsamda kültürel antropolojideki emik yaklaşım dikkate alınmalıdır.

Anket şirketleri aracılığıyla veri toplanması verinin güvenilirliğini olumsuz etkileyecektir. Bu uygulama veri kaybına da neden olabilecektir. Bu yerleşim alanlarındaki sorunlara sağlıklı bir şekilde odaklanabilmek için araştırmacının bölge sakinleriyle bizzat kendisinin çalışması önem arz etmektedir.

Tatlıcak Mahallesi'nde gerçekleştirilen bu araştırmada kullanılan gömülü teori yaklaşımıyla ortaya çıkarılan kompozit yapı ampirik yöntemlerle bu ve benzeri mahallelerde test edilerek teorileştirilmelidir. Bu bağlamda ankete ve gözleme dayalı betimleyici araştırmalar ve sorunlar arası ilişkinin nedenselliğini sorgulayan deneysel çalışmalar bilime katkı sağlayacaktır.

Tatlıcak Mahallesi'ndeki bu araştırma bu bölgede yapılan tek kapsayıcı nitelikli araştırmadır. Bundan sonra bu bölgede yapılacak olan araştırmalara mahallenin sosyal yapısı, barındırdığı riskler ve mahallenin geçmişi hakkında bilgi verecek olması açısından ışık tutacaktır. Mahalledeki aile ve ocuk sorunlarının, madde bağımlılığının, işsizliğin ve birçok sorunun ayrı ayrı araştırma konusu olarak ele alınması spesifik önerilerin getirilmesi açısından önemlidir.

KAYNAKLAR

- Adaman, F., Keyder, Ç. (2006). Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma. http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/study_turkey_tr.pdf, Erişim Tarihi: 25.11.2016
- Adams, R., Dominelli, L., Payne, M. (2015). “Sosyal Hizmette Sosyal Olan Nedir?” *Sosyal Hizmet Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar* (içinde). Çeviren: Sedat Yağcıoğlu, Ankara: Nika Yayınevi.
- Adıgüzel, Y. (2016a). *Göç Sosyolojisi*. 1. Basım. Ankara: Nobel Yayın.
- Adıgüzel, Y. (2016b). “Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu”. *Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler*. (içinde) Dünya Yerel Yönetim Ve Demokrasi Akademisi Vakfı, Edt: Adem Esen, Mehmet Duman. İstanbul: Aryan Basım.
- Adler, A. (2007). *İnsan Tabiatını Tanıma*. Çev. Ayda Yörükkan, 7. Baskı İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Adler, N.E., Boyce, T., Chesney, M.A., Cohen, S., Folkman, S., Kahn, R.L., Syme, S. L. (1994). Socioeconomic status and health: the challenge of the gradient. *American psychologist*, 49(1), 15.
- Akbaş, E. (2014). *Sosyal Çalışmada Çağdaş Eleştirel Perspektifler*. Ankara: Sabev.
- Akbaş, G., Apar, A. (2010). *Avrupa 2020 Stratejisi: Akıllı, Sürdürülebilir ve Kapsayıcı Büyüme için Avrupa Stratejisi Özet Bilgi Notu*. Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Ankara.
- Akıncı, B., Nergiz, A., Gedik, E. (2015). “Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul”. *Göç Araştırmaları Dergisi*. 1(2), s. 58-83.
- Akkan, B. E., Deniz, M. B., Ertan, M. (2011). *Sosyal Dışlanmanın Roman Halleri*. İstanbul: Sosyal Politika Forumu.

Akpolat, Y. (2008). *Farklı Ama Birlikte-Bir Sosyal Mesafe Çalışması Erzurum Örneği*. Erzurum: Fenomen Yayınları.

Aktaş, A. (2008). *Kültürel Renkleriyle Sakarya (Sakarya'nın Toplumsal ve Kültürel Yapısı)*. Sakarya: Adapazarı Merkez Belediyesi Kültür Yayınları.

Aktaş, A. (2014). Sosyal Dışlanma Bağlamında Sosyal Yardımlar ve Karşılaştırmalı Politika Önerileri. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Uzmanlık Tezi.

Akyılmaz, B. (2005). Sosyal Risk İlkesi ve Uygulama Alanı. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(1-2). http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/9_8.pdf, Erişim Tarihi: 22.12.2016.

Alp, L. (2014). Dezavantajlı Grupların İstihdama Katılmaları: G20 Ülkelerindeki Başarılı Uygulamalar. Ankara: Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınlanmış Uzmanlık Tezi.

Alpar, M.B. (2000). Göçmen İşçilere İlişkin 97 Sayılı ve 143 Sayılı ILO Sözleşmeleri ile İlgili Çalışma Mevzuatı. *Kamu-İş*, 6 (1), s. 123-141.

Alptekin, D. (2011). *Toplumsal Aidiyet ve Gençlik: Üniversite Gençliğinin Aidiyeti Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yayınlanmış Doktora Tezi.

Alptekin, K., Sili, A., Yılmazçoban, A.M., Ustabaşı, D. (2013). Kentsel dönüşüm eşliğinde bir algı araştırması: Yeni Mahalle örneği (Konya). KTO Karatay Üniversitesi yayını, yayın no: 1, Konya: Dizgi Ofset

Althusser, L. (2014). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. Çeviren: Alp Tümertekin. İstanbul: İthaki.

Altuner, D., Engin, N., Gürer, C., Akyay, İ., Akgül, A. (2009). Madde kullanımı ve suç ilişkisi: kesitsel bir araştırma. *Tıp Araştırmaları Dergisi*. : 7 (2) s. 87-94.

Altunışık, R., Yıldırım, E., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.

Altunsu, L. (2007). *Ethnic Identity and Social Distance in Ankara*. Middle East Technical University the Department of Sociology Thesis of Doctor Of Philosophy.

Anatça, V.Y. (2010). *Sosyal dışlanmanın saldırgan davranışlar üzerindeki etkisi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Arıkan, Ç. (1986). Psiko-sosyal yönleriyle sapma. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, 4(2-3), 123-140.

Armstrong, R. A., Hilton, A. C. (2010). Post Hoc Tests. *Statistical Analysis in Microbiology: Statnotes*, 39-44.

Arslan, M. (2012). *İş ve Meslek Ahlakı Dünya ve Türkiye Örnekleri*. 3. Baskı. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Arthurson, K., Baum, S. (2015). Making space for social inclusion in conceptualising climate change vulnerability. *Local Environment*, 20(1), 1-17.

Atauz, S., Topçuoğlu, R. A., Akbaş, E. (2007). Sosyal Kohezyon Tartışmalarına Kısa Bir Giriş ve Bu Tartışmaların Sosyal Hizmet İle İlişkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(1). s. 7-14.

Atılğan, A. (2016). *Neoliberal Dönemde Sosyal Güvenlik*. İstanbul: Beta Yayın.

Ay, B. (2013). “Uyuşturucu Madde Politikası: Yasalar, Stratejiler Ve Ekonomik Analizler”. *EMCDDA 2013 Ulusal Raporu-Türkiye Yeni Gelişmeler, Trendler, Seçilmiş Konular*. s. 28-49.

Balkan, M. (2016, 31 Ekim). Konya'nın “Öteki” Tarafı... (1). <https://www.pusulahaber.com.tr/konyanin-oteki-tarafi-1-5668yy.htm>

Bandura, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *American psychologist*, 37(2), s. 122-147.

Baran, M., Yılmaz, A. (2011). Göçebelikten Yerleşik Hayata Geçişte, Beritan Aşireti Konutlarında Aidiyet Duygusu. *e-Journal of New World Sciences Academy*. 6 (4), s. 1645-1656.

Barın, T. (2016). Farklılıkların Bir Arada Yaşamasında Liberal Bir Yaklaşım: Çokkültürlülük Teorisi. *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, Sayı 2. s. 55-85.

Barnes, J., Katz, I. B., Korbin, J. E., O'Brien, M. (2006). *Children and families in communities: Theory, research, policy and practice* (Vol. 10). John Wiley & Sons.

Baş, A.B. (2012). *Grafit Katkılı Polipropilen Kompozitlerin Reolojik Özelliklerinin İncelenmesi*. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Kimya Mühendisliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Baştaymaz, T. (1990). "6-15 Yaş Grubu Bursa'da Çalışan Çocuklar Üzerine Bir Araştırma" İstanbul: Friedrich Ebert Vakfı Yayınları.

Bauman, Z. (2014). *Sosyolojik Düşünmek*. 10. Basım, Çev: Abdullah Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Baumann, G. (2006). *Çokkültürlülük Bilmecesi Ulusal, Etnik ve Dinsel Kimlikleri Yeniden Düşünmek*. Çeviren: Işıl Demirakın, Ankara: Dost Yayınevi.

Bayraktar, L. (2014). Ortak Yaşama Kültürü ve Felsefesi. *Bizim Külliye*. (62). s. 48-49.

Bayram, N., Sam, N., Aytaç, S., Aytaç, M. (2010). Yaşam Tatmini Ve Sosyal Dışlanma. *İş, Güç Endüstri İlişkileri Ve İnsan Kaynakları Dergisi*. 12(4). s. 79-92.

Beresford, P. (2011). "Refahtan Yararlananlar ve Sosyal Politika", *Sosyal Politika Kuramlar ve Uygulamalar* (içinde). S. 343-353. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Bikmen, N. (1999). *National identity and ethnic prejuidice in a Turkish sample*. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

BMKGM (Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü). Amsterdam Antlaşması "Bütünleştirilmiş Haliyle Avrupa Birliği Kurucu Antlaşmaları". Yay. Haz. Cenk Bolayır. <http://www.bumko.gov.tr/Eklenti/2843,amsterdamtrpdf.pdf?0>, Erişim Tarihi: 23.12.2016.

Bombongan Jr, D. (2010). The Concept of Social Exclusion: An Overview. Çev. Senem Burkay, *Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, (3), s. 1-27.

Bottomore, T.B. (1977). *Toplumbilim-Sorunlarına ve Yazınına İlişkin Bir Kılavuz*. Tükçesi: Ünsal Oskay, Ankara: Doğan Yayınevi.

Brent, D. A., Perper, J. A., Moritz, G., Liotus, L., Schweers, J., Balach, L., Roth, C. (1994). Familial risk factors for adolescent suicide: a case-control study. *Acta Psychiatr Scand*. 89: p. 52-58.

Bryman, A., Cramer, D. (2002). *Quantitative Data Analysis With SPSS Release 10 For Windows: A Guide For Social Scientists*. Routledge.

Budak, S., (2000). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim Sanat Yayınları.

Buğra, A. (2005). “Yoksulluk ve Sosyal Haklar”. *Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Derneği İçin Hazırlanan Danışman Raporu*. http://www.spf.boun.edu.tr/docs/STGP_Bugra.pdf, Erişim Tarihi: 09.12.2016.

Burke, B., Harrison, P. (1998). Anti-oppressive practice. *Social Work*. s. 229-239. Macmillan Education UK.

Caillods, F. (1998). “Education Strategies for Disadvantaged Groups”. *Combating Educational Disadvantage: Meeting the Needs of Vulnerable Children*. Ed. Theo Cox (2000: 81-100), New York: Psychology Press.

Cılga, İ. (2013). Risk Gruplarına Yaklaşımında Sosyal Hizmetlerin Rolü. <http://www.sosyal hizmetuzmani.org/risk1.htm>, Erişim Tarihi: 01.12.2016.

Combs-Orme, T., Cain, D. S. (2006). Poverty and the daily lives of infants: Consistent disadvantage. *Journal of Children and Poverty*, 12(1), 1-20.

Cortina, J. M. (1993). What is coefficient alpha? An examination of theory and applications. *Journal of Applied Psychology*, 78(1), 98-104.

Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, And Mixed Methods Approaches*. 4th ed. Sage Publications.

Çakır, Ö. (2002). Sosyal Dışlanma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 3, s. 83-104.

Çiçek, M. H. (2008). *Farklı Kültürlerin Birlikte Yaşama Formülü*. İstanbul: Beyan Yayıncılık.

Çivitçi, A. (2012). Üniversite öğrencilerinde genel yaşam doyumu ve psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişkiler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2).

Çuhadar Gürkaynak, E. (2012). Toplumsal Temas: Önyargı ve Ayrımcılığı Önlemek İçin Bir Sosyal Değişim Aracı Olarak Kullanılabilir mi?. *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar*,

Der: Kenan Çayır, Müge Ayan Ceyhan. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 255-265.

Dalrymple, J., Burke, B. (2006). *Anti-oppressive practice: Social care and the law*. McGraw-Hill Education UK.

DDK (Devlet Denetleme Kurulu). (2009). Türkiye’de Sosyal Yardımlar ve Sosyal Hizmetler Alanındaki Yasal ve Kurumsal Yapının İncelenmesi, Aile, Çocuk, Özürlü, Yaşlı ve Diğer Kişilere Götürülen Sosyal Hizmetlerin ve Sosyal Yardımların Genel Olarak Değerlendirilmesi, Bu Hizmetlerin Düzenli ve Verimli Şekilde Yürütülmesinin ve Geliştirilmesinin Sağlanması Hakkında Rapor. <https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/ddk29.pdf>. Erişim Tarihi: 11.12.2016.

De Haan, A. (1999). *Social Exclusion: Towards an Holistic Understanding of Deprivation*, Department for International Development, London.

Deacon, A. (2011). “İstihdam”. *Sosyal Politika Kuramlar ve Uygulamalar* (içinde), s. 412-420. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Dedeoğlu, S. (2011). Türkiye’de Göçmenlerin Sosyal Dışlanması: İstanbul Hazır-Giyim Sanayinde Çalışan Azerbaycanlı Göçmen Kadınlar Örneği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(01), 27-48.

Demirel, N. (2012). *Romanların sosyal dışlanma probleminin Romanlar ve toplum düzeyinde karşılaştırmalı araştırması: Kocaeli örneği*. Yalova Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Demirkasımoğlu, N. (2015). Toplum Yaşamında Kurallar: Birey-Kural İlişkisi. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. 13(1). s. 138-156.

Deniz, A. Ç., Ekinci, Y., & Hülür, A. B. (2016). Suriyeli Sığınmacıların Karşılaştığı Sosyal Dışlanma Mekanizmaları. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*. <http://sbard.org/pdf/sbard/027/027%20sbard.17-40.pdf>. Erişim Tarihi: 27.11.2016.

Diler, R. (2014). Mahremiyet Eğitimi ve Önemi. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1 s. 69-98.

Dilik, S. (1980). Sosyal Güvenlik ve Sosyal Hizmetler Arasındaki İlişkiler. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 35(01). <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ausbf/article/download/5000054089/5000051404>. Erişim Tarihi: 11.12.2016.

Dinç, A. (2012) “Karatay İlçesi’nin coğrafyası”. Y. Küçükdağ, Y. Erdemir ve B. Şahin (editörler). *Karatay: Tarih-Kültür ve Sanat (I)* (içinde), s. 21-51, Konya: Karatay Belediyesi Kültür Yayınları.

Doğan, C. (2002). Üniversite Gençliğinin Alkol ve Uyuşturucuya İlişkin Tutumları. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (6). s. 55-67.

Dominelli, L. (2015). “Baskı Karşıtı Uygulama: Yirmi Birinci Yüzyılın Zorlukları”. *Sosyal Hizmet Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar*, Çeviri Editörü: Tarık Tuncay. Ankara: Nika Yayınevi.

Dominelli, L., Campling, J. (2002). *Anti oppressive social work theory and practice*. Palgrave Macmillan.

Dönmezer, S. (1968). Türk Toplumunda Sosyal Kontrol Aracı Olarak Ceza Ve Ödüllendirme. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. 48(1-4), s. 295-315.

DSS (Department of Social Security). (1999). Opportunity for all: tackling poverty and social exclusion. London: The Stationery Office.

Duman, N., Snoubar, Y. (2016). Importance of School Social Work in War and Conflicts Zone. *European Journal of Social Sciences Education and Research*, 6 (2), 191-194.

Eğilmez, M. (2013). Gini Şişeden Çıktı. <http://www.mahfiegilmez.com/2013/09/gini-siseden-ckt.html>. Erişim Tarihi: 02.11.2016

Elias, N., Scotson, J. L. (1994). *The Established and The Outsiders: A Sociology Enquiry into Community Problems*. London: SAGE Publications Ltd.

Epstein, J. L. (2010). School/family/community partnerships: Caring for the children we share. *Phi Delta Kappan*, 92(3), 81-96.

Erdoğan, Ç., Demirkasımoğlu, N. (2010). Ailelerin eğitim sürecine katılımına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 16(3), 399-431.

Erdoğdu, S. (2004). “Sosyal Politikada “Avrupalı” Bir Kavram: Sosyal Dışlanma” Sosyal Politika Fişek Enstitüsü. <http://sosyalpolitika.fisek.org.tr/sosyal-politikada-%E2%80%9Cavrupali%E2%80%9D-bir-kavram-sosyal-dislanma/>, Erişim Tarihi: 31.10.2016.

Ertuğ, F. (2015). Kapadokya’da Bir Köyün Tarihine ve Tarımsal Geçmişine Dair Notlar. *Genç Kalemler*, S. 2 s. 96-105.

Ergül, M., Yürüsoy, M. (2004). Kompozit malzeme üretiminde kullanılan hidrolik pres tasarımı ve imalatı. *Makine Teknolojileri Elektronik Dergisi*. (2) s. 43-49.

Erkilet, A. (2011). Sınıf-Altı: Kuramsal Tartışmalar ve İstanbul Tarihi Yarımada’ya Uygulanma İmkanları. *Öneri Dergisi*. 9 (36), s.137-146.

Erol, I.S. (2013). “İşsizliğin Sosyal Dışlanma Üzerindeki Etkisi”. *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, Ağustos-Kasım 2012 / Şubat 2013, Cilt: 24 s. 3-4-5

Es, M., Ateş, H. (2004). Kent Yönetimi, Kentleşme Ve Göç: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (48), s. 205-248, İstanbul: İÜİF Yayını.

Esping-Andersen, G. (2010). “Toplumsal Riskler ve Refah Devletleri”. *Sosyal Politika Yazıları*. Derleyenler: Ayşe Buğra-Çağlar Keyder. İstanbul: İletişim yayınları.

European Commission (2010). *Joint Report On Social Protection And Social Inclusion*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Evans P., Bronheim S., Bynner J., Klasen S., Magrab P., Ranson S. (2000). *Social Exclusion And Children – Creating Identity Capital, Combating Social Exclusion Through*. Combating Social Exclusion Through Education. Eds. Guido Walraven, Carl Parsons, Dolf van Veen, Chris Day Leuven: Garant Books.

Farrington, F. (2011). Towards a useful definition: Advantages and criticisms of 'social exclusion'. GEOView: *Online Undergraduate Review of Geography and Environmental Studies*.

Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. Vancouver: Sage.

Field, J. (2008). *Sosyal Sermaye*. 2. Basım; İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Frey, B. B. (2018). *The Sage Encyclopedia of Educational Research, Measurement, and Evaluation*. Vancouver: Sage.

Frohlich, M.T., Westbrook, R. (2001). Arcs of integration: An international study of supply chain strategies. *Journal of Operations Management*, 19 (2), p. 185-200.

Garfinkel, H. (2014). *Etnometodolojide Araştırmalar*. Çeviren: Ümit Tatlıcak. Ankara: Heretik.

Genç, Y. (2018). Madde Bağımlılığının Gençlerin Suç İşleme Eğilimleri Üzerindeki Etkisi. Şiddet ve Sosyal Travmalar Kongresi, Hegem Vakfı Yayınları.

Genç, Y., Barış, İ. (2015). Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılmasında Yerinden Yönetimin İşlevselliği. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 32, s. 95-117.

Genç, Y., Çat, G. (2013). Engellilerin İstihdamı Ve Sosyal İçerme İlişkisi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8 (1), s. 363-393.

Ghasemi, A., Zahediasl, S. (2012). Normality tests for statistical analysis: a guide for non-statisticians. *International Journal of Endocrinology and Metabolism*, 10 (2), 486-489.

Giddens, A. (2000). *Sosyoloji, Çevirenler: H. Özel, C. Güzel*, Ankara: Ayraç.

Glaser, B.G., Strauss, A.L. (2006). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. Chicago: Aldine Pub. Co.

Gordon, D., Adelman, L., Ashworth, K., Bradshaw, J., Levitas, R., Middleton, S., Pantazis, C., Patsios, D., Payne, S., Townsend, P., Williams, J. (2000). *Poverty and social exclusion in Britain*. York: Joseph Rowntree Foundation.

Gordon, D., Levitas, R., Pantazis, C., Patsios, D., Payne, S., Townsend, P., Adelman, L., Ashworth, K., Bradshaw, J., Middleton, S., Williams, J. (2000). *Poverty and social exclusion in Britain*. York: Joseph Rowntree Foundation.

Gordon, M.M. (1966). *Assimilation in American Life. The Role of Race, Religion and National Origins*. New York: Oxford University Press.

Gökçearslan Çifci, E. (2008). Kapkaç Suçundan Hüküm Giyenlerin, Sosyo-Demografik Özellikleri, Sosyal Dışlanma Süreçleri, Suç Ve Diğer Sapma Davranışlar Açısından

İncelenmesi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yayınlanmış Doktora Tezi.

Göregenli, M. (2012). "Temel Kavramlar: Önyargı, Kalıpyargı ve Ayrımcılık". *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar*. Derleyenler: Kenan Çayır, Müge Ayan Ceyhan. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 393.

Gutierrez, L. M. (1995). Understanding the empowerment process: Does consciousness make a difference?. *Social Work Research*, 19(4), 229-237.

Gündüz, G.S. (2007). Sosyal İçerme Politikalarının Uygulanmasında Kamu İstihdam Kurumlarının Rolü. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Yayınlanmış Uzmanlık Tezi.

Hare, I. (2004). Defining social work for the 21st century: The International Federation of Social Workers' revised definition of social work. *International Social Work*, 47(3), 407-424.

Harrell, S. P. (2000). A Multidimensional Conceptualization of Racism Related Stress: Implications for the WellBeing of People of Color. *American Journal of Orthopsychiatry*, 70 (1), 42-57.

Harvey, D. (2009). *Sosyal Adalet ve Şehir*. 3. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları.

Haviland, W.A. (2002). *Kültürel Antropoloji*. Çevirenler: Hüsamettin İnaç ve Seda Çiftçi, İstanbul: Kaknüs.

Healy, K. (2014). *Social work theories in context: Creating frameworks for practice*. 2nd. Edt. New York: Palgrave Macmillan.

Heiberger, R. M., Neuwirth, E. (2009). *R through excel: A spreadsheet interface for statistics, data analysis, and graphics*. New York: Springer.

İlgar, M. Z., İlgar, S. C. (2013). Nitel bir araştırma deseni olarak gömülü teori (Temellendirilmiş Kuram). *İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 197-247.

İlgen, M., Kleinberg F. (2011). The link between substance abuse, violence and suicide. *Psychiatric Times*. 28(1) p.25–27.

İnan, Ö. (2004). *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. İstanbul: Ekin Basın Yayın.

Jenkins, R. (2004). *Social identity*. London and New York: Routledge.

Jehoel-Gijsbers, G., Vrooman, C. (2004). Social exclusion in the Netherlands. In Workshop no 8. Hague: Social and Cultural Planning Office.

Kaiser, H. F. (1958). The varimax criterion for analytic rotation in factor analysis. *Psychometrika*, 23(3), 187-200.

Karagöl, E.T., Dama, N. (2015). *Geçmişten Günümüze Sosyal Yardımlar*. Ankara: SETA.

Karakuş, E. (2006). *Göç Olgusu ve Eğitime Olumsuz Etkileri (Sultanbeyli Örneği)*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Karaman, H., Çağrıçı, M., Dönmez, İ.K., Gümüş, S. (2016). *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir (Cilt 5)*. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.

Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 24. Basım. Ankara: Nobel Yayın.

Karataşoğlu, S., (2014). *Gelir seviyesinin sosyal dışlanmaya etkisi (Mardin ili örneği)*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Doktora Tezi.

Karataşoğlu, S., İslamoğlu, E. (2016). "Gelir Seviyesi ile Sosyal Dışlanma İlişkisi Üzerine Bir Araştırma". *Çalışma İlişkileri Dergisi*. 7 (1). s. 12-41.

Karslı, B. (2012). *Din ve sosyal bütünleşme: Farklılık ve birlikte yaşama (Göksun örneği)*. Atatürk Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Doktora Tezi.

Kartal, K. (1983). Kentleşmenin Ekonomik ve Sosyal Maliyeti. *Amme İdaresi Dergisi*, 16 (4), s. 92-110.

Kayri, M. (2009). Araştırmalarda Gruplar Arası Farkın Belirlenmesine Yönelik Çoklu Karşılaştırma (Post-Hoc) Teknikleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 19 (1). s. 51-64.

Kentleşme Şûrası (2009). *Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politika Komisyonu Raporu*. Ankara: Bayındırlık ve İskân Bakanlığı.

Keskin, M. (2004). Din ve toplum ilişkileri üzerine bir genelleme. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 4(3), 7-21.

Kılıç, M., Kaya, A., Yıldırım, N. ve Genç, G. (2004). Eğitimci gözüyle öğretmen ve öğrenci. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya.

Kızmaz, Z. (2005). Din ve Suçluluk: Suç Teorileri Açısından Kuramsal Bir Yaklaşım. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 15 (1). s. 189-215.

Kızmaz, Z. (2006). Şiddetin Sosyo - Kültürel Kaynakları Üzerine Sosyolojik Bir Yaklaşım. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 16 (2). s. 247-267.

Kolukırmık, S., Yıldırım, A. R. (2009). Kimlik İnşasında Söylem ve Anlam İlişkisi: Kocabaş Abdalları Örneği. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), s. 145-158.

Konya'da Yaşayan Suriyeliler: Güncel Sorunlar Ve Çözüm Önerileri Çalıştayı Sonuç Raporu (2017). K. Alptekin, D. Akarçay Ulutaş, D. Ustabaşı Gündüz (Raporu Hazırlayanlar). Konya: KTO Karatay Üniversitesi Rektörlüğü.

Korkmaz, M., Germir, H., Yücel, A., Gürkan, A. (2015). Yaşam memnuniyeti üzerinde etkili olan sosyodemografik bileşenler üzerine bir analiz. *Uluslararası Hakemli Psikiyatri Ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*. 2 (3) s. 78-111.

Koyuncu, A. (2015). *Kentleşme ve Göç*. 1. Basım. İstanbul: Hikmetevi Yayınları.

Köktürk, M. (2016). *Millet ve Milliyetçilik - Eleştirel Yazılar 1*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Krejcie, R. V., Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and psychological measurement*, 30 (3), 607-610.

Krysiak, J. L., Finn, J. (2015). *Etkili Uygulama İçin Sosyal Hizmet Araştırması*. Çeviri Editörü: Ercüment Erbay, Ankara: Nika Yayınevi.

Krysiak, J. L., Finn, J. (2010). *Research for Effective Social Work Practice* (2. bs.). New York: Taylor & Francis.

Kukathas, C. (1998). Liberalism and multiculturalism: the politics of indifference. *Political Theory*. 26 (5), s. 686-699.

- Kukathas, C. (2008). Nationalism and Multiculturalism. *Handbook of Political Theory*. Editörler: Gaus, Gerald F., Kukathas, C., s. 250-265, London: Sage Publications.
- Kurtipek, R. (2012). *A critical analysis of social inclusion in Turkey: The case study of sodes (Social support programme)*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Disiplinlerarası Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Kümbetoğlu, B. (2012). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. 3. Basım. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Kümbül Güler, B. (2011). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Girişimcilik: Ashoka Üyelerinden Sosyal Yenilikçi Örnek Uygulamalar. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 3, s. 79-111.
- Kymlicka, W. (1995). *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*, Oxford: Clarendon Press,
- Lawoti, M. (2007). Political Exclusion and the Lack of Democratisation: Cross-National Evaluation of Nepali Institutions using a Majoritarian-Consensus Framework. *Commonwealth & Comparative Politics*, Vol. 45, No. 1, 57-77.
- Levi, P. (1989). *The Drowned and the Saved*. New York: Simon and Schuster, Inc
- Levitas, R., Pantazis, C., Fahmy, E., Gordon, D., Lloyd, E., Patsios, D. (2007). The multi-dimensional analysis of social exclusion. Bristol: Department for Communities and Local Government.
- Lister, R. (2011). “Yurttaşlık ve Refaha Erişim”. *Sosyal Politika Kuram ve Uygulamalar*, Der. Pete Alcock, Margaret May, Karen Rowlingston. S. 311-320, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Macdonald, G., & Leary, M. R. (2005). Why does social exclusion hurt? The relationship between social and physical pain. *Psychological bulletin*, 131(2), 202.
- Makal, A. (2001), “Türkiye’de 1950–1965 Döneminde Tarım Kesiminde İşgücü ve Ücretli Emeğe İlişkin Gelişmeler”, *Ankara Üniversitesi S.B.F. Dergisi*, 56 (3), s. 103–140.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Mathieson, J., Popay, J., Enoch, E., Escore, S., Hernandez, M., Johnston, H., Rispel, L. (2008). Social Exclusion Meaning, measurement and experience and links to health inequalities A review of literature. WHO Social Exclusion Knowledge Network Background Paper 1.

Mayer, S.E. (1980). What is a “Disadvantaged Group?”. Effective Communities Project. Revised 2003. http://www.effectivecommunities.com/pdfs/ECP_DisadvantagedGroup.pdf, Erişim Tarihi: 11.11.2017

MEB (2012). Kişiliğin Dönemleri ve Kişilik Bozuklukları. http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Kişiliğin%20Dönemleri%20Ve%20Kişilik%20Bozukluklar1.pdf, Erişim Tarihi: 25.02.2018

Merton, R. K. (1938). Social Structure and Anomie. *American Sociological Review*. Vol 3, p. 672-682.

Morris, L. (2002). *Dangerous classes: the underclass and social citizenship*. New York: Taylor & Francis Group.

Murie, A. (2011). “Konut Politikası”. *Sosyal Politika Kuram ve Uygulamalar*, Der. Pete Alcock, Margaret May, Karen Rowlingston. S. 452-460, Ankara: Siyasal Kitabevi.

Ocak, E. (2016). “Yoksulun Evi”. *Yoksulluk hâlleri: Türkiye’de kent yoksulluğunun toplumsal görünüşleri*. 3. Baskı. Ed. Necmi Erdoğan. İstanbul: İletişim Yayınları.

Oğuz, E.S. (2011). Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28 (2), s. 123-139.

Oral, A.İ. (2004). “Sosyal Risk”. *Sosyal Güvenlik Hukuku*. Ed. Nüvit Gerek, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Orçan, M., Kar, M. (2008). “Türkiye’de Erken Yaşta Yapılan Evlilikler ve Risk Algısı: Bismil Örneği”. *Aile ve Toplum*. 4 (14), s. 97-111.

Orhan, O., Gündoğar, S.Ş. (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri, ORSAM-TESEV Rapor No: 195 http://tese.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf (Erş. 15.02.2018)

- Osmani, S. R. (2003). *Evolving views on poverty: concept, assessment, and strategy* (No. 7). Asian Development Bank.
- Øyen, E. (1997). The contradictory concepts of social exclusion and social inclusion. *Social Exclusion and Anti-Poverty Policy*, Ed. C. Gore, J. B. Figueiredo. Geneva: International Institute for Labour Studies.
- Özateşler, G. (2013). Avrupa'da Roma/Çingenerler Üzerine Sosyal Politikalar. *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2(3) s. 13-37.
- Özensel, E. (2012). Çokkültürlülük Uygulaması Olarak Kanada Çokkültürlülüğü. *Akademik İncelemeler Dergisi*. 7 (1), s. 55-70.
- Özensel, E. (2013). Doğu Toplumlarında ve Türkiye’de Birlikte Yaşama Arayışı: Çokkültürlülük Mü? Yoksa Yeni Bir Model Mi?. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8 (3), s. 1-17.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. Ankara: Ekin Kitabevi.
- Özgür, Ö. (2015). *Sosyal Hizmet Mülakatında Kültürel Konular*. Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative Evaluation and Research Methods*. Sage Publications.
- Pavot, W., Diener, E. (2008). The satisfaction with life scale and the emerging construct of life satisfaction. *The Journal of Positive Psychology*, 3(2), 137-152.
- Phan, P.C. (2004). Cultures, Religions, and Power: Proclaiming Christ in The United States Today. *Theological Studies*. 65, s. 714–740.
- Pierson, J. (2010). *Tackling Social Exclusion*. 2 Edt. New York: Taylor & Francis Group.
- Polat Uluocak, G. (2009). İç Göç Yaşamış Ve Yaşamamış Çocukların Okulda Uyumu. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*. S. 35-44.
- Polat, A. T. (2008). *Ekoturizm: Karapınar İlçesi ve Yakın Çevresi*. Karapınar Belediyesi Yayını.
- Polat, G. (2012). *Madde Bağımlısı Ergenlerin Tedavi Sonrası Toplumla Yeniden Bütünleşme Deneyimleri ve Sosyal Sermaye Yaklaşımı Temelinde Sosyal Hizmet Müdahalesi*. Ankara:

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı Doktora Tezi.

Polat, G. (2014). Madde bağımlılığı tedavisinde sosyal hizmet mesleği. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 30, 143-148.

Room, G. J. (1999). Social exclusion, solidarity and the challenge of globalization. *International Journal of Social Welfare*. p. 166-174.

Sağlam, S. (2006). Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. *Türkiyat Araştırmaları*, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (5), s.34-44.

Sapancalı, F. (2005a). *Sosyal Dışlanma*. 1. Basım. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.

Sapancalı, F. (2005b). AB’nde Sosyal Dışlanma Sorunu ve Mücadele Yöntemleri. *Çalışma ve Toplum*, 3, s. 51-105.

Sapancalı, F. (2009). *Toplumsal Açından Yaşam Kalitesi*. İzmir: Altın Nokta BasımYayın Dağıtım.

Saraceno, C. (2002). *Social Exclusion: Cultural Roots and Diversities of a Popular Concept*. Columbia: Institute for Child and Family Policy at Columbia University Press.

Scharf, T., Phillipson, C., Smith, A. E. (2004). Poverty and social exclusion–growing older in deprived urban neighbourhoods. *Growing older: Quality of life in old age*, 81-106.

Sen, A. (1987). *Gender and Cooperative Conflict*. Helsinki: Wider.

Sencer, M., Sencer, Y. (1978). *Toplumsal Araştırmalarda Yöntembilim*. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.

SEU (Social Exclusion Unit). (2001). *Preventing social exclusion*. London: Cabinet Office.

Sevim, Y. (2001). Terör Nedeniyle Elazığ’a Göç Eden Ailelerin Çocuklarının Eğitim Durumu. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 11(2). s. 259-268.

Seyyar, A., Genç, Y. (2010). *Sosyal Hizmet Terimleri (Ansiklopedik “Sosyal Pedagogik Çalışma” Sözlüğü)*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.

Sheldon, S. B., Epstein, J. L. (2002). Improving student behavior and school discipline with family and community involvement. *Education and urban society*, 35(1), 4-26.

- Sheppard, M. (2006). *Social work and social exclusion: the idea of practice*. Hampshire: Ashgate Publishing Company.
- Siegel, S. (1956). *Nonparametric Statistics for the Behavioral Sciences*. New York: McGraw-Hill.
- Silver, H. (1994). Social exclusion and social solidarity: three paradigms. *Int'l Lab. Rev.*, 531-578.
- Silver, H. (1995). "Fighting social exclusion." *Social Exclusion Social Inclusion*. p. 9-31 Democratic Dialogue.
- Slattery, M. (2015). *Sosyolojide Temel Fikirler*. Yay. Haz. Ümit Tatlıcan ve Gülhan Demiriz, 8. Basım. Bursa: Sentez Yayıncılık.
- Smith, D.M. (2005). *On the margins of inclusion: Changing labour markets and social exclusion in London*. Bristol: Policy Press.
- Smola, K. W., Sutton, C. D. (2002). Generational differences: Revisiting generational work values for the new millennium. *Journal of organizational behavior*, 23(4), 363-382.
- SORHOP (Samsun İlinin Sosyal Risk Haritasının Oluşturulması Projesi). (2011). *Sosyal Risk Haritası Kitap Taslağı*. www.oka.org.tr/Documents/Samsun%20İlinin%20Sosyal%20Risk%20Haritası.pdf, Erişim Tarihi: 22.11.2016.
- Soykan, N. (2015). İnsanın Bir Varoluş Tarzı Olan Kültür, Neden Çatışmalara Yol Açıyor? *Ortak Yaşama Kültürü ve Felsefesi*. Yay. Haz.: Cemal Türer, s. 321-333.
- Sunal, O. (2007). "Sosyal Dışlanmaya Kuramsal Yaklaşımlar", *Sosyal Politika Fişek Enstitüsü*, <http://sosyalpolitika.fisek.org.tr/?p=65>, Erişim Tarihi: 31.10.2016.
- Süngü, H. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Zararlı Madde Kullanımına İlişkin Tutumları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(26). s. 167-194.
- Şahin, T. (2009). Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Şan, M.K. (2005). Farklılık ve Çokkültürlülük Siyasetleri Üstüne Bir Deneme. *Milel ve Nihal*, 3 (1-2), 67-114.

Şengün, M.T., Boyraz, Z. (2008). Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesinin Doğal Ortam Özelliklerinin Terör Faaliyetleri ve Sınır Güvenliği Açısından Değerlendirilmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*. 13 (20). s. 267-278.

Şenkal, A. (2011). *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika*. 3. Baskı. İstanbul: Alfa.

Şenol, E. (2010). *İşsizliğin Sosyal Dışlanma Üzerindeki Etkileri*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Şenses, F. (2003). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Tartanoğlu, A. G. Ş. (2010). Sosyal Dışlanma: Küreselleşme Perspektifinden Bir Kavramsallaştırma Çabası. *Sosyoloji Konferansları*, (42), 1-13.

Tatlıdil, E. (2009). Kent Ve Kentli Kimliği; İzmir Örneği. *Ege Akademik Bakış*. 9 (1), s. 319-336.

Tavşancıl, E. (2014). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. 5. Basım. Ankara: Nobel Yayın.

Taylan, H.H., Genç, Y., Keskin, Y.M. (2016). "Sakarya'da Risk Altındaki Lise Gençliğinin Profili". *International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS) Proceedings Book*, s. 507-522.

Tekeli, İ. (2015). *Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm*. 2. Basım. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Topçuoğlu, T. (2016). Damgalama Teorisi. http://hukuk.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2016/05/Kriminoloji-2_-_Damgalama-Teorisi.pdf. Erişim Tarihi: 28.11.2016.

Tosun, M. (2008). Madde Bağımlılığına Genel Bakış. *İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri*. Sempozyum Dizisi 62, s. 201-220.

Tuncay, T., İl, S. (2006). Sosyal Hizmette Baskı Karşısı Uygulama Sosyal Adalet Paradigması Temelinde Bir Özgürleştirme Pratiği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 17(2), 59-71.

Türkdoğan, O. (2015). *Gecekondu ve İnsan: İstanbul Varoş Kültürü*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Ulusal Uyuşturucu İle M¼cadele Strateji Belgesi (2016-2018). http://www.narkotik.pol.tr/TUBIM/Documents/STRATEJİ%20BELGESİ_2016-2018_TR.PDF, Erişim Tarihi: 04.03.2018

UNICEF (2016). *The State of the World's Children "A fair chance for every child"*. <http://www.unicefturk.org/public/uploads/files/ddea0e8506fd3036276dd622128bca35f7bf7c5f.pdf>, Erişim Tarihi: 01.12.2017

Uzbay, İ.T. (2009) Madde Bağımlılığının Tarihçesi, Tanımı, Genel Bilgiler Ve Bağımlılık Yapan Maddeler. *Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi*. Türk Eczacıları Birliğı Yayını. (21-22) s. 5-15.

Ünal, A. (2011). Çalışma Ahlakı Kavramına Kültürel Bir Bakış Ve Türkiye'de Çalışma Ahlakı. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (44) s. 125-145.

Vatandaş, C. (2001). Çokkültürlü Yapıda Ulusal/Etnik Kimlikler (Kanada Örneğı). *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 3 (2), s. 101-116.

Vatandaş, C. (2002). Dilenciler Ve Dilencilik (Sosyolojik Bir Araştırma). *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 4 (1), s. 170-183.

Vedder, P., Van de Vijver, F. ve Liebkind, K. (2006). Predicting immigrant youths' adaptation across countries and ethnocultural groups. J. W. Berry, J. S. Phinney, D. L. Sam ve P. Vedder, (Ed.), *Migrant youth in cultural transition: Acculturation, identity, and adaptation across national contexts* içinde (143-166). Hamwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Verkuyten, M., Martinovic, B. (2012). Immigrants' National Identification: Meanings, Determinants, and Consequences. *Social Issues and Policy Review*. 6 (1), p. 82-112.

Vigil, J. M. (2008). *Theology of Religious Pluralism*. New Jersey: Transaction Publishers.

Warner, R. M. (2012). *Applied statistics: From bivariate through multivariate techniques* (2. bs.). Thousand Oaks: Sage.

West, A. (2011). "Okul Eğitimi", *Sosyal Politika Kuramlar ve Uygulamalar* (içinde). s. 431-441. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Whaley, A. L., Noel, L. (2012). Sociocultural theories, academic achievement, and African American adolescents in a multicultural context: A review of the cultural compatibility perspective. *The Journal of Negro Education*, 81(1), 25-38.

Yapıcı, A., Kayıklık, H. (2005). Dinsel Eğilimle Ön Yargı ve Hoşgörüsüzlük Arasındaki İlişkiler Üzerine Psikolojik Bir Araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 14 (1), s. 413-426.

Yaşar, M. R. (2013). “Yoksulların Konutla İmtihani: Konut Yoksulluğu”. *Kentsel Yoksulluğu Yeniden Düşünmek*. Ed. Ömer Aytaç-Süleyman İlhan. Ankara: Birleşik Yayınevi.

Yazıcı, M. (2016). Göçerlerde Toplumsal Yapı Ve Çöküş Üzerine Kuramsal Bir Değerlendirme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 26 (1), s. 191-208.

Yazır, E. H. *Kur'an-ı Kerim Yüce Meali*, İstanbul: Merve Yayınları.

Yeşilyaprak, B. (1993). Kişilik Gelişiminde Ailesel Faktörlerin Etkisine İlişkin Bir Araştırma. *Kişilik Gelişimi ve Aile*. 1(3): 3-16.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayın.

Yıldırımalp, S. (2014). Sosyal Dışlanma ve Avrupa Birliği Yaklaşımı. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), s. 91-108.

Yılmaz, C. (2010). *Risk Kapıyı Kırınca: Kentlerde Yoksulluk, Dayanışma, Güven ve Güvenlik*. 1. Baskı. İstanbul: Libra.

Yörükan, T. (2006). *Gecekondu ve Gecekondu Bölgelerinin Sosyo-Kültürel Özellikleri*. 3. Baskı. Ankara: Nobel Yayın.

2004-2013 Yılları Arasında Tatlıcak Mahallesi Yapılan Çalışmalar, <http://www.karatay.bel.tr/detay.php?detayid=mahalledetay.php&kategori=1&kategorisim=Bilgi&Dosya=tatlicak>, Erişim Tarihi: 11.08.2016

Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2015, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21584>, Erişim Tarihi: 02.11.2016

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.584414c3149243.07915161, Erişim Tarihi: 04.12.2016

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5847b808e5dd55.75037080, Erişim Tarihi: 07.12.2016

<https://www.ab-ilan.com/ab-ve-turkiye-iliskileri-ercevesinde-sosyal-dislanmayla-mucadele/> , Erişim Tarihi: 10.12.2016

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.585fab0e1ca23.74449471, Erişim Tarihi: 25.12.2016

<http://www.cografya.gen.tr/tr/konya/>, Erişim Tarihi: 13.01.2017

<http://www.karatay.gov.tr/tarihçe>, Erişim Tarihi: 22.02.2017

https://www.karatay.bel.tr/uploads/kurumsal/2014_2018_sratejik_plan.pdf, Erişim Tarihi: 30.04.2018

<http://www.karatay.bel.tr/detay.php?detayid=ilcemiz.html&kategori=1&kategorisim=Bilgi> , Erişim Tarihi: 22.02.2017

<https://karatay.meb.gov.tr/www/ilcemiz-hakkinda/icerik/21>, Erişim Tarihi: 22.02.2017

<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>, Erişim Tarihi: 09.06.2017

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.657.pdf>, Erişim Tarihi: 22.10.2017

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf>, Erişim Tarihi: 22.10.2017

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5362.pdf>, Erişim Tarihi: 07.02.2018

<http://www.arkiv.com.tr/proje/konya-10000-kisilik-spor-salonu/5876> , Erişim Tarihi: 08.01.2018

https://www.selcuk.edu.tr/karapinar_myo/birim/web/sayfa/ayrinti/1941/tr, Erişim Tarihi: 22.01.2018

<http://www.yenimeram.com.tr/aslim-coplugu-kaldirildi-268042.htm>, Erişim Tarihi: 25.01.2018

<http://www.merhabahaber.com/sedirlerdeki-5-katli-da-yok-artik-14805yy.htm>, Erişim Tarihi: 30.01.2018

<http://www.milliyet.com.tr/konya-da-300-koyunu-zehirleyip-telefon-konya-yerelfotogaleri-10994046/>, Erişim Tarihi: 06.02.2018

http://www.gib.gov.tr/fileadmin/yayinlar/serbest_meslek_kazanci/SERBEST_MESLEK_KAZANCI.htm, Erişim Tarihi: 07.02.2018

<http://www.turkis.org.tr/OCAK-2017-ACLIK-ve-YOKSULLUK-SINIRI-d14694>, Erişim Tarihi: 08.02.2018

http://www.ogelk.net/makale/suc_madde_yayin.pdf, Erişim Tarihi: 05.03.2018

www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=24579, Erişim Tarihi: 07.03.2018

<http://www.merhabahaber.com/doganlar-mahallesinin-ismi-degisiyor-1003135h.htm>, Erişim Tarihi: 14.03.2018

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/777066/Konya_da_mahalleliden_Uyusturucu_ya_Hayir_yuruyusu.html, Erişim Tarihi: 15.03.2018

<http://www.merhabahaber.com/doganlar-artik-sucla-anilmiyor-896532h.htm>, Erişim Tarihi: 15.03.2018

http://www.zehraarikan.com/koruma_ve_onlem.html Erişim Tarihi: 21.03.2018

www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=27590, Erişim Tarihi: 01.04.2018

EKLER

A. Tez Fotokopisi İzin Formu

TEZ FOTOKOPİSİ İZİN FORMU

ENSTİTÜ

Fen Bilimleri Enstitüsü

Sosyal Bilimler Enstitüsü

YAZARIN

Soyadı : Ustabaşı Gündüz

Adı : Dilara

Bölümü : Sosyal Politika

TEZİN ADI (İngilizce):

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans Doktora

1. Tezimin tamamından kaynak gösterilmek şartıyla fotokopi alınabilir.

2. Tezimin içindekiler sayfası, özet, indeks sayfalarından ve/veya bir bölümünden kaynak gösterilmek şartıyla fotokopi alınabilir.

3. Tezinden bir (1) yıl süreyle fotokopi alınamaz.

TEZİN KÜTÜPHANEYE TESLİM TARİHİ :

B. Anket Formu

“Farklı Sosyokültürel Değerlere Sahip Birey ve Gruplara Yönelik Sosyal İçerme Politikaları” Konulu Anket Formu

Sayın katılımcı,

Bu anket çalışması Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalında doktora tezi kapsamında hazırlanmış olup, bilimsel bir araştırma niteliği taşımaktadır. Verdiğiniz cevaplar bu çalışmanın haricinde kullanılmayacaktır. Araştırmanın güvenilirliği açısından sorulara objektif ve samimi bilgiler vereceğinize inanıyorum.

Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Danışmanlar
Prof. Dr. Erdal Tanas KARAGÖL
Doç. Dr. Yusuf GENÇ

Araştırmacı
Dilara USTABAŞI GÜNDÜZ

1. Cinsiyetiniz?

A. Kadın B. Erkek

2. Yaşınız? ...

3. Medeni haliniz?

A. Evli B. Bekar C. Boşanmış D. Eşi vefat etmiş

4. Eğitim durumunuz?

A. Okuryazar değil B. Okuryazar C. İlkokul mezunu D. Ortaokul mezunu
E. Lise mezunu F. Ön Lisans G. Lisans H. Yüksek Lisans

5. Mesleğiniz? ...

6. Gelir Kaynaklarınız? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

A. Aylık maaş
B. Emeklilik maaşı
C. Yaşlılık aylığı
D. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı yardımları
E. Belediye yardımları
F. Aile Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü yardımları
G. Yok
H. Diğer (açıklayınız) ...

7. Gelir düzeyiniz?

A. 0-699 TL B. 700-1399 TL C. 1400-2099 TL D. 2100-2799 TL
E. 2800-3499 TL F. 3500-4199 TL G. 4200-4899 TL H. 4900 TL ve üzeri

8. Sosyal güvenlik durumunuz?

A. Sigortasız B. Genel Sağlık Sigortası C. SGK (Emekli Sandığı)
D. SGK (SSK) E. SGK (BAĞKUR) F. Diğer (belirtiniz) ...

9. Çocuk sayınız?

- A. Çocuğum yok   B. 1-2   C. 3-4   D. 5-6   E. 7 ve üzeri

10. Doğum yeriniz?

- A. Konya Merkez   B. Konya İlçe Merkezi   C. Konya Köy/Kasaba   D. Diğer Şehir/İlçe
(belirtiniz) ...

11. Kaç yıldır bu mahallede ikamet ediyorsunuz?

- A. 1 yıldan daha az   B. 1-5 yıl   C. 6-10 yıl   D. 11-15 yıl   E. 16-20 yıl   F. 21 yıl ve üzeri

12. Tatlıcak Mahallesi'ne nereden göç ettiniz?

- A. Yerli Tatlıcaklıyım
B. Güneydoğu Anadolu Bölgesinden
C. Doğu Anadolu Bölgesinden
D. Yeni Mahalleden
E. Cihanbeyli'den
F. Karapınar'dan
G. Afganistan'dan
H. Diğer (belirtiniz) ...

13. İkamet ettiğiniz konut kime aittir?

- A. Kira   B. Eşime   C. Çocuklarıma   D. Kendime   E. Babama/Anneme/Kardeşime
F. Diğer (belirtiniz) .....

14.	Aşağıdaki ifadelerin kendi düşünce ve duygularınıza ne derecede uygun olduğuna karar veriniz.	Tamamen katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	Faturalarımı (su, elektrik gibi) ödemede zorlanırım.	1	2	3	4	5
2	Ödeyemediğim faturalarım vardır.	1	2	3	4	5
3	Maddi durumum hakkında endişelenirim.	1	2	3	4	5
4	Gelirimle ve giderimi denkleştirmede zorlanırım.	1	2	3	4	5
5	Buzdolabı, TV eskirse ya da bozulursa kolayca yenisini alabilirim.	1	2	3	4	5
6	Temel ihtiyaçlarımı (yemek, giyecek vb.) karşılamada zorlanırım.	1	2	3	4	5
7	Derneklere üye olmak isterim ancak üyelik aidatı beni düşündürür.	1	2	3	4	5
8	Bankadan borç para çekmek zordur.	1	2	3	4	5

9	Kamu kurumlarında (hastane, vergi dairesi vb.) kötü muamele ile karşılaşırım.	1	2	3	4	5
10	Kamu kurumlarında (hastane vb.) randevular çok uzak tarihlere verilir.	1	2	3	4	5
11	Kamu kurumlarında (hastane, vergi dairesi, nüfus müdürlüğü vb.) sorun yaşarım.	1	2	3	4	5
12	Banka bana borç para vermez.	1	2	3	4	5
13	Yararıma olacak uygulamalarda hakkımı yeterince alamıyorum.	1	2	3	4	5
14	Yaşadığım çevrede olaylar çıkar.	1	2	3	4	5
15	Başka bir yere taşınmayı düşünüyorum.	1	2	3	4	5
16	Yeni bir ev bulmada zorlanabilirim.	1	2	3	4	5
17	Yaşadığım çevrede komşuluk ilişkileri iyi değildir.	1	2	3	4	5
18	Yaşadığım çevrede kendimi güvende hissetmiyorum.	1	2	3	4	5
19	Evde tek başına kalmaktan korkarım.	1	2	3	4	5
20	Yaşadığım çevre gürültülüdür.	1	2	3	4	5
21	Yaşadığım çevre kirlidir.	1	2	3	4	5
22	Kendimi toplumdan dışlanmış hissedirim.	1	2	3	4	5
23	Eğlenmek için ev dışında zaman geçiririm.	1	2	3	4	5
24	Arkadaşlık kurabileceğim kişi sayısı çok azdır.	1	2	3	4	5
25	Çok sayıda arkadaşım vardır.	1	2	3	4	5
26	Arkadaşlarımla toplanmayı, birlikte vakit geçirmeyi severim.	1	2	3	4	5
27	Dertlerimi, sıkıntılarımı paylaşabileceğim arkadaşlarım çok azdır.	1	2	3	4	5
28	Arkadaşlarımdan çok az manevi destek görürüm.	1	2	3	4	5
29	Diğer insanlarla olan ilişkilerimde sorun yaşarım.	1	2	3	4	5
30	Sağlık sorunlarım nedeniyle insanlarla olan ilişkilerimde sorun yaşarım.	1	2	3	4	5
31	Arkadaşımın yararına olacaksa onun istediği gibi şahitlik yapabilirim.	1	2	3	4	5
32	Kanunlara aykırı davranırken, yakalanmayacağımı düşünürüm.	1	2	3	4	5

33	Ücretli olarak çalışanların ek bir işte daha çalışmalarını uygun karşılarım.	1	2	3	4	5
34	Devletten sosyal yardım parası alırken ek iş yapmak uygundur.	1	2	3	4	5
35	Başkasının sigorta karnesini kullanarak ücretsiz muayene olmak / ilaç almak uygundur.	1	2	3	4	5

15.	Aşağıdaki ifadelerin kendi düşünce ve duygularınıza ne derecede uygun olduğuna karar veriniz.	Tamamen katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	Konya'nın merkezinde yaşayanlarla bir etkinliğe katılırım.	1	2	3	4	5
2	Alışverişimi Konyalıların mağazalarından da yaparım.	1	2	3	4	5
3	Konyalı olanlarla kapı komşusu olmayı isterim.	1	2	3	4	5
4	Konyalı olanlarla aynı mahallede yaşamayı isterim.	1	2	3	4	5
5	Eşimin / yakınımın / çocuğumun Konyalılarından biriyle arkadaşlığını kabul ederim.	1	2	3	4	5
6	Konyalılarından kız (gelin) alırım.	1	2	3	4	5
7	Konyalılarından erkek (damat) alırım.	1	2	3	4	5
8	Konyalılarından biriyle evlenirim.	1	2	3	4	5

16.	Aşağıdaki ifadelerin kendi düşünce ve duygularınıza ne derecede uygun olduğuna karar veriniz.	Tamamen katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	Hayatım birçok yönden hayalimdekine / idealimdekine yakın.	1	2	3	4	5
2	Hayat şartlarım mükemmel.	1	2	3	4	5
3	Hayatımdan memnunum.	1	2	3	4	5
4	Hayattan şimdiye kadar istediğim önemli şeyleri elde ettim.	1	2	3	4	5
5	Eğer hayata yeniden başlasaydım hemen hemen hiçbir şeyi değişmezdim.	1	2	3	4	5

17. Size nasıl hitap edilmesini istersiniz?

- A. Roman
- B. Abdal
- C. T.C. Vatandaşı
- D. Alevi
- E. Kürt
- F. Böyle bir gruplamaya ihtiyaç duymuyorum
- G. Diğer (belirtiniz).....

18. Bu mahallenin dışına çıktığınızda kimliğinizi gizler misiniz?

- A. Evet
- B. Kısmen
- C. Hayır

19. Başka bir mahalleye taşınmak istiyor musunuz? (Cevabınız "Hayır" ise 21. sorudan devam ediniz.)

- A. Evet
- B. Kararsızım
- C. Hayır

20. Mahalleden neden taşınmak istiyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- A. Olumsuz sosyal çevre koşulları nedeniyle
- B. Daha iyi bir statü edinebilme nedeniyle (toplumdaki konumu, saygınlığı)
- C. İş bulabilme nedeniyle
- D. Daha iyi eğitim ve sağlık hizmeti alabilme nedeniyle
- E. Komşularıyla geçinememem nedeniyle
- F. Daha sorunsuz bir mahallede yaşama isteği
- G. Uyuşturucu madde ticareti nedeniyle
- H. Diğer (belirtiniz).....

21. Mahallenizde sizi en çok rahatsız eden şey nedir? (Tek bir seçenek işaretleyiniz.)

- A. Hırsızlık, gasp gibi olayların yaşanması
- B. Komşularla geçinememe
- C. Eğitim, sağlık, ulaşım gibi hizmetlerin yetersiz oluşu
- D. İyi bir sosyal çevrenin olmayışı
- E. Uyuşturucu madde ticaretinin olması
- F. Diğer (*belirtiniz*).....

22. Çocuklarınızın eğitimiyle ilgili aşağıdakilerden hangisini düşünüyorsunuz? (Kız) (Erkek)

A. Okuması için her şeyi yaparım	A. Okuması için her şeyi yaparım
B. İmkân olursa okusun	B. İmkân olursa okusun
C. İlköğretim yeter	C. İlköğretim yeter
D. Okumasa da olur	D. Okumasa da olur

23. Size göre mahallenizde yaşanan temel sorunlar nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- A. İşsizlik
- B. Düşük gelir düzeyi (yoksulluk)
- C. Konforsuz / sağlıksız konutlarda yaşama
- D. Yaşam tarzından dolayı dışlanma
- E. Beraber hareket edememe
- F. Eğitimsizlik
- G. Bir mesleğe sahip olmama
- H. Mahallede uyuşturucu madde ticaretinin yapıyor olması
- I. Diğer (*açıklayınız*) .....

24. Sizce mahallenizde yaşayan kişilere hangi alanlarda hizmet sunulmalı? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- A. Konut
- B. İş imkânı
- C. Eğitim
- D. Sağlık
- E. Kültürel faaliyetler
- F. Ulaşım
- G. Güvenlik
- H. Diğer (*açıklayınız*) .....

25. Yaşadığınız bu sorunların önümüzdeki yıllarda çözüleceğini düşünüyor musunuz?

- A. Evet   B. Kısmen   C. Hayır

Sizin söylemek veya sormak istediğiniz herhangi bir şey var mı?

.....

.....

.....

.....

Görüşmemiz bitmiştir. Katıldığınız için teşekkür ederim.

C. Mahalle Sakinleri İçin Görüşme Formu

Tatlıcak Mahallesi Sakinleri İçin Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırma Konusu: Farklı Sosyokültürel Değerlere Sahip Birey ve Gruplar

Yer:

Tarih ve Saat:

Görüşmeci Kodu:

GİRİŞ

Merhaba, ben Dilara Ustabaşı Gündüz, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Politika Anabilim Dalı'nda doktora öğrencisiyim. 'Farklı Sosyokültürel Değerlere Sahip Birey ve Gruplar' konulu araştırma yapıyorum. Bu görüşmede amacım, sizin bir mahalle sakini olarak mahalleye yönelik değerlendirmelerinizden yararlanmaktır. Görüşmeyi izninizle kayıt etmek istiyorum. Bunun sizin için bir sakıncası var mı?

Başlamadan evvel bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir şey var mı?

GÖRÜŞME SORULARI

1. Kendinizi nasıl tanımlarsınız?
2. Ne kadar süredir burada oturuyorsunuz?
3. Mahallede bir gününüz nasıl geçer?
4. Mahalleniz hakkında ne düşünüyorsunuz?
5. Sizin gibi yaşamayan mahalle halkını nasıl değerlendiriyorsunuz?
6. Mahalleye yerleşmeden önceki ile şimdiki yaşamınızı kıyaslar mısınız?
7. Mahallenizde ne tür sorunlar var?
8. Bu mahalleden taşınmayı hiç düşündünüz mü?
9. Kendinizi Konyalı hissediyor musunuz?
10. Kamu kurumlarının hizmetlerinden memnun musunuz?
11. Gelecekte beklentileriniz nelerdir?
12. Hayatınızda neyi değiştirmek isterdiniz?

D. Meslek Elemanları İçin Görüşme Formu

Tatlıcak Mahallesi'nde Görev Yapan Meslek Elemanları İçin Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırma Konusu: Farklı Sosyokültürel Değerlere Sahip Birey ve Gruplar

Yer:

Tarih ve Saat:

Görüşmeci Kodu:

GİRİŞ

Merhaba, ben Dilara Ustabaşı Gündüz, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Politika Anabilim Dalı'nda doktora öğrencisiyim. 'Farklı Sosyokültürel Değerlere Sahip Birey ve Gruplar' konulu araştırma yapıyorum. Bu görüşmede amacım, sizin mahalleyi tanıyan ve burada görev yapan bir meslek elemanı olarak mahalleye yönelik değerlendirmelerinizden yararlanmaktır. Görüşmeyi izninizle kayıt etmek istiyorum. Bunun sizin için bir sakıncası var mı?

Başlamadan evvel bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir şey var mı?

GÖRÜŞME SORULARI

1. Ne kadar süredir/ne sıklıkla burada görev yapıyorsunuz?
2. Mahalle hakkında ne düşünüyorsunuz?
3. Sizin gibi yaşamayan mahalle halkını nasıl değerlendiriyorsunuz?
4. Mahalleye göçler olmadan önce ile mahallenin bugünkü halini kıyaslar mısınız?
5. Mahallede ne tür sorunlar var?
6. Sizce kamu kurumlarının hizmetleri bu mahalle için yeterli midir?
7. Mahallede toplumsal değişimi gerçekleştirmek üzere neler yapılabilir?

E. Etik Kurul İzin Formu

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ (AYBÜ) SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU (SBEK) PROJE ONAY BELGESİ

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı öğrencilerinden 145215403 numaralı Dilara USTABAŞI GÜNDÜZ'ün, "Farklı Sosyokültürel Değerlere Sahip Birey ve Gruplara Yönelik Sosyal İçerme Politikaları: Konya Tatlıcak Mahallesi Örneği" adlı araştırması değerlendirilmiştir. (Bu kısım başvuru sahibi tarafından doldurulmalıdır)

Proje etik açısından uygun bulunmuştur.

Proje etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir.

Proje etik açısından uygun bulunmamıştır.

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU KARARI (Etik Kurul tarafından doldurulacaktır)	
Araştırma kodu (Yıl – Araştırma sıra no)	613
Başvuru formunun Etik Kurula ulaştığı tarih	
Etik Kurul Karar toplantı tarihi ve karar no	31.07.2017/22
Yer	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Esenboğa Külliyesi
Katılımcılar	Formda imzası bulunan üyelerimiz toplantıya katılmıştır.

KURUL BAŞKANI, BAŞKAN YARDIMCISI VE ÜYELER:

		İMZA
Prof. Dr. Cem Şafak ÇUKUR	Başkan	
Doç. Dr. Musa AYGÜL	Başkan Yardımcısı	katılmadı
Prof. Dr. Şükrü ÖZEN	Üye	
Prof. Dr. Ergün ERASLAN	Üye	
Prof. Dr. Metin ÖZDEMİR	Üye	katılmadı
Prof. Dr. Necmiye ÜN YILDIRIM	Üye	
Prof. Dr. Tekin AKDEMİR	Üye	
Doç. Dr. Rıza GÖKLER	Üye	katılmadı

F. Alan Araştırması İzni

T.C.
KONYA VALİLİĞİ
İl Emniyet Müdürlüğü

Sayı : 65869167 -20339-E.2017102411513996328-2762
Konu : Anket

24.10.2017

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : 24.10.2017 tarihli dilekçe

KTO Karatay Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Araştırma Görevlisi olarak çalışmakta olan Dilara USTABAŞI GÜNDÜZ'e 01.08.2017-01.10.2017 tarihleri arasında İlimiz Karatay ilçesi Tatlıcak Mahallesi "Farklı Sosyokültürel değerlere sahip birey ve gruplara yönelik sosyal içerme politikaları,Konya Tatlıcak Mahallesi örneği" adlı doktora tezinin alan uygulaması çalışması için izin verilmiş olup, çalışmalarının devam etmesi dolayısı ile 31.10.2017-10.11.2017 tarihleri arasında anket çalışmasına hafta içi hergün saat 10.00-17.00 saatleri arasında Tatlıcak Mahallesi sakinleriyle birebir çalışma yürüterek devam edeceği bildirilmiştir. Anket çalışmasının yürütülebilmesi için gerekli kolaylığın sağlanması istenmektedir.

Gereğini rica ederim.

Hasan ALDI
İl Emniyet Müdürü a.
İl Emniyet Müdür Yardımcısı
2.Sınıf Emniyet Müdürü
E-İMZALI

Ek : DİLARA USTABAŞI.pdf

Dağıtım :

Gereği :

İstihbarat Şube Müdürlüğü, Terörle Mücadele Şube
Müdürlüğü, Karatay, Asayiş Şube Müdürlüğü,
Trafik Denetleme Şube Müdürlüğü

Bilgi :

Muhabere Elektronik Şube Müdürlüğü

Bu belgenin aslı, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrak doğrulama <http://eimza.egm.gov.tr> adresinden 2017102411513996328 kodu ile yapılabilir.

Adres : Akabe Mah. Adana Çevre Yolu Cad.No:108 Karatay/Konya
Telefon/Fax: 332 321 7344-4130/332 321 6355
e-posta : konyaguvenlik@egm.gov.tr

Ayrıntılı Bilgi : ÖZNUR PALAZ
Unvanı : Polis Memuru
Elektronik Ağ : www.konya.pol.tr

G. Özgeçmiş

KİŞİSEL BİLGİ

Soyadı, Adı: Ustabası Gündüz, Dilara

Uyruğu: TC

Doğum Tarihi: 03 Nisan 1988

Doğum Yeri: Aydın

Email: dilaraustabasi@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Yüksek Lisans	Yalova Üniversitesi	2014
Lisans	Sakarya Üniversitesi	2011

İŞ TECRÜBESİ

Yıl	Yer	Görev
2011-2012	Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	Sosyal Çalışmacı
2012- halen	KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü	Araştırma Görevlisi

YABANCI DİLLER

İngilizce (İyi), Almanca (Başlangıç)

YAYINLAR

Alptekin, K., Akarçay Ulutaş, D. Ustabası Gündüz, Akın Altıncı, E. (2018). “Suriyelilerin Hukuki Statüleri İle Kayıt Ve Kimlik İşlemleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme”. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Hizmet Kongresi: Mülteciler ve Sosyal Hizmet*, İstanbul.

Alptekin, K., Akarçay Ulutaş, D. Ustabası Gündüz, D. (2017) “Konya’da Yaşayan Suriyeliler: Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri-Sonuç Raporu”, Konya.

Ustabaşı Gündüz, D. (2017). “Yeni Kamu Yönetimi Anlayışının Sosyal Hizmet Yönetimine Yansımaları”, *Sosyal Çalışmayı Yeniden Düşünmek* (içinde), Ankara: Nika Yayınları.

Ustabaşı Gündüz, D. (2017). “Tükenmişlik Konulu Tıpta Uzmanlık ve Doktora Tezlerinin Tematik Açısından Değerlendirilmesi”, *Toplum Ruh Sağlığı ve Güncel Yansımaları* (içinde), Ankara: Çözüm Yayınevi.

Ustabaşı Gündüz, D., Ayhan, D. (2016). “Yoksullukla Mücadelede Hedefleme Mekanizmaları Üzerine Bir Değerlendirme”, *8. Ulusal Sosyal Hizmetler Kongresi Türkiye’de Sosyal Politikanın Dönüşümü: Yerelleşme ve Sosyal Hizmetler*, Ankara.

Ustabaşı Gündüz, D., Akın, E. (2015). “Kadın Akademisyenlerin Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Tartışma”, *Uluslararası Katılımlı Sosyal Yaşam ve Kadın Sempozyumu*, Konya.

Ustabaşı Gündüz, D. (2015). The Role of Gender Factor in Career Advancement of Academics, *International Journal of Social Science and Humanity*, 6 (11), 830.

Genç, Y., Ustabaşı Gündüz, D., (2015). “Roman Çocuklarının Topluma Entegre Olmalarında Eğitimin Katkısı”, *Uluslararası Roman Sorunları Çalıştayı*, Yayınlanmış Bildiri, Kocaeli.

Ustabaşı, D. (2013). “Çocuklar İçin Düzenlenen Şartlı Nakit Transferine Eleştirel Bir Yaklaşım”, *Sosyal Hizmet Sempozyumu*, Yayınlanmış Bildiri, Kocaeli.

Genç, Y.,Ustabaşı, D., (2013). “A Research On Psycho-Social Developments And Identity Formations Of Turkish Students In Germany”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Volume 6 Issue 3, France.

Alptekin, K., Sili, A., Yılmazçoban, M., Ustabaşı, D., (2013). *Kentsel Dönüşüm Eşiğinde Bir Algı Araştırması: Yeni Mahalle Örneği: Konya*, Konya: Atlas Kitabevi.

Ustabaşı, D., (2012). “Dijital Oyunların Çocuk ve Gençlerin Gelişimlerine Psiko-Sosyal Etkileri”, *Farklılıkları Anlama Sempozyumu*, Özeti Yayınlanmış Bildiri, Konya.